

ΑΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ : ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ : ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

**ΘΕΜΑ: ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ
ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΗΛΙΑΣ Α. ΜΑΚΡΗΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ : ΓΟΥΡΓΙΩΤΗ ΑΘΗΝΑ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ΕΝΟΤΗΤΑ 1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ...6	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η οικονομική κρίση του 1907.....6	
1.2 Πως ξεκίνησε η κρίση	6
1.3 Πως αντιμετωπίστηκε η κρίση.....	8
1.4 Αποτελέσματα της κρίσης.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η οικονομική κρίση του 1929.....11	
2.1 Πως ξεκίνησε η κρίση.....	11
2.2 Αιτίες της κρίσης.....	12
2.3 Αποτελέσματα της κρίσης	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η οικονομική κρίση του 1973.....17	
3.1 Αιτίες και αποτελέσματα της κρίσης.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Το κραχ της Ασίας.....23	
4.1 Το ασιατικό οικονομικό «θαύμα».....	23
4.2 Το χρονικό της κρίσης.....	24
4.3 Τα αίτια της κρίσης.....	28
ΕΝΟΤΗΤΑ 2. ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ.....31	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΟΡΙΣΜΟΙ.....31	
1.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.....	31
1.2 Πληθωρισμός	32
1.3 Ισοζύγιο Πληρωμών.....	33
1.4 Ανεργία.....	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΥΤΩΝ	
2.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν - Ανεργίας	36
2.2 Πληθωρισμός - Ανεργίας	37
ΕΝΟΤΗΤΑ 3. Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	38
ΕΝΟΤΗΤΑ 4. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Το ΑΕΠ στην Ελλάδα.....	57
1.1 Πριν την κρίση την περίοδο 2000-2006.....	57
1.2 Κατά τη διάρκεια της κρίσης 2007-2009.....	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 . Ο πληθωρισμός στην Ελλάδα.....	70
2.1 Πριν την κρίση, την περίοδο 2000-2006.....	70
2.2 Κατά τη διάρκεια της κρίσης την περίοδο 2007-2009.....	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Το Ισοζύγιο Πληρωμών στην Ελλάδα.....	89
3.1 Πριν την κρίση ,την περίοδο 2000-2006.....	89
3.2 Κατά τη διάρκεια της κρίσης την περίοδο 2007-2009.	97
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	111
4.1 Πριν την κρίση, την περίοδο 2000-2006.....	112
4.2 Κατά τη διάρκεια της κρίσης, την περίοδο 2007-2009.....	118
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	132
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	136
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	138

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο μακρινό παρελθόν ο όρος οικονομική κρίση μπορούσε να σημαίνει μόνο ότι οι οικονομικές προσπάθειες των ανθρώπων ματαιώνονταν (λ.χ. εξαιτίας ενός πολέμου) ή τα αγαθά που παρήγαν καταστρέφονταν ή χάνονταν (από δυσμενείς καιρικές συνθήκες ή από λεηλασία). Μετά την ανάπτυξη της βιομηχανίας και της διαρκώς ανανεωνόμενης τεχνολογίας οικονομική κρίση σημαίνει ότι υπάρχει παραγωγή ή υπερπαραγωγή προϊόντων , αλλά δεν υπάρχει αντίστοιχη ζήτηση για οποιοδήποτε λόγο, που συνοψίζεται σε μια πρόταση: το αγοραστικό κοινό δεν μπορεί να αγοράσει, γιατί δεν έχει επαρκές εισόδημα (από ανεργία ή άλλη αιτία).

Συνέπεια της κρίσης για τις βιομηχανίες είναι ότι μειώνουν την παραγωγή. Αυτό σημαίνει ότι χρειάζονται λιγότερο προσωπικό, λιγότερες πρώτες ύλες, λιγότερα μεταφορικά μέσα .επομένως αύξηση της ανεργίας, άρα μείωση της αγοραστικής δύναμης άρα ο φαύλος κύκλος διευρύνεται και συνεχίζεται, εκτός αν επινοηθούν άλλοι τρόποι /δρόμοι εξόδου από τον κύκλο της οικονομικής κρίσης. Κατά καιρούς η οικονομία παρουσιάζει διακυμάνσεις στους λεγόμενους οικονομικούς κύκλους. Παρατηρείται δηλαδή αρχικά μία σταθερότητα στις τιμές των αξιών, ενώ έπειτα στη συνέχεια παρατηρείται μια κάμψη που χαρακτηριστικό της είναι ο πανικός της απώλειας χρημάτων και τέλος ο μαρασμός των αξιών. Τα παραπάνω φαινόμενα επιδρούν ταυτόχρονα σε όλες τις οικονομίες του κόσμου, τα τελευταία εκατό χρόνια, όπως προκύπτει μέσα από επίσημες στατιστικές μετρήσεις που έχουν γίνει.

Στην πρώτη ενότητα της παρούσας πτυχιακής, παρουσιάζονται οι οικονομικές κρίσεις κατά το παρελθόν οι οποίες επέφεραν σημαντικές επιδράσεις .σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, στις οικονομίες των χωρών και είχαν ως αποτέλεσμα να παρεκτραπεί η παγκόσμια οικονομία από την ομαλή αναπτυξιακή της πορεία. Κατά χρονολογική σειρά αναλύονται ο πανικός του 1907, η χρηματιστηριακή συντριβή του 1929, η χρηματιστηριακή κρίση του 1973 και η ασιατική κρίση το 1997. Ειδικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται ο πανικός του 1907, ξεκινώντας από την αιτία που οδήγησε στις τραπεζικές χρεοκοπίες, το πώς αντιμετωπίστηκε η κρίση και τέλος τα αποτελέσματα της. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η "Μεγάλη Ύφεση" του 1929, η χρηματιστηριακή συντριβή που ακολούθησε, τα επακόλουθα της κρίσης στην οικονομία και τα μέτρα που λήφθηκαν για την αντιμετώπισή της. Το τρίτο κεφάλαιο, αναφέρεται στην χρηματιστηριακή κρίση του 1973, αποτέλεσμα της πετρελαϊκής κρίσης που σχετίζεται με το καταστροφικό «embargo» πετρελαίου από τις πετρελαιοεξαγωγικές χώρες και τις επιπτώσεις που είχε στην παγκόσμια οικονομία και βιομηχανία. Τέλος, στο

τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο ασιατικό «θαύμα» ,καθώς και στο «κραχ» που επακολούθησε ,αναλύοντας το χρονικό της κρίσης και τα αποτελέσματά της.

Στην δεύτερη ενότητα, αναλύονται τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη και πιο συγκεκριμένα , στο πρώτο κεφάλαιο δίνονται οι ορισμοί του ΑΕΠ, του πληθωρισμού , του ισοζυγίου πληρωμών και της ανεργίας που θα βοηθήσουν στην περαιτέρω κατανόηση της εργασίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο της ενότητας αυτής , γίνεται αναφορά σε κάποιες αλληλεπιδράσεις μεταξύ αυτών των μεγεθών και ειδικότερα, του ΑΕΠ σε σχέση με την ανεργία , καθώς και της ανεργίας σε σχέση με τον πληθωρισμό.

Στην τρίτη ενότητα αναλύεται η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008, που σύμφωνα μ' αυτά που αναφέρονται στην παρούσα πτυχιακή, φαίνεται να είναι η μεγαλύτερη απ' όλες τις οικονομικές κρίσεις του παρελθόντος.

Τέλος, στην τέταρτη ενότητα που αποτελεί και το πιο σημαντικό κομμάτι της παρούσας πτυχιακής, αναλύονται οι επιπτώσεις της επικείμενης κρίσης στην Ελλάδα. Οι μεταβολές στα προαναφερθέντα μακροοικονομικά μεγέθη πριν την κρίση ,την περίοδο 2000-2006 και κατά τη διάρκεια της κρίσης ,την περίοδο 2007-2009.

Εν κατακλείδι, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον καθηγητή μου κ. Ηλία Α. Μακρή για την παροχή των αναγκαίων στοιχείων, όπως επίσης για την συνεχή καθοδήγηση της εργασίας και τις εύστοχες παρατηρήσεις του.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η οικονομική κρίση του 1907

1.2 Πως ξεκίνησε η κρίση

Ο πανικός ξέσπασε στη Νέα Υόρκη όταν ο F. Augustus Heinze προσπάθησε με ένα σχέδιο να ελέγξει την τιμή της μετοχής (cornering the market¹) της επιχείρησης «United Copper». Ο Heinze μεγαλοπαράγοντας, στις επιχειρήσεις στο Butte της Montana, όταν μετακόμισε στη Νέα Υόρκη, ανέπτυξε πολύ στενές σχέσεις με τον διάσημο τραπεζίτη της «Wall Street» Charles W. Morse και μαζί πήραν τον έλεγχο πολλών τραπεζών, έξι εθνικών τραπεζών, δέκα πολιτειακές τράπεζες και πέντε εταιριών «trust» καθώς και τέσσερις ασφαλιστικές εταιρίες.

Ο Augustus, Otto, αδερφός του Heinze, είχε στο μυαλό του μία τακτική για να ελέγξει τις μετοχές της «United Copper». Πίστευε ότι η οικογένεια Heinze είχε στην κατοχή της ήδη πολλές μετοχές της εταιρείας και θα μπορούσε άμεσα να ελέγχει την κυριότητα της. Ένας μεγάλος αριθμός από τις μετοχές της «United Copper» ήταν δανεισμένες και ο Otto ισχυρίστηκε ότι πολλές από αυτές τις είχαν δανειστεί επενδυτές που πίστευαν ότι η τιμή της μετοχής θα πέσει και ότι θα τις επέστρεφαν αυτοί φτηνά εισπράττοντας τη διαφορά. Αυτή η πρακτική είναι γνωστή σαν «shortselling»². Ο Otto πρότεινε μια διάταξη όπου την ονόμασε «bear squeeze» και σκόπευε με το σχέδιο του να ανεβάσει ψηλά την τιμή της μετοχής της «United Copper» και θα έκανε ο ίδιος ανέφικτο να βρεθούν μετοχές της ίδιας εταιρείας από οπουδήποτε αλλού. Αυτό θα γινόταν εάν ο Heinze αγόραζε όσο το δυνατόν περισσότερες μετοχές της «United Copper» και στη συνέχεια τις διαπραγματευόταν επιθετικά. Έπειτα ο Otto θα ανάγκαζε τους «short sellers» να πληρώσουν για τις δανεισμένες μετοχές τους και μη έχοντας άλλη επιλογή θα στρέφονταν προς τον Heinze όπου αυτός με την σειρά του θα

¹ To corner the market εννοούμε να αγοράσει κάποιος αρκετές μετοχές από μία εταιρεία, που θα του επιτρέψουν να επηρεάσει την τιμή της μετοχής. Στην επιχειρησιακή επαγγελματική γλώσσα, όταν μια επιχείρηση περιγράφεται ότι έχει στριμώξει την αγορά (cornering the market), εννοούμε ότι έχει κατέχει πολύ μεγάλο μέρος αυτής της αγοράς, κατέχει υψηλό μερίδιο. Έτσι σαν σκοπό αυτή η ενέργεια έχει να αποκτήσει κάποιος τον έλεγχο σε μια αγορά και να καθορίσει την αγορά του προϊόντος σε αυτή.

² Short selling είναι μια πρακτική πωλήσεων, αυτός που πουλάει short seller, που πουλάς ένα οικονομικό αγαθό (μετοχή) χωρίς να έχεις την κυριότητα του.

Αυτή η διαδικασία γίνεται με την προϋπόθεση της μετέπειτα εξαγοράς της μετοχής σε χαμηλότερη τιμή, για επιτευχθεί κέρδος. Οι short sellers αναμένουν ότι η τιμή μιας μετοχής θα πέσει και προσπαθούν να την χρησιμοποιήσουν για προσωπικό όφελος.

καθόριζε την τιμή. Ο Morse προειδοποίησε τον Otto ότι χρειαζόταν πολύ περισσότερα χρήματα για το εγχείρημα που επρόκειτο να κάνει (bear squeeze)και ζήτησε βοήθεια απ' τον Charles T. Barney, τον πρόεδρο της τρίτης μεγαλύτερης trust εταιρίας της Νέας Υόρκης, της «Knickerbocker trust», να χρηματοδοτήσει το σχέδιο.

Έτσι ,τη Δευτέρα 14 Οκτωβρίου ο Otto άρχισε να διαπραγματεύεται επιθετικά τις μετοχές της «United Copper», η μετοχή της ανέβηκε σε μία μέρα από τα 39\$ στα 52\$ ανά μετοχή. Τη Τρίτη έκδωσε κάλεσμα στους «short sellers» να επιστρέψουν το δανεισμένο απόθεμα. Η τιμή της μετοχής έφτασε κοντά στα 60\$. Αλλά τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν όπως είχε προβλέψει ο Otto. Οι «short sellers» κατάφεραν να βρουν πολλές από τις μετοχές της «United Copper» από πηγές άλλες από αυτές της οικογένειας Heinze. Ο Otto τελικά εκτίμησε λάθος την κατάσταση και η τιμή της μετοχής της «United Copper» άρχισε να καταρρέει. Το χρηματιστήριο έκλεισε στα 30\$ ανά μετοχή την Τρίτη και έπεσε στα 10\$ την Τετάρτη.

Ο Otto Heinze ήταν κατεστραμμένος και η αποτυχία του σχεδίου του , οδήγησε στην κατάρρευση της «United Copper» , την πτώχευση της μεσιτικής εταιρείας «Cross & Kleeberg» ιδιοκτησίας του καθώς και της «State Saving Bank» στο Butte της Montana ιδιοκτησίας του F. Augustus Heinze.

Τα νέα διαδόθηκαν γρήγορα και ξεκίνησε μία έντονη κινητικότητα στους οικονομικούς κύκλους της Νέας Υόρκης. Οι καταθέτες άρχισαν να κάνουν μαζικές αναλήψεις των χρημάτων τους από την «National Mercantile Bank» όπου πρόεδρος ήταν ο F. Augustus Heinze. Κάτι όπου συνεχίστηκε και με άλλες τράπεζες όπως τη «National Bank of North America» και την «New Amsterdam National» ιδιοκτησίας του Charles W. Morse.

Λόγω τώρα της συνεργασίας που είχε ο Charles T. Barney με τον Morse και τον Augustus Heinze την Δευτέρα 21 Οκτωβρίου το διοικητικό συμβούλιο της «Knickerbocker» του ζήτησε να παραιτηθεί. Πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι οι καταθέτες της «Knickerbocker» είχαν αρχίσει από τις 18 Οκτωβρίου να αποσύρουν τις καταθέσεις τους από τα ταμεία της εταιρείας μεγαλώνοντας όλο και περισσότερο το κλίμα ανησυχίας. Εκείνη τη μέρα η «National Bank of Commerce» ανακοίνωσε ότι δεν θα λειτουργούσε πλέον σαν γραφείο συμψηφισμού για την «Knickerbocker». Αυτή η είδηση κυκλοφόρησε μέσω του τύπου στο κοινό και ερμηνεύτηκε σαν ψήφος έλλειψης εμπιστοσύνης του τραπεζικού συστήματος προς την «Knickerbocker».

Στις 22 Οκτωβρίου με το που άνοιξε η «Knickerbocker Trust», μαζεύτηκε πλήθος κόσμου όπου σε μία έκρηξη ανησυχίας και πανικού ζητούσαν να αποσύρουν τις καταθέσεις τους, το κλίμα των ημερών ήταν τέτοιο όπου χρειάστηκε η παρέμβαση της αστυνομίας για να επιβληθεί η τάξη. Μέσα σε λιγότερο από τρεις ώρες αποσύρθηκαν από τα ταμεία 8.000.000\$, μετά το μεσημέρι οι διοικούντες της «Knickerbocker» αναγκάστηκαν να αναβάλουν τις διαδικασίες της ημέρας.

Η «Trust Company of America», δεύτερη μεγαλύτερη εταιρεία «trust» της Νέας Υόρκης υπέστη και αυτή με τη σειρά της πλήγμα ,καθώς το κοινό γνωρίζοντας την εμπλοκή Barney στην εν λόγω εταιρεία δεν ήταν δυνατόν να μην κινητοποιηθεί άμεσα μέσα στο όλο κλίμα πανικού που επικρατούσε εκείνες τις μέρες κάνοντας αναλήψεις ύψους 13.000.000\$.

Τα νέα του πανικού είχαν εξαπλωθεί σε όλους τους οικονομικούς κύκλους της χώρας πλέον και έτσι το «domino» δε γινόταν πια να σταματήσει. Σαν αποτέλεσμα λοιπόν των παραπάνω ,ήταν μία αλυσίδα από αποτυχίες που σημειώθηκαν στο χώρο των τραπεζών και στις εταιρείες «Trust» :Twelfth Ward Bank, Empire City Saving Bank, Hamilton Bank of New York, First National Bank of Brooklyn, International Trust Company of New York, Williamsburg Trust Company of Brooklyn, Borough Bank of Brooklyn, Jenkins Trust Company of Brooklyn και η Union trust Company of Providence.

1.3 Πως αντιμετωπίστηκε η κρίση

Μέσα σε δύο ημέρες ένα μεγάλο μέρος καταπιστευμάτων είχε καταποντιστεί. Οι πιστωτικές αγορές πάγωσαν και το χρηματιστήριο έπεσε δραματικά καθώς οι χρηματιστές δεν μπορούσαν να εξασφαλίσουν πίστωση για να χρηματοδοτήσουν τις συναλλαγές τους και η επιχειρηματική εμπιστοσύνη είχε εξανεμιστεί.

Ευτυχώς ,ο πιο πλούσιος άνθρωπος της Νέας Υόρκης ,ένας τραπεζίτης ονόματι « J. P. Morgan» που είχε προηγούμενη εμπειρία στην επίλυση κρίσεων αφού είχε βοηθήσει στην διάσωση από την κρίση του 1893,να επέμβει ταχύτατα για να σταματήσει τον πανικό. Καταλαβαίνοντας ότι η κρίση εξαπλωνόταν και σύντομα θα έπληττε και υγιή ιδρύματα, καταπιστεύματα και τράπεζες εξίσου ,συνεργάστηκε με άλλους τραπεζίτες ,τον «John D. Rockefeller» πλουσιότερο άνθρωπο στην Αμερική και με τον υπουργό Οικονομικών των

ΗΠΑ για να στηρίξουν τα αποθεματικά των τραπεζών και των καταπιστευμάτων ώστε να αντέξουν στην επιδρομή των αναλήψεων. Παρά τη χρηματική βοήθεια που δόθηκε στις τράπεζες της Νέας Υόρκης, αυτές ήταν απρόθυμες να χορηγήσουν τα βραχυπρόθεσμα δάνεια που ήταν απαραίτητα για να διευκολυνθούν οι καθημερινές συναλλαγές στο χρηματιστήριο. Χωρίς τώρα, αυτά τα χρηματικά κεφάλαια οι τιμές των μετοχών στο χρηματιστήριο άρχισαν την πτώση. Αν έκλεινε τότε το χρηματιστήριο θα ήταν καταστροφικό και έτσι ο Morgan κάλεσε του προέδρους των τραπεζών της πόλης και τους ενημέρωσε ότι 50 τουλάχιστον χρηματιστηριακοί τίτλοι θα αποτύγχαναν, έκτος και αν συλλέγονταν 25.000.000\$ και μέσα σε 10 λεπτά, 14 πρόεδροι τραπεζών τότε είχαν διαθέσει 23.600.000\$ για να κρατήσουν το χρηματιστήριο αυτοδύναμο.

Η δημόσια εμπιστοσύνη έπρεπε όμως να αποκατασταθεί πάση θυσία και έτσι οι τραπεζίτες διαμόρφωσαν την Παρασκευή 25 Οκτωβρίου το βράδυ δύο επιτροπές, μία για πείσουν τον κλήρο να καθυσχύσει τον κόσμο στη συνάθροιση της Κυριακής, και μια δεύτερη για να παρουσιάσει στον τύπο τις πτυχές του οικονομικού πακέτου διάσωσης. Επίσης γεγονός που επηρέασε τη κοινή γνώμη, ήταν η ψήφος εμπιστοσύνης του Λόρδου «Rothschild» (ο διασημότερος τραπεζίτης της Ευρώπης) προς τον Morgan, σαν τον πλέον κατάλληλο άνθρωπο να χειριστεί την οικονομική κρίση.

Για να εξασφαλιστεί μια ελεύθερη ροή κεφαλαίων το «New York Clearing House» διένειμε 100.000.000\$ σε πιστοποιητικά δανείων για τις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των τραπεζών για να αποκατασταθεί η ισορροπία, επιτρέποντας τους να έχουν τα απαραίτητα χρήματα για τους καταθέτες τους, καθυσχύζοντας έτσι και τον κλήρο και τον τύπο.

1.4 Αποτελέσματα της κρίσης

Όταν ο κόσμος βεβαιώθηκε ότι μπορούσε να αποσύρει τα χρήματά του ο πανικός σταμάτησε. Παρόλο που ο πανικός διήρκτησε λίγο περισσότερο από μια εβδομάδα, σε συνδυασμό με την κατάρρευση του χρηματιστηρίου αποδεκάτισε την οικονομία. Ακολούθησε μια τετραετής ύφεση όπου η βιομηχανική παραγωγή μειώθηκε περισσότερο από κάθε άλλη οικονομική δραστηριότητα μέχρι τότε, επίσης το 1907 σημειώθηκε το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό χρεωκοπιών που είχε σημειωθεί μέχρι τότε. Η παραγωγή μειώθηκε κατά 11%, οι εισαγωγές κατά 26%, ενώ η ανεργία ανήλθε στο 8% από 3% που ήταν πριν το 1907.

Η μετανάστευση μειώθηκε στους 750.000 ανθρώπους το 1909, από 1.200.000 ανθρώπους που ήταν πριν δύο χρόνια.

Ένα θετικό επακόλουθο που είχε η κρίση του 1907 για τα επόμενα χρόνια είναι ότι προσπάθησαν να προστατεύσουν το τραπεζικό σύστημα από παρόμοιες ενέργειες.

Το 1913 καταργήθηκε το σύστημα των εθνικών τραπεζών και δημιουργήθηκε η Ομοσπονδιακή Κεντρική Τράπεζα με στόχο να αναγκαστούν όλα τα ιδρύματα που δέχονταν καταθέσεις να διατηρούν αποθεματικά και να ανοίγουν τους λογαριασμούς τους στις επιθεωρήσεις των ρυθμιστικών Αρχών .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η οικονομική κρίση του 1929

2.1 Πως ξεκίνησε η κρίση

Έχει επικρατήσει να ονομάζεται **“Η μεγάλη κρίση”**, άρχισε από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής αλλά επεκτάθηκε και σε άλλες χώρες, σε διαφορετική χρονική στιγμή για κάθε χώρα. Προκάλεσε σοβαρή αποδιοργάνωση της παγκόσμιας οικονομίας και του διεθνούς συστήματος πληρωμών. Μερικοί οικονομολόγοι τη θεώρησαν σαν την αρχή της κατάρρευσης του καπιταλιστικού συστήματος σε παγκόσμια κλίμακα. Ήταν η μεγαλύτερη και πιο σημαντική οικονομική κρίση στη μοντέρνα ιστορία και χρησιμοποιείται ακόμα και σήμερα σαν σημείο αναφοράς και μέτρησης στο πόσο χαμηλά μπορεί να πέσει μία οικονομία. Η μεγάλη οικονομική κρίση (του 1929-33) άρχισε κάποια **«Μαύρη Τετάρτη»** (24 Οκτ. 1929) από το Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης, το οποίο ως θεσμός είναι ένα «ευαίσθητο βαρόμετρο» της εμπιστοσύνης που νιώθουν οι επενδυτές για τη βιωσιμότητα και κερδοφορία των επιχειρήσεων, όπου έχουν επενδύσει τα χρήματά τους. Τη συγκεκριμένη εκείνη ώρα η αμερικανική οικονομία, που είχε κερδίσει το προβάδισμα τον καιρό του Ευρωπαϊκού (κυρίως) Πολέμου (1914-18), άρχισε να γνωρίζει τον αντίκτυπο της βαθμιαίας βελτίωσης της οικονομίας των Ευρωπαίων, που χρειάζονταν ολοένα λιγότερο να εισάγουν προϊόντα από την Αμερική. Λογού χάρη, καθώς γύρισαν πάλι εκατοντάδες χιλιάδες στρατιώτες στα ειρηνικά έργα- κυρίως γεωργία- η Ευρώπη χρειαζόταν διαρκώς λιγότερο σιτάρι να εισάγει από την Αμερική και αυτό είχε ως συνέπεια ότι καθώς έπεφταν οι τιμές, μειώνονταν και οι προοπτικές βιωσιμότητας / κερδοφορίας των επιχειρήσεων. Εκείνη τη Μαύρη Τετάρτη και ύστερα οι επενδυτές πουλούσαν τις μετοχές τους που κατρακυλούσαν ασταμάτητα και έτσι άρχισε ο φαύλος κύκλος. Η κρίση σταδιακά - και με ποικίλες μορφές- άρχισε να επηρεάζει την Ευρώπη και πρώτα τη Γερμανία- Αυστρία, που κάλυπταν ένα μέρος των υποχρεώσεών τους (πολεμικές αποζημιώσεις) με χρήματα αμερικανικά, τα οποία τώρα (μετά τη Μαύρη Τετάρτη) μειώνονταν. Τελικά, ονομάστηκε **Παγκόσμια Οικονομική Κρίση**, με επιπτώσεις κυρίως στις βιομηχανικές χώρες και με αδιατάρακτη μόνο την οικονομική πορεία στη Σοβιετική Ένωση, που είχε κλειστή οικονομία, αυστηρά ελεγχόμενη από το Κράτος και προωθούσε πειστικά την εκβιομηχάνισή της βάζοντας στην υπηρεσία της βιομηχανίας (για τις εσωτερικές ανάγκες) τα χέρια των αγροτών που εκτοπίζονταν από τους αγρούς λόγω προώθησης του βενζινάρου.

2.2 Αιτίες της κρίσης

Υπάρχουν πολλές πιθανές αιτίες που ευθύνονται για την μεγάλη οικονομική κρίση και την ύφεση που ακολούθησε στις Ηνωμένες Πολιτείες, ξεκινώντας το 1929. Οι απόψεις ιστορικών και οικονομολόγων διαφέρουν ως προς την αιτία που οδήγησε στην μεγάλη δεκαετή οικονομική ύφεση, οι ιστορικοί δίνουν έμφαση σε δομικούς παράγοντες της οικονομίας. Όπως οι μαζικές τραπεζικές αποτυχίες και το “κράχ” του χρηματιστηρίου, ενώ οι οικονομολόγοι (Peter Temin and Barry Eichengreen) οδηγήθηκαν στο συμπέρασμα ότι βασική αιτία ήταν, η απόφαση της Βρετανίας να επιστρέψει στην ισοτιμία του χρυσού στο ύψος που ήταν πριν το Α Παγκόσμιο Πόλεμο (U.S 4.86\$: 1£).

Οι οικονομικοί κύκλοι αλλάζουν συνεχώς επίπεδα και τιμές μέσα από την προσφορά και τη ζήτηση. Οι μελετητές δεν έχουν καταλήξει έως σήμερα στις κύριες αιτίες και τη σημασία τους που έκαναν μια συνηθισμένη μικρή οικονομική ύφεση μέσα σε ένα συνηθισμένο οικονομικό κύκλο να μετατραπεί σε μία τεράστια καταστροφή και μακροχρόνια οικονομική ύφεση .

Ένας γνωστός οικονομολόγος ο «Irving Fisher», υποστήριξε ότι πρωταρχικός παράγοντας στην ανάπτυξη της μεγάλης ύφεσης ήταν η υπερχρέωση και ο αντιπληθωρισμός (υποτίμηση). Ο «Fisher» είπε ότι η χαλαρή πίστωση από πλευράς τραπεζών ήταν αυτή που προμήθευσε την κερδοσκοπία και δημιούργησε «economic bubbles»³.

Υπό αυτή την έννοια, αυτός αρίθμησε εννέα παράγοντες όπου αλληλεπιδρώντας ο ένας με τον άλλο κάτω από συνθήκες χρέους και υποτίμησης δημιούργησαν ένα μηχανισμό που οδήγησε την οικονομία στην πλήρη κατάρρευση.

Αυτή είναι μια αλυσίδα γεγονότων που συνέβη ως εξής:

1. Χρέος στη ρευστότητα και πτώση των πωλήσεων
2. εμπορική ύφεση στην προσφορά χρήματος

³ Economic bubble ή οικονομική φούσκα, είναι ένα φαινόμενο που εμφανίζεται συνήθως από την προσπάθεια κερδοσκοπίας των ανθρώπων μέσα σε μια οικονομία. Είναι η διαδικασία που προσπαθεί κάποιος να επηρεάσει, να μεγιστοποιήσει την τιμή ενός οικονομικού αγαθού ή μιας μετοχής ή οποιοδήποτε αξιόγραφου παραπάνω από την κανονική του τιμή στην αγορά. Δηλαδή κατά πολύ παραπάνω συνήθως από την τιμή στην οποία ξεκίνησε.

3. Πτώση των επιπέδων τιμών των ενεργητικών των επιχειρήσεων
4. Μία ακόμα μεγαλύτερη πτώση στο δίκτυο αξιών των επιχειρήσεων και βιαστικές χρεοκοπίες
5. Πτώση των εσόδων
6. Μείωση των δαπανών στο εμπόριο και την εργασία .
7. Απαισιοδοξία και μείωση της εμπιστοσύνης
8. Κατακράτηση των χρημάτων
9. Μια πτώση στα ονομαστικά επιτόκια και άνοδο της υποτίμησης ρυθμίζοντας τα επιτόκια.

Εκείνη την εποχή επίσης ίσχυε το καθεστώς των οριακών απαιτήσεων, κάτι που συνυπέβαλλε στην κατάρρευση της οικονομίας. Οι οριακές απαιτήσεις ήταν μόλις 10%, δηλαδή οι εταιρείες μεσιτείας (π.χ. μια investment bank) για κάθε 10\$ που κατέθετε ένας πολίτης δάνειζε τα 9\$. Όταν η αγορά κατέρρευσε, αυτές οι εταιρείες απαίτησαν αυτά τα δάνεια, τα οποία όπως ήταν φυσικό δεν ήταν δυνατό να πληρωθούν. Έτσι καθώς οι οφειλέτες παρέβαιναν τα χρέη τους και οι καταθέτες άρχισαν να αποσύρουν μαζικά τις καταθέσεις τους, λόγω του πανικού που είχε δημιουργηθεί, οι τράπεζες ή μια μετά την άλλη άρχισαν να χρεοκοπούν.

Το μεγαλύτερο ερώτημα εστιάζεται στο κατά πόσο επρόκειτο για μια αποτυχία της ελεύθερης αγοράς ή για μια αποτυχία εκ μέρους των τραπεζών να προλάβουν την κατάρρευση των τραπεζών, τον επακόλουθο πανικό και περικοπές στα χρηματικά αποθέματα. Εκείνοι που υποστηρίζουν ένα σημαντικό ρόλο του κράτους στην οικονομία, πιστεύουν ότι επρόκειτο κυρίως για την αποτυχία των ελεύθερων αγορών, ενώ εκείνοι που πιστεύουν στην ελεύθερη αγορά υποστηρίζουν την άποψη πως η κρίση οφειλόταν στην αποτυχία της κυβέρνησης να αντιμετωπίσει το πρόβλημα.

Η κρίση αυτή, αποτέλεσε το έναυσμα για ν' αναπτυχθούν σύγχρονες θεωρίες οι οποίες κατηγοριοποιούνται σε τρεις σχολές. Πρώτον, υπάρχουν οι υποστηρικτές των κλασικών οικονομικών: μονεταριστές, η αυστριακή σχολή και η νεοκλασική οικονομική θεωρία. Οι οποίες επικεντρώνονται στην προσφορά χρυσού που στήριζε πολλά νομίσματα προτού γενικευθεί η κρίση, συμπεριλαμβανομένης της παραγωγής και της κατανάλωσης και στις μακροοικονομικές επιπτώσεις στο χρηματικό απόθεμα.

Κατά δεύτερον, υπάρχουν πολλές δομικές θεωρίες, πιο γνωστή από τις οποίες η Κεϋνσιανή, αλλά και η σχολή των θεσμικών οικονομικών, που τονίζουν την υποκατανάλωση και την

υπερεπένδυση (οικονομική φούσκα), προκλητική συμπεριφορά των τραπεζικών παραγόντων και βιομηχάνων, ή ανεπαρκείς κρατικοί λειτουργοί. Όταν ο πανικός ξεκίνησε και ακολούθησε η ύφεση, πολλοί πίστεψαν ότι μπορούσαν να διασώσουν τα χρήματά τους παραμένοντας μακριά από την αγορά. καθώς οι τιμές υποχωρούσαν έτσι ώστε ένα δεδομένο ποσοστό χρημάτων να μπορούσε να αγοράσει περισσότερα αγαθά.

Σε τρίτο επίπεδο, υπάρχει η μαρξιστική κριτική για την πολιτική οικονομία. Η κριτική αυτή εστιάζεται σε αντιφάσεις του ίδιου του καπιταλισμού, μια κοινωνική αντιπαλότητα ως προς την οικειοποίηση της υπεραξίας του κεφαλαίου, καθώς προαγόταν μια έμφυτη ανισορροπία στη συσσώρευσή του, με υπερβολική συσσώρευση που κλιμακωνόταν μέχρι τις περιοδικές κρίσεις που το αποδυνάμωναν. Η προέλευση της κρίσης, ως εκ τούτου, εντοπίζεται αμιγώς στη σφαίρα της παραγωγής, αν και η οικονομική κρίση δύναται να επδεινωθεί από προβλήματα δυσαναλογίας στην υπερπαραγωγή στη βιομηχανία και συναφείς παραγωγικούς τομείς, καθώς και στην υποκατανάλωση του λαού.

2.3 Αποτελέσματα της κρίσης

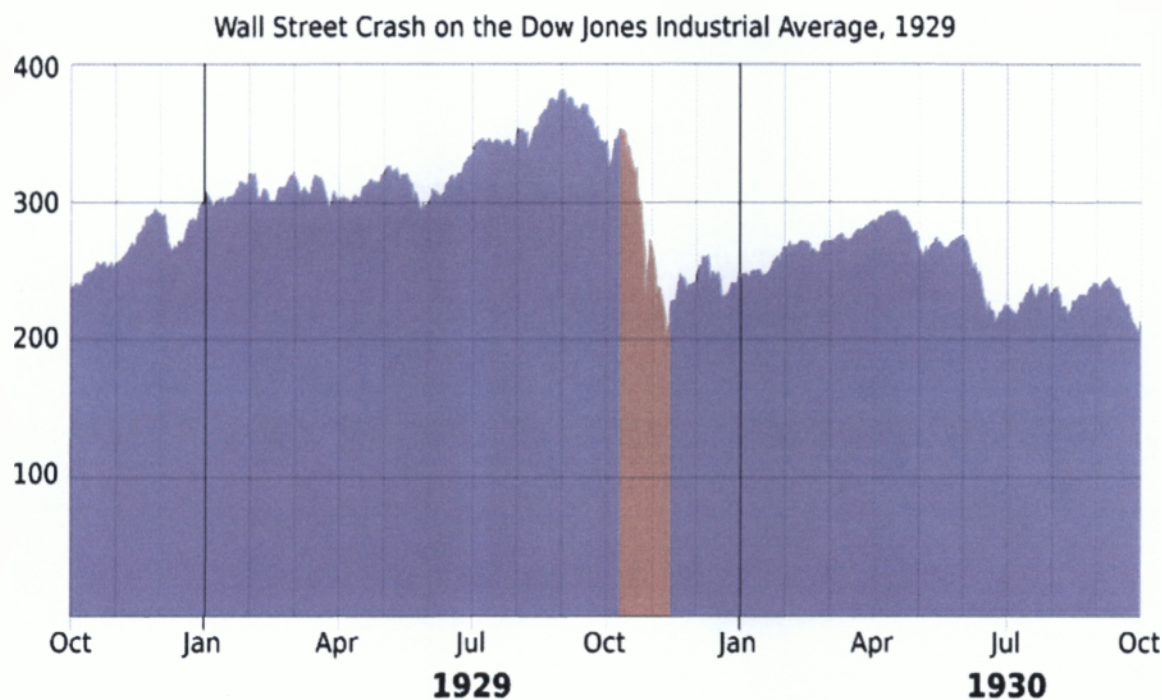
Οι συνέπειες της Κρίσης ήταν αισθητές ως το τέλος της δεκαετίας του 1930 και η ανεργία αντιμετωπίστηκε τελικά – σημειώνουν με πίκρα οι μελετητές- με τα έργα πολεμικής προετοιμασίας του Χίτλερ και με την **κήρυξη του Παγκόσμιου Πολέμου (1939)**, όταν εκατομμύρια νέοι στρατεύτηκαν και άλλα εκατομμύρια εργατών απορροφήθηκαν στις πολεμικές βιομηχανίες.

Ωστόσο, τον Μάρτιο του 1930 υπήρχαν ήδη 4.000.000 άνεργοι στις Ηνωμένες Πολιτείες, ενώ το Μάρτιο του 1931 ο αριθμός του είχε αυξηθεί σε 8.000.000. Οι δήμοι των μεγάλων πόλεων χρειάστηκε να μοιράζουν συσσίτιο στους άνεργους και τις οικογένειες τους και να στεγάζουν όσο μπορούν τους άστεγους. Τα εκατομμύρια των ανέργων δεν μπορούσαν πουθενά να βρουν κάποια εργασία.

Μεταξύ του 1929 και του 1932 85.000 επιχειρήσεις χρεοκόπησαν, 5000 τράπεζες έκλεισαν, η συνολική αξία των μετοχών έπεσε από 87 σε 19 δισεκατομμύρια δολάρια, η ανεργία έφτασε στα 12.000.000 άτομα, περίπου το 25% του εργατικού δυναμικού και το αγροτικό

εισόδημα καθώς και το βιομηχανικό προϊόν μειώθηκαν κατά 50%. Το συνολικό ακαθάριστο εθνικό προϊόν το 1933 είχε πέσει στο 54% περίπου από το επίπεδο του 1929.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ : Του κραχ του 1929 στη Wall Street, στο πλαίσιο μιας λωρίδας χρόνου από Οκτώβριο 1928 με Οκτώβριο 1930.

Πηγή: [Wikipedia](#).

Το ανθρώπινο κόστος επίσης ήταν τεράστιο, επειδή η οικονομική ύφεση με την εξαθλίωση που προκάλεσε η φτώχεια, οικογένειες διαλύθηκαν, οι κοινωνικές σχέσεις διαταράχτηκαν, πάρα πολλοί άνθρωποι μετακινήθηκαν προσπαθώντας να βρουν αλλού δουλειά, η εγκληματικότητα αυξήθηκε και σε ορισμένες περιπτώσεις υπήρξαν και ένοπλες αντιδράσεις δυσαρεστημένων αγροτικών ή άλλων κοινωνικών ομάδων. Μέσα σε ένα χρόνο σημειώθηκαν **23.000 αυτοκτονίες** αριθμός ρεκόρ. Η διατροφή, η στέγαση και οι άλλες ανάγκες εκατομμυρίων οικογενειών χειροτέρεψαν δραματικά και για ολόκληρες δεκαετίες μετά το 1929 η συμπεριφορά των μεγαλύτερων σε ηλικία Αμερικανών ήταν επηρεασμένη σημαντικά από τις πικρές εμπειρίες της μεγάλης εκείνης κρίσης.

Στη χώρα από όπου ξεκίνησε η κρίση αυτή αντιμετωπίστηκε με το λεγόμενο « **New Deal**» (τον καινούργιο χειρισμό). πρόγραμμα του Προέδρου Franklin Delano Roosevelt. Αυτό σήμαινε:

- Βοήθεια ειδική για τους ανέργους.
- Ομοσπονδιακή βοήθεια για τους γεωργούς (που δεν έβρισκαν αγοραστές για τα σιτηρά τους).
- Προγράμματα για μεγάλα δημόσια έργα, ώστε να απορροφηθούν οι στρατιές των ανέργων.

Η κρίση είχε καταστροφικές επιπτώσεις τόσο στον ανεπτυγμένο, όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Επηρεάστηκε το διεθνές εμπόριο, καθώς επίσης και τα προσωπικά εισοδήματα, τα έσοδα από φόρους, οι τιμές και τα κέρδη. Η οικονομία πόλεων ανά τον κόσμο επλήγη, ιδίως εκείνων που εξαρτιόνταν άμεσα από τη βαρεία βιομηχανία. Οι κατασκευές πάγωσαν, οι αγροτο-κτηνοτροφικές εργασίες υποχώρησαν λόγω πτώσης των τιμών στις σοδειές κατά 40% με 60%. Με υψηλά επίπεδα ζήτησης, σε συνδυασμό με την έλλειψη εναλλακτικών εργασιών, περιοχές που εξαρτιόταν από τον πρωτογενή τομέα όπως εκμετάλλευση γης, ορυχείων και ξύλου υπέφεραν ακόμη περισσότερο.

Η μεγάλη κρίση τερματίστηκε σε διαφορετικό χρόνο ανά χώρα. Οι περισσότερες χώρες εφήρμοσαν προγράμματα ανακούφισης και η πολιτική τους ζώή πέρασε αναταραχές, εξωθώντας την ιδεολογία στα άκρα. Σε ορισμένα κράτη, οι απελπισμένοι πολίτες στράφηκαν προς δημαγωγούς εθνικιστές, όπως τον Αδόλφο Χίτλερ, με αποτέλεσμα την έναρξη του 2ου παγκοσμίου πολέμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η οικονομική κρίση του 1973

Η κρίση στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης, προήλθε από την πίεση που υπέστη η οικονομία λόγω του υψηλού πληθωρισμού και από την κατάρρευση του νομισματικού συστήματος.

Η χρηματιστηριακή κρίση του 1973, διήρκεσε μεταξύ Ιανουαρίου 1973 και Δεκεμβρίου 1974. Επηρεάστηκαν από αυτήν όλες οι μεγάλες χρηματιστηριακές αγορές του κόσμου, ιδιαίτερα η χρηματιστηριακή αγορά του Ηνωμένου Βασιλείου. Ήταν μία από τις χειρότερες υφέσεις που παρουσιάστηκαν στην μοντέρνα οικονομική ιστορία. Συνοπτικά, η πετρελαϊκή κρίση μαζί με την κρίση στο χρηματιστήριο κατά την περίοδο 1973- 1974 μπορεί να θεωρηθεί σαν την πρώτη περίπτωση μετά την μεγάλη ύφεση του 1929 που είχε μόνιμο οικονομικό αντίκτυπο για μια δεκαετία μετά.

3.1 Αιτίες και αποτελέσματα της κρίσης

Η συντριβή προήλθε από την κατάρρευση του κανόνα του «Bretton Woods⁴» που έγινε δύο χρόνια πριν ξεσπάσει η κρίση στο χρηματιστήριο. Στις 15 Αυγούστου 1971, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής αποχώρησαν από την συμφωνία του «Bretton Woods» με αποτέλεσμα ο κανόνας χρυσού (κατά τον οποίο μόνο η αξία των δολαρίων Ηνωμένων Πολιτειών μπορούσε να μετατραπεί άμεσα σε χρυσό, ενώ όλα τα άλλα νομίσματα μπορούσαν να μετατραπούν σε δολάρια Ηνωμένων Πολιτειών) σαν στόχο είχαν, να υπερισχύσει η ισοτιμία του νομίσματος τους έναντι των άλλων ισοτιμιών. Αυτό έγινε διότι στις Ηνωμένες Πολιτείες εκείνη την περίοδο ο πληθωρισμός βρισκόταν σε υψηλό επίπεδο και οι προμήθειες των Ηνωμένων

⁴ Ο κανόνας «Bretton Woods» της νομισματικής διαχείρισης καθόρισε κανόνες για τις εμπορικές και οικονομικές σχέσεις μεταξύ των βιομηχανικών κρατών στα μέσα του εικοστού αιώνα. Τα κύρια χαρακτηριστικά αυτού του συστήματος ήταν η υποχρέωση της κάθε χώρας να υιοθετήσει μια νομισματική πολιτική που θα διατηρήσει την συναλλαγματική ισοτιμία του νομίσματος της σε μια καθορισμένη τιμή, συν ή πλην 1% σε όρους χρυσού και την ικανότητα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου να μεσολαβεί για την τυχών γεφύρωση των ανισορροπιών σε πληρωμές.

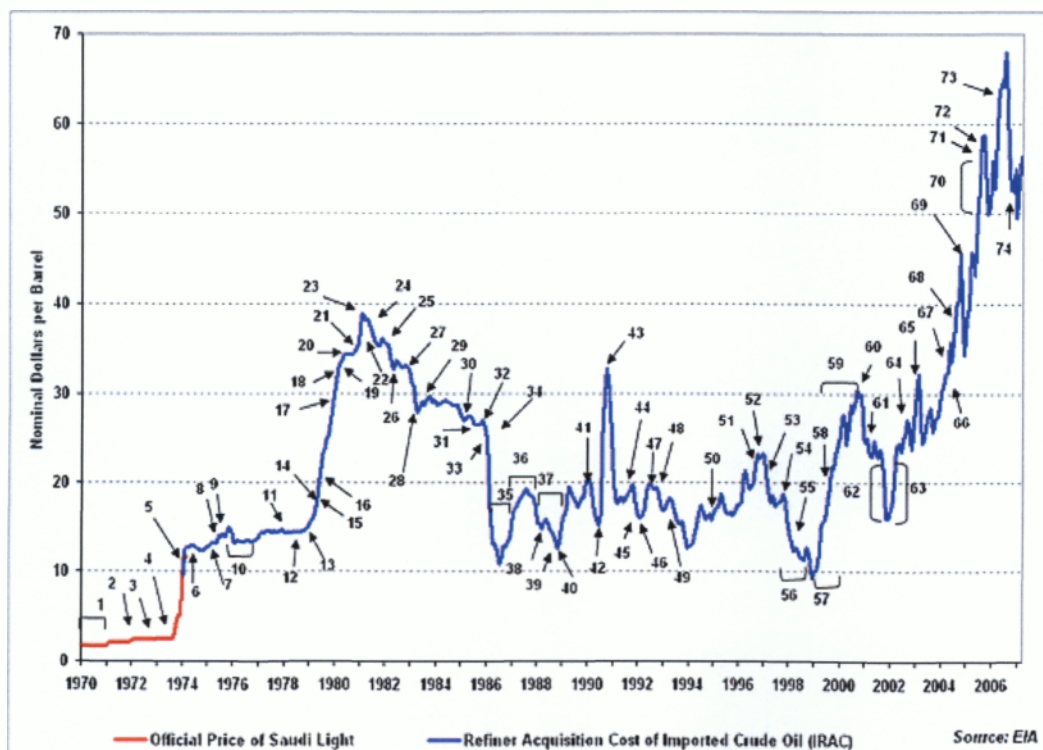
Πολιτειών σε αποθέματα χρυσού ήταν περιορισμένες. Έτσι οι Αμερικανικές τράπεζες αδυνατούσαν να εξαργυρώσουν τα δολάρια σε χρυσό στην επίσημη ισοτιμία των 35\$ / ουγγιά. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να προκληθούν σημαντικά οικονομικά προβλήματα στην παγκόσμια οικονομία και δημιούργησε την μοναδική κατάσταση κατά την οποία τα δολάρια των Ηνωμένων Πολιτειών έγιναν το αποθεματικό νόμισμα για τα κράτη που είχαν υπογράψει την συμφωνία αποκομίζοντας σημαντικά οφέλη. Ακόμη, σημαντικό ρόλο έπαιξε και η πολιτική του προέδρου «Νίχσον» σε συνδυασμό με την υποτίμηση του δολαρίου των Ηνωμένων Πολιτειών στο πλαίσιο της συμφωνίας «Smithsonian Agreement». Συνδέθηκε επίσης και με την εκδήλωση της πετρελαϊκής κρίσης τον Οκτώβρη του ίδιου έτους, όταν τα μέλη της Οργάνωσης των αραβικών χωρών εξαγωγής πετρελαίου ή την ΟΑΠΕC συμφώνησαν να χρησιμοποιήσουν τη δύναμη τους, πάνω στον μηχανισμό για τον παγκόσμιο καθορισμό της τιμής του πετρελαίου, στην προσπάθειά τους να αυξήσουν τα έσοδα τους αυξάνοντας παγκοσμίως την τιμή του πετρελαίου. Ο ΟΑΠΕC είχε σχηματιστεί στις 14 Σεπτεμβρίου του 1960 στη διάσκεψη της Βαγδάτης. Αυτό έγινε σαν μια κίνηση διαμαρτυρίας κατά των μεγάλων πετρελαϊκών εταιριών της Δύσης (κυρίως των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, της Βρετανίας και της Ολλανδίας) που διαρκώς μείωναν τις τιμές του πετρελαίου και είχαν κακούς τρόπους πληρωμής προς τους παραγωγούς. Ένα εμπόριο πετρελαίου, λοιπόν ως απάντηση στην απόφαση των ΗΠΑ για μη ανεφοδιασμό των ισραηλινών στρατευμάτων κατά τη διάρκεια του πολέμου του «Yom Kippur⁵». Ο πόλεμος αυτός, που αποτελεί τον Έν Αραβοϊσραηλινό πόλεμο ξεκίνησε στις 6 Οκτωβρίου 1973 όταν η Συρία και η Αίγυπτος εξαπέλυσαν στρατιωτική επίθεση ενάντια του Ισραήλ. Επίσης μαζί με το «embargo» επιβλήθηκαν αυξήσεις τιμών. Μέχρι να πέσει η ζήτηση πετρελαίου οι τιμές αυξήθηκαν δραματικά ώστε να φτάσει η αγορά σε ένα νέο επίπεδο χαμηλότερης προσφοράς πετρελαίου.

Προσδοκώντας αυτό, η τιμή αγοράς του πετρελαίου αυξήθηκε σημαντικά, από 3\$ το βαρέλι στα 12\$ το βαρέλι. Ένα παγκόσμιο οικονομικό σύστημα βρισκόταν ήδη κάτω από τις συνέπειες της διακοπής του κανόνα του «Bretton Woods» και η παγκόσμια οικονομία θα έμπαινε σε μία εποχή με απανωτές υφέσεις και υψηλό πληθωρισμό.

⁵ «Yom Kippur» στα Ισραηλινά σημαίνει Ημέρα Εξιλέωσης και είναι ημέρα εθνικής εορτής.

Μια δήλωση της εποχής εκείνης, που καταδεικνύει την κατάσταση που επικρατούσε είναι και αυτή του προέδρου των ΗΠΑ Richard M. Nixon: "Λόγω του ότι ο πόλεμος, οι περισσότερες από τις παραγωγούς πετρελαίου της Μέσης Ανατολής έχουν μειώσει τη συνολική παραγωγή και διακόπτει τις αποστολές τους από το πετρέλαιο στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μέχρι το τέλος αυτού του μήνα περισσότερο, από 2 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα της πετρελαίο που περιμέναμε από την εισαγωγή στις Ηνωμένες Πολιτείες δεν θα είναι πλέον διαθέσιμα. Πρέπει λοιπόν να αντιμετωπίσουμε μια πολύ σκληρή πραγματικότητα: οδεύουμε προς την πιο οξεία έλλειψη ενέργειας από το Β 'Παγκόσμιο Πόλεμο. Προμήθεια του πετρελαίου μας το φετινό χειμώνα θα είναι στο τουλάχιστον το 10% της αναμενόμενης βραχυπρόθεσμα αιτήματά μας, και θα μπορούσε να υπολείπονται έως και κατά 17%."

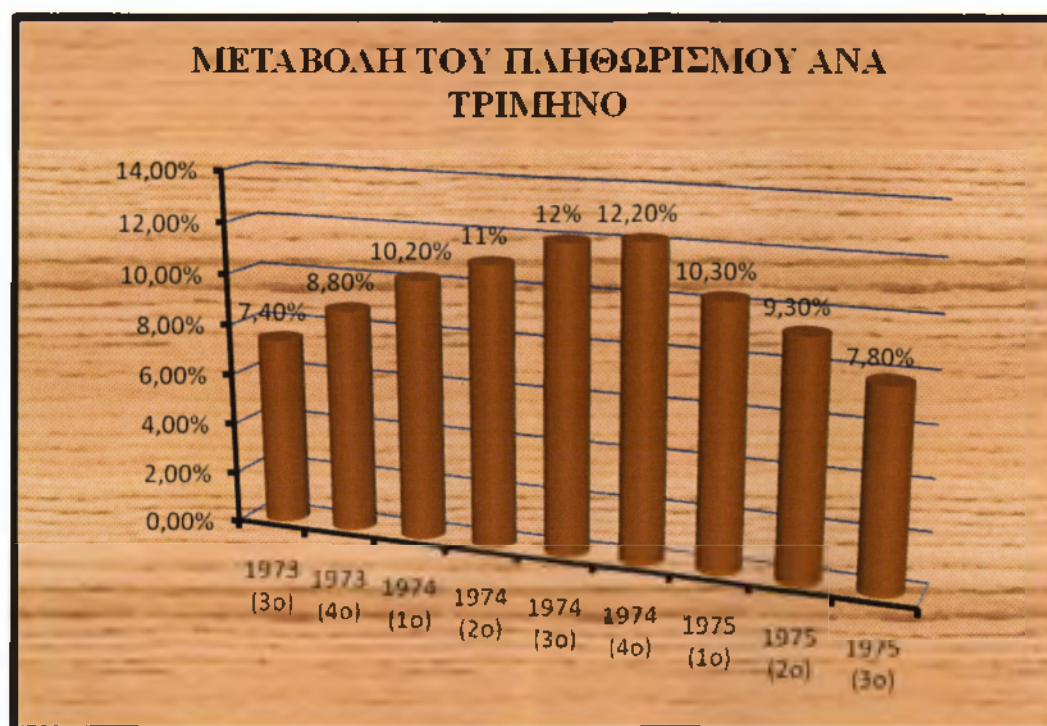
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Η τιμή του πετρελαίου στη διάρκεια του εμπύργκο το 1973. Η γραφική παράσταση βασίζεται στην ονομαστική, μη πραγματική τιμή του πετρελαίου και έτσι υπερεκτιμά τις τιμές στο τέλος. Ωστόσο είναι σαφές ότι διπλασιάστηκε η τιμή του αργού πετρελαίου σε επίπεδο διυλιστηρίων, και προκάλεσε τεράστιες ελλείψεις στις ΗΠΑ.

Πηγή: Wikipedia

Τώρα σε μακροπρόθεσμο επίπεδο, το «embargo» πετρελαίου άλλαξε το χαρακτήρα της πολιτικής της Δύσης. Όσον αφορά την ενέργεια, αύξησε την έρευνα σε αυτό τον τομέα και την εξερεύνηση των πόρων, για τη διατήρηση της ενέργειας. Όσον αφορά την οικονομία, εφάρμοσε περιοριστική νομισματική πολιτική για την καλύτερη καταπολέμηση του πληθωρισμού. Στις 694 ημέρες μεταξύ 11 Ιανουαρίου 1973 και 6 Δεκέμβρη 1974, ο «Dow Jones Industrial Average» του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης αναφέρθηκε ότι έχασε το 45% της αξίας του καθιστώντας την εβδομη χειρότερη «bear market» στην ιστορία του δείκτη. Το 1972 ήταν μια καλή χρονιά για το δείκτη του «DJIA», όπου ανέκτησε το 15% της αξίας του σε δώδεκα μήνες. Το 1973 αναμενόταν να είναι ακόμα καλύτερο σε εκθέσεις του περιοδικού «Time», κατά μία ειρωνεία αυτό το δημοσίευμα έγινε μόλις τρεις μέρες πριν ξεσπάσει το "κραχ" στο χρηματιστήριο.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ : το ποσοστό του πληθωρισμού κατά το 3^ο τρίμηνο του 1973 έως το 3^ο τρίμηνο του 1975 στις ΗΠΑ.

ΠΗΓΗ: BUREAU OF LABOR STATISTICS

Στο παραπάνω διάγραμμα παρατηρείται, ότι από τα μέσα του 1973 άρχισε η ανοδική πορεία του πληθωρισμού των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής με σημείο κορύφωσης στα τέλη του 1974 που σημειώνεται το υψηλότερο ποσοστό 12,2%. Απ' το σημείο αυτό και έπειτα, ο πληθωρισμός αρχίζει την καθοδική του πορεία για να φτάσει στα μέσα του 1975 στο 7,8%.

Κατά την διάρκεια των δύο ετών, από το 1972 έως το 1974 δηλαδή, η Αμερικανική οικονομία έπεσε από το 7,2% του ΑΕΠ στο -2,1%. Χειρότερες ήταν οι επιπτώσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο και ιδιαίτερα στο χρηματιστήριο του Λονδίνου με τον δείκτη «FT30» να χάνει το 73% της αξίας του κατά τη διάρκεια της χρηματιστηριακής κρίσης. Ενώ το ΑΕΠ στο Ηνωμένο Βασίλειο μέχρι εκείνη την στιγμή κάθε χρόνο είχε αυξητικές τάσεις (ετησίως περίπου 5,1%) το 1974 το ΑΕΠ παρουσίασε πτώση κατά 1,1%. Εκείνη την περίοδο η Βρετανική αγορά ακινήτων περνούσε μία πολύ σοβαρή κρίση, επιπλέον η τραπεζική κρίση ανάγκασε την Τράπεζα της Αγγλίας να δεχθεί βοήθεια από έναν αριθμό δανειστών.

Παρακάτω στον διάγραμμα παρουσιάζονται τα ποσοστά ανεργίας των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής για την περίοδο απ' το 4^ο τρίμηνο του 1973 έως το 4^ο τρίμηνο του 1975 και ο ρυθμός διαμόρφωσης της ανεργίας. Παρατηρείται, ότι μέσα σε ενάμισι χρόνο περίπου το ποσοστό της ανεργίας από το επίπεδο 5% εκτινάχθηκε στο σχεδόν 9%. Το ποσοστό ανεργίας ανεβαίνει αν η δημιουργία θέσεων εργασίας είναι χαμηλότερη από την αύξηση στο εργατικό δυναμικό.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Το ποσοστό του ρυθμού ανεργίας κατά το 4^ο τρίμηνο του 1973 έως το 4^ο τρίμηνο του 1975.

ΠΗΓΗ: BUREAU OF LABOR STATISTICS

Στο Ηνωμένο Βασίλειο το "κραχ" τελείωσε μετά το πάγωμα των ενοικίων στις 19 Δεκεμβρίου 1974, επιτρέποντας την αναπροσαρμογή τιμών στα ακίνητα. Κατά τον επόμενο χρόνο, οι τιμές των μετοχών αυξήθηκαν κατά 150%. Παρά αυτήν την εξέλιξη, σε αντίθεση με τις Ηνωμένες Πολιτείες ο πληθωρισμός συνέχισε να αυξάνει κατά 25% το 1975, οδηγώντας στην εποχή του «stagflation». Το «stagflation» προήλθε από την άνοδο της τιμής του πετρελαίου, διότι αυτό είχε σαν επίπτωση να αυξηθούν οι τιμές την ώρα που στην ουσία επιβραδύνεται η οικονομία, καθιστώντας την παραγωγή λιγότερο επικερδή. Όλοι οι κύριοι οικονομικοί δείκτες στο μέλλον πάτωσαν μεταξύ Σεπτεμβρη και Δεκέμβρη του 1974, έχοντας χάσει τουλάχιστον το 34% της αξίας τους σε ονομαστικούς όρους και το 43% σε πραγματικούς όρους. Σε όλες τις περιπτώσεις η ανάκαμψη ήταν μια αργή διαδικασία.

Η αγορά της Δυτικής Γερμανίας ανέκαμψε γρήγορα, επιστρέφοντας στο πραγματικό της επίπεδο μέσα σε 18 μήνες. Από την άλλη το Ηνωμένο Βασίλειο δεν επέστρεψε στα ίδια επίπεδα παρά μόνο τον Μάιο του 1987 (μόνο μερικούς μήνες πριν την λεγόμενη Μαύρη Δευτέρα). Ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες θα φτάσουν στα προηγούμενα επίπεδα σε πραγματικούς όρους του 1973, μετά από είκοσι χρόνια τον Αύγουστο του 1993.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Το κραχ της Ασίας

4.1 Το ασιατικό οικονομικό «θαύμα»

Οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας⁶ γνώρισαν από τη δεκαετία του '60 μέχρι και τη δεκαετία του '90 συνεχή ταχεία ανάπτυξη με εντυπωσιακές διαρθρωτικές αλλαγές και σημαντική βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης οδηγώντας πολλούς ερευνητές και δημοσιογράφους να μιλήσουν για ένα «ασιατικό θαύμα». Μεταξύ 1996 και 1990, οι οικονομίες της Ιαπωνίας, των τεσσάρων ασιατικών «τίγρεων» (Χονγκ Κονγκ, Σιγκαπούρη, Ν. Κορέα και Ταϊβάν) και άλλων τριών αναδυόμενων χωρών (Ινδονησία, Μαλαισία και Ταϊλάνδη) γνώρισαν μεγάλους ρυθμούς μεγέθυνσης. Οι οικονομίες αυτές είχαν καθαρά εξαγωγικό εμπορικό προσανατολισμό και κατά την περίοδο 1994–1996 είχαν ιδιαίτερα χαμηλό πληθωρισμό, δημόσια ελλείμματα καθώς και υψηλές αποταμιεύσεις, επενδύσεις και εισροές κεφαλαίου καθώς και σημαντικά αποθέματα συναλλαγματικών διαθεσίμων.

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες της ανάπτυξης στην περιοχή υπήρξε η σημασία που δίνουν οι χώρες αυτές στην εκπαίδευση. Το εκπαιδευτικό σύστημα των χωρών αυτών ενθαρρύνει τη μάθηση, τις πρακτικές γνώσεις και τον ανταγωνισμό. Έτσι, μέσα σε μερικές δεκαετίες οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας εξαφάνισαν σχεδόν τον αναλφαβητισμό και κατάφεραν να αυξήσουν το εργατικό τους δυναμικό, τόσο σε ποσότητα όσο και σε ποιότητα. Στη Σιγκαπούρη για παράδειγμα, το ποσοστό του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό αυξήθηκε από 27 σε 51%.

Ένας δεύτερος παράγοντας υπήρξε το υψηλό ποσοστό της εθνικής αποταμίευσης, όπου μεγάλο μέρος του εθνικού εισοδήματος δεν κατευθυνόταν στην ιδιωτική κατανάλωση αλλά σε επενδύσεις για τη βιομηχανία και το εμπόριο. Για να το πετύχουν αυτό οι κυβερνήσεις έβαλαν περιοριστικούς δασμούς στην εισαγωγή ξένων προϊόντων (ιδιαίτερα στα προϊόντα πολυτελείας) και προώθησαν τις εξαγωγές κρατώντας το εθνικό τους νόμισμα σε χαμηλές (ανταγωνιστικές) τιμές. Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, όταν ο προστατευτισμός δεν ήταν πλέον μια εφικτή στρατηγική, η πολιτική των χωρών αυτών αποδείχθηκε ευέλικτη καθώς κατάφεραν να προσελκύσουν ένα μεγάλο ποσοστό από τις παγκόσμιες άμεσες επενδύσεις.

⁶ Ιαπωνία, Κίνα, Νότια Κορέα, Ταϊβάν και χώρες της ASEAN. Η Ένωση Εθνών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN), αποτελείται από τις εξής χώρες: Μπρουνέι, Καμπότζη, Ινδονησία, Λάος, Μαλαισία, Μιανμάρ, Φιλιππίνες, Σιγκαπούρη, Ταϊλάνδη και Βιετνάμ.

Τρίτος παράγοντας υπήρξε η σφιχτή δημοσιονομική και νομισματική πολιτική. Η καταπάτηση των εργατικών δικαιωμάτων και των δημοκρατικών θεσμών από αυταρχικές κυβερνήσεις και στρατιωτικά καθεστώτα δημιούργησαν ένα ιδιόμορφο πολιτικό πλαίσιο που κατέστησε δυνατή την κράτηση των μισθών σε χαμηλά επίπεδα και τις συνεχείς υποτιμήσεις του νομίσματος.

Αυτοί οι παράγοντες, καθώς και οι υψηλές αποδόσεις που παρουσίαζαν οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου, δημιούργησαν το πρόσφορο έδαφος για την εισροή ξένων κεφαλαίων. Την περίοδο 1990–1996, η Ανατολική Ασία κατείχε το 1/5 της παγκόσμιας παραγωγής και τα 2/3 των παγκοσμίων επενδύσεων. Μέχρι τη συγκεκριμένη περίοδο, η Νοτιοανατολική Ασία είχε καταφέρει να διαχειρισθεί τις δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης προς όφελός της. Όπως, όμως, παρατήρησαν ορισμένοι αναλυτές, τα οικονομικά αποτελέσματα της μεταπολεμικής περιόδου των χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας δεν ήταν δυνατόν να επαναληφθούν. Το εργατικό δυναμικό δεν μπορούσε να αυξηθεί σ' ακόμη μεγαλύτερα επίπεδα, ενώ το ποσοστό αποταμίευσης ήταν ιδιαίτερα υψηλό (40% στη Σιγκαπούρη) και δεν μπορούσε να γίνει υψηλότερο. Η περαιτέρω ανάπτυξη της περιοχής εξαρτιόταν από την αύξηση της παραγωγικότητας των υπαρχόντων πόρων και όχι από την κινητοποίηση νέων, κάτι πολύ πιο δύσκολο, πράγμα που έφερνε τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας, κατά κάποιο τρόπο, κοντά στις προκλήσεις που αντιμετώπιζαν οι ανεπτυγμένες οικονομίες.

4.2 Το χρονικό της κρίσης

Αν και η κρίση ξεκίνησε με την υποτίμηση του ταιβανδέζικου νομίσματος τον Ιούλιο του 1997, τα αίτιά της εντοπίζονται αρκετά χρόνια πριν. Συγκεκριμένα υπήρξε μια ανησυχητικά μεγάλη εισροή κεφαλαίων (από 9 δις δολάρια την περίοδο 1983-1989 σε 104,9 δις δολάρια την περίοδο 1990–1994) με τις τέσσερις αναδυόμενες οικονομίες της Νοτιοανατολικής Ασίας (Ινδονησία, Μαλαισία, Φιλιππίνες και Ταϊλάνδη) να λαμβάνουν τη μερίδα του λέοντος. Αυτή η εισροή οφειλόταν τόσο στην υψηλή μακρό-ανταγωνιστικότητα της περιοχής (χαμηλό εργατικό κόστος, υψηλά επιτόκια, σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, ελάχιστη ρύθμιση της αγοράς)

όσο και παράγοντες που εντοπίζονταν στις χώρες βάσης των κεφαλαίων (χαμηλά επιτόκια σε Ιαπωνία και ΗΠΑ, υπερβολική ρευστότητα στην ανεπτυγμένη Δύση και η παγκόσμια ολοκλήρωση της αγοράς κεφαλαίου). Το πρόβλημα εντοπιζόταν στον υπερβολικό δανεισμό

των χωρών της Ανατολικής Ασίας που συνεπάγεται η εισροή των κεφαλαίων που ήταν κατά κύριο λόγο βραχυπρόθεσμος, σε ξένο νόμισμα και χωρίς τη στρατηγική εξασφάλιση. Ο Paul Krugman⁷ αναφέρει ότι : «το κλειδί για την κρίση της Ασίας, είναι ότι οι εγχώριοι παίκτες δανείστηκαν σε ξένο νόμισμα. Όταν οι κεφαλαιακές εισροές άρχισαν να στερεύουν και τα τοπικά νομίσματα υποτιμήθηκαν, η δανειακή μόχλευση αυξήθηκε κατακόρυφα, επιβαρύνοντας τους ισολογισμούς των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, προκαλώντας ένα καθοδικό σπράλ αναμόχλευσης». Η εισροή κεφαλαίων είχε και άλλες σημαντικές επιδράσεις στη Νοτιοανατολική Ασία καθώς άσκησε πληθωριστικές πιέσεις στην αγορά των μη εμπορευσίμων αγαθών που οδήγησαν σε υπερεκτίμηση του πραγματικού κεφαλαίου και στη δημιουργία «φουσκών» στην αγορά. Επίσης η υπερβολική προσφορά συναλλάγματος οδήγησε σε υπερτίμηση των νομισμάτων των χωρών που μείωσε την ανταγωνιστικότητά τους και έπληξε το εξαγωγικό τους εμπόριο, ενώ οι κεφαλαιακές εισροές αύξησαν και τον εγχώριο τραπεζικό δανεισμό ώστε να καλυφθεί η ανάγκη για ιδιωτική επένδυση, της οποίας η αντίστοιχη αύξηση αναγκαστικά έπρεπε να τροφοδοτηθεί με εισαγωγές κεφαλαιουχικών αγαθών που επιδείνωσαν τα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών.

Το καλοκαίρι του 1996, ένα χρόνο δηλαδή πριν ξεσπάσει η οικονομική κρίση στην περιοχή, πηγές ανέφεραν πως ο αριθμός των εξαγωγών στην περιοχή έπεφτε αισθητά σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Οι Paul Krugman αναφέρει πως η κατάσταση στην περιοχή είναι πιθανόν να τερματίσει την αισιοδοξία των επενδυτών, να αποσύρουν τα κεφάλαιά τους και οι χώρες να οδηγηθούν σε μία οικονομική κρίση τύπου Μεξικού που έλαβε χώρα το 1994.

Στις αρχές του 1997 η Ινδονησία, η Κορέα και η Ταϊλάνδη είχαν ένα αξιοσημείωτο δείκτη ανάπτυξης της οικονομίας και του εμπορικού τους τομέα. Το μόνο ανησυχητικό ήταν η μεγάλη ανισορροπία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών τους και η αγορά μετοχικού κεφαλαίου, η οποία γνώριζε μία φυσιολογική πτώση μετά την κορύφωση. Τίποτα, όμως, από αυτά δεν μπορούσε να προΐδεάσει για την οικονομική καταστροφή που θα ακολουθούσε.

Η κρίση ξεκίνησε τυπικά, στις 2 Ιουλίου του 1997 όπου η μηχανή της πίστωσης που είχε δημιουργήσει τη ραγδαία οικονομική άνοδο της Ταϊλάνδης άρχισε να ολισθαίνει προς την αντίθετη φορά. Τα ανησυχητικά όμως φαινόμενα είχαν ξεκινήσει στο σύνολο των χωρών της Ανατολικής Ασίας αρκετά πριν με σποραδικές επιθέσεις εναντίον των τοπικών νομισμάτων

⁷ Νομπελίστας οικονομολόγος.

από τον προηγούμενο χρόνο. Τον Ιούλιο του 1996 κατέρρευσε η Bangkok Bank of Commerce και χρειάστηκε να επέμβει η Κεντρική Τράπεζα της Ταϊλάνδης με ρευστά διαθέσιμα για να στηρίξει τη ζήτηση για συνάλλαγμα. Η αναποφασιστικότητα της ταϊλανδής κυβέρνησης κλόνισε περαιτέρω την εμπιστοσύνη των επενδυτών. Στις 14 Μαΐου του 1997 το χρηματιστήριο της χώρας σημείωσε πτώση κατά 7% και μετά την παραίτηση του Υπουργού Οικονομίας στις 19 Ιουνίου, σημειώθηκε νέα πτώση ύψους 11%. Η αναστολή εργασιών δεκαέξι επιχειρήσεων που αντιπροσώπευαν μεγάλο κομμάτι της κεφαλαιαγοράς, ενέτεινε τις ανησυχίες για τη βιωσιμότητα της οικονομίας της χώρας.

Ένα κεντρικό χαρακτηριστικό των χωρών αυτών ήταν η πρόσδεση των νομισμάτων τους στο δολάριο και η απώλεια της ανταγωνιστικότητάς τους καθώς το δολάριο ανατιμούνταν την εποχή εκείνη. Καθώς λοιπόν οι οικονομίες της περιοχής είχαν «κλειδώσει» τα εθνικά τους νομίσματα με την ισοτιμία του δολαρίου, η χαμηλή ισοτιμία του 1995 ενίσχυσε την ανταγωνιστικότητα της περιοχής ενώ η άνοδός του το 1996 τη ζημίωσε. Έτσι, ως αντίδραση στη συνεχιζόμενη μείωση στο ρυθμό των εξαγωγών και την αναδυόμενη κρίση, η Ταϊλάνδη εγκατέλειψε την πρόσδεση στο δολάριο στις 2 Ιουλίου και ξεκίνησε μια υποτίμηση του εθνικού της νομίσματος Μπατ, κατά 50% (από 26 σε 39 Μπατ ανά δολάριο) μέσα σε διάστημα έξι μηνών, από τον Μάιο του 1997. Η υποτίμηση του Μπατ πυροδότησε την κρίση στην περιοχή καθώς οι επενδυτές προσπάθησαν να αποσύρουν όλοι μαζί ταυτόχρονα τις επενδύσεις και να μετατρέψουν τα νομίσματά τους πάλι σε δολάρια. Η εγκατάλειψη της πρόσδεσης του νομίσματος της Ταϊλάνδης στο δολάριο, ακολουθήθηκε από αντίστοιχη χαλάρωση της πρόσδεσης του νομίσματος της Μαλαισίας ενώ συμπαρέσυρε τα άλλα νομίσματα της περιοχής, όπως της Ινδονησίας, της Ν. Κορέας και των Φιλιππίνων, ακόμη και τα ισχυρότερα από αυτά, όπως τα δολάρια της Ταϊβάν και της Σιγκαπούρης. Σταδιακά, το επίκεντρο της κρίσης μεταφέρθηκε στην Ν. Κορέα στην οποία όμως η κατάσταση ήταν λιγότερο τεταμένη. Δεν υπήρξε έκρηξη της ιδιωτικής επένδυσης και ο τραπεζικός δανεισμός κρατήθηκε σε χαμηλά επίπεδα με αποτέλεσμα να μην παρουσιαστούν φούσκες στην κεφαλαιαγορά. Το νόμισμά της ανατιμήθηκε αλλά σε πολύ μικρότερο βαθμό από τις ανατιμήσεις της Ινδονησίας,

της Ταϊλάνδης, της Μαλαισίας και των Φιλιππίνων και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ήταν μικρότερο από εκείνο των παραπάνω χωρών.

Το «ντόμινο» συνεχίστηκε με την Ιαπωνία που από το 1997 βρισκόταν σε κατάσταση ύφεσης και αντιμετώπιζε έλλειμμα εγχώριας ζήτησης, κατανάλωσης και ιδιωτικής επένδυσης κυρίως λόγω του φόβου αποπληθωρισμού. Για τους λόγους αυτούς εξαρτιόταν από τις αγορές της Νοτιοανατολικής Ασίας στις οποίες είχε βρει

διέξοδο (το 30% περίπου του τραπεζικού δανεισμού της Νοτιοανατολικής Ασίας αποτελούταν από ιαπωνικά κεφάλαια). Μέσα σε λίγους μήνες το χρηματιστήριο του Τόκιο κατέρρευσε εξαιτίας των πτωχεύσεων μεγάλων εταιριών, που είχαν έντονες οικονομικές διασυνδέσεις με τις χώρες που βρισκόταν ήδη σε κρίση.

Γενικά, η οικονομική κρίση πυροδότησε κοινωνικές εκρήξεις και έφερε χάος ενώ υπολογίζεται πως είχε ως αποτέλεσμα μια μειωμένη παγκόσμια απόδοση κατά 2 τρισεκατομμύρια δολάρια. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα εκατομμύρια άτομα να χάσουν τη δουλειά τους, ενώ έγιναν περικοπές στις κοινωνικές υπηρεσίες σ' ολόκληρο τον κόσμο. Η κρίση άρχισε να ξεθυμάνει τον Ιανουάριο με την Κορέα να δέχεται τη βοήθεια διεθνών τραπεζών. Ακολούθησε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο που υποσχέθηκε οικονομική βοήθεια ύψους 117 δις δολαρίων. Τελικά όμως, χορήγησε 21,1 δις δολάρια στην Ν. Κορέα, 11,2 δις δολάρια στην Ινδονησία και 4 δις δολάρια στην Ταϊλάνδη, ενώ η Μαλαισία αρνήθηκε τη βοήθεια. Με τη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, αλλά και του υψηλού ποσοστού της αποταμίευσης που υπήρξε στην περιοχή, η κρίση ξεπεράστηκε και η σταθερότητα μερικώς αποκαταστάθηκε.

Οι χώρες που επλήγησαν περισσότερο από το 1997 ασιατική οικονομική κρίση.

Πηγή: Wikipedia

4.3 Τα αίτια της κρίσης

Η πολυπλοκότητα της ασιατικής κρίσης και ο μεγάλος αριθμός των χωρών που επηρέασε καθιστούν σαφές ότι υπήρξε ένας συνδυασμός παραγόντων που συνέβαλαν στη δημιουργία και την εξέλιξή της. Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τους παράγοντες αυτούς σε εσωτερικούς, που εντοπίζονται δηλαδή εντός των οικονομιών της Ανατολικής Ασίας, και σε εξωτερικούς ή διεθνείς που εντοπίζονται στη λειτουργία των θεσμών της διεθνούς κεφαλαιαγοράς και του διεθνούς νομισματικού συστήματος.

Οι εσωτερικοί παράγοντες αναφέρονται τόσο στη λειτουργία των εγχώριων κεφαλαιαγορών όσο και στο θεσμικό τους σύστημα. Όσον αφορά στη λειτουργία των κεφαλαιαγορών, το πρόβλημα εντοπίζεται στις επενδύσεις φούσκες που γέννησαν αυτές. Πολλές κερδοσκοπικές επενδύσεις που χρηματοδοτήθηκαν, άμεσα ή έμμεσα, φθηνά ξένα δάνεια έγιναν μπούμερανγκ. Ορισμένοι κερδοσκόποι χρεοκόπησαν και κάποιες χρηματοπιστωτικές εταιρείες έκλεισαν. Οι ξένοι δανειστές δεν ήταν πια πρόθυμοι να δανείσουν χρήματα.

Αυτό που πρέπει να γίνει αντιληπτό είναι ότι αν και τα προβλήματα της κάθε χώρας ήταν διαφορετικά και συνεπώς σε κάθε χώρα ήταν διαφορετικοί οι παράγοντες που οδήγησαν στην κρίση, ωστόσο λειτούργησαν συναθροιστικά στο σύνολο των χωρών, εξαιτίας της μεγάλης διασύνδεσης που είχαν οι κεφαλαιαγορές μεταξύ τους. Παρακάτω θα προσπαθήσουμε να αναπτύξουμε συνοπτικά τους βασικότερους από αυτούς τους παράγοντες.

Αν και η υπερεπένδυση στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας κατευθύνθηκε πρωτίστως σε πραγματικό κεφάλαιο (κυρίως ακίνητη περιουσία και υποδομές), εντούτοις αποδείχθηκε ότι αυτή ήταν εξαιρετικά ρευστή. Η αγορά ακίνητης περιουσίας έγινε κυρίως για κερδοσκοπικούς λόγους και όχι για να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγική διαδικασία ενώ η υποδομή που αναπτύχθηκε ήταν εξαιρετικά φτωχή. Επιπλέον, οι παραγωγικές δραστηριότητες στις οποίες στράφηκαν οι επενδύσεις δεν ήταν σωστά σχεδιασμένες και το μέλλον τους στη διεθνή αγορά ήταν επισφαλές⁸. Το αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία υπερεκτιμημένων επενδύσεων (φουσκών) οι οποίες κατέρρευσαν απότομα μόλις άρχισε να μειώνεται

⁸ Στη Μαλαισία, για παράδειγμα, μεγάλα κεφάλαια κατευθύνθηκαν για την κατασκευή υπερβολικών και πολυέξοδων έργων όπως το φράγμα Bakun, οι πύργοι της Kuala Lumpur, κ.α.

η απόδοσή τους. Οι θεσμικοί παράγοντες περιστρέφονται γύρω από τη λειτουργία των τραπεζικών συστημάτων των χωρών αυτών. Συγκεκριμένα, η ανεπαρκής ρύθμιση του τραπεζικού συστήματος, η έλλειψη διαφάνειας στις τραπεζικές δραστηριότητες και οι υπερβολικές εγγυήσεις της κυβέρνησης για τη ρευστότητα και τη διατήρηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας, οδήγησαν τις τράπεζες σε υπερδανεισμό, του οποίου η εξόφληση ήταν αμφίβολη εξαιτίας των μη αποδοτικών επενδύσεων. Επίσης, τα τραπεζικά συστήματα των χωρών υπέφεραν από την κυβερνητική παρέμβαση, η οποία κατεύθυνε τις πιστώσεις σε επενδύσεις που αντιπροσώπευαν συγκεκριμένα συμφέροντα. Ο ανταγωνισμός νοθευόταν και από τα εμπόδια εισόδου νέων τραπεζών στην αγορά. Οι τράπεζες λοιπόν είχαν συσσωρεύσει ένα μεγάλο αριθμό επισφαλών κεφαλαίων ενώ παράλληλα κρατούσαν ανεπαρκή ρευστά διαθέσιμα. Σαν αποτέλεσμα οι επενδύσεις φούσκες έσκασαν και οι τράπεζες συμπαρασύρθηκαν στην κρίση εντείνοντας την πτώση των χρηματιστηρίων. Τέλος η κακή μακροοικονομική διαχείριση από τις κυβερνήσεις των χωρών συνετέλεσε στην εξέλιξη της κρίσης. Λέγοντας κακή μακροοικονομική διαχείριση εννοούμε το συνδυασμό της υπερθέρμανσης των οικονομιών της Ανατολικής Ασίας, της διόγκωσης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και αυτών του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών με την εμμονή τους στη σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία. Η ανατίμηση των ασιατικών νομισμάτων εξαιτίας των μεγάλων κεφαλαιακών εισροών και η υποτίμηση του γιεν οδήγησαν σε σημαντική απώλεια της ανταγωνιστικότητας των χωρών η οποία είχε αρνητική επίπτωση στον εξαγωγικό τομέα. Ως εκ τούτου και σε συνδυασμό με την αυξημένη ζήτηση για εισαγωγές κεφαλαιουχικών αγαθών εξαιτίας του μεγάλου ρυθμού ανάπτυξης, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών χειροτέρευσε περαιτέρω.

Μία πρώτη αδυναμία της διεθνούς κεφαλαιαγοράς σχετίζεται με τις επενδύσεις φούσκες στις οποίες αναφερθήκαμε προηγουμένως. Η αγορά στερείται ελέγχου του προορισμού και της κατεύθυνσης των ροών, με αποτέλεσμα οι υπερβολικές ροές των εξαιρετικά κινητικών επενδύσεων χαρτοφυλακίου καθώς και άμεσες ξένες επενδύσεις, οι οποίες κατευθύνονται σε μη παραγωγικές μη αποδοτικές επενδύσεις, να αποσταθεροποιούν και να καθιστούν ευάλωτες τις εγχώριες κεφαλαιαγορές, δημιουργώντας έτσι τις προϋποθέσεις για μία κρίση.

Μία δεύτερη αδυναμία, είναι το άναρχο διεθνές περιβάλλον που είναι επιρρεπές σε ξεσπάσματα πανικού και υπερβολικής αντίδρασης των επενδυτών. Έτσι, τα διαρθρωτικά προβλήματα των κεφαλαιαγορών της Νοτιοανατολικής Ασίας σε συνδυασμό με αντίθετες εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον (εμφάνιση νέων ανταγωνιστών όπως η Κίνα και το Μεξικό) οδήγησαν στην παύση των εισροών στα

τέλη του 1996. Οι επενδυτές κατεβλήθησαν από πανικό για τη βιωσιμότητα των αποδόσεων των κεφαλαίων τους, και με λογική «κοπαδιού» άρχισαν να αποχωρούν, με δυσμενή αποτελέσματα τόσο για τις ασιατικές οικονομίες όσο και για τους ξένους επενδυτές. Το βασικότερο ίσως στοιχείο για τη δημιουργία πανικού είναι η ασύμμετρη πληροφόρηση των επενδυτών. Όταν αυτοί δεν γνωρίζουν την πραγματική αξία των τοποθετήσεων τους είναι λογικό να πανικοβάλλονται, όταν βλέπουν ότι κάποια στιγμή δεν αποδίδουν τα προσδοκώμενα. Οι χειρισμοί που θα κάνουν οι επίσημοι φορείς σ' αυτό το στάδιο είναι ιδιαίτερα σημαντικοί γιατί η απόφαση των επενδυτών είναι πλέον ιδιαίτερα ευαίσθητη σε οποιοδήποτε λάθος χειρισμό.

Η ολοκλήρωση της διεθνούς κεφαλαιαγοράς έφερε άμεσα μεγάλες εισροές κεφαλαίου στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας, οι οποίες όμως αποχώρησαν.

Όταν οι «φούσκες» έσκασαν με την ίδια ευκολία το 1997. Υπάρχουν εύλογες εικασίες ότι αν δεν είχε επικρατήσει πανικός τα χρέη θα μπορούσαν να ξεπληρωθούν σε βάθος χρόνου, και η κρίση δεν θα είχε συμβεί ποτέ. Στο δυσμενές αυτό αποτέλεσμα αυτό συνέδραμαν και οι αποτυχημένοι χειρισμοί θεσμικών παραγόντων, όπως των κυβερνήσεων των χωρών, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της διεθνούς κοινότητας, η οποία ενέτεινε την ανασφάλεια των επενδυτών. Τέλος, στο βαθμό που η μεταβλητότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών είναι ένα βασικό χαρακτηριστικό του σημερινού διεθνούς νομισματικού συστήματος, αυτό συνέβαλλε σε πιέσεις προ τα νομίσματα των ασιατικών χωρών, σε βαθμό που τα εγχώρια currency boards (νομισματικά συμβούλια) να μη μπορέσουν να διατηρήσουν τη σταθερότητα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2. ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

Η Μακροοικονομική είναι ένας κλάδος της οικονομίας που ασχολείται με την απόδοση, τη δομή, τη συμπεριφορά και τη λήψη αποφάσεων στο σύνολο της οικονομίας. Επικεντρώνεται στις κινήσεις και τις τάσεις της οικονομίας στο σύνολό της, ενώ στην μικροοικονομία το επίκεντρο του ενδιαφέροντος βρίσκεται σε παράγοντες που επηρεάζουν τις αποφάσεις που λαμβάνονται από τις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες. Παρακάτω παρουσιάζονται μερικοί από τους μακροοικονομικούς δείκτες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΟΡΙΣΜΟΙ

1.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (*ΑΕΠ*, Gross Domestic Product, *GDP*) μίας χώρας είναι η αξία (υπολογισμένη σε τιμές της αγοράς) όλων των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται εντός των γεωγραφικών ορίων της χώρας κατά τη διάρκεια μίας χρονικής περιόδου. Προκειμένου ν' αποφευχθεί η διπλή και τριπλή μέτρηση, το *ΑΕΠ* περιλαμβάνει μόνο τα τελικά αγαθά και υπηρεσίες (final goods and services), δηλαδή αυτά που αγοράζονται για τελική χρήση· δεν περιλαμβάνει ενδιάμεσα (intermediate) αγαθά και υπηρεσίες, δηλαδή ό,τι αγοράζεται προς μεταπώληση ή προς περαιτέρω επεξεργασία πριν φθάσει στον τελικό χρήστη. Οι παραγωγοί μπορεί να είναι εντόπιοι ή ξένοι, αρκεί η παραγωγή να πραγματοποιείται εντός των ορίων της χώρας. Αγαθά και υπηρεσίες που παρήχθησαν σε προηγούμενες περιόδους, αλλά δεν έχουν ακόμη πωληθεί, δεν περιλαμβάνονται στο *ΑΕΠ* της τρέχουσας περιόδου, διότι ήδη συμπεριελήφθησαν ως αποθέματα (inventories) στο *ΑΕΠ* της περιόδου κατά την οποία παρήχθησαν. Σ' εκείνη την περίοδο, θεωρήθηκαν ως αγορασθέντα από τις επιχειρήσεις που τα παρήγαγαν και μέτρησαν ως ανεπιθύμητη επένδυση (unintended investment).

1.2 Πληθωρισμός

Πληθωρισμός είναι η ποσοστιαία μεταβολή του γενικού επιπέδου των τιμών μιας οικονομίας μέσα σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Ο πληθωρισμός μπορεί να είναι είτε θετικός, είτε αρνητικός (οπότε μιλάμε για *αντιπληθωρισμό*), όπως για παράδειγμα στην Ιαπωνία την τελευταία δεκαετία. Ας σημειωθεί ότι πληθωρισμός είναι η κίνηση των τιμών. Δεν υφίσταται όταν οι τιμές σταθεροποιηθούν, ανεξαρτήτως αν είναι υψηλές ή όχι. Σε μια οικονομία όταν μετράμε τον πληθωρισμό, στην ουσία μελετάμε την ποσοστιαία μεταβολή του επιπέδου των τιμών, όχι για το σύνολο των αγαθών ή παροχή υπηρεσιών που καταναλώνονται, αλλά για κάποια συγκεκριμένα αγαθά ή υπηρεσίες, το σύνολο των οποίων παλαιότερα καλούνταν "καλάθι της νοικοκυράς", ενώ πλέον χρησιμοποιείται το πολιτικά ορθότερο "καλάθι του καταναλωτή".

Για να μετρηθεί ο πληθωρισμός, λαμβάνεται υπόψη το ποσοστό μεταβολής του επιπέδου τιμών κατά την διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου. Από πολλές οικονομικές θεωρίες ο πληθωρισμός, θεωρείται ένα Νομισματικό Φαινόμενο, δηλαδή ότι ο πληθωρισμός είναι αποτέλεσμα μόνο της αυξημένης προσφοράς χρήματος. Έτσι η ύπαρξη πληθωρισμού δεν επηρεάζει τα μεγέθη της πραγματικής οικονομίας (ως πραγματικά μεγέθη, ορίζονται οι Δημόσιες Δαπάνες, οι Ιδιωτικές Επενδύσεις, και η Ιδιωτική Κατανάλωση.) Αυτό είναι και γνωστό ως κλασική διχοτομία. Ένα παράδειγμα είναι ο υψηλός πληθωρισμός στην Ελλάδα της δεκαετίας του 80 που οφειλόταν εν μέρει στην εκτύπωση χρήματος από την Τράπεζα της Ελλάδος για να καλύψει τις αυξημένες παροχές που προσέφερε η κυβέρνηση. Άλλες θεωρίες βρίσκουν ότι πληθωρισμός μπορεί να έχει ρίζες και σε μη νομισματικά φαινόμενα. Οι Κεϋνσιανιστές οικονομολόγοι για παράδειγμα, πιστεύουν ότι υπάρχουν τριβές στην οικονομία που μπορούν να προκαλούν πληθωρισμό. Για τους Κεϋνσιανιστές υπάρχει μια αντίστροφη σχέση ανεργίας και πληθωρισμού, ώστε όταν ανεβαίνει το ένα πέφτει το άλλο.

Υπάρχουν δύο είδη πληθωρισμού:

Ο πληθωρισμός της ζήτησης που είναι ο πληθωρισμός που προκύπτει από αύξηση της ζήτησης χρήματος και η αύξηση αυτή οφείλεται:

- Αύξηση της προσφοράς του χρήματος
- Αύξηση δημοσίων δαπανών
- Προσδοκίες του κοινού για επιδείνωση του πληθωρισμού
- Αύξηση της ζήτησης από το εξωτερικό για εγχώρια εμπορεύματα

Ο πληθωρισμός της προσφοράς , που είναι ο πληθωρισμός που προκύπτει από μείωσης της προσφοράς χρήματος και η μείωση αυτή οφείλεται:

- Αύξηση μισθών ταχύτερη από την αύξηση της εργατικής παραγωγικότητας
- Αύξηση κερδών μεγαλύτερη από την αύξηση της αποδοτικότητας του κεφαλαίου
- Ανατίμηση των εισαγόμενων πρώτων υλών
- Αύξηση των συντελεστών έμμεσης φορολογίας
- Αύξηση του κόστους δανειακών κεφαλαίων

1.3 Ισοζύγιο Πληρωμών

Το ισοζύγιο πληρωμών αφορά τον ειδικό λογαριασμό στον οποίο καταγράφονται το ύψος και η εξελικτική πορεία όλων των οικονομικών συναλλαγών που διατηρεί μια χώρα με άλλες χώρες του κόσμου. Σε αυτό το ισοζύγιο καταγράφεται η εισροή και εκροή κεφαλαίων (εισπράξεων και πληρωμών σε συνάλλαγμα) από και προς την εν λόγω χώρα κατά τη διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου (συνήθως ενός έτους). Για αυτό το λόγο χρησιμοποιείται και ως δείκτης της ζήτησης και προσφοράς του νομίσματος της εν λόγω χώρας.

Το ισοζύγιο πληρωμών έχει ιδιαίτερη σημασία για την οικονομία μιας χώρας καθώς κάθε μια συναλλαγή που αυτό περιλαμβάνει επηρεάζει τη διαμόρφωση μεγεθών όπως του εθνικού εισοδήματος και της εθνικής δαπάνης , ενώ παράλληλα απεικονίζει τη διεθνή οικονομική θέση της συγκεκριμένης χώρας. Μελετώντας την εξέλιξη του Ισοζυγίου μπορεί κανείς να εντοπίσει τους προβληματικούς τομείς της οικονομίας και να αντλήσει χρήσιμες πληροφορίες και συμπεράσματα για την πορεία της οικονομίας μίας χώρας. Στο ισοζύγιο πληρωμών περιλαμβάνονται οι εξής κατηγορίες:

▪ **ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ** το οποίο υποδιαιρείται σε:

1. Εμπορικό Ισοζύγιο (εξαγωγές καυσίμων, πλοίων, εισπράξεις από πώληση λοιπών εμπορευμάτων/παγίων - εισαγωγές καυσίμων, πλοίων, εισπράξεις από πώληση λοιπών εμπορευμάτων/παγίων).

2.Ισοζύγιο υπηρεσιών (Εισπράξεις από ταξιδιωτικό, μεταφορές και λοιπές υπηρεσίες - Πληρωμές από ταξιδιωτικό, μεταφορές και λοιπές υπηρεσίες).

3. Ισοζύγιο εισοδημάτων (Εισπράξεις από αμοιβές, μισθοί, τόκους μερίσματα, κέρδη - Πληρωμές αμοιβών, μισθών, τόκους μερίσματα, κέρδη).

4. Ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων [Εισπράξεις Γενικής Κυβέρνησης (π.χ. μεταβιβάσεις Ε.Ε.) και Λοιπών Τομέων (π.χ. μεταναστευτικά εμβάσματα) - Πληρωμές Γενικής Κυβέρνησης]

➤ **ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ** . Το οποίο περιλαμβάνει κεφαλαιακές μεταβιβάσεις (εισπράξεις - πληρωμές) α) Γενικής Κυβέρνησης και β) Λοιπών Τομέων.

➤ **ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ** το οποίο υποδιαιρείται σε :

1. Άμεσες επενδύσεις [Κατοίκων στο εξωτερικό (π.χ. ίδρυση επιχείρησης από έλληνα υπήκοο στην Αίγυπτο)- Μη κατοίκων στην Ελλάδα (π.χ. ίδρυση νέας επιχείρησης από αλλοδαπό υπήκοο)]
2. Επενδύσεις χαρτοφυλακίου [Απαιτήσεις - Υποχρεώσεις π.χ. αγορά ομολόγων Ε.Δ. από αλλοδαπό υπήκοο = υποχρέωση)]
3. Λοιπές επενδύσεις [Απαιτήσεις - Υποχρεώσεις (όπου εντάσσονται και τα δάνεια της Γενικής Κυβέρνησης)]
4. Μεταβολή συναλλαγματικών διαθεσίμων (Μείωση - Αύξηση) άθροισμά τους πρέπει να είναι 0).

1.4 Ανεργία

Ανεργία είναι η κατάσταση ενός ατόμου, που, ενώ είναι ικανό, πρόθυμο και διαθέσιμο να απασχοληθεί, δεν δύναται να βρει εργασία. Το εργατικό δυναμικό αποτελείται από όσους έχουν εργασία (απασχολούμενοι) και εκείνους που δεν απασχολούνται (άνεργοι) αλλά έχουν δηλώσει ότι επιθυμούν και είναι διαθέσιμοι να εργασθούν. Το μη-εργατικό δυναμικό είναι το μέρος του ενήλικου πληθυσμού που ασχολείται με τα οικιακά, είναι συνταξιούχοι, ασθενούν σοβαρά ώστε απέχουν από την εργασία, ή δεν ψάχνουν για εργασία. Το ποσοστό_ανεργίας είναι ο αριθμός των ανέργων διαιρούμενος με το σύνολο του εργατικού δυναμικού και εκφράζεται ως ποσοστό επί της εκατό του εργατικού δυναμικού της συγκεκριμένης περιοχής.

Υπάρχουν τρία κύρια είδη ανεργίας:

- ✓ Η Ανεργία τριβής προκύπτει λόγω της ακατάπαυστης κίνησης των ανθρώπων μεταξύ περιοχών και θέσεων εργασίας ή διαφόρων σταδίων του κύκλου ζωής. Ουσιαστικά, αποτελεί το ελάχιστο επίπεδο ανεργίας που δεν μπορεί να μειωθεί σε μια δυναμική κοινωνία (εφ' όσον, ακόμη και αν η οικονομία είναι σε πλήρη απασχόληση, κάποιιοι θα αποχωρούν από τις θέσεις τους, κάποιιοι φοιτητές θα ψάχνουν για εργασία μετά την αποφοίτησή τους, κάποιιοι γονείς θα επανεντάσσονται στο εργατικό δυναμικό, και κάποιιοι θα θέλουν μια καλύτερη ή μια διαφορετική εργασία).
- ✓ Η Δομική Ανεργία (ή Διαρθρωτική Ανεργία), οφείλεται στις αναντιστοιχίες μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, καθώς κάποιιοι κλάδοι (ή ειδικότητες, ή γεωγραφικές περιοχές) έχουν αυξανόμενη ζήτηση και κάποιιοι άλλοι πτωτική ζήτηση.
- ✓ Η Κυκλική Ανεργία οφείλεται στην μειωμένη ζήτηση προϊόντων και υπηρεσιών. Αυτή η μορφή ανεργίας είναι αποτέλεσμα της επιβράδυνσης της ανάπτυξης σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, η οποία έχει ως επακόλουθο την αδυναμία απορρόφησης του εργατικού δυναμικού. Επίσης, η ανεργία μπορεί να κατηγοριοποιηθεί, ως προς την χρονική διάρκεια που το άτομο παραμένει εκτός απασχόλησης, σε μακροχρόνια ανεργία , σε βραχυχρόνια ανεργία και σε εποχιακή ανεργία . Επιπλέον, κατηγοριοποιήσεις της ανεργίας γίνονται ανάλογα με τα κοινωνικά, δημογραφικά, εκπαιδευτικά, ηλικιακά ή άλλα χαρακτηριστικά (π.χ., γυναικεία ανεργία, ανεργία αποφοίτων ΑΕΙ , νεανική ανεργία, κ.τ.λ.).

Οι βασικές θεωρίες που προσπαθούν να εξηγήσουν την ανεργία είναι δύο: η νεοκλασική και η κεϋνσιανή. Σύμφωνα με την πρώτη, η αγορά εργασίας περιορίζεται από θεσμικούς παράγοντες με αποτέλεσμα να μην μπορεί να λειτουργήσει ελεύθερα προκειμένου να έρθει σε ισορροπία. Η δεύτερη, εντοπίζει το πρόβλημα της ανεργίας στην ανεπαρκή ζήτηση. Με άλλα λόγια η νεοκλασική θεωρία υποστηρίζει πως η ανεργία είναι εκούσια (voluntary) και μικροοικονομικό πρόβλημα και καλεί τις κυβερνήσεις να μειώσουν την ελκυστικότητα της ενώ η κεϋνσιανή θεωρία κατατάσσει την ανεργία ως ακούσια (involuntary) που μπορεί να λυθεί με την εφαρμογή μακροοικονομικών μέτρων από τις κυβερνήσεις για την αύξηση των θέσεων εργασίας. Πολλοί υποστηρίζουν πως η άνοδος της οφείλεται στην ανοδική τάση του φυσικού ποσοστού της ανεργίας. Δηλαδή, του ποσοστού εκείνου πέρα από το οποίο κάθε προσπάθεια για μείωση της ανεργίας δύναται να οδηγήσει σε αύξηση του πληθωρισμού. Ο Paul Krugman (1994) υποστηρίζει πως σημαντικό ρόλο παίζει η τεχνολογία η οποία έχει αναβαθμίσει τη ζήτηση για εργαζομένους με υψηλές δεξιότητες (skill based technological change), ενώ ταυτόχρονα έχει μειώσει τη ζήτηση για άτομα με χαμηλό επίπεδο δεξιοτήτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΥΤΩΝ

2.1 ΑΕΠ-ΑΝΕΡΓΙΑ

Η σχέση μεταξύ ανεργίας και ΑΕΠ ονομάζεται ο νόμος Okun. Ο οικονομολόγος Arthur Okun εξέτασε τη σχέση μεταξύ ανεργίας και ΑΕΠ και διαπίστωσε ότι σχετίζεται με το ποσοστό μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ στις αλλαγές του ποσοστού ανεργίας. Ειδικότερα η εξίσωση έχει ως εξής :

$\% \text{ Μεταβολή Πραγματικού ΑΕΠ} = 3\% - 2 \times (\text{μεταβολή του ποσοστού ανεργίας})$.

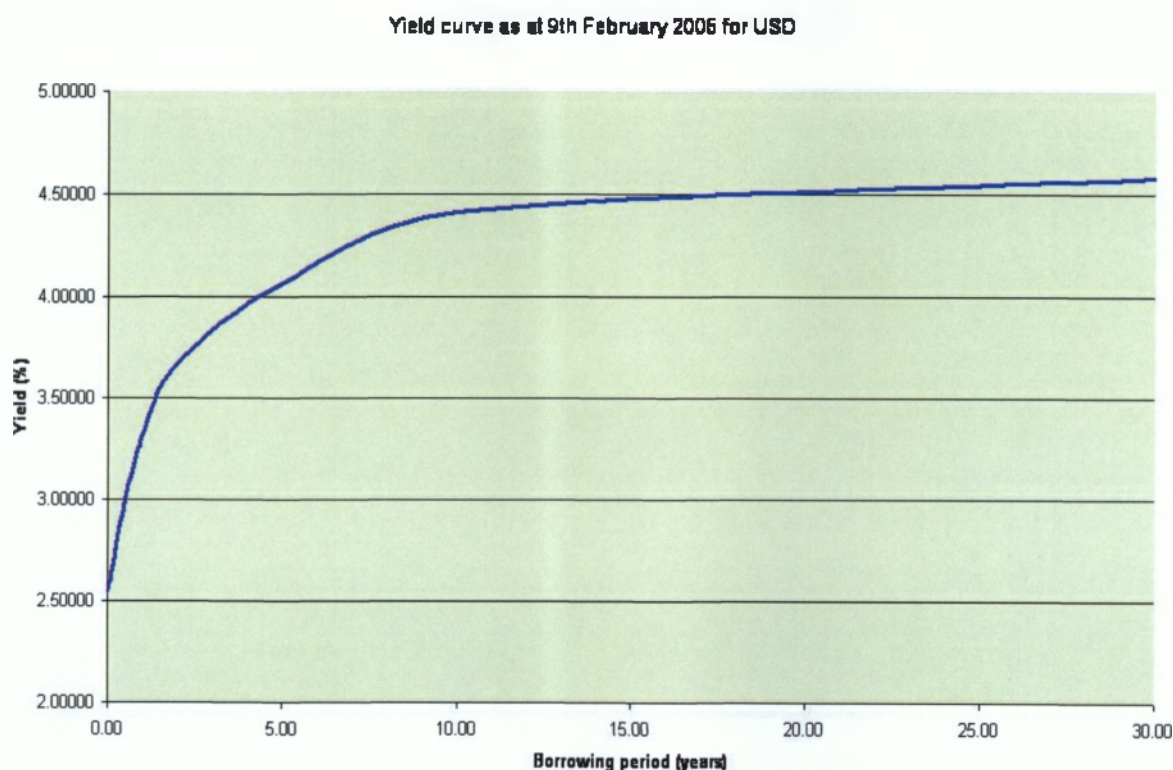
Η εξίσωση αυτή λέει ουσιαστικά ότι το πραγματικό ΑΕΠ αυξάνεται κατά περίπου 3% ετησίως, όταν η ανεργία είναι φυσιολογική. Για κάθε σημείο πάνω από την κανονική που κινείται η ανεργία, η αύξηση του ΑΕΠ μειώνεται κατά 2%. Ομοίως, για κάθε σημείο κάτω από την κανονική που κινείται η ανεργία, το ΑΕΠ έχει αύξηση κατά 2%.

Κατά τις περιόδους αιχμής του οικονομικού κύκλου, όταν η οικονομία είναι σε πλήρη ανάπτυξη του πραγματικού ΑΕΠ, η απασχόληση θα αυξηθεί και έτσι θα έχουμε μείωση της ανεργίας, καθώς οι επιχειρήσεις αναζητούν εργαζόμενους να παράγουν σε μεγαλύτερη παραγωγή. Αν το πραγματικό ΑΕΠ αυξάνεται πολύ γρήγορα, ωστόσο, μπορεί να προκαλέσει αύξηση των τιμών, εφόσον οι επιχειρήσεις αναγκάζονται να υποβάλλουν τις προσφορές μεταξύ τους για όλο και σπανίζουν οι εργαζόμενοι. Σε αντίθεση με περιόδους ύφεσης του οικονομικού κύκλου στην οικονομία αντιμετωπίζει μείωση του πραγματικού ΑΕΠ, και τα ποσοστά ανεργίας είναι υψηλά.

2.2 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ-ΑΝΕΡΓΙΑ

Η ανεργία και ο πληθωρισμός είναι δύο βαθιά συνδεδεμένες οικονομικές έννοιες. Όλα αυτά τα χρόνια υπήρξαν μια σειρά από οικονομολόγους που προσπαθούσαν να ερμηνεύσουν τη σχέση μεταξύ των εννοιών του πληθωρισμού και της ανεργίας. Υπάρχουν δύο πιθανές εξηγήσεις αυτής της σχέσης - ένα σε σύντομο χρονικό διάστημα και ένα άλλο σε μακροπρόθεσμη βάση. Σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα υπάρχει μια αντίστροφη συσχέτιση μεταξύ των δύο. Όπως ανά αυτή τη σχέση, όταν η ανεργία είναι στην υψηλότερη πλευρά, ο πληθωρισμός είναι στο κάτω μέρος και το αντίστροφο επίσης. Η σχέση μεταξύ ανεργίας και πληθωρισμού είναι επίσης γνωστή ως η καμπύλη Phillips (σχήμα 1). Σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο η καμπύλη Phillips συμβαίνει να είναι μια φθίνουσα καμπύλη. Η καμπύλη Phillips σε μακροπρόθεσμη βάση είναι ξεχωριστή από την καμπύλη Phillips σε σύντομο χρονικό διάστημα. Έχει παρατηρηθεί από τους οικονομολόγους ότι, μακροπρόθεσμα, τις έννοιες της ανεργίας και του πληθωρισμού δεν έχουν σχέση μεταξύ τους.

ΣΧΗΜΑ 1 : ΚΑΜΠΥΛΗ ΑΠΟΔΟΣΗΣ

ΠΗΓΗ: Wikipedia

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟ 2008

Το τραπεζικό σύστημα τις τελευταίες δύο δεκαετίες αναπτύχθηκε με γοργό ρυθμό και διαδραμάτισε κομβικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη. Στην ουσία το χρηματοπιστωτικό σύστημα έμοιαζε με μια οικονομική ομοσπονδία υπερβαίνοντας σύνορα, διαφορετικές κυβερνήσεις, πολιτικά συστήματα και νομίσματα.

Η διεθνής αλλά και η ελληνική οικονομία παρόλο αυτά ,βρίσκονται σήμερα αντιμέτωπες με τη μεγαλύτερη ύφεση μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Θεωρείται από πολλούς οικονομολόγους να είναι η χειρότερη οικονομική κρίση από τη Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας του 1930. Συνέβαλε στην αποτυχία πολλών επιχειρήσεων ,τη μείωση του πλούτου των καταναλωτών που υπολογίζεται σε τρισεκατομμύρια δολάρια στις ΗΠΑ και μια σημαντική υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας . Η χρηματοοικονομική κρίση, που ξεκίνησε στην αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης (subprime mortgages⁹) των ΗΠΑ το καλοκαίρι του 2007 και την αλόγιστη χρήση δομημένων επενδυτικών προϊόντων που εξαρτιόνταν άμεσα από τη δυνατότητα αποπληρωμής των δανείων από τα οποία παράγονταν. Επίσης, ήταν αποτέλεσμα , ενός συνδυασμού παραγόντων όπως:

- Η έλλειψη διαφάνειας
- Η χαλαρή νομισματική πολιτική στις ΗΠΑ
- Το σύστημα κινήτρων και αμοιβών των στελεχών , το οποίο ευνόησε την υπερβολική ανάληψη κινδύνων
- Η ανάπτυξη πολύπλοκων παράγωγων προϊόντων
- Η έλλειψη αποτελεσματικής διακυβέρνησης και ελέγχου ,των μετόχων του τραπεζικού συστήματος.
- Η χαλάρωση των ρυθμιστικών κανόνων
- Η έλλειψη διεθνούς συντονισμού μεταξύ των εποπτικών αρχών
- Η έλλειψη επαρκούς εποπτείας του τραπεζικού συστήματος .

⁹ Πρόκειται ουσιαστικά για δάνεια που χορηγούνταν χωρίς εγγύηση σε οικογένειες με ιδιαίτερα χαμηλή πιστοληπτική ικανότητα, σε πολλές περιπτώσεις μη ευκατάστατες. Τα δάνεια αυτά δίνονταν με ευκολία και ανέρχονταν στο 13% της συνολικής στεγαστικής πίστης των ΗΠΑ.

Όλα αυτά συνέβαλαν, στο να μετατραπεί ραγδαία σε κρίση του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος και μεταφέρθηκε στην πραγματική οικονομία με ταχύ ρυθμό.

Η ραγδαία οικονομική άνοδος στον στεγαστικό τομέα των ΗΠΑ άρχισε να υποχωρεί το φθινόπωρο του 2005 αλλά χρειάστηκε κάποιο διάστημα για να γίνει αισθητή στους περισσότερους ανθρώπους. Ο πρόεδρος της «U.S. Federal Reserve», Alan Greenspan, είπε στα μέσα του 2005 ότι: "υπάρχει μία κερδοσκοπική μανία στην αγορά ακινήτων των Ηνωμένων Πολιτειών και ότι δεν είναι δύσκολο να παρατηρηθεί ότι αυτή η μανία με τον καιρό θα δυναμώνει και θα εξελιχθεί σε οικονομική φούσκα". Το περιοδικό «economist» ανέφερε την ίδια χρονική στιγμή προχωρώντας ακόμη περισσότερο το θέμα ότι, "η παγκόσμια αύξηση στις τιμές των κατοικιών είναι η μεγαλύτερη οικονομική φούσκα στην ιστορία". Όπως και έγινε ,στο τέλος της άνοιξης του 2006 η αναμικτή αγορά άρχισε να καταβαραθρώνεται. Οι τιμές έπεφταν αργά στην αρχή και μετά όλο και με ταχύτερους ρυθμούς, το δεύτερο τρίμηνο του 2007 σύμφωνα με τον χρησιμοποιούμενο δείκτη τιμών Κέις-Σίλνερ, οι τιμές είχαν μειωθεί περίπου 3% από το υψηλότερο σημείο τους ένα χρόνο πριν. Στην πορεία του επόμενου έτους έπεσαν πάνω από 15%. Με μεγαλύτερη επίπτωση στις περιοχές που είχαν αναπτυχθεί οι μεγαλύτερες φούσκες ,όπως στην παράκτια Φλόριντα. Ωστόσο ,ακόμη και η σταδιακή αρχική μείωση των τιμών των κατοικιών υπονόμωσε τις υποθέσεις πάνω στις οποίες βασιζόταν η εκρηκτική αύξηση των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου. Το βασικό σκεπτικό αυτών των δανείων ήταν ότι στην ουσία δεν είχε καμία σχέση από τη σκοπιά του δανειστή, εάν ο δανειζόμενος μπορούσε να πληρώνει για την υποθήκη του: όσο αυξάνονταν οι τιμές , οι δανειζόμενοι που είχαν πρόβλημα μπορούσαν να αναχρηματοδοτήσουν ή να εξοφλήσουν τις υποθήκες τους πουλώντας το σπίτι. Μόλις ,όμως οι τιμές άρχισαν να πέφτουν αντί να ανεβαίνουν και τα σπίτια δε μπορούσαν να πουληθούν εύκολα, άρχισαν να αυξάνονται και οι αθετήσεις πληρωμών . Σ' αυτό το σημείο φάνηκε άλλη μια αποκρουστική αλήθεια, αυτή της άσκησης του δικαιώματος κατάσχεσης λόγω υποθήκης . Οι πλειστηριασμοί διαδέχθηκαν ο ένας τον άλλον και ολόκληρες πόλεις έμειναν στο δρόμο. Αποτέλεσμα ,οι τίτλοι που βασιζόνταν στα υψηλού κινδύνου ενυπόθηκα στεγαστικά δάνεια να μετατραπούν σε πολύ επισφαλείς επενδύσεις .

Όταν αναδείχτηκε με όλη τη σοβαρότητά της η χρεοκοπία στον στεγαστικό τομέα ,έγινε φανερό ότι οι δανειστές θα έχαναν πολλά χρήματα όπως εξάλλου και οι επενδυτές που είχαν αγοράσει τίτλους βασισμένους σε υποθήκες. Η πίστωση τώρα που δημιουργήθηκε δεν υποστηρίζεται από τυχόν πραγματικές αποταμιεύσεις ούτε είναι αποτέλεσμα μιας οποιασδήποτε αλλαγής στην πραγματική οικονομία, ως εκ τούτου δεν υπάρχουν φυσικά αρκετοί οικονομικοί πόροι είτε για επενδύσεις είτε για κατανάλωση για μεγάλο χρονικό διάστημα. Το "σπάσιμο" μιας οικονομικής φούσκας,

συμβαίνει όταν οι επενδυτές μαζικά συνειδητοποιούν τα λάθη τους. Μετά από αυτό το γεγονός τα επιτόκια θα αυξηθούν ξανά. Η εκκαθάριση των επενδύσεων και η συνακόλουθη μείωση της κατανάλωσης ρίχνει την οικονομία σε ύφεση και αντικατοπτρίζει το μέγεθος της οικονομικής κάμψης. Ο τερματισμός της φούσκας στον στεγαστικό τομέα και αφού γίνει ο τελικός υπολογισμός θα έχει εξανεμίσει περίπου 8 τρισεκατομμύρια πλούτου. Από αυτά τα 7 τρισεκατομμύρια θα είναι απώλειες των ιδιοκτητών σπιτιών και μόνο το 1 τρισεκατομμύριο θα είναι απώλειες των επενδυτών, που όμως αυτό στάθηκε η αιτία της κατάρρευσης του τραπεζικού συστήματος.

Ήδη από τις αρχές του 2008 η μετάδοση της χρηματοπιστωτικής αναταραχής σε όλο τον κόσμο, σε συνδυασμό με την εξαιρετικά απότομη περαιτέρω άνοδο των τιμών βασικών εμπορευμάτων (κυρίως του αργού πετρελαίου και των τροφίμων), είχε οδηγήσει σε επιβράδυνση της οικονομικής ανόδου των περισσότερων προηγμένων οικονομιών. Όμως από τα μέσα Σεπτεμβρίου 2008, όταν η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση κορυφώθηκε με την πτώχευση μεγάλης επενδυτικής τράπεζας των ΗΠΑ, παρατηρήθηκε ραγδαία περαιτέρω επιδείνωση των διεθνών οικονομικών συνθηκών, με γενικευμένη μείωση της εμπιστοσύνης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, δημιουργία συνθηκών πιστωτικής στενότητας. Οι τράπεζες ξέμειναν από ρευστό. Τα ομόλογα που κατείχαν οι ευρωπαϊκές τράπεζες δεν είχαν αντίκρισμα, ενώ το πρόβλημα ρευστότητας προκάλεσε δυσπιστία στη δυνατότητα αποπληρωμής σε περίπτωση δανεισμού μιας τράπεζας από μια άλλη, με αποτέλεσμα να αυξηθούν τα επιτόκια της διατραπεζικής αγοράς. Οι καταθέτες έσπευσαν στον γκισέ των τραπεζών για να κάνουν ανάληψη των χρημάτων τους. Άλλοι προέβησαν σε μαζικές ηλεκτρονικές αναλήψεις των λογαριασμών τους στη Βρετανία, ένα φαινόμενο γνωστό ως "Πανικός μέσω Ιντερνέτ" (ή ιντερνετικός πανικός). Η αδυναμία είσπραξης των απαιτήσεων των αμερικανικών τραπεζών από τους δανειολήπτες των subprimes, συνεπάρθηκε και την αδυναμία πληρωμής των υποχρεώσεων σε τοκομερίδια και αξίες ομολόγων και CDOs¹⁰ στα οποία είχαν επενδύσει πολλές ευρωπαϊκές τράπεζες, την ίδια στιγμή που πλήθαιναν οι αναλήψεις πανικού. Η βρετανική Northern Rock βίωσε τη μεγαλύτερη ουρά (bank run) των τελευταίων δεκαετιών σε μια χώρα που φημίζεται για τα μεγάλα εγγυημένα χρηματικά αποθέματα. Μεγάλη μείωση της αξίας των μετοχών, καθώς και απότομη επιδείνωση των προσδοκιών των επιχειρήσεων και των καταναλωτών σε παγκόσμια κλίμακα.

Η προσπάθεια απομάκρυνσης του πιστωτικού και επιτοκιακού κινδύνου από τις τράπεζες, η μετατροπή στάσιμων κεφαλαίων σε εμπορεύσιμους τίτλους και η μετακίνηση των σύνθετων

¹⁰ «Collateralized Debt Obligation», είναι ένα είδος δομημένων τίτλων των οποίων η αξία και οι πληρωμές προέρχονται από ένα χαρτοφυλάκιο σταθερών αποδόσεων περιουσιακών στοιχείων.

επενδυτικών τίτλων στις καταστάσεις ειδικών οντοτήτων, προκάλεσαν ένα "ντόμινο" αλυσιδωτών αντιδράσεων στον αμερικανικό και ευρωπαϊκό τραπεζικό και κτηματομεσιτικό τομέα. Μια εναλλακτική που μπορούσαν να ακολουθήσουν οι τράπεζες για την αποφυγή του πιστωτικού και επιτοκιακού κινδύνου ήταν η τεχνική της τιτλοποίησης. Σύμφωνα με αυτό το χρηματοοικονομικό εργαλείο, μια τράπεζα ή άλλο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα μεταβίβαζε μια ομάδα ομοειδών δανείων σε μία εταιρία ειδικού σκοπού (Special Purpose Vehicle, SPV). Η SPV ελάμβανε χρηματοδότηση από την έκδοση χρεογράφων που βασίζονταν στα δάνεια (Asset Basset Securities, ABSs). Η αξία αυτών των χρεογράφων αποτιμούταν κυρίως από τα *πρακτορεία πιστοληπτικής βαθμολόγησης*¹¹ (Credit Rating Agencies, CRAs). Η πληρωμή των τοκομεριδίων στους επενδυτές εξαρτιόταν άμεσα από τη συμπεριφορά των δανειοληπτών, χωρίς ωστόσο να έρθουν αυτές οι δύο ομάδες επαφή. Οι τίτλοι ABSs συχνά διανέμονταν από επενδυτικές τράπεζες σε θεσμικούς επενδυτές. Μολαταύτα, δεν υπήρχε ακόμη οργανωμένη δευτερογενής αγορά για τις συναλλαγές των ABSs. Λόγω του γεγονότος αυτού δε γινόταν να διαπραγματευθούν τα εκδοθέντα προσφερόμενα ομόλογα που δεν απορροφούταν άμεσα από τη ζήτηση, θα έπρεπε η πρόσφορα να καλύπτει επακριβώς τη ζήτηση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, όταν οι SPVs δεν κατόρθωναν να πουλήσουν τα νέα ομόλογα, οι τράπεζες έπρεπε να ξαναγοράσουν πίσω τα δάνεια και ο κίνδυνος ουσιαστικά παρέμενε στις τράπεζες.

Η Αυστριακή σχολή υποστηρίζει ότι οι συνθήκες που επικρατούσαν στην οικονομία πριν από την κρίση στα τέλη του 2000, αντιστοιχούν ακριβώς στο σενάριο που περιγράφεται παραπάνω. Η κεντρική τράπεζα των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, με επικεφαλή τον πρόεδρο της «Federal Reserve» τον «Alan Greenspan», διατήρησε τα επιτόκια πολύ χαμηλά για μεγάλο χρονικό διάστημα, για να αντιστρέψει την ύφεση της αρχής της δεκαετίας του 2000. Το αποτέλεσμα των μανιωδών επενδύσεων και της υπερκατανάλωσης οδήγησαν από επενδυτές και καταναλωτές οδήγησαν στην ανάπτυξη μιας στεγαστικής φούσκας που τελικά μετά την οικονομική αποδυνάμωση της οδήγησε στην οικονομική κρίση. Αυτή η οικονομική κρίση μαζί με την ξαφνική και αναγκαία «deleveraging»¹² και τις περικοπές των δαπανών από καταναλωτές και τράπεζες οδήγησαν σε ύφεση.

¹¹ Αποτιμούν την αξία σε διαφορετικά μερίδια (τίτλους). Τα πρωτεύοντα μερίδια βαθμολογούνται με AAA, τα μεσαία μεταξύ AA και BB, ενώ τα κεφαλαιακά μερίδια παραμένουν χωρίς βαθμολογία.

¹² Η ενέργεια μείωσης των δανείων που δίδονται στους πολίτες.

Η Αυστριακή σχολή οικονομολόγων παρουσιάζουν τον ρόλο που μπορεί να παίζει η καμπύλη απόδοσης (βλέπε σχήμα 1 στο παράρτημα), στον τρόπο με τον οποίο μπορεί να ερμηνευτεί η πορεία προς την οικονομική κρίση. Μας δείχνει τον ρόλο της πιστωτικής δημιουργίας από την κεντρική τράπεζα των Ηνωμένων πολιτειών κατά τη διάρκεια 2000 έως 2007. Η καμπύλη απόδοσης είναι επίσης γνωστή και σαν "δομή των του ύψους των επιτοκίων", είναι μία γραφική παράσταση όπου στον κάθετο άξονα φαίνεται η συνολική χρηματική αξία των δανείων ή ομολόγων που χορηγήθηκαν και στον οριζόντιο άξονα το χρονικό περιθώριο λήξης τους. Όταν λοιπόν τα βραχυχρόνια επιτόκια είναι χαμηλότερα από τα μακροχρόνια η καμπύλη απόδοσης έχει θετική κλίση. Όταν τα βραχυχρόνια επιτόκια είναι υψηλότερα από τα μακροχρόνια επιτόκια η καμπύλη απόδοσης είναι ανεστραμμένη. Όταν τα βραχυχρόνια και τα μακροχρόνια επιτόκια είναι ίσα τότε η καμπύλη είναι επίπεδη. Η καμπύλη απόδοσης θεωρείται από την Αυστριακή σχολή οικονομολόγων ότι είναι ένα ισχυρό μέσο πρόβλεψης της ύφεσης όταν είναι ανεστραμμένη και μέσο πρόβλεψης του πληθωρισμού όταν είναι όταν είναι θετική. Αυτή η ιδιότητα πρόβλεψης πιστεύεται ότι ενεργεί προς όφελος της οικονομίας με μία καθυστέρηση ενός έως τριών χρόνων.

Μία θετική καμπύλη απόδοσης επιτρέπει στους «Primary Dealers», όπως οι μεγάλες επενδυτικές τράπεζες, να χρηματοδοτούν τους εαυτούς τους με φτηνό βραχυπρόθεσμο επιτόκιο και να δανείζει με ακριβό μακροπρόθεσμο. Αυτή η στρατηγική είναι επικερδής αν η καμπύλη απόδοσης παραμένει θετική. Αλλά υπάρχει και ένας μεγάλος κίνδυνος ρευστότητας αν η καμπύλη απόδοσης γίνει ανεστραμμένη και οι τράπεζες θα είναι αναγκασμένες να επιστρέψουν σε ακριβά βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο επιτόκια, ενώ θα χάνουν χρήματα από τα μακροχρόνια επιτόκια.

Η πορεία που είχε διαγράψει η καμπύλη απόδοσης από το 2004 σαν θετική και η αναστροφή της το 2007 είχε σαν αποτέλεσμα, με μία καθυστέρηση τριών χρόνων, ένα "ξέσπασμα" στις κερδοσκοπικές φούσκες της δεκαετίας όπως τη στεγαστική και των βασικών οικονομικών αγαθών / εμπορευμάτων. Έτσι ένας μεγάλος όγκος χρηματικών κεφαλαίων αποσύρθηκαν από τη στέγαση και τις μετοχές και οι επενδυτές αναζήτησαν ασφαλέστερους τομείς για να τοποθετήσουν τα κεφάλαια τους.

Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2008, οι κεντρικές τράπεζες μεσολάβησαν συγχρονισμένα για την τόνωση της χρηματοπιστωτικής αγοράς με "ενέσεις ρευστότητας" και σταθεροποίησαν τις διακυμάνσεις στα βραχυπρόθεσμο επιτόκια. Ορισμένες κεντρικές τράπεζες, όπως η Fed, μείωσαν ακόμη και το βασικό επιτόκιο χρηματοδότησης, ενώ άλλες, όπως η ECB, παρακολουθώντας τις εξελίξεις δεν προέβησαν στις προγραμματισμένες αυξήσεις. Τα στεγαστικά δάνεια στις ΗΠΑ έγιναν δυσπρόσιτα, ενώ κρατικοποιήθηκε η Northern Rock από τη βρετανική κυβέρνηση.

Επιπλέον, παρατηρήθηκαν παρενέργειες από τη δυσπιστία στις διατραπεζικές αγορές και στην Ελλάδα μειώθηκαν οι ρυθμοί της μέχρι πρότινος φρενήρους πιστωτικής επέκτασης, με τις τράπεζες να προτείνουν ευέλικτα τραπεζικά προϊόντα ή δάνεια σταθερού επιτοκίου αντί των δανείων με κυμαινόμενο επιτόκιο. Παράγοντες της κτηματομεσιτικής αγοράς έκαναν εκκλήσεις για νομοθετική ρύθμιση με σκοπό τον περιορισμό των εκτελούμενων οικοδομικών αδειών, εφόσον δεν είχε πουληθεί πρώτα ένα συγκεκριμένο ποσοστό των ολοκληρωμένων κατασκευών.

Μετά την πώληση της Bear Stearns σε εξευτελιστική τιμή στην J.P. Morgan το Μάρτιο του 2008, η διεθνής αγορά έδειχνε να έχει μπει σε μια δίνη της οικονομικής κρίσης. Το Σεπτέμβριο του 2008, η αμερικανική κεντρική τράπεζα προσέφερε έκτακτη οικονομική ενίσχυση 85 δισεκατομμυρίων δολαρίων στην ασφαλιστική εταιρεία AIG, προκειμένου να αποτρέψει την κατάρρευσή της. Ο αμερικανικός κολοσσός Lehman Brothers κήρυξε πτώχευση, προκαλώντας αναστάτωση στην κυβέρνηση των ΗΠΑ. Τον ίδιο μήνα, η Merrill Lynch εξαγοράστηκε από την Bank of America. Ο πρόεδρος Τζορτζ Μπους πρότεινε την άμεση ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών για τη διάσωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, πριν πληγεί περαιτέρω η οικονομία της χώρας, ενώ παράλληλα, εξαγοράζονται, οι Fannie Mae και Freddie Mac. Οι εξελίξεις διαδέχονταν η μία την άλλη, με την ανακοίνωση για λουκέτο στη Washington Mutual. Ο απρόσμενος κρατισμός των ΗΠΑ εξέπληξε αρχικά ευχάριστα τα χρηματιστήρια, ενώ αντιδράσεις διατυπώνονταν από τους αμερικανούς πολίτες για το φορολογικό βάρος που προέβλεπε το Σχέδιο Πόλσον να πέσει στην πλάτη τους. Την άποψη αυτή συμμερίστηκε και το Κογκρέσο, καταψηφίζοντας το σχέδιο κρατικής ενίσχυσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για αγορά των λεγόμενων "τοξικών ομολόγων" με δημόσιο χρήμα. Τα χρηματιστήρια αντικατόπτριζαν την απαισιοδοξία της αγοράς στους δείκτες τους, σημειώνοντας πτώση. Ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Νικολά Σαρκοζί προανήγγειλε σχέδιο αντιμετώπισης του προβλήματος στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η νομισματική πολιτική αντέδρασε με δύο τρόπους: χαλαρώνοντας τη στάση της μειώνοντας τα επιτόκια και παρέχοντας ενέσεις ρευστότητας στο σύστημα. Η FED μείωσε τα επιτόκια από το 5,5% τον Σεπτέμβριο 2007 σε 0,25% το Δεκέμβριο 2008. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) μείωσε τα επιτόκια από 4,25% τον Ιούλιο 2008 σε 2,5% το Δεκέμβριο 2008, ενώ η Τράπεζα της Αγγλίας άγγιξε τα χαμηλότερα επίπεδα της Ιστορίας της, διαμορφώνοντας τα επιτόκια στο 2,0% το Δεκέμβριο 2008. Παράλληλα, διατέθηκαν αφειδώς δισεκατομμύρια ευρώ, στερλίνες, γιέν και δολάρια από τις κεντρικές τράπεζες για την παροχή ρευστότητας στην διατραπεζική αγορά καθώς οι εμπορικές τράπεζες ήταν απρόθυμες να δανείσουν η μια στην άλλη. Τα περιθώρια επιτοκίων στους δείκτες Libor και Euribor παρέμειναν σε πολύ υψηλά επίπεδα, υπογραμμίζοντας την έλλειψη

εμπιστοσύνης μεταξύ των τραπεζών. Τα μεγαλύτερα χρηματιστήρια του πλανήτη γνώρισαν δραματικές απώλειες το 2008, κοντά ή και άνω του 50%.

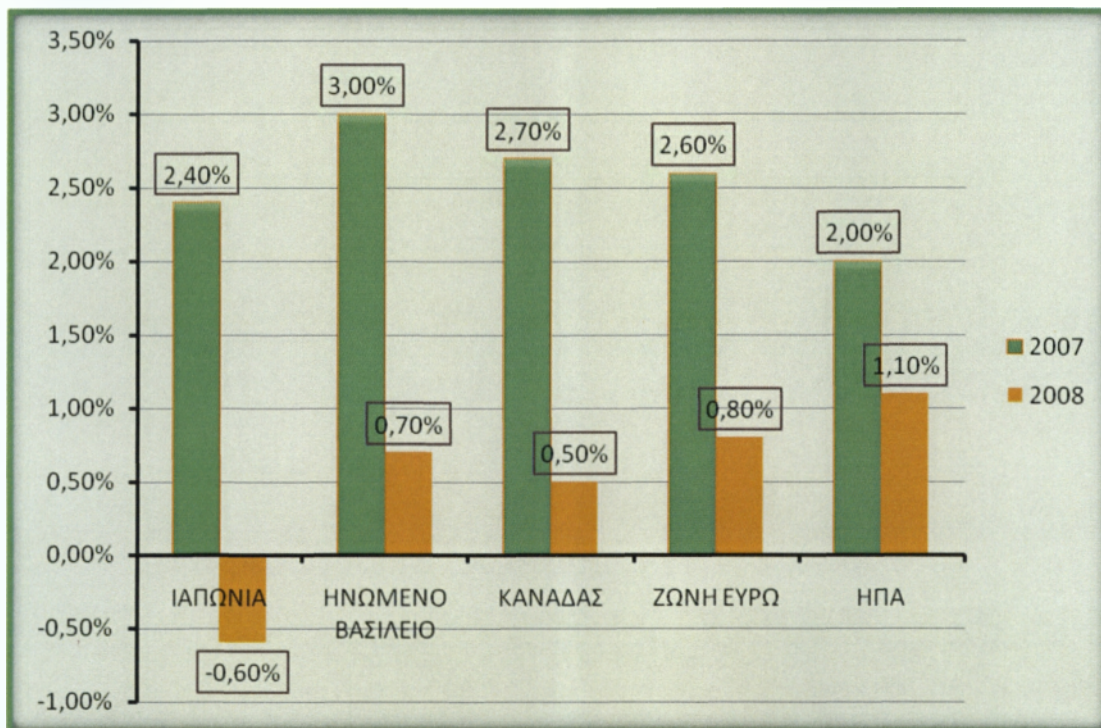
Όμως, παρά τις παρεμβάσεις των νομισματικών αρχών η πορεία προς την ομαλότητα στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου ήταν αργή και εύθραυστη. Ήταν φανερό, ότι η παρέμβαση των κυβερνήσεων μέσω της δημοσιονομικής πολιτικής ήταν απαραίτητη. Διεθνείς οργανισμοί όπως ο ΟΟΣΑ και το ΔΝΤ συνέστησαν την στήριξη της οικονομίας μέσω υιοθέτησης «δημοσιονομικών πακέτων» (fiscal stimulus packages) ώστε η οικονομική πολιτική να δράσει αντικυκλικά στηρίζοντας την οικονομική δραστηριότητα. Τέτοια δημοσιονομικά πακέτα υιοθετήθηκαν από οικονομίες όπως των ΗΠΑ, της ΕΕ, της Ιαπωνία, του Ηνωμένο Βασίλειο, ακόμη και της Κίνας, συνδυασμένου ύψους τρισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ. Τα «δημοσιονομικά πακέτα» περιλαμβάνουν, εκτός από μέτρα διασφάλισης της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος (π.χ. παροχή εγγύησης του δημοσίου σε τράπεζες), μέτρα όπως η μείωση της φορολογίας ή η ενίσχυση των δημοσίων δαπανών για την τόνωση της εσωτερικής ζήτησης (π.χ. από τη μείωση των φόρων κατανάλωσης, όπως του ΦΠΑ, έως την επιστροφή φόρου στη φορολογία εισοδήματος, και από την ενίσχυση των δημοσίων δαπανών για υποδομές έως την επιδότηση θέσεων εργασίας και την χορήγηση ευνοϊκών δανείων και επιδότηση επιτοκίων για συγκεκριμένους κλάδους).

Η κρίση μετά το πέρασμα του Ατλαντικού, πλησίασε όλο και νοτιότερα την Ευρώπη, καθώς μετά την κρατικοποίηση της Bradford and Bingley από τη βρετανική κυβέρνηση, πραγματοποιήθηκε μερική κρατικοποίηση του ευρωπαϊκού κολοσσού Fortis από το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και την Ολλανδία. Το μεγαλύτερο χτύπημα από την κρίση edέχθη η Ισλανδία, με μεγάλη έκθεση των τραπεζών της στα τοξικά ομόλογα. Παρά τα μεγάλα χρηματικά αποθέματα της η Βρετανία, ακολούθησε το αμερικανικό μοντέλο και ήταν από τις πρώτες χώρες που επλήγησαν από την κρίση. Πολλές τράπεζες κρατικοποιήθηκαν και άλλες συγχωνεύτηκαν. Η Γαλλία ομοίως είχε υιοθετήσει τέτοια προϊόντα, ενώ ανακατατάξεις παρατηρήθηκαν σε Βέλγιο, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία. Οι ελληνικές τράπεζες δηλώνουν πως δεν είχαν προλάβει να επενδύσουν ιδιαίτερα σε CDOs, όμως μετακύλησαν τα υψηλά διατραπεζικά επιτόκια στα παραδοσιακά προϊόντα τους. Παράλληλα, στην Ευρώπη παρατηρείται τεράστια ζήτηση στην αγορά χρηματοκιβωτίων και μετακίνηση των καταθέσεων σε ράβδους ή νομίσματα χρυσού.

Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζεται η πορεία του ΑΕΠ για το έτος 2007 στην αρχή της οικονομικής κρίσης και για το έτος 2008 στην έξαρση της κρίσης σε κάποιες χώρες του κόσμου. Παρατηρείται, μια σημαντική υλοχώρηση του ΑΕΠ στις χώρες της ζώνης του ευρώ καθώς οι επιπτώσεις από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση άρχισαν να γίνονται περισσότερο αισθητές ήδη

από το δεύτερο τρίμηνο του έτους 2007. Μεταξύ των προηγμένων οικονομιών μεγάλη επιδείνωση επίσης παρουσίασε η Ιαπωνία, το Ηνωμένο Βασίλειο, ο Καναδάς ενώ στις ΗΠΑ η οικονομική επιβράδυνση ήταν συγκριτικά μικρότερη το 2008 από το 2007 καθώς οι επιπτώσεις από την κρίση των στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης είχαν ήδη γίνει αισθητές από το τελευταίο τρίμηνο του 2007.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ : Η μεταβολή του ΑΕΠ τα έτη 2007-2008 σε χώρες του κόσμου.

Πηγή: προσωπική επεξεργασία δημοσιευμένων στοιχείων

Η επιβράδυνση του ΑΕΠ στις προηγμένες οικονομίες το 2008 αντανακλά την υποχώρηση του ρυθμού αύξησης τόσο της εγχώριας όσο και της εξωτερικής ζήτησης. Η μεγάλη επιβράδυνση της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων οφειλόταν στην αυξημένη αβεβαιότητα και τη γενικευμένη υποχώρηση της εμπιστοσύνης και των προσδοκιών.

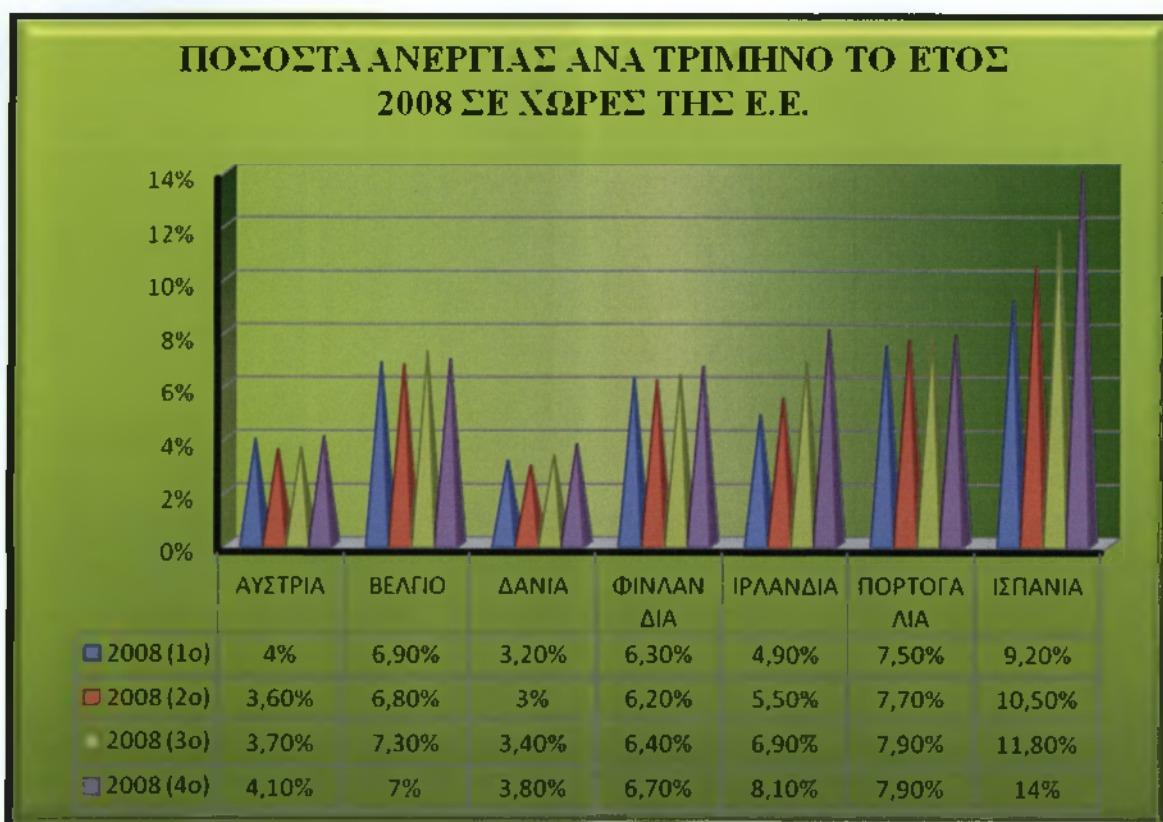
Στη δυσμενή εξέλιξη της εγχώριας ζήτησης συνέβαλαν η επιδείνωση των πιστωτικών συνθηκών, η σταδιακή άνοδος του ποσοστού ανεργίας, η διάβρωση της αγοραστικής δύναμης των εισοδημάτων λόγω της ανόδου του πληθωρισμού το πρώτο εξάμηνο του έτους και η μείωση της

αξίας του πλούτου των νοικοκυριών, εξαιτίας της εκτεταμένης προσαρμογής της αγοράς ακινήτων σε πολλές οικονομίες και της μεγάλης πτώσης των τιμών των μετοχών διεθνώς εντός του 2008 .

Επιπλέον, η χειροτέρευση των καθαρών εξαγωγών των κυριότερων εξαγωγικών οικονομιών εκτός των ΗΠΑ οφειλόταν στη σημαντική υποχώρηση της διεθνούς ζήτησης και την επιβράδυνση της ανόδου του όγκου του παγκόσμιου εμπορίου (σε 4,1% από 7,2% το 2007, σύμφωνα με το ΔΝΤ).

Η επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας το 2008 οδήγησε σε υποχώρηση του μέσου ετήσιου ρυθμού αύξησης της απασχόλησης. Με βάση τα στοιχεία της EUROSTAT απεικονίζεται παρακάτω το ποσοστό της ανεργίας σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανά τρίμηνο για τα έτη 2008 και 2009.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ : Ποσοστά Ανεργίας το 2008 ανά τρίμηνο σε χώρες της Ε.Ε

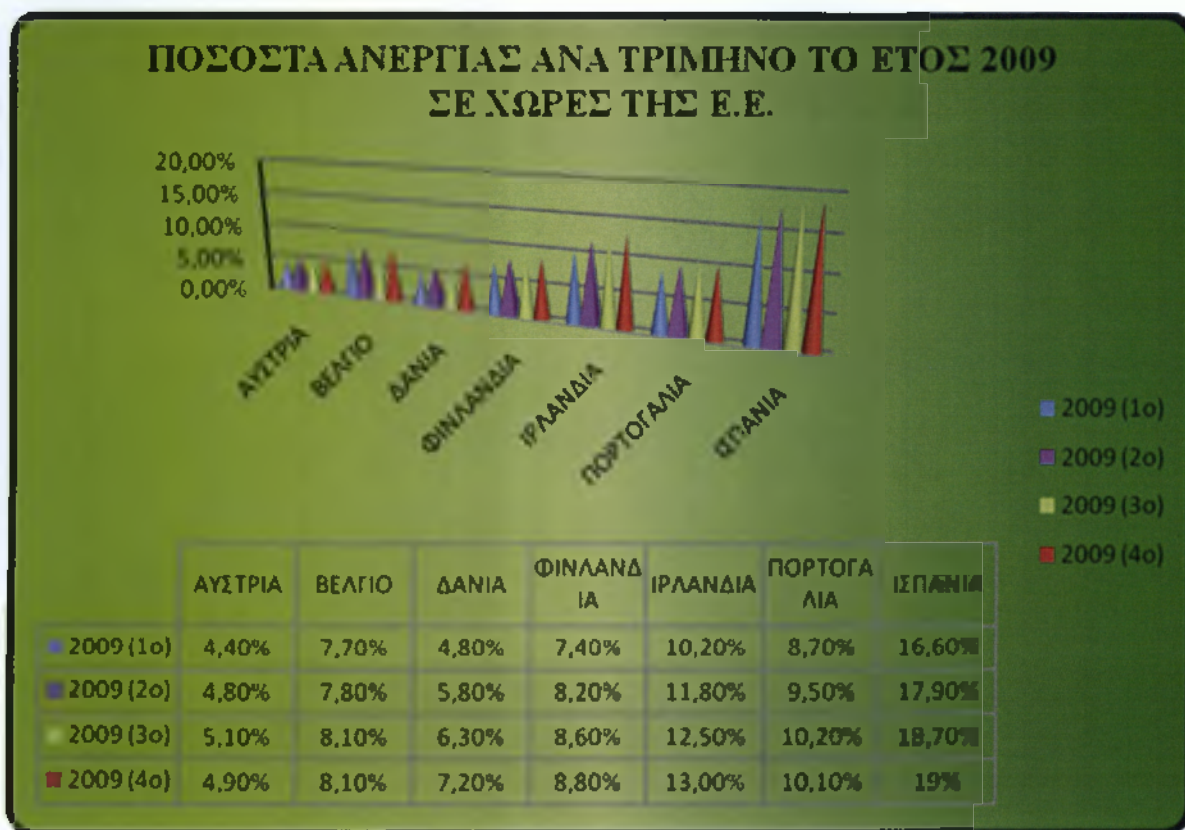
Πηγή: EUROSTAT

Στο διάγραμμα βλέπουμε ότι λόγω των οικονομικών γεγονότων επηρεάστηκε σε σημαντικό βαθμό και η ανεργία που είναι αλληλοσυνδεόμενη με την οικονομία μιας χώρας. Μεγάλη μεταβολή παρατηρήθηκε σε χώρες της Ε.Ε. σταδιακά ανά τρίμηνο καθώς η οικονομική κρίση έφτανε στο

απόγειο σημείο της. Εντοπίζουμε μεγάλη διαφορά στα επίπεδα της ανεργίας, της τάξεως 3,2% για την Ιρλανδία και 4,8% για την Ισπανία κάτι που μας δείχνει πόσο πολύ επηρεάστηκαν οι χώρες αυτές, από την επικείμενη κρίση.

Στο παρακάτω διάγραμμα ,για το έτος 2009 βλέπουμε ότι συνεχίστηκε η αύξουσα τάση της ανεργίας ,εντονότερα για την Ιρλανδία και την Ισπανία ειδικά, ως μια χώρα που είναι πιθανόν να έπληξε σκληρότερα από τους περισσότερους ως άμεσο αποτέλεσμα των subprime¹³ δανείων και προσπαθεί να λάβει μέτρα για την προστασία των τραπεζών και των επιπέδων απασχόλησης. Τα οικονομικά γεγονότα της κρίσης πλήττουν όλον τον κόσμο και ειδικότερα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι διακυμάνσεις στα ποσοστά της ανεργίας γίνονται αισθητά μεγαλύτερες .

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Ποσοστά ανεργίας το 2009 σε χώρες της Ε.Ε.

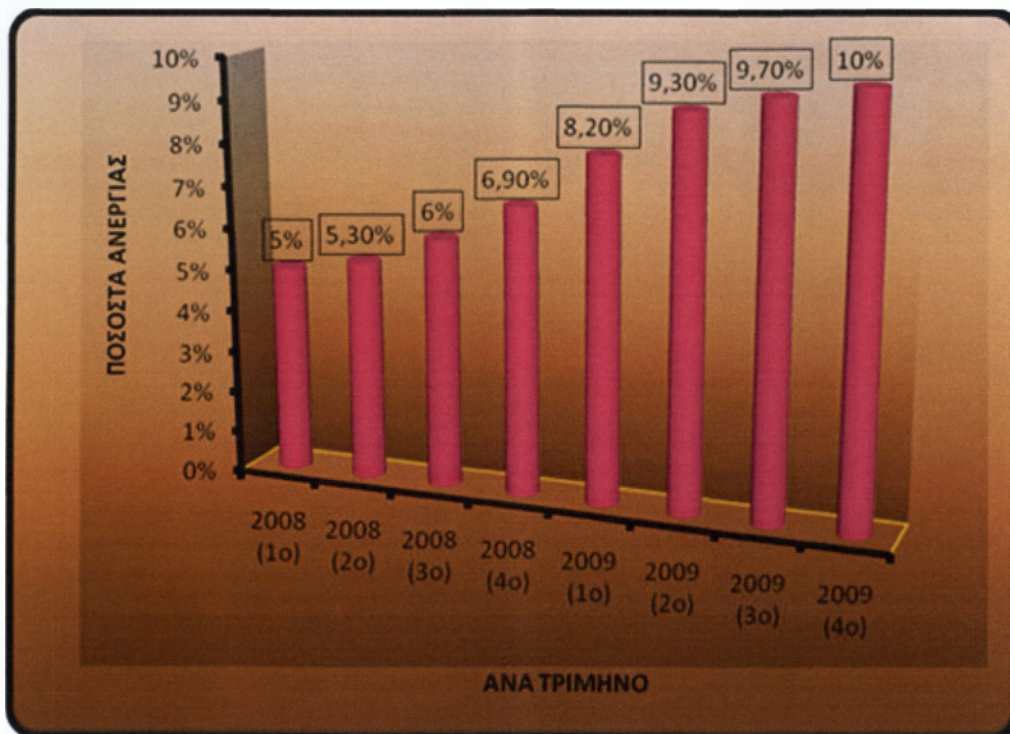
Πηγή :EUROSTAT

¹³ (Της δεύτερης ευκαιρίας δάνεια) στον τομέα των οικονομικών μέσων λήψης δανείων τα οποία βρίσκονται στην πιο επικίνδυνη κατηγορία των καταναλωτικών δανείων και συνήθως πωλούνται σε χωριστή αγορά από άλλα δάνεια.

Η οικονομία των ΗΠΑ έχει πληγεί σκληρά από την οικονομική κρίση. Οι απώλειες των θέσεων εργασίας έχουν συμβεί, τόσο στον χρηματοοικονομικό τομέα όσο στη βιομηχανία και στον τομέα των επαγγελματικών και επιχειρηματικών υπηρεσιών. Η αύξηση της ανεργίας, ασκεί πίεση στην αμερικανική κυβέρνηση να εφαρμόσει μια δέσμη δημοσιονομικών κινήτρων που θα δημιουργούν θέσεις εργασίας για να βοηθήσει εκείνους που έχασαν τη δουλειά τους.

Στο διάγραμμα αντικατοπτρίζεται η κατάσταση που επικρατεί στις ΗΠΑ με την εμφάνιση της κρίσης για τα έτη 2008 και 2009. Οι απώλειες στην απασχόληση εμφανίστηκαν το 2008 και επιταχύνθηκαν προς το τέλος του έτους καθώς η συνεχιζόμενη αδυναμία στις κατασκευές και την παραγωγή, των επαγγελματικών και επιχειρηματικών υπηρεσιών επηρέασε σε σημαντικό βαθμό την απασχόληση του εργατικού δυναμικού. Τα επίπεδα της ανεργίας εκτινάχτηκαν στο διπλάσιο και πολλοί αμερικανοί πολίτες έμειναν χωρίς εργασία να αντιμετωπίζουν τα νέα δεδομένα. Σύμφωνα δε με μια νέα μελέτη του Πανεπιστημίου Cornell, τα μισά ανήλικα αμερικανάκια θα χρειαστούν κουπόνια σίτισης για να επιζήσουν σε κάποια φάση της παιδικής τους ηλικίας- ποσοστό που εκτοξεύεται στο 90% μεταξύ των παιδιών των αφροαμερικανικών οικογενειών!

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Η ανεργία στις ΗΠΑ ανά τρίμηνο για τα έτη 2008-2009.

Πηγή : EUROSTAT

Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας ή Δ.Ο.Ε. (International Labour Organization), προέβλεψε ότι τουλάχιστον 20.000.000 θέσεις εργασίας θα έχουν χαθεί μέχρι το τέλος του 2009 μέσα στην οικονομική κρίση. Κυρίως στον κατασκευαστικό κλάδο, στην αγορά ακινήτων, στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και στην βιομηχανία αυτοκινήτων. Φτάνοντας το ύψος της ανεργίας σε ολόκληρο τον κόσμο σε πάνω από 200 εκατομμύρια ανέργους, για πρώτη φορά στην ιστορία. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Δ.Ο.Ε. ο αριθμός των ανέργων μέσα στο 2009 θα αυξηθεί σε περισσότερους από 50 εκατομμύρια ανέργους, καθώς η παγκόσμια ύφεση εντείνεται.

Η άνοδος των αναπτυσσόμενων οικονομιών όπως, της Βραζιλίας, της Ινδίας και της Κίνας αύξησαν το συνολικό εργατικό δυναμικό σημαντικά. Οι πρόοδοι που σημειώθηκαν στην επικοινωνία και στην εκπαίδευση σε αυτές τις χώρες, επέτρεψαν στους εργαζόμενους τους να ανταγωνιστούν πιο αποτελεσματικά τους εργαζόμενους στις παραδοσιακά ισχυρές Δυτικές οικονομίες, όπως τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Η τεράστια αυτή άνοδος της προσφοράς εργασίας, προκάλεσε πτωτική πίεση στα ημερομίσθια και συντέλεσε στην αύξηση της ανεργίας

Ο πληθωρισμός στις προηγμένες οικονομίες εκτιμάται ότι αυξήθηκε, σε μέσα επίπεδα, στο 3,5% το 2008 από 2,1% το 2007, παρά τη σημαντική υποχώρησή του τους τελευταίους μήνες του 2008. Το 2009, οι χαμηλές τιμές του πετρελαίου και των τροφίμων και η αναιμική συνολική ζήτηση αναμένεται ότι θα οδηγήσουν τον πληθωρισμό σε πολύ χαμηλά ή και αρνητικά επίπεδα. Σύμφωνα με το ΔΝΤ, υπάρχει και ο κίνδυνος εμφάνισης σταθερά αρνητικών ρυθμών πληθωρισμού για σχετικά μακρές περιόδους σε ορισμένες προηγμένες οικονομίες, ιδίως στην Ιαπωνία και τις ΗΠΑ.

Οι αναδυόμενες οικονομίες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, οι οποίες, σε αντίθεση με άλλες αναδυόμενες οικονομίες, χαρακτηρίζονται από υψηλά ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών και είναι περισσότερο ευάλωτες στην επιδείνωση του διεθνούς περιβάλλοντος, καθώς έχουν επηρεαστεί δυσμενώς όχι μόνο από τη μείωση της εξωτερικής ζήτησης, αλλά και από την απότομη μείωση των εισροών κεφαλαίου και την αύξηση του κόστους εξωτερικού δανεισμού. Επιπλέον, η χειροτέρευση των καθαρών εξαγωγών των κυριότερων εξαγωγικών οικονομιών εκτός των ΗΠΑ οφειλόταν στη σημαντική υποχώρηση της διεθνούς ζήτησης και την επιβράδυνση της άνοδου του όγκου του παγκόσμιου εμπορίου (σε 4,1% από 7,2% το 2007, σύμφωνα με το ΔΝΤ. Οι ανωτέρω εξελίξεις έχουν οδηγήσει σε μείωση της εμπιστοσύνης των επενδυτών και σε πτωτικές πιέσεις στις αγορές συναλλάγματος και ακόμη περισσότερο στις χρηματιστηριακές αξίες. Ιδιαίτερα έχουν επηρεαστεί η Κροατία, η Ρουμανία και η Βουλγαρία. Είναι ενθαρρυντικό ότι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν ήδη ενισχύσει τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης .

Οι επιπτώσεις στο εμπόριο και στη βιομηχανική παραγωγή έκαναν την εμφάνισή τους στα μέσα του Οκτωβρίου του 2008. Ο «Baltic dry index», ένας δείκτης του όγκου της ναυτιλίας, κατέγραψε απώλειες 50% μέσα σε μία εβδομάδα, καθώς η πιστωτική κατάρρευση κατέστησε αδύνατο για τους εξαγωγείς να αποκτήσουν τις απαραίτητες πιστωτικές επιστολές, για την διεξαγωγή των δραστηριοτήτων τους. Τον Φεβρουάριο του 2009 το περιοδικό «economist» σε άρθρο του υποστήριξε ότι η σημερινή οικονομική κρίση έχει παρουσιάσει τις μεγαλύτερες μειώσεις στην βιομηχανική παραγωγή, που στηρίζεται στις εξαγωγές αγαθών. Τον Μάρτιο του 2009 η Βρετανική εφημερίδα «Daily Telegraph» ανέφερε τις ακόλουθες πτώσεις της βιομηχανικής παραγωγής, από τον Ιανουάριο του 2008 έως τον Ιανουάριο του 2009. Ιαπωνία – 31%, η Κορέα – 26%, η Ρωσία – 16%, η Βραζιλία -15%, η Ιταλία -14%, η Γερμανία – 12%. Ορισμένοι μάλιστα αναλυτές είπαν ότι η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται σε μία κατάσταση αποπαγκοσμιοποίησης, μετά από χρόνια αυξανόμενης οικονομικής ενοποίησης.

Επενδυτικά ιδρύματα και εξέχοντες αγοραστές από την Μέση Ανατολή και την Ασία, συμπεριλαμβανομένου και την Κίνα, αγοράζουν όλο και περισσότερο κομμάτια Ευρωπαϊκών και Αμερικανικών επιχειρήσεων και βιομηχανικές επιχειρήσεις. Αυτές οι επιχειρήσεις είναι σε χαμηλή τιμή εξαιτίας της παγκόσμιας ύφεσης. Η Κινέζικη κυβέρνηση έχει στρέψει την προσοχή της στις συμφωνίες που αφορούν τους φυσικούς πόρους σε ολόκληρο τον κόσμο, για την εξασφάλιση του εφοδιασμού πετρελαίου και την επάρκεια μετάλλων, που είναι απαραίτητες πρώτες ύλες για τη βιομηχανία της.

Παρά τη λήψη σημαντικών και χωρίς προηγούμενο μέτρων από κυβερνήσεις, κεντρικές τράπεζες και διεθνείς οργανισμούς προκειμένου να περιοριστούν οι συστηματικοί κίνδυνοι και να αποκατασταθεί η χρηματοοικονομική σταθερότητα, η χρηματοπιστωτική κρίση και οι επιδράσεις της στην πραγματική οικονομία επεκτάθηκαν σχεδόν σε όλες τις χώρες του κόσμου. Στα τέλη του 2008, οι περισσότερες προηγμένες οικονομίες ήδη βρίσκονταν σε κατάσταση ύφεσης η στα πρόθυρά της, ενώ σημαντικά είχαν επηρεαστεί και οι αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες, ιδίως εκείνες που χαρακτηρίζονται από σοβαρές μακροοικονομικές ανισορροπίες. Παρόλο αυτά, αποφεύχθηκε ο κίνδυνος της συστηματικής κατάρρευσης των διεθνών χρηματοπιστωτικών αγορών, ο οποίος είχε κορυφωθεί τον Οκτώβριο του 2008.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα, η χρηματοπιστωτική κρίση έφερε στην επιφάνεια χρόνιες παθογένειες του ελληνικού συστήματος που αγγίζουν τόσο το δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό τομέα. Η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη ήταν κάτι που απόφερε πολλά πράγματα στην ελληνική οικονομία. Δεν ήταν όμως αρκετή για να προστατεύσει την ελληνική οικονομία από την μεγάλη διεύρυνση των επιτοκιακών περιθωρίων δανεισμού του δημοσίου και των τραπεζών. Η ελληνική οικονομία αντιμετώπισε τη σοβαρότερη κρίση της μετά το 1993, με το υψηλότερο έλλειμμα του προϋπολογισμού (αν και κοντά σε αυτά της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου), καθώς και το δεύτερο υψηλότερο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η παρούσα κρίση έχει αναδείξει τις μακροοικονομικές ανισορροπίες και τις διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας. Καταρχάς, η διεθνής κρίση έχει αποδυναμώσει τους ευνοϊκούς παράγοντες οι οποίοι επί πολλά έτη είχαν στηρίξει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και είχαν ενθαρρύνει τον εφησυχασμό όσον αφορά τις προοπτικές της οικονομίας. Επιπλέον, όπως καταδεικνύεται από τη διαφορά αποδόσεων των ελληνικών κρατικών ομολόγων έναντι των γερμανικών, η κρίση έχει εντείνει τις ανησυχίες των αγορών. Ειδικότερα, οι αγορές ανησυχούν για το ύψος του δημοσιονομικού ελλείμματος, το οποίο υπερέβη αισθητά το 3% επί δύο συνεχή έτη με αποτέλεσμα να ενεργοποιηθεί και πάλι η διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος για την Ελλάδα, καθώς και για το υψηλό Δημόσιο Χρέος της Ελλάδος (που υπερέβη το 95% του ΑΕΠ για το 2008) και την αδυναμία των κυβερνήσεων να επιτύχουν διατηρήσιμη δημοσιονομική προσαρμογή παρά την ταχύρυθμη ανάπτυξη από τα μέσα της δεκαετίας του 1990. Ανησυχητικό είναι το εξαιρετικά υψηλό έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, το οποίο σε σημαντικό βαθμό οφείλεται στο ότι δεν ελήφθησαν επαρκή διαρθρωτικά μέτρα την ίδια περίοδο για την αναμόρφωση του δημοσίου τομέα και την ενίσχυση της παραγωγικής βάσης και της παραγωγικότητας.

Πιο αναλυτικά θα λέγαμε ότι η επίπτωση της διεθνούς χρηματοοικονομικής αναταραχής στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα ήταν κατά το 2007 περιορισμένη και κυρίως έμμεση. Η αποδοτικότητα και η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών διατηρήθηκαν σε ικανοποιητικό επίπεδο το 2007, συμβάλλοντας στη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος και στην ανθεκτικότητα του

σε εξωτερικές διαταραχές. Όμως, οι δυσμενείς συνθήκες στις χρηματοπιστωτικές αγορές διεθνώς, η συνεχιζόμενη ταχεία πιστωτική επέκταση στην Ελλάδα και η ολοένα μεγαλύτερη διείσδυση των ελληνικών τραπεζών σε νέες αγορές στην Νοτιοανατολική Ευρώπη αυξάνουν τους κινδύνους για τις τράπεζες. Για το λόγο αυτό καθίσταται επιβεβλημένη η προσαρμογή και περαιτέρω ανάπτυξη των μηχανισμών μέτρησης και διαχείρισης κινδύνων των τραπεζών, συμπεριλαμβανομένης της περαιτέρω βελτίωσης της ποιότητας του δανειακού τους χαρτοφυλακίου.

Το 2008, η παράταση της χρηματοπιστωτικής αναταραχής έχει επιδεινώσει και μάλιστα τους τελευταίους μήνες με ραγδαίο ρυθμό, τις προοπτικές για την παραγωγή, την απασχόληση και τις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές σε όλες τις περιοχές του κόσμου. Στην παρούσα φάση, οι αρνητικές εξελίξεις στον χρηματοπιστωτικό και πραγματικό τομέα της διεθνούς οικονομίας αλληλοτροφοδοτούνται. Η δυσλειτουργία των χρηματοπιστωτικών αγορών συμπέζει την οικονομική δραστηριότητα, ενώ, με τη σειρά της, η εξασθένηση της οικονομικής δραστηριότητας υπονομεύει περαιτέρω την κεφαλαιακή θέση του χρηματοπιστωτικού τομέα και την ικανότητα του να χρηματοδοτεί τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Η έξοδος από τον φαύλο κύκλο δε θα είναι ούτε εύκολη ούτε γρήγορη. Η διεθνής κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά την ελληνική οικονομία, ιδίως την περίοδο μετά το Σεπτέμβριο του 2008, αφού δηλαδή η κρίση επιδεινώθηκε δραματικά. Ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, ο οποίος ήταν σταθερά υψηλός από το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του 1990, επιβραδύνθηκε σημαντικά το 2008, ενώ το 2009 έχουμε στασιμότητα της οικονομικής δραστηριότητας.

Η Ελλάδα βιώνει σημαντικές πιέσεις από την συνεχιζόμενη χρηματοπιστωτική κρίση παρόλο που η ελληνική οικονομία είναι σχετικά εσωστρεφής (π.χ. εξάγει μόνο το 20% περίπου του ΑΕΠ έναντι του 80% της Ιρλανδίας) και τα ίδια κεφάλαια των τραπεζών της Ελλάδας δεν έχουν υποστεί απομείωση αντίστοιχη με των άλλων τραπεζών της Ευρωζώνης. Επιπλέον οι τιμές των ακινήτων δεν έχουν επηρεαστεί στο βαθμό που έχουν επηρεαστεί σε άλλες χώρες και η πιστωτική επέκταση προς τον ιδιωτικό τομέα συνεχίζει να κινείται με διψήφιους ρυθμούς. Παρόλα αυτά οι χρηματοπιστωτικές επιπτώσεις της διεθνούς κρίσης στην ελληνική οικονομία είναι έντονες και με βάση τα στοιχεία του ΟΟΣΑ ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξής της έχει επηρεαστεί και αναμένεται να επηρεαστεί ακόμη περισσότερο το 2009. Πράγματι ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ το 2008 ήταν 3%, έναντι οριακά θετικού αντίστοιχου της Ευρωζώνης. Συγκεκριμένα, ο ΟΟΣΑ εκτιμά ότι οι επιπτώσεις της μειωμένης ανάπτυξης στο έλλειμμα θα ανέλθουν στο -2.5% για το 2009 και -4.2% για το 2010.

Αναμφίβολα, η κρίση αυτή επηρεάζει και επιβαρύνει άμεσα και την ελληνική οικονομία, αναδεικνύοντας, παράλληλα με τις βραχυχρόνιες επιπτώσεις (όπως αυτές ενσωματώνονται στα στοιχεία εκτέλεσης του προϋπολογισμού), χρόνιες, διαρθρωτικές, και όχι συγκυριακές, αδυναμίες της.

Αυτό συνέβη διότι η διεθνής κρίση συνέβαλε στην εστία των διεθνών αγορών χρήματος και κεφαλαίου στις στρεβλώσεις της ελληνικής οικονομίας και ιδιαίτερα στα υψηλά «δίδυμα» ελλείμματα (ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και γενικής κυβέρνησης) και αντιστοίχως στο υψηλό εξωτερικό και δημόσιο χρέος . Οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα σχετίζονται κυρίως με την ποιότητα των δανείων που έχουν χορηγηθεί, συμπεριλαμβανομένων ειδικά των πιστωτικών και συναλλαγματικών κινδύνων στις βαλκανικές χώρες. Σε περίπτωση υποτίμησης των συναλλαγματικών ισοτιμιών στα Βαλκάνια, τα κεφάλαια των ελληνικών τραπεζών κινδυνεύουν να απομειωθούν σημαντικά.

Η οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα επιβαρύνθηκε αφενός επειδή η εφαρμογή αυστηρότερων κριτηρίων για τη χορήγηση πιστώσεων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά εκ μέρους των τραπεζών περιορίζει την προσφορά δανείων και αφετέρου επειδή η σημαντική εξασθένηση των προσδοκιών (της εμπιστοσύνης) των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών συνεπάγεται μείωση της ροπής προς κατανάλωση και προς επένδυση σε κατοικίες ,καθώς και μείωση της διάθεσης για ανάληψη επιχειρηματικών κινδύνων και υποχώρηση των επιχειρηματικών επενδύσεων , με αποτέλεσμα να περιορίζεται και η ζήτηση πιστώσεων τόσο από τα νοικοκυριά τόσο και από τις επιχειρήσεις. Εξάλλου άμεσες είναι και οι επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης ,καθώς οι εν εξελίξει μείωση της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας και συγκεκριμένα στα ασφαλιστικά ταμεία η κατάσταση έχει επιδεινωθεί και η «μαύρη τρύπα» υπολογίζεται πλέον στα 5,5 δισεκατομμύρια ευρώ. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την εφημερίδα «Το Βήμα της Κυριακής», οι απώλειες των επενδυμένων κεφαλαίων σε μετοχές φτάνουν το 80% εντός ενός έτους, τα αμοιβαία σημειώνουν απώλειες 32% ενώ 40% τα δομημένα ομόλογα.

Ακόμη, η συνεχιζόμενη μείωση του όγκου του παγκόσμιου εμπορίου πλήττει τις ελληνικές εξαγωγές αγαθών αλλά και τις εξαγωγές υπηρεσιών, δηλαδή την ναυτιλία και τον τουρισμό. Η Ακαδημία Τουριστικών Ερευνών και Μελετών εκτιμά ότι οι αφίξεις από το εξωτερικό θα κυμανθούν μεταξύ 13.2 και 14.36 εκατομμυρίων τουριστών. Το πιο αισιόδοξο σενάριο για την τουριστική κίνηση φέτος προβλέπει μείωση κατά 10%, η οποία αν ξεπεραστεί θα χαθούν τουλάχιστον 50.000 θέσεις εργασίας, σύμφωνα με την εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος». Μεγάλη πτώση έχει σημειωθεί όμως και στις παρακρατήσεις. Στην Κρήτη η πτώση ξεπερνάει το 35%, στη

Μύκονο πλησιάζει το 30%, 5% με 9% κυμαίνεται στη Ρόδο ενώ σε Κέρκυρα, Ζάκυνθο και Σαντορίνη σημειώνεται μείωση 10%-20%.

Το χειρότερο σε όλα αυτά είναι ότι φαίνεται ότι η παρούσα κρίση θα έχει διάρκεια για τη χώρα μας, παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται, και γίνεται ξεκάθαρο ότι η ελληνική οικονομία εισέρχεται σε μια περίοδο παρατεταμένης ύφεσης με κύριο χαρακτηριστικό την υψηλή ανεργία. Και αυτό συμπεραίνεται από τα στοιχεία των τελευταίων μηνών, που δείχνουν ότι η ελληνική οικονομία έχει μια διαρθρωτική αδυναμία να δημιουργεί θέσεις εργασίας. Οι πιο πρόσφατες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν στην ελληνική οικονομία σχετιζόνταν με τα προγράμματα stage και τους διορισμούς στον δημόσιο τομέα. Σύμφωνα με την ΕΣΥΕ, το πρώτο τρίμηνο του 2009 χάθηκαν 70.000 θέσεις εργασίας, ενώ, οι άνεργοι αυξήθηκαν στις 420 χιλιάδες έναντι των 324 χιλιάδων που ήταν έναν χρόνο πριν, το 2009.

Οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα σχετίζονται με τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ποιότητα των δανείων που έχει χορηγήσει, συμπεριλαμβανομένων των πιστωτικών και των συναλλαγματικών κινδύνων στις χώρες της Βαλκανικής. Από την πλειοψηφία των αναλύσεων που έχουν δει το φώς της δημοσιότητας προκύπτει ότι η ενίσχυση των κεφαλαίων των τραπεζών με τα 5 δις. ευρώ που προβλέπονται γι' αυτό το σκοπό στο πακέτο των 28 δις. ευρώ είναι επαρκής κάτω από το βασικό μακροοικονομικό σενάριο που προβλέπει θετικό ρυθμό ανάπτυξης για το 2009 αν και ενδεχομένως χρειαστεί να μη διανεμηθούν μερίσματα αν η Τράπεζα της Ελλάδος θέσει υψηλά τον πήχη των μη υπηρετούμενων δανείων, στο 3,5% όπως είχε δηλωθεί αρχικά.

Αναφορικά με το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα, οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει, σχετίζονται με τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ποιότητα των δανείων που έχει χορηγήσει, συμπεριλαμβανομένων των πιστωτικών και των συναλλαγματικών κινδύνων στις χώρες της Βαλκανικής. Από την πλειοψηφία των αναλύσεων που έχουν δει το φώς της δημοσιότητας προκύπτει ότι η ενίσχυση των κεφαλαίων των τραπεζών με τα 5 δις. ευρώ που προβλέπονται γι' αυτό το σκοπό στο πακέτο των 28 δις. ευρώ είναι επαρκής κάτω από το βασικό μακροοικονομικό σενάριο που προβλέπει θετικό ρυθμό ανάπτυξης για το 2009 αν και ενδεχομένως χρειαστεί να μη διανεμηθούν μερίσματα αν η Τράπεζα της Ελλάδος θέσει υψηλά τον πήχη των μη υπηρετούμενων δανείων, στο 3,5% όπως είχε δηλωθεί αρχικά. Από την άλλη πλευρά όμως, έχει υποστηριχθεί έντονα, ότι αυτό το «πακέτο στήριξης» των τραπεζών, δεν πέρασε και στην πραγματική οικονομία και κοινωνία. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, οι σφραγισμένες επιταγές να έχουν ξεπεράσει τα 1,7 δις ευρώ και αν προσμετρηθεί και η αξία των μεταχρονολογημένων επιταγών που κυκλοφορούν στην

αγορά ξεπερνάει τα 250 δις ευρώ και τότε κινδυνεύουν όχι μόνο οι επιχειρήσεις αλλά και οι τράπεζες της χώρας. Η αγορά δουλεύει με μεταχρονολογημένες επιταγές, οι οποίες μέσα σε αυτή την ύφεση λειτουργούν ως αντίστροφη πυραμίδα. Δεν απειλούν μόνον εκείνον που τις εξέδωσε και ο οποίος σε περίπτωση μη κάλυψης τους είναι ούτως ή άλλως χαμένος. Απειλούν να τορπιλίσουν ακόμη και υγιείς επιχειρήσεις όταν αυτές "σκάσουν" στα χέρια τους.

Τον τελευταίο καιρό, και παρά την στήριξη, οι ελληνικές εμπορικές τράπεζες εμφάνισαν έντονα προβλήματα στη ρευστότητά τους, λόγω «έκθεσής» τους σε αξιόγραφα ελληνικού δημοσίου. Η χαλάρωση όμως της νομισματικής πολιτικής που ασκείται από τις κεντρικές τράπεζες και η άσκηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής από χώρες που διαθέτουν τα περιθώρια ,αναμένεται να έχουν θετική επίπτωση στην ελληνική οικονομία. με ποιο σημαντικό μέτρο τη χαλάρωση των όρων παροχής δανείων με εγγυήσεις στις ελληνικές εμπορικές τράπεζες, που αναμένεται να βελτιώσει τη ρευστότητά τους.

Όμως η χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής δεν μετατρέπεται αυτομάτως σε χαμηλότερα επιτόκια αγοράς στις τρέχουσες συνθήκες κρίσης κυρίως διότι αυτή (η διεθνής κρίση)έχει προκαλέσει «κρίση εμπιστοσύνης» μεταξύ των τραπεζών και αλλαγή της στάσης τους έναντι των δυνητικών κινδύνων των αντισυμβαλλομένων ,είτε αυτοί είναι τράπεζες, είτε επιχειρήσεις ,είτε ιδιώτες.

Η οικονομική πολιτική από την πλευρά της, καλείται να αναλάβει ρόλο άμβλυσης των επιπτώσεων της διεθνούς οικονομικής κρίσης στην ελληνική οικονομία βραχυπροθέσμως και εξάλειψη των εστίων της αβεβαιότητας μακροπροθέσμως. Η επιτυχία της ,θα εξαρτηθεί κυρίως από το αν η Ελλάδα πείσει ότι διαθέτει ένα μακροπρόθεσμο πρόγραμμα δημοσιονομικής, διαρθρωτικής και θεσμικής προσαρμογής ,στην ουσία ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο. Στα πλαίσια αυτά άλλωστε, η κυβέρνηση προσπάθησε να αντιστρέψει το κλίμα που είχε διαμορφωθεί διεθνώς, προκρίμενου να επιτύχει δημοσιονομική προσαρμογή. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνονταν ενέργειες για τα ακόλουθα:

- ❖ Την ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας (με την ενίσχυση των πιστωτικών ιδρυμάτων και με την επιτάχυνση της χρηματοδότησης από το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων).
- ❖ Την εγγύηση των καταθέσεων των αποταμιευτών και την προστασία των δανειοληπτών.
- ❖ Τη στήριξη των επιχειρήσεων (με τη χρηματοδοτική εγγύησή τους).
- ❖ Τις πρωτοβουλίες για την επιδότηση αντικατάστασης παλαιών και ενεργοβόρων κλιματιστικών μηχανημάτων.
- ❖ Τα προγράμματα για την ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων.

- ❖ Την ενίσχυση κλάδων και τομέων που πλήττονται περισσότερο από την κρίση (όπως είναι ο αγροτικός τομέας και οι κλάδοι του τουρισμού, της οικοδομής και της εμπορίας αυτοκινήτων).
- ❖ Τη διανομή σημαντικού κοινωνικού μερίσματος (με τις αυξημένες δαπάνες και τις πρόσθετες πιστώσεις για την κοινωνική προστασία).
- ❖ Την ενίσχυση των εσόδων (με παρεμβάσεις σε τομείς με μικρότερη φορολογική επιβάρυνση και με στόχο τη δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών).
- ❖ Την περιστολή των δαπανών (με τη συγκρατημένη εισοδηματική πολιτική και τις περικοπές στις ελαστικές δαπάνες).

Ωστόσο, η βελτίωση του παγκόσμιου επενδυτικού κλίματος και η παροχή των προγραμμάτων αρωγής από τους διεθνείς οργανισμούς δε συνέβαλλαν στην σταθεροποίηση τοπικών νομισμάτων και αγορών .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Το ΑΕΠ στην Ελλάδα

1.1 Πριν την κρίση, την περίοδο 2000-2006.

Στο κεφάλαιο αυτό, θα αναπτύξουμε την πορεία του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας. Γενικότερα ,στους υψηλούς ρυθμούς ανόδου του ΑΕΠ τη δεκαετία 1997-2006 συνέβαλαν κυρίως η άνοδος της εγχώριας ζήτησης και η ενίσχυση της παραγωγικής ικανότητας της οικονομίας μέσω επενδύσεων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Η απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στη δεκαετία του 1990 και στη συνέχεια η συμμετοχή της χώρας στη ζώνη του ευρώ οδήγησαν σε μεγάλη μείωση του κόστους δανεισμού σε ταχεία επέκταση των πιστώσεων και τελικά σε άνοδο των επενδύσεων και της κατανάλωσης. Παράλληλα , οι επενδύσεις –κυρίως οι δημόσιες , αλλά και οι ιδιωτικές- αυξήθηκαν σημαντικά ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 . Επίσης , οι μεγάλες εισροές πόρων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενίσχυσαν τόσο την εγχώρια ζήτηση όσο και τις δημόσιες υποδομές και τη συνολική παραγωγικότητα , ενώ ορισμένα διαρθρωτικά μέτρα συνετέλεσαν στην αποτελεσματικότερη λειτουργία των αγορών προϊόντων και εργασίας και στη βελτίωση της παραγωγικότητας. Τέλος, την ίδια περίοδο επετεύχθη άνοδος των ελληνικών εξαγωγών προς τις νέες αγορές της νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) της Ελλάδας συνέχισε να αναπτύσσεται με υψηλούς ρυθμούς , τόσο σε τρέχουσες όσο και σε σταθερές τιμές. Η αύξηση που παρουσίασε το 2002 το ΑΕΠ είναι της τάξης του 3,96% και 7.79% σε τρέχουσες και σε σταθερές τιμές αντίστοιχα. Προήλθε κυρίως από τον δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα ,των οποίων η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία αυξήθηκε κατά 5,7% και 3,3% αντίστοιχα¹⁴. Η κινητήρια δύναμη του ΑΕΠ στην Ελλάδα ήταν η εγχώρια ζήτηση η οποία αυξήθηκε κατά 3,9%. Στη διατήρηση της ζήτησης σε υψηλά επίπεδα συντέλεσαν και πάλι οι αυξημένες εισροές πόρων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης , που συνέβαλλαν στην χρηματοδότηση των έργων υποδομής ενόψει Ολυμπιακών Αγώνων , η ταχεία επέκταση της καταναλωτικής πίστης και η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης (που σχετίζεται στενά και με τις πραγματικές αυξήσεις των μισθ).

¹⁴ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, έκθεση 2003.

Το 2004 ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ έφτασε το 4,9%. Η ισχυρή ανάπτυξη υποβοηθήθηκε σε μεγάλο βαθμό από τη σημαντική αύξηση στα έσοδα από ναυτιλιακές μεταφορές (και συνεπώς από την αύξηση των εξαγωγών στις υπηρεσίες) κατά 40% σε τρέχουσες τιμές. Αυτή η σημαντική αύξηση στα έσοδα από ναυτιλιακές μεταφορές δεν ήταν συνήθης. Οι συνολικές επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 5,7% και ειδικότερα οι επιχειρηματικές επενδύσεις κατά 6,8% ενώ μικρή μείωση σημείωσαν οι επενδύσεις σε κατοικίες , κατά 0,6%. Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση των ολυμπιακών αγώνων , η επενδυτική κατασκευαστική δραστηριότητα επιβραδύνθηκε το δεύτερο εξάμηνο του 2004, όπως επίσης και η ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα.

Από τα μέσα του 2004 , μετά την ολοκλήρωση των έργων για τους ολυμπιακούς αγώνες , ο ρυθμός ανόδου της δραστηριότητας άρχισε να εμφανίζει σημεία επιβράδυνσης , η οποία έγινε σαφέστερη από τις αρχές του 2005, κυρίως λόγω της μεγάλης αύξησης των διεθνών τιμών πετρελαίου , καθώς και της σημαντικής συγκράτησης των δημοσίων δαπανών(ιδίως των επενδυτικών) σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ διαμορφώθηκε στο 3,7% το 2005. Την επιβράδυνση της ανόδου του ΑΕΠ καταγράφει ο σύνθετος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας που καταρτίζει η Τράπεζα της Ελλάδος και αποτελεί συνισταμένη μιας ομάδας βραχυχρόνιων δεικτών. Ωστόσο , πρέπει να σημειωθεί ότι ο δείκτης οικονομικού κλίματος για την Ελλάδα (ο οποίος καταρτίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στηρίζεται σε αποτελέσματα ερευνών συγκυρίας) κατέγραψε επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας από το Μάιο του 2004 έως τον Ιούλιο του 2005.αλλα στο διάστημα Αυγουστου2005 - Μαρτίου 2006 έδειξε ανάκαμψη.

Στον ικανοποιητικό ρυθμό ανόδου του ΑΕΠ το 2005 συνέβαλλαν από την πλευρά της ζήτησης το ευνοϊκό διεθνές περιβάλλον, οι μάλλον χαλαρές νομισματικές συνθήκες , καθώς και οι ευνοϊκές χρηματοπιστωτικές συνθήκες, που επέτρεψαν την περαιτέρω χρηματοδότηση της δαπάνης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων. Πρέπει να σημειωθεί ότι η συμβολή της εγχώριας ζήτησης στο ρυθμό ανόδου του ΑΕΠ υποχώρησε στις 2,6 εκατ. μονάδες ,από 5,2 εκατοστιαίες μονάδες το 2004 κυρίως λόγω της περικοπής των δημόσιων επενδύσεων και της επιβράδυνσης της ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης. Αντίθετα ο εξωτερικός τομέας της οικονομίας για πρώτη φορά μετά το 2001 στήριξε την άνοδο της δραστηριότητας , καθώς οι καθαρές εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών συνέβαλλαν θετικά στο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ κατά 1,1 εκατοστιαία μονάδα.

Η ελληνική οικονομία στη συνέχεια εξακολούθησε το 2006 να αναπτύσσεται με υψηλό ρυθμό .Η αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος αναμένεται να συνεχιστεί με ελαφρά μόνο χαμηλότερο ρυθμό κατά το τρέχον έτος. Πρόκειται για σημαντική άνοδο του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) επί 14 έτη χωρίς διακοπή , δηλαδή για τη μακρότερη περίοδο συνεχούς οικονομικής ανάπτυξης μετά τις δεκαετίες του 1950 και του 1960. Ιδιαίτερα τα τελευταία δέκα χρόνια , κατά τα οποία ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ διαμορφώθηκε σε 4,1% και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε 3,7% , οι αναπτυξιακές επιδόσεις της Ελλάδος ήταν μεταξύ των καλύτερων στη ζώνη του ευρώ , με αποτέλεσμα να υπάρξει σημαντική πρόοδος όσον αφορά τη σύγκλιση του βιοτικού επιπέδου της χώρας προς το μέσο όρο των περισσότερο αναπτυγμένων οικονομιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σύμφωνα με τις εθνικολογιστικές εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών , ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ επιταχύνθηκε το 2006 στο 4,3% . Ο σύνθετος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας ο οποίος καταρτίζεται από την Τράπεζα της Ελλάδος και αποτελεί συνιστάμενη μια ομάδας βραχυχρόνιων δεικτών καταγράφει την επιτάχυνση της ανόδου του ΑΕΠ , ιδίως το πρώτο εξάμηνο του έτους. Επίσης , ο δείκτης οικονομικού κλίματος για την Ελλάδα (ο οποίος καταρτίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στηρίζεται σε αποτελέσματα ερευνών συγκυρίας) εμφάνισε ανοδική τάση το 2006, μετά από υποχώρηση το 2005. Οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών , σύμφωνα με τις εθνικολογιστικές εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών σημείωσαν κάμψη κατά 1,2%.

Στην επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ το 2006 συνέβαλαν από την πλευρά της ζήτησης το ευνοϊκό διεθνές περιβάλλον, καθώς και επικρατούσες νομισματικές και χρηματοοικονομικές συνθήκες, οι οποίες επέτρεψαν την περαιτέρω χρηματοδότηση της δαπάνης των νοικοκυριών και των επιχειρηματικών επενδύσεων. Γενικότερα έξαλλου, στην ταχύρρυθμη ανάπτυξη των τελευταίων ετών συμβάλλουν και οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που έχουν προωθηθεί. Πρέπει να σημειωθεί ότι η συμβολή της εγχώριας ζήτησης στο ρυθμό ανόδου του ΑΕΠ ανήλθε στις 6,1 εκατοστιαίες μονάδες , από 2,1 εκατοστιαίες μονάδες το 2005, κυρίως λόγω της σημαντικής αύξησης των επενδύσεων του επιχειρηματικού τομέα της οικονομίας και των επενδύσεων σε κατοικίες , καθώς και της ισχυρής ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης. Αντίθετα , ο εξωτερικός τομέας της οικονομίας, μετά τη θετική συμβολή (κατά 1,1 εκατοστιαία μονάδα) που άσκησε στο ρυθμό ανόδου του ΑΕΠ το 2005 , επέδρασε εκ νέου αρνητικά κατά 2,0 εκατοστιαίες μονάδες το 2006.

Ο ρυθμός ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης διατηρήθηκε το 2006 σε υψηλά επίπεδα και μάλιστα επιταχύνθηκε και εξακολούθησε να αποτελεί τον κύριο προωθητικό παράγοντα της εγχώριας ζήτησης, αντανakλώντας την αύξηση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών αλλά και την επίδραση της καταναλωτικής πίστης στην κατανάλωση. Ωστόσο, καθώς η άνοδος του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος υπολήφθηκε του ρυθμού ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης, το ποσοστό αποταμίευσης των νοικοκυριών σημείωσε μικρή περαιτέρω πτώση.

ΠΙΝΑΚΑΣ: Η ακαθάριστη δαπάνη της οικονομίας και το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν για τα έτη 2002-2006.

Πίνακας III.1 Ακαθάριστη δαπάνη της οικονομίας και ακαθάριστο εγχώριο προϊόν					
<small>(σταθερές αγοραίες τιμές έτους 1995)</small>					
	Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές				
	2002	2003	2004	2005	2006
1. Ιδιωτική κατανάλωση	3,6	4,5	4,7	3,4	3,9
2. Δημόσια κατανάλωση	6,5	-1,3	2,5	1,0	0,6
3. Ακαθ. επενδύσεις πύγιου κεφαλαίου	5,7	13,7	5,7	-1,4	12,7
3.1α Κατά φορέα: γενική κυβέρνηση	-1,9	20,3	6,7	-13,3	7,6
3.1β λοιποί φορείς	7,2	12,5	5,5	0,9	13,6
3.2α Κατά είδος: κατασκευές	3,7	10,9	3,6	-4,4	21,6
3.2β εξοπλισμός	6,9	18,3	8,0	0,5	3,5
3.2γ λοιπές	21,0	3,4	7,0	14,5	10,9
4. Αποθέματα και στατιστικές διαφορές (% του ΑΕΠ)	0,4	0,2	0,2	0,7	0,9
5. Εγχώρια τελική ζήτηση	5,0	5,5	4,7	2,3	5,7
6. Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-7,7	1,0	11,5	3,0	5,1
6.1 Εξαγωγές αγαθών	-7,1	4,2	-2,5	8,2	11,0
6.2 Εξαγωγές υπηρεσιών	-8,1	-1,3	21,8	-0,1	1,4
7. Τελική ζήτηση	2,7	4,8	5,8	2,4	5,6
8. Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-0,8	4,8	9,3	-1,2	9,8
8.1 Εισαγωγές αγαθών	3,7	7,7	9,0	-0,1	9,8
8.2 Εισαγωγές υπηρεσιών	-18,7	-10,0	11,0	-7,6	9,8
ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές	3,8	4,8	4,7	3,7	4,3
Σειμβολή στη μεταβολή του ΑΕΠ (σε εκατοστιαίες μονάδες)					
1. Ιδιωτική κατανάλωση	2,5	3,1	3,3	2,3	2,7
2. Δημόσια κατανάλωση	1,0	-0,2	0,4	0,1	0,1
3. Ακαθ. επενδύσεις πύγιου κεφαλαίου	1,4	3,4	1,5	-0,4	3,3
3.1α Κατά φορέα: γενική κυβέρνηση	-0,1	0,8	0,3	-0,6	0,3
3.1β λοιποί φορείς	1,5	2,6	1,2	0,2	3,0
3.2α Κατά είδος: κατασκευές	0,5	1,4	0,5	-0,6	2,7
3.2β εξοπλισμός	0,7	1,9	1,0	0,1	0,4
3.2γ λοιπές	0,2	0,0	0,1	0,2	0,1
4. Αποθέματα και στατιστικές διαφορές	0,5	-0,2	0,1	0,5	0,2
5. Εγχώρια τελική ζήτηση (χωρίς τη μεταβολή των αποθεμάτων)	4,9	6,3	5,2	2,1	6,1
6. Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-1,9	0,2	2,4	0,7	1,1
6.1 Εξαγωγές αγαθών	-0,7	0,4	-0,2	0,7	1,0
6.2 Εξαγωγές υπηρεσιών	-1,2	-0,2	2,6	0,0	0,2
7. Τελική ζήτηση	3,6	6,3	7,7	3,3	7,4
8. Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	0,3	-1,5	-3,0	0,4	-3,1
8.1 Εισαγωγές αγαθών	-1,0	-2,1	-2,5	0,0	-2,7
8.2 Εισαγωγές υπηρεσιών	1,3	0,5	-0,5	0,4	-0,4
9. Ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών	-1,6	-1,3	-0,6	1,1	-2,0
ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές	3,8	4,8	4,7	3,7	4,3

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Απρίλιος 2007.

ΠΗΓΗ: Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας Ελλάδος 2006.

Ειδικότερα, η αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος αποδίδεται στην άνοδο των μνημεσων πραγματικών αποδοχών των μισθωτών, στις αυξημένες μεταβιβαστικές πληρωμές του Δημόσιου προς τις οικονομικά ασθενέστερες ομάδες του πληθυσμού, καθώς και στην αύξηση της μισθωτής απασχόλησης. Επιπλέον, η αύξηση της συνολικής αγοραίας αξίας του αποθέματος των κατοικιών και η άνοδος του μέσου επίπεδου των τιμών των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αθηνών μετοχών συνέτειναν στην αύξηση του συνολικού πλούτου των νοικοκυριών και ενίσχυσαν την ιδιωτική κατανάλωση. Τέλος, η απελευθέρωση της χρηματοπιστωτικής αγοράς και η ευχέρεια πρόσβασης μεγάλων ομάδων του πληθυσμού στην καταναλωτική πίστη έχουν συμβάλει στη διατήρηση υψηλών αλλά και σχετικά σταθερών ρυθμών ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης, οι όποιοι εξαρτώνται από τις βραχυχρόνιες διακυμάνσεις του διαθέσιμου εισοδήματος λιγότερο από ότι στο παρελθόν. Η δημόσια κατανάλωση αυξήθηκε κατά 0,6% εν μέρει λόγω της συνεχιζόμενης αύξησης της απασχόλησης στον τομέα της γενικής κυβέρνησης, καθώς και λόγω της ενίσχυσης των λοιπών δαπανών. Οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών ανέκαμψαν και αυξήθηκαν κατά 9,8%, σύμφωνα με τις εθνικολογιστικές εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών. Η επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου των εισαγωγών αποδίδεται κυρίως στους υψηλούς ρυθμούς ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης, καθώς και στην έντονη επενδυτική δραστηριότητα στον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας.

1.2 Κατά τη διάρκεια της κρίσης, την περίοδο 2007-2009.

Η διεθνής χρηματοπιστωτική αναταραχή και οι εξελίξεις στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον είχαν το 2007 περιορισμένες επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία. Σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ, το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 4,0% το 2007. Έτσι, ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ το 2007 και πάλι υπερέβη τον αντίστοιχο ρυθμό της ζώνης του ευρώ (2,6%) και η ελληνική οικονομία παρέμεινε μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες της ΕΕ. Ο υψηλός ρυθμός ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας το 2007 οφείλεται, όπως και τα προηγούμενα έτη, στη θετική συμβολή της εγχωρίας ζήτησης (τόσο της ιδιωτικής κατανάλωσης όσο και των επενδύσεων), ενώ η μεταβολή του πραγματικού εξωτερικού ισοζυγίου (δηλαδή της διαφοράς μεταξύ εξαγωγών και εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών σε σταθερές τιμές) επέδρασε ανασχετικά στο ρυθμό ανόδου του ΑΕΠ.

Παρατηρήθηκε επιβράδυνση του ετήσιου ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ στην ελληνική οικονομία, από 4,2% το πρώτο εξάμηνο του 2007 σε 3,7% το δεύτερο εξάμηνο. Σύμφωνα με τις προβλέψεις που έγιναν στην Τράπεζα της Ελλάδος στις αρχές του τρέχοντος έτους και δημοσιεύθηκαν το Φεβρουάριο, ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ αναμενόταν να παραμείνει ικανοποιητικός εφέτος και να διαμορφωθεί στο 3,7% (2007: 4,0%), καθώς γινόταν η εκτίμηση ότι οι περισσότεροι παράγοντες που συνέβαλαν τα τελευταία χρόνια στη θετική εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας, όπως ο υψηλός ρυθμός ανόδου των επιχειρηματικών επενδύσεων, εξακολουθούν να επηρεάζουν ευνοϊκά την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Ωστόσο, καθώς το διεθνές οικονομικό περιβάλλον εμφανίζει επιδείνωση, είναι αυτονόητο ότι θα επηρεαστεί δυσμενώς και ενδέχεται να είναι χαμηλότερος ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, στο βαθμό που η επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας και της εξωτερικής ζήτησης θα είναι εντονότερη από ό,τι είχε υποτεθεί, η αύξηση των διεθνών τιμών του πετρελαίου και των τροφίμων μεγαλύτερη και το κόστος χρηματοδότησης αυξημένο. Βεβαίως, ο ρυθμός ανόδου της ελληνικής οικονομίας θα συνεχίσει να υπερβαίνει το μέσο ρυθμό των οικονομιών της ζώνης του ευρώ.

Η σημαντική πραγματική ανατίμηση του ευρώ έναντι κυριότερων νομισμάτων και η υποχώρηση του ρυθμού ανόδου του διεθνούς εμπορίου συνέβαλλαν σε επιβράδυνση της αύξησης των εξαγωγών αγαθών. Επίσης, η άνοδος των τιμών του πετρελαίου κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2007 διέβρωσε την αγοραστική δύναμη των εισοδημάτων των νοικοκυριών, ενώ οι δείκτες εμπιστοσύνης των επιχειρήσεων, αν και εμφάνισαν σημεία υποχώρησης το τελευταίο τρίμηνο του 2007, παρέμειναν σε σχετικά υψηλά επίπεδα (ο δείκτης οικονομικού κλίματος το 2007 είναι 108,0 κατά μέσον όρο σύμφωνα με τα αναθεωρημένα στοιχεία, σαφώς πιο υψηλά από το 2006 που ήταν 102,3 κατά μέσον όρο). Εξάλλου οι μεγάλες απώλειες που προκάλεσαν στο φυσικό κεφάλαιο και στη γεωργική παραγωγή οι καταστροφικές πυρκαγιές του καλοκαιριού φαίνεται ότι δεν επηρέασαν ουσιώδως την δραστηριότητα, καθώς αντισταθμίστηκαν ως ένα βαθμό από την ενισχυτική επίδραση που άσκησαν στη ζήτηση οι μεταβιβαστικές πληρωμές κοινωνικού χαρακτήρα προς τον πληθυσμό των πληγείσων περιοχών.

Η άνοδος της ιδιωτικής κατανάλωσης επιβραδύνθηκε αισθητά στο 3,2% και ο όγκος των λιανικών πωλήσεων (εκτός πωλήσεων αυτοκινήτων και καυσίμων) αυξήθηκε κατά 2,3% έναντι 8,0% που ήταν το προηγούμενο έτος. Επιπροσθέτως, η αύξηση του διαθέσιμου

εισοδήματος των νοικοκυριών αντανakλούσε κυρίως την άνοδο των μέσων πραγματικών αποδοχών και της απασχόλησης ,καθώς και τα μέτρα που ενίσχυσαν τα πιο χαμηλά εισοδήματα όπως ήταν η αύξηση του Επιδόματος Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων-ΕΚΑΣ, των συντάξεων ΟΓΑ και του επιδόματος ανεργίας. Σύμφωνα με την ΕΣΥΕ το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών αυξήθηκε το 2007 κατά 4,0%, δηλαδή με ρυθμό υψηλότερο από ότι η καταναλωτική δαπάνη σε σταθερές τιμές.

Το 2008 η μεγάλη επιδείνωση του εξωτερικού περιβάλλοντος έχει επηρεάσει δυσμενώς την ελληνική οικονομία. Ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ υποχώρησε στο 2,9% το 2008 από 4,0% το προηγούμενο έτος , κυρίως λόγω της μεγάλης μείωσης των επενδύσεων. Ο ρυθμός ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης σημείωσε σταδιακή επιβράδυνση κατά τη διάρκεια του 2008 και για ολόκληρο το έτος υποχώρησε στο 2,2% . Ωστόσο, εξακολούθησε να αποτελεί τη σημαντικότερη συνιστώσα του ρυθμού ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Αντίθετα, οι επενδύσεις σε κατοικίες συρρικνώθηκαν (πτώση κατά 29,1%) και οι επενδύσεις σε εξοπλισμό μειώθηκαν κατά 9,6%, υπεραντισταθμίζοντας έτσι τη θετική συμβολή της αύξησης της ιδιωτικής κατανάλωσης στην εγχώρια ζήτηση. Η εγχώρια ζήτηση τελικά μειώθηκε και έτσι η αύξηση του ΑΕΠ αντανakλούσε κυρίως τη βελτίωση του πραγματικού εξωτερικού ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών (καθώς οι εισαγωγές μειώθηκαν αισθητά, ενώ οι εξαγωγές σημείωσαν μικρή αύξηση) και τη σημαντική (μη επιδιωχθείσα) συσσώρευση αποθεμάτων. Με άλλα λόγια, η εγχώρια ζήτηση μειώθηκε, ενώ το άθροισμα της εγχώριας και της καθαρής εξωτερικής ζήτησης αυξήθηκε, αλλά λιγότερο από ότι η παραγωγή, με αποτέλεσμα μέρος του παραχθέντος προϊόντος να παραμείνει αδιάθετο και να αποθεματοποιηθεί.

Από το τέταρτο τρίμηνο του 2007 ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας εμφάνισε επιβράδυνση και κατά τη διάρκεια του 2008 η υποχώρηση της δραστηριότητας σταδιακά έγινε εντονότερη, επηρεάζοντας όλους τους τομείς της οικονομίας. Ο μέσος ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ το 2008 υποχώρησε στο 2,9%, ενώ στασιμότητα της δραστηριότητας αναμένεται το 2009.

Η σταδιακή επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και η διαμόρφωσή τους —σε όλη τη διάρκεια του 2008— σε επίπεδα που σαφώς υπολείπονται του μεσοπρόθεσμου δυναμικού ρυθμού οφείλεται αφενός στην αποδυνάμωση μιας σειράς παραγόντων που επηρέαζαν ευνοϊκά την οικονομία συνεχώς τα τελευταία έτη και αφετέρου στις επιπτώσεις της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής αναταραχής (που εξελίχθηκε σε κρίση),

οι οποίες έγιναν αισθητές στην Ελλάδα με κάποια καθυστέρηση, κυρίως από το δεύτερο εξάμηνο του 2008. Ειδικότερα, οι υψηλές αναπτυξιακές επιδόσεις των τελευταίων ετών οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην υπερβάλλουσα αισιοδοξία που δημιούργησε η ένταξη στη νομισματική ένωση

και η αίσθηση μακροοικονομικής σταθερότητας την οποία αυτή συνεπάγεται. Η αισιοδοξία των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών μετουσιώθηκε σε ενεργό ζήτηση, σαφώς υποστηριζόμενη από τις τότε επικρατούσες ευνοϊκές συνθήκες χρηματοδότησης – δηλαδή τα χαμηλά επιτόκια και την ευρεία διαθεσιμότητα πιστώσεων. Η οικονομία, με κύριο προωθητικό παράγοντα την εγχώρια ζήτηση (κατά

βάση την κατανάλωση και τις επενδύσεις σε κατοικίες), κατέγραψε την τελευταία πενταετία ρυθμούς ανόδου που δεν ήταν συμβατοί με το μεσοπρόθεσμο δυναμικό ρυθμό ανάπτυξης.

Τα διαθέσιμα στοιχεία για τη δραστηριότητα σε επιμέρους κλάδους και τομείς της οικονομίας, καθώς και τα αποτελέσματα ερευνών συγκυρίας (που καταγράφουν τις εκτιμήσεις και τις προσδοκίες των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών), κατέγραψαν σε όλη τη διάρκεια του 2008 αλλά και το πρώτο τρίμηνο του 2009 σταδιακή και επιταχυνόμενη εξασθένηση. Ο σύνθετος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας (που καταρτίζεται από την Τράπεζα της Ελλάδος και συνοψίζει επαρκώς τη δραστηριότητα) επιβραδύνθηκε σταδιακά από την αρχή του 2008 και το Δεκέμβριο κατέγραψε ετήσιο ρυθμό ανόδου 1,7% (1,4% τον Ιανουάριο του 2009).

Η εγχώρια τελική ζήτηση το 2008 υποχώρησε (κατά 0,6%) για πρώτη φορά από την ένταξη της χώρας στη ζώνη του ευρώ, συμβάλλοντας αρνητικά κατά 0,7 της εκατοστιαίας μονάδας στο ρυθμό ανόδου του ΑΕΠ. Συγκεκριμένα, η αρνητική συμβολή (2,8 εκατ. μονάδες) της μείωσης των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου υπεραντιστάθμισε τη θετική συμβολή (2,1 εκατ. μονάδες) της αύξησης της ιδιωτικής και της δημόσιας κατανάλωσης. Η συρρίκνωση των επενδύσεων σε κατοικίες (κατά 29,1%) καθόρισε σε μεγάλο βαθμό την αρνητική εξέλιξη της εγχώριας ζήτησης. Αντίθετα, η μεταβολή του πραγματικού εξωτερικού ισοζυγίου σε εθνολογιστική βάση συνέβαλε θετικά (κατά 2,1 εκατ. μονάδες) στην άνοδο του ΑΕΠ, αποκλειστικά λόγω της σημαντικής μείωσης των εισαγωγών. Στην άνοδο του ΑΕΠ συνέβαλε (κατά 1,5 εκατ. μονάδα) και η καταγραφείσα συσσώρευση των αποθεμάτων. Με απλούστερη διατύπωση, η εγχώρια ζήτηση μειώθηκε, ενώ το άθροισμα της εγχώριας και της εξωτερικής ζήτησης αυξήθηκε, αλλά λιγότερο από ότι η παραγωγή, με αποτέλεσμα να αποθεματοποιηθεί μέρος του παραχθέντος προϊόντος.

Ο ρυθμός ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης σημείωσε σταδιακή επιβράδυνση κατά τη διάρκεια του 2008 και για ολόκληρο το έτος διαμορφώθηκε στο 2,2%. Ωστόσο, εξακολούθησε να αποτελεί τη σημαντικότερη συνιστώσα του ρυθμού ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Στην άνοδο της ιδιωτικής κατανάλωσης το 2008 συνέβαλε η αύξηση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, αλλά και η επέκταση της καταναλωτικής πίστης, ο ετήσιος ρυθμός της οποίας παρέμεινε υψηλός, αν και επιβραδύνθηκε το τελευταίο τρίμηνο του 2008. Η βελτίωση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών αντανάκλα κυρίως τη σημαντική άνοδο των μέσων προ φορολογίας αποδοχών, την αύξηση της απασχόλησης, την παρατηρηθείσα υστέρηση των εσόδων από τη φορολογία φυσικών προσώπων, αλλά και τη σημαντική αύξηση των μεταβιβαστικών πληρωμών κοινωνικού χαρακτήρα προς ορισμένες ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Επιπλέον, τα εισοδήματα των νοικοκυριών ενισχύθηκαν από την πτώση του πληθωρισμού τους τελευταίους μήνες του έτους. Η αυξανόμενη αβεβαιότητα που συνδέεται με τη χρηματοπιστωτική κρίση οδήγησε σε μικρή αύξηση του ποσοστού αποταμίευσης.

Η άνοδος της δημόσιας κατανάλωσης (σε εθνικολογιστική βάση και σε σταθερές τιμές) παρέμεινε υψηλή στο 3,2% το 2008, αν και περιορίστηκε κάπως σε σύγκριση με το 2007(7,7%). Η μεγάλη μείωση της ζήτησης επενδυτικών αγαθών το 2008 (κατά 11,5%, έναντι ανόδου κατά 4,9% το 2007) προήλθε κυρίως από την καθίζηση των επενδύσεων σε κατοικίες, αλλά και την υποχώρηση των επενδύσεων σε εξοπλισμό κατά 9,6% (έναντι αύξησης κατά 9,1% το 2007). Επισημαίνεται ότι η σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου του υπολοίπου των στεγαστικών δανείων επηρέασε αρνητικά την απορρόφηση του πλεονάσματος νεόδμητων και παλαιότερων κατοικιών και λειτούργησε αποτρεπτικά για νέες επενδύσεις. Σημειώνεται πάντως ότι οι επενδύσεις σε κατασκευές εκτός κατοικιών αυξήθηκαν κατά 8,7% το 2008, περιορίζοντας κάπως την υποχώρηση των συνολικών επενδύσεων σε κατασκευές στο -14,6%. Από την άλλη πλευρά οι δημόσιες επενδύσεις έμειναν σχεδόν αμετάβλητες, έναντι αύξησης της τάξεως του 2% το 2007, ενώ οι επιχειρηματικές επενδύσεις μειώθηκαν, εξέλιξη που εν μέρει αντανάκλα την καθυστέρηση ή και την αναβολή υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων των επιχειρήσεων.

Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών σε εθνικολογιστική βάση αυξήθηκαν κατά 2,2% το 2008, αντανάκλωντας τη σημαντική αύξηση των εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών (ναυτιλιακές) που καταγραφόταν έως και τον Οκτώβριο. Το τέταρτο τρίμηνο του έτους όμως, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των εξαγωγών υπηρεσιών μεταστράφηκε σε αρνητικό. Οι εξαγωγές αγαθών εξακολούθησαν να υποχωρούν και το 2008, αλλά με σαφώς ασθενέστερο

ρυθμό (-1,1% έναντι -7,3% το 2007). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη συνεχιζόμενη μείωση της ανταγωνιστικότητας. Οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών σημείωσαν έντονη πτώση κατά 4,4% το 2008 κάτι που αντανακλά την υποτονικότητα της εγχώριας ζήτησης, συγκεκριμένα την επιβράδυνση της ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης και τη μείωση της επενδυτικής ζήτησης.

Κατά το 2009 η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζει μια βαθιά κρίση, με κύρια χαρακτηριστικά το πολύ μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα, το τεράστιο χρέος και τη συνεχή διάβρωση της ανταγωνιστικής της θέσης. Με βάση τα στοιχεία της ΕΣΥΕ ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ παρέμεινε αρνητικός σε όλη τη διάρκεια του 2009 (-1,0% το πρώτο τρίμηνο, -1,9% το δεύτερο, -2,5% το τρίτο και το τέταρτο τρίμηνο), ενώ για ολόκληρο το έτος κατά μέσο όρο διαμορφώθηκε στο -2,0%. Η σταδιακή επιδείνωση επιβεβαιώνεται και από την εξέλιξη του σύνθετου δείκτη οικονομικής δραστηριότητας που καταρτίζει η Τράπεζα της Ελλάδος. Αντίθετα, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος για την Ελλάδα (που καταρτίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή βάσει των ερευνών που διεξάγει το IOBE στις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές) εμφάνισε σχετική βελτίωση στο διάστημα Απριλίου-Οκτωβρίου, αλλά από το Νοέμβριο του 2009 έως και το Μάρτιο του 2010 κατέγραψε σχεδόν συνεχή υποχώρηση.

Η εγχώρια ζήτηση το 2009 συνέβαλε αρνητικά (για πρώτη φορά από το 1992) στη μεταβολή του ΑΕΠ, αντανακλώντας κυρίως τη μείωση των επενδύσεων και της ιδιωτικής κατανάλωσης. Η δημόσια κατανάλωση συνέβαλε θετικά στη μεταβολή του ΑΕΠ. Οι αρνητικές εξελίξεις στην τελική εγχώρια ζήτηση αντισταθμίστηκαν μόνο εν μέρει από τη θετική συμβολή του πραγματικού εξωτερικού ισοζυγίου (δηλαδή των καθαρών εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών), η οποία αντανακλούσε το γεγονός ότι λόγω της ύφεσης οι εισαγωγές μειώθηκαν, σε απόλυτα επίπεδα, περισσότερο από τις εξαγωγές.

Η μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης σε σταθερές τιμές κατά 1,8% αποτυπώνεται στη σημαντική μείωση του όγκου λιανικών πωλήσεων (πλην αυτοκινήτων και καυσίμων) κατά 9,3% και του αριθμού των νέων Ι.Χ. επιβατικών αυτοκινήτων που τέθηκαν στην κυκλοφορία κατά 17,4%. Η υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης οφείλεται στη μείωση της απασχόλησης και την επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του διαθέσιμου εισοδήματος ακόμη και των ατόμων που δεν έχασαν μεν τις θέσεις εργασίας τους, αλλά αντιμετώπισαν περιορισμό του μέσου χρόνου απασχόλησής τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ: Η ακαθάριστη δαπάνη της οικονομίας και το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν τα έτη

2003-2009

Πίνακας V.1 Ακαθάριστη δαπάνη της οικονομίας και ακαθάριστο εγχώριο προϊόν

(σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2000)

	Αξία σε εκατ. ευρώ	Ετησιες ποσοστιαίες μεταβολές							
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
1. Ιδιωτική κατανάλωση	98.627	3,3	3,6	4,6	5,3	3,3	2,3	-1,8	
2. Δημόσια κατανάλωση	24.271	-0,9	3,5	1,1	-0,1	8,4	0,6	9,6	
3. Ακαθάριστες επενδύσεις πέραν κερφαλαίων	29.450	11,8	1,4	-4,5	9,8	4,6	-7,4	-13,9	
3.1α Κατά φορέα: γενική καβέρνηση	—	—	—	—	—	—	—	—	
3.1β λοιποί φορείς	—	—	—	—	—	—	—	—	
3.2α Κατά είδος: κατασκευές	17.944	14,4	-2,9	-6,2	14,3	-5,3	-19,1	-11,3	
3.2β εξοπλισμός	10.415	9,1	7,1	-2,6	4,7	20,9	6,3	-19,0	
3.2γ λοιπές	1.091	2,1	8,1	-1,5	2,9	-14,4	-14,6	33,8	
4. Εγχώρια τελική ζήτηση ¹	152.348	4,3	3,1	2,1	5,4	4,3	0,0	-2,4	
5. Αποθέματα και στατιστικές διαφορές (% του ΑΕΠ)	2.328	1,2	0,5	-0,3	0,1	0,8	1,9	1,8	
6. Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	33.882	2,9	17,4	2,4	5,3	5,8	4,0	-18,1	
6.1 Εξαγωγές αγαθών	14.253	4,3	9,6	6,1	11,7	1,5	3,7	-11,6	
6.2 Εξαγωγές υπηρεσιών	19.629	2,0	22,8	0,1	1,0	9,0	4,1	-22,6	
7. Τελική ζήτηση	188.558	5,2	4,8	1,5	5,7	5,2	1,5	-5,2	
8. Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	52.277	3,0	5,2	-0,3	9,1	7,1	0,2	-14,1	
8.1 Εισαγωγές αγαθών	40.730	2,4	4,5	-1,4	9,6	6,6	-3,1	-14,4	
8.2 Εισαγωγές υπηρεσιών	11.547	5,1	8,4	3,9	6,8	9,0	13,6	-13,0	
ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές	136.281	5,9	4,6	2,2	4,5	4,5	2,0	-2,0	
Συμβολή στη μεταβολή του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος									
1. Ιδιωτική κατανάλωση		2,4	2,6	3,3	3,9	2,4	1,7	-1,3	
2. Δημόσια κατανάλωση		-0,2	0,6	0,2	0,0	1,3	0,1	1,5	
3. Ακαθάριστες επενδύσεις πέραν κερφαλαίων		2,7	0,3	-1,1	2,2	1,1	-1,7	-2,9	
3.1α Κατά φορέα: γενική καβέρνηση		—	—	—	—	—	—	—	
3.1β λοιποί φορείς		—	—	—	—	—	—	—	
3.2α Κατά είδος: κατασκευές		1,9	-0,4	-0,8	1,7	-0,7	-2,3	-1,1	
3.2β εξοπλισμός		0,8	0,7	-0,3	0,4	1,9	0,7	-2,1	
3.2γ λοιπές		0,0	0,1	0,0	0,0	-0,1	-0,1	0,2	
4. Εγχώρια τελική ζήτηση ¹		5,0	3,5	2,3	6,0	4,8	0,0	-2,6	
5. Αποθέματα και στατιστικές διαφορές		1,5	-0,7	-0,8	0,4	0,8	1,1	-0,1	
6. Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών		0,6	3,6	0,6	1,2	1,3	0,9	-4,3	
6.1 Εξαγωγές αγαθών		0,4	0,9	0,6	1,1	0,2	0,4	-1,2	
6.2 Εξαγωγές υπηρεσιών		0,2	2,6	0,0	0,1	1,2	0,6	-3,1	
7. Τελική ζήτηση		7,1	6,4	2,1	7,6	7,0	2,1	-7,1	
8. Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών		-1,1	-1,8	0,1	-3,1	-2,5	-0,1	5,0	
8.1 Εισαγωγές αγαθών		-0,7	-1,2	0,4	-2,6	-1,9	0,9	3,9	
8.2 Εισαγωγές υπηρεσιών		-0,4	-0,6	-0,3	-0,5	-0,7	-1,0	1,1	
9. Ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών		-0,4	1,8	0,7	-1,8	-1,2	0,9	0,7	
ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές		5,9	4,6	2,2	4,5	4,5	2,0	-2,0	

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί, προσαρμογές εκτιμήσεις για τα στοιχεία των ετών 2004-2009, Μάρτιος 2010.
1. Δεν περιλαμβάνονται αποθέματα και στατιστικές διαφορές.

ΠΗΓΗ: Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας Ελλάδος, 2009.

Η κάμψη της ιδιωτικής κατανάλωσης τεκμαίρεται εξάλλου και από τη μεγάλη επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου των καταναλωτικών δανείων (σε 2.0% το Δεκέμβριο του 2009 από 16.0% στο τέλος του 2008), ενώ αντανακλά και την υποχώρηση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών – συγκεκριμένα τις αρνητικές εκτιμήσεις τους για την οικονομική τους κατάσταση στους επόμενους 12 μήνες, οι οποίες οδήγησαν σε αναβολή της δαπάνης για σημαντικές αγορές και σε περικοπή των άλλων δαπανών. Εξάλλου, αρνητική επίδραση είχε ενδεχομένως και η μείωση της αγοραίας αξίας των περιουσιακών στοιχείων (του πλούτου) των νοικοκυριών, κυρίως λόγω της υποχώρησης των τιμών των κατοικιών σχεδόν κατά 4% και δευτερευόντως λόγω της μέσης ετήσιας μείωσης του Γενικού Δείκτη Τιμών Μετοχών του Χρηματιστηρίου Αθηνών κατά 35,6% (παρά την ανάκαμψη του εν λόγω δείκτη μεταξύ τέλους του 2008 και τέλους του 2009).

Η δημόσια κατανάλωση αυξήθηκε κατά 9,6% σε σταθερές τιμές αντανακλώντας τόσο την άνοδο της συνολικής δαπάνης για αμοιβές εργαζομένων στον τομέα της γενικής κυβέρνησης όσο και την αύξηση των λοιπών καταναλωτικών δαπανών (της “ενδιάμεσης κατανάλωσης”) του ίδιου τομέα.

Οι ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου (δημόσιες και ιδιωτικές) μειώθηκαν κατά 13,9% σε σταθερές τιμές το 2009, μετά από μείωση κατά 7,4% το 2008. Οι επενδύσεις της γενικής κυβέρνησης, σε εθνικολογιστική βάση, αυξήθηκαν κατά 3,5% περίπου σε σταθερές τιμές. Η σημαντική υποχώρηση της επενδυτικής δαπάνης στον ιδιωτικό τομέα συνδέεται κατ’ αρχάς με την πτώση των επενδύσεων σε κατοικίες κατά 21,7%, η οποία αντανακλάται και στη μεγάλη επιβράδυνση του ετήσιου ρυθμού ανόδου της στεγαστικής πίστης σε 3,7% το Δεκέμβριο του 2009, από 11,5% το Δεκέμβριο του 2008. Συνδέεται επίσης με τη μεγάλη υποχώρηση των επενδύσεων σε εξοπλισμό (-19,0%). Η μείωση των επιχειρηματικών επενδύσεων αντανακλά γενικά το δυσμενές επιχειρηματικό κλίμα, αλλά και την αυξημένη αβεβαιότητα,

ιδίως το τελευταίο τρίμηνο του 2009, καθώς αναμενόταν η λήψη νέων μέτρων οικονομικής πολιτικής.¹⁵ Ταυτόχρονα, ο ετήσιος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις επιβραδύνθηκε σημαντικά στο 5,1% το Δεκέμβριο του 2009 από 18,7% το Δεκέμβριο του 2008. Η μείωση των επενδύσεων για δεύτερο συνεχόμενο έτος επηρέασε αρνητικά το ρυθμό μεταβολής τόσο του τρέχοντος ΑΕΠ όσο και του δυνητικού προϊόντος.

¹⁵ Η Έρευνα Επενδύσεων του IOBE που διεξήχθη τον Οκτώβριο και το Νοέμβριο του 2009 δείχνει ότι για πρώτη φορά τα τελευταία χρόνια η μη διαθεσιμότητα κεφαλαίων επηρέασε αρνητικά τις επενδύσεις το 2009, ενώ αυξήθηκε και η αρνητική επίδραση της οικονομικής πολιτικής συνολικά που είχε καταγραφεί και το 2008.

Όσον αφορά τις εξελίξεις στην βιομηχανική παραγωγή, σύμφωνα με τους βραχυχρόνιους δείκτες της ΕΣΥΕ, υποχώρησε σημαντικά το 2009 (-9,4%), έναντι μείωσης κατά 4,0% το 2008, ενώ ακόμη μεγαλύτερη ήταν η υποχώρηση της μεταποιητικής παραγωγής (-11,2% έναντι -4,7%). Η ύφεση στο βιομηχανικό τομέα αποτυπώνεται και στη σχετική έρευνα συγκυρίας του ΙΟΒΕ και στο Δείκτη Υπευθύνων Προμηθειών (PMI) για τη μεταποίηση. Ειδικότερα, το 2009 ο βαθμός χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού υποχώρησε σημαντικά το 2009 (-9,4%), έναντι μείωσης που είχε πραγματοποιηθεί κατά 4,0% το 2008, ενώ ακόμη μεγαλύτερη ήταν η υποχώρηση της μεταποιητικής παραγωγής (-11,2% έναντι -4,7%).

Αρνητικές ήταν το 2009 επίσης και οι εξελίξεις στον κατασκευαστικό κλάδο, όπως αποτυπώνονται στο σχετικό “δείκτη παραγωγής” που καταρτίζει η ΕΣΥΕ (-20,4%), στην παραγωγή τσιμέντου (-21,4%) και στη μεγάλη υποχώρηση των εκτιμήσεων και προσδοκιών των επιχειρήσεων που καταγράφεται στην έρευνα συγκυρίας του ΙΟΒΕ, η οποία δείχνει μείωση της δραστηριότητας (τόσο στις ιδιωτικές κατασκευές όσο και στα δημόσια τεχνικά έργα) σε όλη τη διάρκεια του έτους λόγω χαμηλής ζήτησης και ανεπάρκειας της χρηματοδότησης τουλάχιστον για τις ιδιωτικές κατασκευές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 . Ο πληθωρισμός στην Ελλάδα.

2.1 Πριν την κρίση, την περίοδο 2000-2006.

Στο κεφάλαιο αυτό, θα εξετάσουμε την πληθωριστική διαδικασία στην Ελλάδα για τα έτη 2000-2006. Η επιτάχυνση των πληθωριστικών πιέσεων που παρατηρήθηκε τόσο στην Ελλάδα, όσο και στη ζώνη του ευρώ, στη διάρκεια του 2000, συνεχίστηκε και τους πρώτους μήνες του 2001. Το σχετικά υψηλό επίπεδο πληθωρισμού του 2001 αποδίδεται κυρίως στις έμμεσες επιπτώσεις από την άνοδο της τιμής του πετρελαίου το 2000 και στην υποχώρηση της σταθμισμένης ισοτιμίας του ευρώ στις τιμές των εκτός καυσίμων αγαθών και υπηρεσιών.

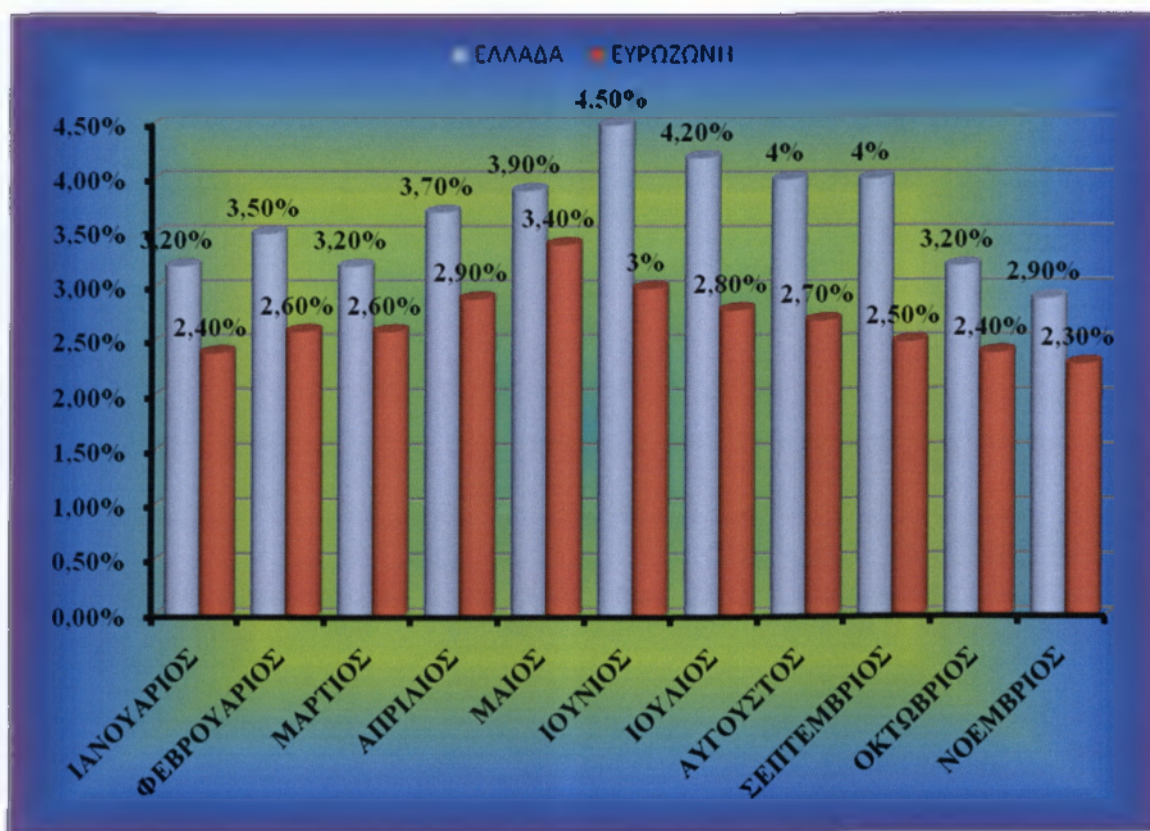
Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, ο Εθνικός Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή αυξήθηκε τον Νοέμβριο του 2001, κατά 2,4%, έναντι 4,2% το 2000 αντίστοιχα. Την περίοδο αυτή, σημαντική ήταν η μείωση της τιμής των καυσίμων (-15,6% η βενζίνη και -33% το πετρέλαιο θέρμανσης) που συνέβαλε στη μείωση του ΔTK κατά 1,53 εκατοστιαίες μονάδες. Ο μέσος δείκτης του δωδεκαμήνου Δεκεμβρίου 2001 – Νοεμβρίου 2000 σε σχέση με τον αντίστοιχο δείκτη του προηγούμενου δωδεκαμήνου σημείωσε αύξηση 3,4% έναντι 3,1% πέρυσι.

Η έμμεση επίδραση που είχε η άνοδος της τιμής των καυσίμων του 2000 στις τιμές διάφορων καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών το 2001, φαίνεται και από την πορεία του πυρήνα του πληθωρισμού (όπως μετράται με βάση τον ετήσιο ρυθμό μεταβολής του ΔTK χωρίς καύσιμα και νωπά οπωροκηπευτικά). Έτσι ο πυρήνας του πληθωρισμού το 2001, σε 12μηνη μεταβολή κινείται μεταξύ 3,5% (μικρότερη αύξηση τον Μάιο) και 4,1% (μεγαλύτερη αύξηση τον Ιούλιο), από 1,4% τον Αύγουστο του 2000. Ο δείκτης των αγαθών παρουσιάζει μια σημαντική επιβράδυνση στο ρυθμό αύξησης του μέσα στο 2001, σε αντίθεση με τον δείκτη των υπηρεσιών. Συγκεκριμένα ο δείκτης των αγαθών, σε 12μηνη μεταβολή, αυξήθηκε κατά 1,4% τον Νοέμβριο, από 2,2% τον Οκτώβριο και 4% περίπου το δεύτερο τετράμηνο του 2001, ενώ ο δείκτης των υπηρεσιών αυξήθηκε τον Νοέμβριο κατά 3,9%. Η επιβράδυνση του δείκτη των αγαθών οφείλεται στην σημαντική μείωση των καυσίμων (-22% τον Νοέμβριο), ενώ αντίθετα ο δείκτης των αγαθών εκτός καυσίμων παραμένει σε σχετικά υψηλά επίπεδα, 4,3% αύξηση τον Νοέμβριο και 3,9% σε μέσα επίπεδα, έναντι 1,3% πέρυσι.

Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στις μεγαλύτερες αυξήσεις των εγχώριων τιμών χονδρικής, σε αντίθεση με τις τιμές των εισαγομένων, που σημείωσαν επιβράδυνση. Συγκεκριμένα, ο δείκτης εγχωρίων βιομηχανικών προϊόντων χωρίς πετρέλαιο αυξήθηκε σε μέσα επίπεδα ταχύτερα από πέρυσι. Η

αύξηση του στο 10μηνο Ιανουαρίου – Οκτωβρίου 2001 ήταν 5,0%, όταν η μέση αύξηση του 2000 ήταν 3,3%. Αντίθετα, ο δείκτης τιμών χονδρικής καυσίμων, μετά από μια αύξηση 88%, σε μέσα επίπεδα, το 2000, μειώθηκε κατά 5% στο 10μηνο του 2001. Ανάλογη εξέλιξη σημείωσε και ο εναρμονισμένος ΔΤΚ. Μέχρι και τον Σεπτέμβριο διατηρήθηκε σε σχετικά υψηλά επίπεδα (αύξηση 4% τον Σεπτέμβριο σε 12μηνη μεταβολή) και μετά επιβραδύνθηκε σημαντικά (3,2% τον Οκτώβριο και 2,9% τον Νοέμβριο).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Ποσοστά Εναρμονισμένου ΔΤΚ, του πληθωρισμού για την Ελλάδα σε σχέση με την Ευρωζώνη για τους μήνες Ιανουάριο έως Νοέμβριο.

ΠΗΓΗ : EUROSTAT

Η διαφορά πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδας και Ευρωζώνης ήταν μεταξύ 0,5 και 1,5 εκατοστιαίες μονάδες τους πρώτους δέκα μήνες του 2001, ενώ τον Οκτώβριο η διαφορά ήταν 0,8 μονάδες ,όπως παρατηρούμε και στο παραπάνω διάγραμμα που αντικατοπτρίζεται η πορεία του ΕνΔΤΚ έως το Νοέμβριο του 2001.

Για το 2002 σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΣΥΕ, ο Εθνικός Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή αυξήθηκε τον Μάιο, σε 12μηνη μεταβολή, κατά 3,4%. Ο μέσος δείκτης του δωδεκαμήνου Ιουνίου 2001-Μαΐου 2002 σε σύγκριση προς τον ίδιο δείκτη του προηγούμενου δωδεκαμήνου παρουσίασε αύξηση 3,5%, ενώ η αντίστοιχη αύξηση το 2001 ήταν 3,4% .

Η εξέλιξη του ΔTK τους πρώτους μήνες του 2002 ήταν υψηλότερη από ότι αρχικά αναμενόταν. Σε 12μηνη μεταβολή, ο ΔTK σημείωσε την μεγαλύτερη αύξησή του τον Ιανουάριο (4,4%), στη συνέχεια διατηρήθηκε, με εξαίρεση τον Φεβρουάριο, κοντά στο 4%, και παρουσιάζει μια σημαντική επιβράδυνση τον Μάιο (3,4%). Την περίοδο αυτή συνεχίστηκε η μείωση της τιμής των καυσίμων, αλλά υπήρξε σημαντικότερη αύξηση στις τιμές των νωπών οπωροκηπευτικών. Τον Ιανουάριο αυξήθηκαν κατά 59%, ενώ η μέση αύξησή τους το δίμηνο Φεβρουαρίου-Μαρτίου ξεπέρασε το 35%. Ο πυρήνας του πληθωρισμού (ΔTK χωρίς οπωροκηπευτικά και καύσιμα) παραμένει σε σχετικά υψηλά επίπεδα (4,2% τον Μάιο), παρά την επιβράδυνση που σημείωσε τους πρώτους μήνες του 2002.

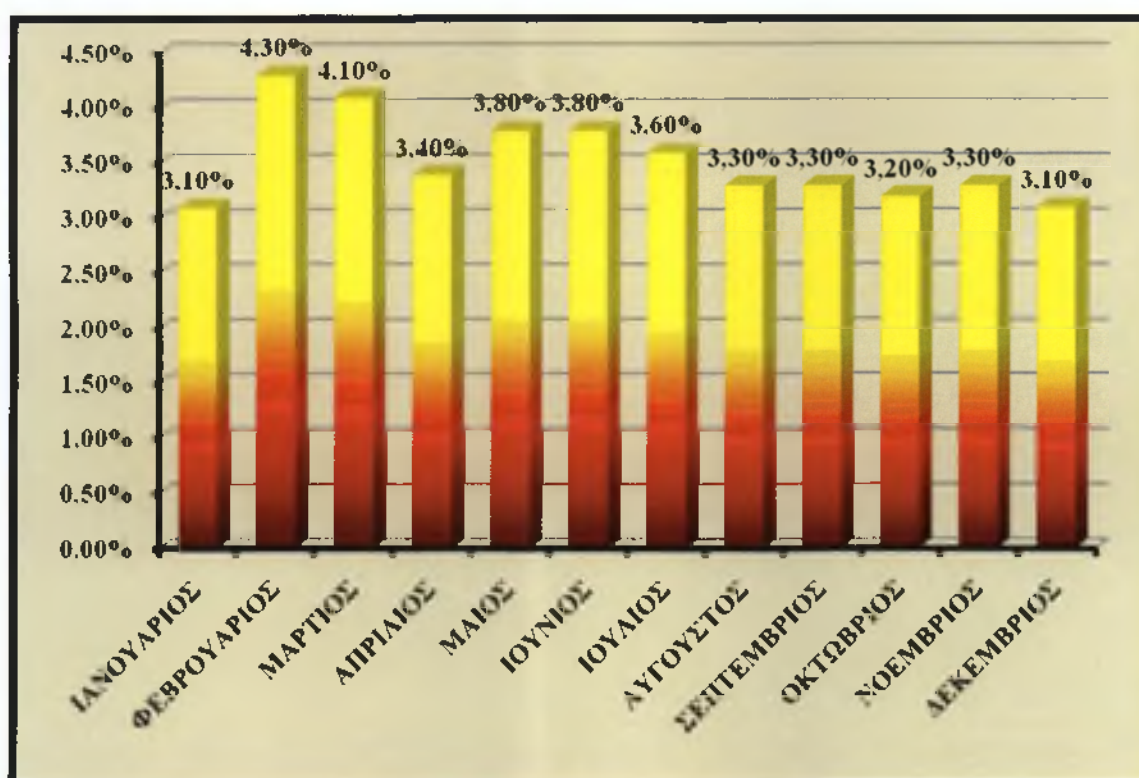
Οι αυξητικές τάσεις που παρουσίασαν οι τιμές τους πρώτους μήνες του 2002 αποδίδονται σε συγκυριακούς κυρίως λόγους, όπως στις ιδιαίτερα κακές καιρικές συνθήκες που ξεκίνησαν τον Δεκέμβριο του 2001 και συνεχίστηκαν και στους πρώτους μήνες του 2002. Αποτέλεσμα αυτών ήταν να αυξηθούν σημαντικά οι τιμές των αγροτικών προϊόντων με σημαντική επίπτωση στη διαμόρφωση του ΔTK. Επίσης στην επίπτωση που είχε στον ΔTK η τιμολόγηση των αγαθών και υπηρεσιών σε ευρώ. Παρά το ότι, εκτίμηση της Τραπέζης της Ελλάδος για την επίδραση της κυκλοφορίας του ευρώ στην εξέλιξη των τιμών στην Ελλάδα τον Ιανουάριο του 2002 δείχνει να μην υπερβαίνει το 0,2 της εκατοστιαίας μονάδας, εκτιμάται ότι μετά το τέλος της υποχρεωτικής διπλής αναγραφής (28-2-2002) υπήρξαν κάποιες αδικαιολόγητες αυξήσεις από στρογγυλοποιήσεις που επιβάρυναν τον ΔTK.

Ανάλογη τάση ακολούθησε και ο εναρμονισμένος ΔTK, ο οποίος τον Μάιο του τρέχοντος έτους έτρεχε με 3,8%. Η διαφορά πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδος και Ευρωζώνης, μέσα στο 2002, είναι κατά μέσο όρο 1,8 εκατοστιαίες μονάδες, με την μεγαλύτερη απόκλιση να σημειώνεται τον Ιανουάριο (2,1%) και τον Μάιο να διαμορφώνεται σε 1,8 μονάδες. Υπάρχει διαφορά και στον πυρήνα του πληθωρισμού της Ελλάδος με την Ευρωζώνη, όμως οι διαφορές εδώ είναι μικρότερες και διαμορφώνονται τους πρώτους 4 μήνες του 2002 κάτω από μία εκατοστιαία μονάδα.

Ο μεγαλύτερος πληθωρισμός στην Ελλάδα από τον μέσο κοινοτικό όρο εξηγείται από:

- Την μεγαλύτερη ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας σε σχέση με την υπόλοιπη ΕΕ, με την αυξημένη ζήτηση να δημιουργεί μεγαλύτερες πληθωριστικές πιέσεις στην Ελληνική οικονομία.
- Την σημαντική διαφορά στα επίπεδα παραγωγικότητας της εργασίας στην Ελλάδα και ΕΕ και τη διαδικασία οικονομικής σύγκλισης της Ελληνικής οικονομίας. Εκτιμάται ότι 1,2 εκατοστιαίες μονάδες απόκλισης του πληθωρισμού της Ελλάδος με την ΕΕ αποδίδεται στον παράγοντα αυτόν.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Μηνιαία Μεταβολή του πληθωρισμού το 2003.

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ και προσωπική επεξεργασία.

Συνεχίζοντας την ιστορική αναδρομή του πληθωρισμού στην Ελλάδα, το 2003 σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΣΥΕ, ο Εθνικός Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή αυξήθηκε το Μάιο του 2003, σε 12μηνη μεταβολή, κατά 3,8%, έναντι αυξήσεων 3,4% το 2002, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω.

Στο παραπάνω διάγραμμα ειδικότερα, παρατηρούμε την μηνιαία μεταβολή του πληθωρισμού για το 2003. Μετά από μια απότομη άνοδο τον Φεβρουάριο παρατηρούμε να συνεχίζει την πορεία του με μια πτωτική τάση ως το τέλος του χρόνου. Ο μέσος δείκτης της περιόδου Ιουνίου 2002-

Μαΐου 2003 σε σύγκριση προς τον ίδιο δείκτη του προηγούμενου δωδεκαμήνου παρουσίασε αύξηση 3,6%, ενώ η αντίστοιχη αύξηση το 2002 ήταν 3,5%.

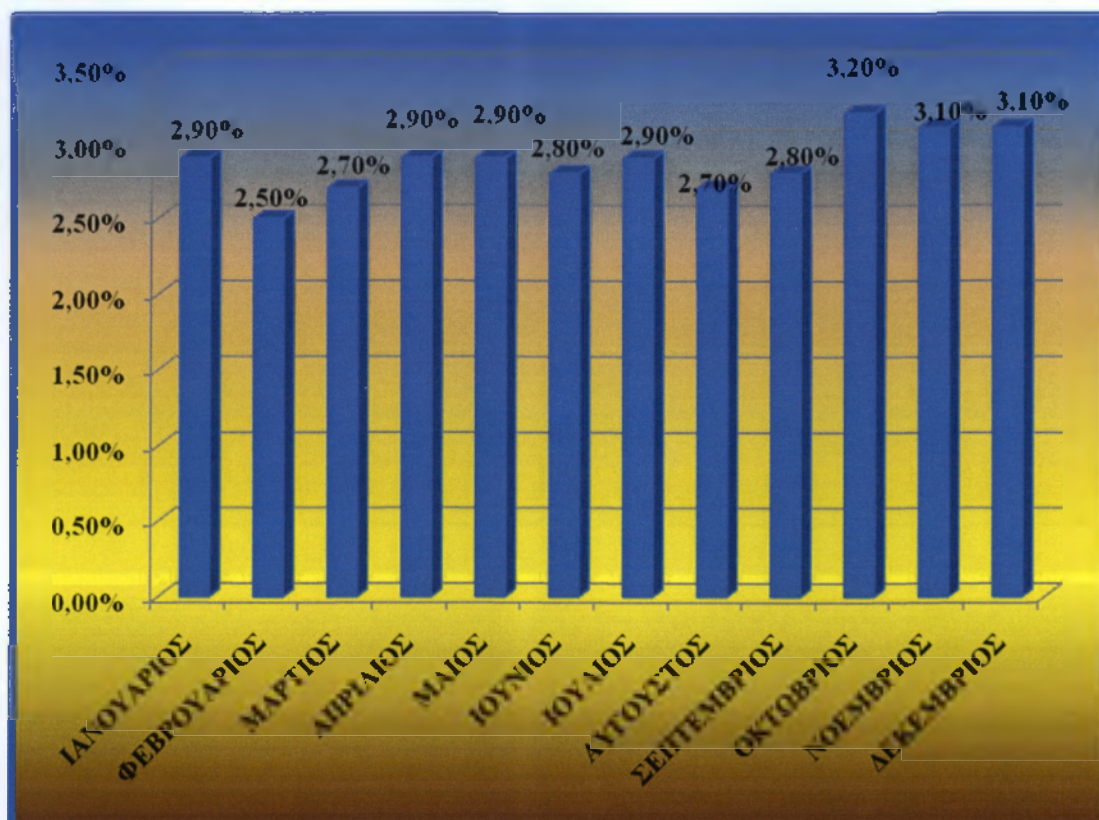
Ο ΔTK, τους πρώτους μήνες του 2003, παρουσίασε αυξομειώσεις. Σε 12μηνη μεταβολή, ο δείκτης συνέχισε τον Ιανουάριο την επιβράδυνση που ξεκίνησε στο τελευταίο δίμηνο του 2002 και μειώθηκε στο 3,1% από 3,7%. Στη συνέχεια επιταχύνθηκε στο 4,3% τον Φεβρουάριο και ακολούθως επιβραδύνθηκε σημαντικά τον Απρίλιο στο 3,4%. Σημαντικός παράγοντας των εξελίξεων αυτών ήταν οι τιμές των καυσίμων και ο επηρεασμός τους από τις στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Ιράκ. Έτσι, η κατηγορία των καυσίμων στο ΔTK παρουσίασε αύξηση 18,6% το Φεβρουάριο και μείωση 3,7% το Μάιο. Στη 12μηνη αύξηση του ΔTK το Μάιο 2003, τη μεγαλύτερη συμβολή είχε η ομάδα «Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά», που αυξήθηκε κατά 10,3% και η επίπτωση της στο ΓΔTK ήταν 1,92 εκατοστιαίες μονάδες. Από τα επί μέρους αγαθά και υπηρεσίες του δείκτη, τη μεγαλύτερη αύξηση είχαν τα νωπά Φρούτα και Λαχανικά που αυξήθηκαν αντίστοιχα κατά 34,1% και 55,1% με επίπτωση στο ΓΔTK 0,55 και 0,79 εκατοστιαίες μονάδες.

Ο πυρήνας του πληθωρισμού (ΔTK χωρίς οπωροκηπευτικά και καύσιμα) παρουσίασε τον Μάιο σημαντική επιβράδυνση. Αυξήθηκε κατά 2,9% σε 12μηνη βάση, έναντι 3,8% που ήταν το Φεβρουάριο. Οι τιμές των υπηρεσιών και ειδικότερα οι τιμές των υπηρεσιών εκτός των Δημόσιων Επιχειρήσεων παραμένουν σε υψηλά επίπεδα. Ο σχετικός δείκτης των υπηρεσιών αυξήθηκε το Μάιο του 2003 κατά 3,8%, των υπηρεσιών εκτός δημόσιων επιχειρήσεων και κινητής τηλεφωνίας κατά 4,7% και των αγαθών εκτός καυσίμων κατά 4,6%.

Ο εναρμονισμένος ΔTK ακολούθησε την ίδια πορεία καθώς το Μάιο του 2003 έτρεχε με 3,5%. Ο πληθωρισμός στην Ελλάδα παραμένει και το 2003 μεγαλύτερος από το μέσο όρο της Ευρωζώνης και της ΕΕ-15. Η διαφορά πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδος και Ευρωζώνης, ήταν το Μάιο 1,6 εκατοστιαίες μονάδες. Η ομαλοποίηση της διεθνούς αγοράς του πετρελαίου και το ανατιμημένο ευρώ αποτελούν δύο σημαντικούς αντιπληθωριστικούς παράγοντες. Έτσι, με βάση τη μέχρι τότε εξέλιξη των τιμών υπάρχει μια σταδιακή επιβράδυνση του πληθωρισμού τους επόμενους μήνες του έτους και ο ΔTK θα υποχωρήσει το 2003, σε μέσα επίπεδα, στο 3,3% και σε 12μηνη μεταβολή Δεκ.2003/Δεκ.2002 στο 2,5%.

Το 2004 εκδηλώνονται ανοδικές πιέσεις στον πληθωρισμό. Συγκεκριμένα, έχει επιταχυνθεί ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και η διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων ενισχύει τα φαινόμενα υπερβάλλουσας ζήτησης.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Μηνιαία μεταβολή του πληθωρισμού για το έτος 2004.

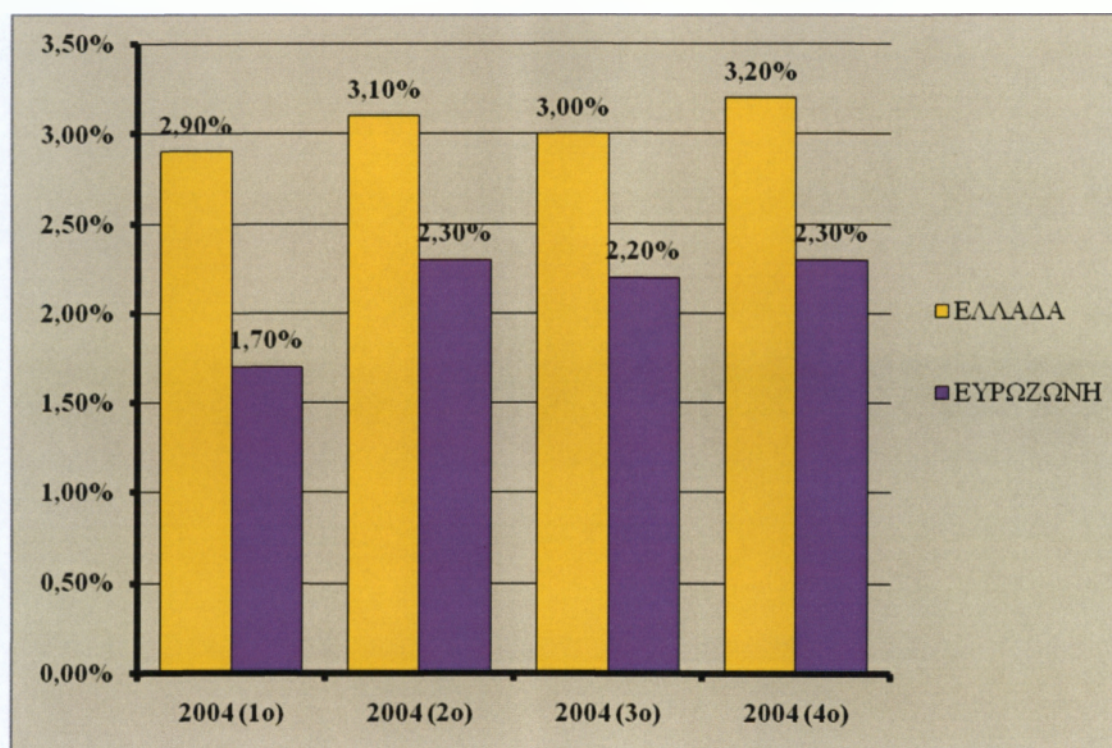

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ και προσωπική επεξεργασία.

Ωστόσο, οι πιέσεις αυτές αντισταθμίζονται κατά το μεγαλύτερο μέρος από την αντιπληθωριστική επίδραση της ανατίμησης του ευρώ, η οποία εξουδετερώνει την αύξηση της μέσης ετήσιας τιμής του αργού πετρελαίου σε δολάρια ΗΠΑ. Όπως παρατηρούμε και στο παραπάνω διάγραμμα η πορεία του πληθωρισμού το 2004 δεν ήταν αρκετά σταθερή, καθώς αυξομειωνόταν συνεχώς για να καταλήξει στο τέλος του χρόνου να φτάσει το 3,1%.

Κατά το 2004 ο πληθωρισμός, παρέμεινε σε επίπεδα υψηλότερα του μέσου όρου της ευρωζώνης λόγω τόσο της σημαντικής ανόδου της τιμής του πετρελαίου, όσο και της ισχυρής εγχώριας ζήτησης. Μολαταύτα, η διαφορά του ρυθμού πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδος και Ευρωζώνης συνέχισε να παρουσιάζει πτωτική τάση συνολικά, συρρικνωμένη στο 0,9%. Συγκεκριμένα, το παρακάτω διάγραμμα μας εμφανίζει ανά τρίμηνο την πορεία του πληθωρισμού της Ελλάδας και της Ευρωζώνης.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Μεταβολή ανά τρίμηνο για το 2004 του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή-ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη.

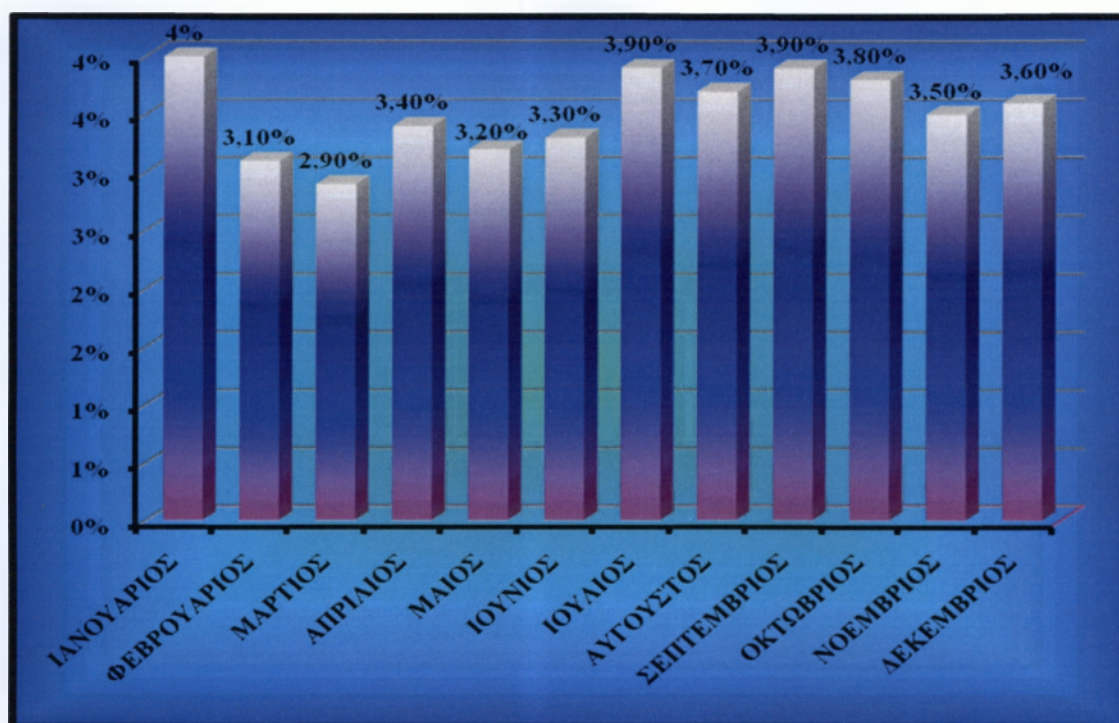
ΠΗΓΗ: Eurostat, ΕΣΥΕ

Ο πληθωρισμός το 2005, παρά τη σημαντική άνοδο της τιμής του πετρελαίου και την αύξηση των συντελεστών του ΦΠΑ κατά μία ποσοστιαία μονάδα, παραμένει σε σχετικά χαμηλά επίπεδα διατηρώντας έτσι ικανοποιητική την πραγματική αγοραστική δύναμη των μισθωτών και γενικότερα των νοικοκυριών. Παρακάτω στο διάγραμμα παρατηρούμε ότι ο Γενικός Δείκτης του πληθωρισμού από τον Φεβρουάριο έως και τον Ιούνιο κυμαίνεται ανάμεσα στο 3,1% και 3,4%, συνεχίζοντας την πορεία με μια ανοδική τάση και να φτάσει τον Δεκέμβριο το 3,6%.

Σημειώνεται επίσης ότι παρά τον υψηλό ρυθμό αύξησης τους ΑΕΠ, της κατανάλωσης, αλλά και της υψηλής τιμής του πετρελαίου (από τον Ιαν. 2005 αυξήθηκε κατά 60%), ο πληθωρισμός δεν έχει επηρεασθεί πολύ παραμένοντας σε μέσα επίπεδα στο 3,5% το 2005 έναντι 2,1% στην Ευρωζώνη. Ο πυρήνας του πληθωρισμού άλλωστε, ακολουθεί σταθερά πτωτική πορεία, από 3,3% που ήταν το 2004 στο 3,1% το 2005, συμβάλλοντας σημαντικά στην συγκράτηση των τιμών. Επιπροσθέτως, παρά τον υψηλό ρυθμό αύξησης τους ΑΕΠ, της κατανάλωσης, αλλά και της υψηλής τιμής του πετρελαίου (από τον Ιαν. 2005 αυξήθηκε κατά 60%), ο πληθωρισμός δεν έχει επηρεασθεί πολύ παραμένοντας σε μέσα επίπεδα στο 3,5% το 2005 έναντι 2,1% στην Ευρωζώνη. Ο πυρήνας του πληθωρισμού άλλωστε, ακολουθεί σταθερά πτωτική πορεία, από

3,3% που ήταν το 2004 στο 3,1% το 2005, συμβάλλοντας σημαντικά στην συγκράτηση των τιμών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Μηνιαία μεταβολή του πληθωρισμού το 2005.

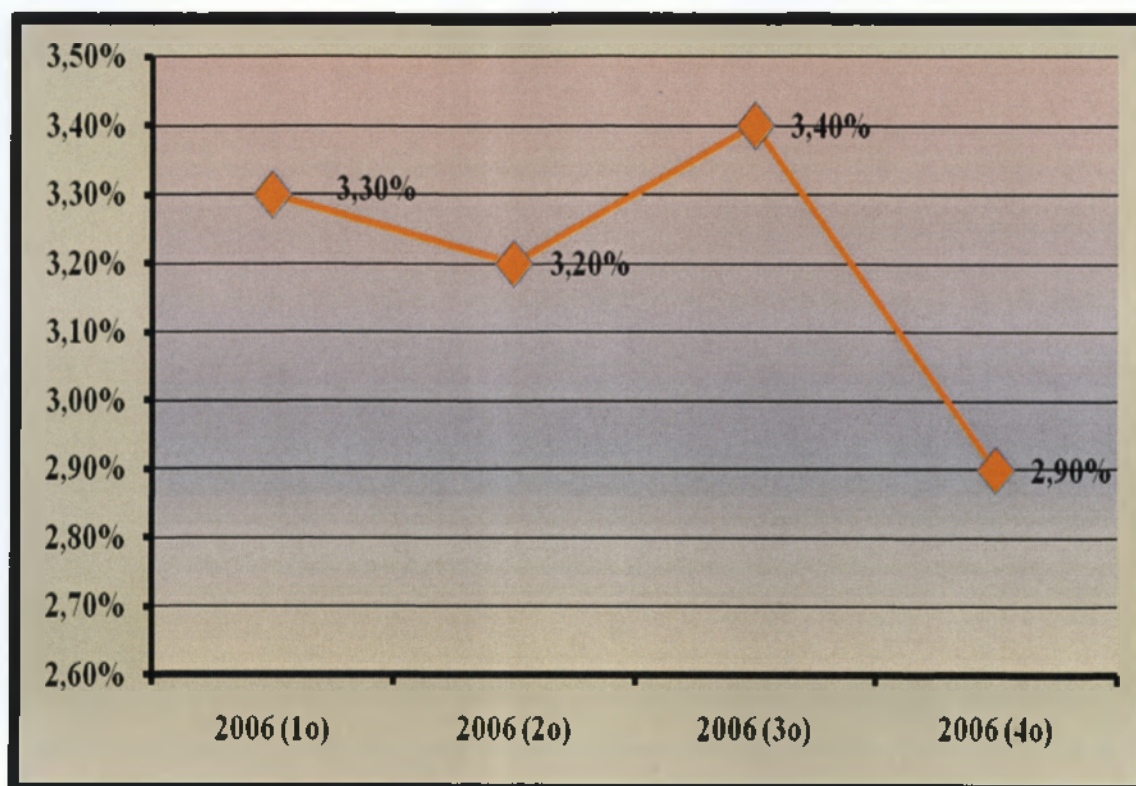

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ και προσωπική επεξεργασία.

Η Ελληνική οικονομία εξακολούθησε να αναπτύσσεται το 2006 με υψηλό ρυθμό που έφτασε 4,3%. Ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός υποχώρησε ελαφρά το 2006. Η μικρή υποχώρηση του πληθωρισμού το 2006 ήταν το καθαρό αποτέλεσμα των ευνοϊκών και των δυσμενών επιδράσεων διαφόρων παραγόντων που αναλύονται στη συνέχεια.

Ο πληθωρισμός έχει επιβραδυνθεί σταδιακά από το 2006 και μετά. Παρά τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της Ελληνικής Οικονομίας, καθώς και τις αυξημένες τιμές του πετρελαίου, ο πυρήνας του πληθωρισμού (εκτός πετρελαιοειδών και αγροτικών προϊόντων) παραμένει σε πτωτική πορεία, και συμβάλλει στη συγκράτηση των τιμών. Ακόμη ,φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα ανά τρίμηνο για το 2006 και το ποσοστό του Γενικού Δείκτη του πληθωρισμού που μειώθηκε το 3^ο τρίμηνο από 3,4% σε 2,9% το 4^ο τρίμηνο.

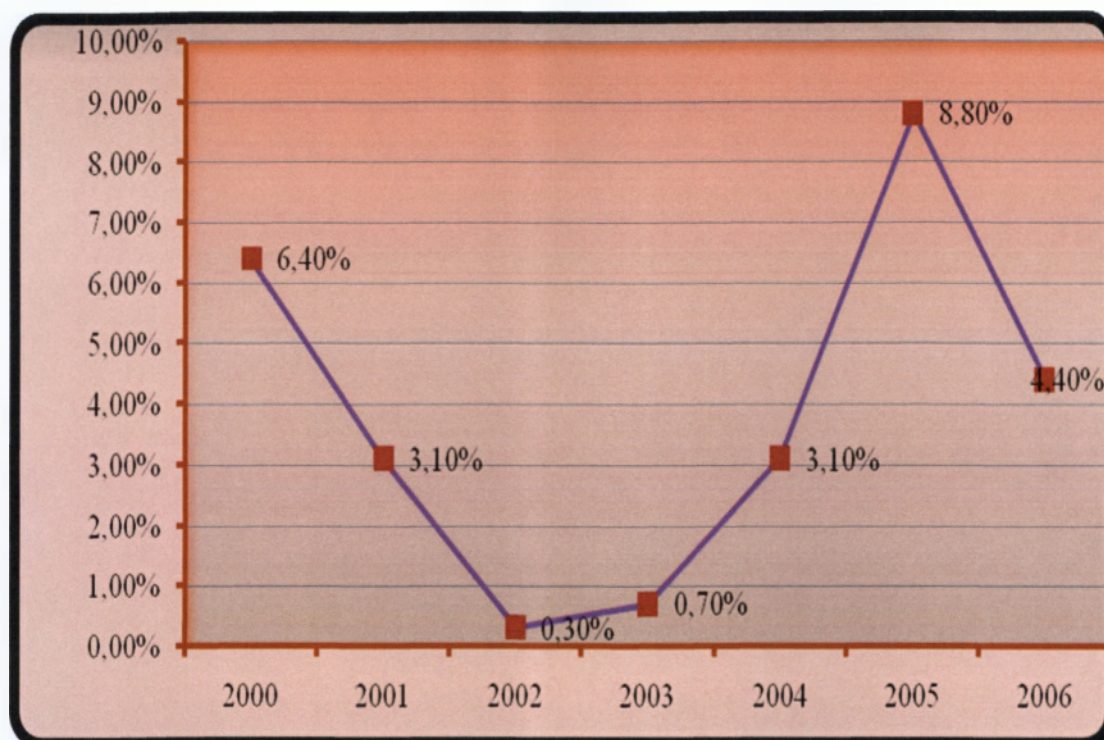
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Μεταβολή ανά τρίμηνο του Γενικού Δείκτη του πληθωρισμού.

Πηγή : ΕΣΥΕ

Στη διαμόρφωση του πληθωρισμού κατ αρχάς συνέβαλλαν σε μεγάλο βαθμό ορισμένοι έκτακτοι ή εξωγενείς παράγοντες. Ειδικότερα, στην υποχώρηση του πληθωρισμού συνέβαλλε η σταδιακή εξάλειψη(από τον Απρίλιο του 2006 και μετά) της επίδρασης που είχε η αναπροσαρμογή της έμμεσης φορολογίας(το 2005) στον ετήσιο ρυθμό ανόδου των τιμών καταναλωτή (όπως έχει υπολογιστεί) , η αύξηση των έμμεσων φόρων, μετά την πλήρη εφαρμογή της , συνέβαλλε κατά 0,75 της εκατοστιαίας μονάδας στον ετήσιο ρυθμό ανόδου του ΔΝΤ το Δεκέμβριο του 2005 και κατά 0,6 της εκατοστιαίας μονάδας στο μέσο ετήσιο πληθωρισμό του 2005.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Μεταβολή του Δείκτη Τιμών Εισαγωγών στην Βιομηχανία για τα έτη 2000-2006.

Πηγή :EUROSTAT

Οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί ανόδου των τιμών των προϊόντων που εισάγονται στην Ελλάδα (εκτός καυσίμων) παρουσίασαν σημαντική επιτάχυνση, παραμένοντας όμως γενικά χαμηλότεροι από τον εγχώριο πληθωρισμό και συμβάλλοντας έτσι σε συγκράτησή του. Πράγματι, ο Δείκτης Τιμών Εισαγωγών στη Βιομηχανία (ΕΣΥΕ) εμφάνισε μέση ετήσια αύξηση 4,4% το 2006, έναντι 8,8% που είχε παρατηρηθεί το προηγούμενο έτος, που ήταν και το μεγαλύτερο ποσοστό την τελευταία εξαετία, όπως φαίνεται και στο παραπάνω διάγραμμα .

Ο ρυθμός ανόδου των τιμών των εισαγόμενων ενδιάμεσων αγαθών όχι μόνο παρουσίασε επιτάχυνση αλλά και διαμορφώθηκε σε υψηλό επίπεδο(5,7% έναντι 2,7%). Βεβαίως , η ανατίμηση του ευρώ έναντι του δολαρίου και άλλων νομισμάτων το 2006 που ήταν όμως περιορισμένη συγκράτησε κάπως τον εισαγόμενο πληθωρισμό. Επίσης πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο ρυθμός ανόδου των τιμών των εισαγόμενων αγαθών (εκτός καυσίμων) θα ήταν ακόμη υψηλότερος εάν ο ρυθμός αύξησης των τιμών των εισαγόμενων τελικών προϊόντων από τις χώρες της ζώνης του ευρώ δεν παρέμενε σχετικά χαμηλός παρά την επιτάχυνσή του. Τέλος ο ανταγωνισμός –λόγω της παγκοσμιοποίησης και της αύξησης του μεριδίου των εισαγόμενων τελικών προϊόντων από χώρες με σχετικά χαμηλό κόστος παραγωγής , ιδίως από τις αναδυόμενες οικονομίες της Ασίας- συνέβαλλε στη συγκράτηση της ανόδου των τιμών των

συναφών προϊόντων που εισάγονται από άλλες χώρες ή παράγονται εγχωρίως, με τελικό αποτέλεσμα τη συγκράτηση του πληθωρισμού. Επίσης αυξητική επίδραση στον πληθωρισμό άσκησαν και οι τιμές των νωπών οπωροκηπευτικών καθώς εμφάνισαν άνοδο με μέσο ετήσιο ρυθμό 3,3% το 2006. Οι τιμές αυτών των προϊόντων επηρεάστηκαν σε σημαντικό βαθμό από τις συνθήκες προσφοράς και ζήτησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, λόγω των καιρικών συνθηκών (της υψηλής θερμοκρασίας και της ξηρασίας) σε αρκετές χώρες.

Ακόμη, ενισχύθηκε ο ανταγωνισμός στον τομέα του λιανικού εμπορίου, με την είσοδο νέων αλυσίδων πολυκαταστημάτων στο χώρο των σουπερμάρκετ αλλά και των ειδών ένδυσης-υπόδησης και νοικοκυριού, που οδήγησαν τόσο σε μείωση των τιμών ορισμένων ειδών όσο και σε συγκράτηση της άνοδου του γενικού επιπέδου των τιμών καταναλωτή. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι ο πληθωρισμός θα ήταν υψηλότερος εάν οι αυξήσεις των τιμολογίων των επιχειρήσεων κοινωνικής ωφέλειας αντανάκλουν πλήρως τις αυξήσεις των στοιχείων του κόστους. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, όπως προκύπτει από εξέταση των δεδομένων την περίοδο 2001-2005, η μέση ετήσια αύξηση των τιμολογίων σε έξι σημαντικές επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας (ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΕΥΔΑΠ, ΟΑΣΑ, ΟΣΕ, ΕΛΤΑ) ήταν χαμηλότερη από τη μέση ετήσια άνοδο του «κόστους των πωλήσεων», δηλαδή του κόστους παραγωγής των υπηρεσιών που παρασχέθηκαν από τις επιχειρήσεις.

2.2 Κατά τη διάρκεια της κρίσης, την περίοδο 2007-2009.

Το κύριο χαρακτηριστικό των οικονομικών εξελίξεων το 2007 ήταν η διεθνής χρηματοπιστωτική αναταραχή και η άνοδος των τιμών του πετρελαίου και των τροφίμων στις διεθνείς αγορές. Τα φαινόμενα αυτά εκδηλώθηκαν το δεύτερο εξάμηνο του έτους και οδήγησαν σε ένταση των πληθωριστικών πιέσεων και επιβράδυνση του ρυθμού άνοδου της οικονομικής δραστηριότητας. Αυτές οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις έχουν επηρεάσει δυσμενώς τον πληθωρισμό της ελληνικής οικονομίας.

Το 2007 ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός (βάσει του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή-ΕνΔΤΚ) υποχώρησε στο 3,0%. Ειδικότερα, οι τιμές ενέργειας αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 2,1% και οι τιμές των επεξεργασμένων ειδών διατροφής με μέσο ετήσιο ρυθμό 3,7%. Αντίθετα, επιτάχυνση του μέσου ετησίου ρυθμού άνοδου στο 2,2% από 1,9% εμφάνισαν οι τιμές των μη επεξεργασμένων ειδών διατροφής, οι τιμές των βιομηχανικών

αγαθών εκτός ειδών διατροφής και ενεργείας στο 2,2% (1,6% το 2006) και οι τιμές των υπηρεσιών στο 3,7% (3,1% το 2006).

Η υποχώρηση του μέσου ετησίου πληθωρισμού οφειλόταν κυρίως σε προσωρινούς ευνοϊκούς παράγοντες ,ιδίως όσον αφορά την εξέλιξη της τιμής των καύσιμων, οι οποίοι στη συνέχεια αντιστράφηκαν. Στην υποχώρηση του μέσου ετησίου πληθωρισμού συνέβαλλε επίσης η επιβράδυνση του ετησίου ρυθμού ανόδου των τιμών των επεξεργασμένων ειδών διατροφής έως το Σεπτέμβριο (αντίθετα , το τελευταίο τρίμηνο του 2007 ο ετήσιος ρυθμός αυτός επιταχύνθηκε). Έτσι το τέταρτο τρίμηνο του 2007 ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού διαμορφώθηκε σε υψηλότερο επίπεδο από ότι το αντίστοιχο τρίμηνο του 2006(3,6% έναντι 3,2%).

Εξάλλου , ο πυρήνας του πληθωρισμού (βάσει του ΕνΔΤΚ χωρίς τις τιμές της ενέργειας και των μη επεξεργασμένων ειδών διατροφής) αυξήθηκε στο 3,2% σε μέση ετησία βάση, αντανakλώντας πληθωριστικές πιέσεις τόσο από την πλευρά της συνολικής ζήτησης , η οποία εξακολούθησε να αυξάνεται με υψηλό ρυθμό. Όσο και από την πλευρά της εγχώριας προσφοράς , καθώς το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας επίσης συνέχισε να αυξάνεται με υψηλό ρυθμό και μάλιστα αισθητά περισσότερο από ότι το 2006. Αντίθετα , οι επανειλημμένες αυξήσεις των επιτοκίων της ΕΚΤ από το Δεκέμβριο του 2005 έως και τον Ιούνιο του 2007 και η πολιτική δημοσιονομικής προσαρμογής άσκησαν μειωτική επίδραση στις πληθωριστικές προσδοκίες. Επίσης στη συγκράτηση του πληθωρισμού συντέλεσαν η συνεχιζόμενη ανάπτυξη του ανταγωνισμού στον τομέα του λιανικού εμπορίου και η εισαγωγή τελικών καταναλωτικών αγαθών από χώρες με σχετικά χαμηλό κόστος παραγωγής.

Ειδικότερα στην υποχώρηση του μέσου ετήσιου πληθωρισμού το 2007 συνέβαλε σημαντικά η μείωση του εισαγόμενου πληθωρισμού. Η διεθνής τιμή αργού πετρελαίου τύπου Brent (σε ευρώ), αφού μειώθηκε αισθητά κατά την περίοδο Αυγούστου 2006 – Ιανουαρίου 2007 , άρχισε και πάλι να αυξάνεται το Φεβρουάριο, παραμένοντας όμως μέχρι και τον Αύγουστο χαμηλότερη από ότι την αντίστοιχη περίοδο του 2006. Τελικά το μέσο ετήσιο επίπεδο της τιμής του πετρελαίου τύπου Brent υποχώρησε το 2007 μόλις κατά 0,2% σε ευρώ , ενώ είχε αυξηθεί κατά 18,6% το 2006¹⁶. Αντανakλώντας τις εξελίξεις αυτές , οι τιμές των εισαγόμενων

¹⁶ Βλέπε ΕΚΤ, ΜΗΝΙΑΙΟ ΔΕΛΤΙΟ, Στατιστικό Παράρτημα. Πινάκες 5.1.2 και 8.2.

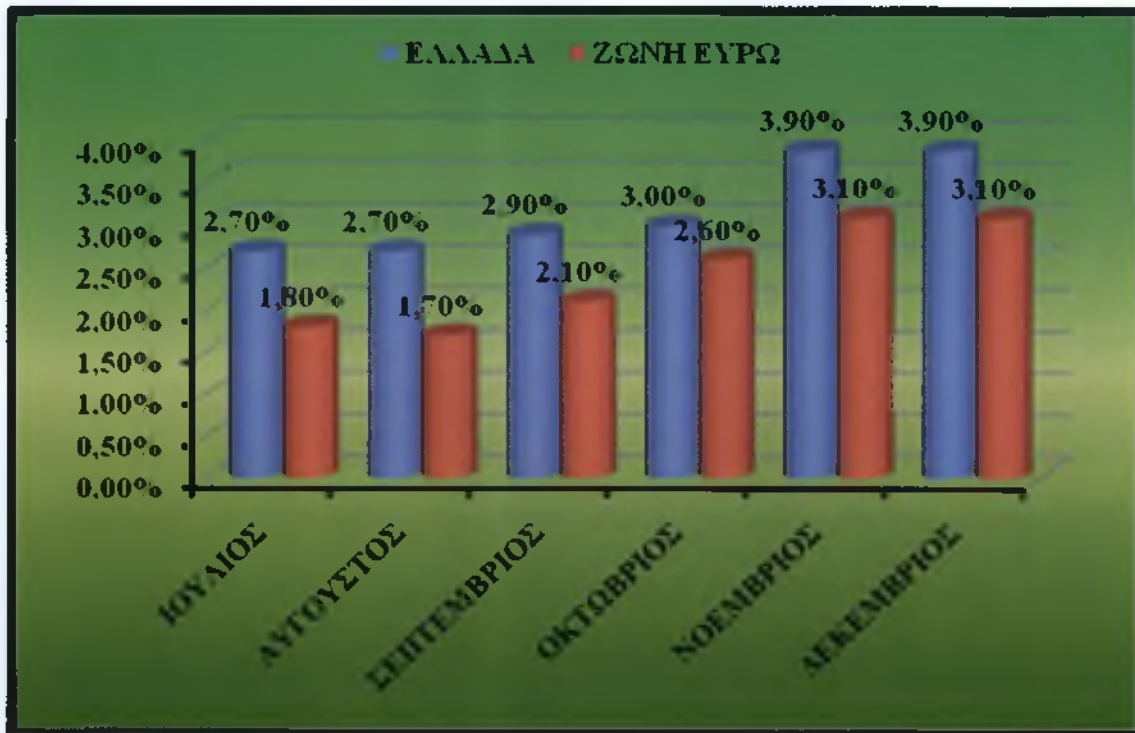
στην Ελλάδα ενεργειακών πρώτων υλών (αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου) αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 2,5% το 2007 , ενώ οι τιμές των εισαγόμενων τελικών προϊόντων καυσίμων (βενζίνης καθώς και πετρελαίου θέρμανσης , ντήζελ και μαζούτ) αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό μόλις 0,3% σύμφωνα με το Δείκτη Τιμών Εισαγωγών στη Βιομηχανία που καταρτίζει η ΕΣΥΕ. Έξαλλου σε επίπεδο χονδρικής πώλησης , οι τιμές των καυσίμων τελικών προϊόντων που περιλαμβάνονται στο Δείκτη Τιμών Παραγωγού στη Βιομηχανία για την εγχώρια αγορά αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 5,3% το 2007(12,9% το 2006). Τέλος , οι λιανικές τιμές των καυσίμων που περιλαμβάνονται στο ΔΤΚ αυξήθηκαν το 2007 με μέσο ετήσιο ρυθμό 1,3% .

Επίσης , ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανόδου των διεθνών τιμών των άλλων πρώτων υλών σε ευρώ αν και παρέμεινε υψηλός, επιβραδύνθηκε στο 9,2% το 2007 , από 24,8% που ήταν το 2006. Οι τιμές όμως των εισαγόμενων στην Ελλάδα καταναλωτικών προϊόντων αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 1,9% το 2007, δηλαδή περίπου όσο και το 2006(2,0%).

Ακόμη , οι πληθωριστικές πιέσεις από την πλευρά της ζήτησης και η αύξηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος με υψηλό ρυθμό, ο οποίος ήταν αισθητά ταχύτερος από ότι το 2006, συνέβαλαν στην άνοδο του πυρήνα του πληθωρισμού το 2007. Συγκεκριμένα, ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας (όπως υπολογίζεται από την Τράπεζα Ελλάδος) επιταχύνθηκε το 2007 στο 4,2% . Το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα , το οποίο επηρεάζει αμεσότερα τον πληθωρισμό , εκτιμάται ότι αυξήθηκε κατά 4,8% .

Οι πληθωριστικές πιέσεις παρέμειναν ισχυρές το 2007. Συγκεκριμένα οι ρυθμοί ανόδου της καταναλωτικής και της επενδυτικής ζήτησης διατηρηθήκαν υψηλοί το 2007 αν και σαν γενική εικόνα επιβραδυνθήκαν. Κατά συνέπεια , η υπερβάλλουσα ζήτηση εξακολούθησε να συμβάλλει στη διατήρηση του πληθωρισμού σε σχετικά υψηλό επίπεδο.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Ποσοστά Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή- ΕνΔΤΚ το β' εξάμηνο του 2007 μεταξύ της Ελλάδας και της Ζώνης του Ευρώ.

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Στη ζώνη του ευρώ το 2007 παρατηρήθηκε μικρή υποχώρηση του μέσου ετήσιου πληθωρισμού βάσει του ΕνΔΤΚ (στο 2,1% συνολικά από 2,2%) και αύξησης του πυρήνα του πληθωρισμού στην Ελλάδα από το αντίστοιχο μέγεθος στη Ζώνη του Ευρώ ως σύνολο παρέμεινε μεγάλη το 2007, αν και μειώθηκε ελαφρά – σε 0,9 της εκατοστιαίας μονάδας από 1,1 εκατοστιαία μονάδα το 2006.

Μεγάλη παρέμεινε και η απόκλιση του πυρήνα του πληθωρισμού , πάρα τη μικρή μείωσή της σε 1,2 εκατοστιαία μονάδα, από 1,4 εκατοστιαία μονάδα το προηγούμενο έτος. Όσον αφορά τις τιμές των επιμέρους ομάδων αγαθών και υπηρεσιών που απαρτίζουν τον πυρήνα του πληθωρισμού για τα επεξεργασμένα είδη διατροφής και αύξηση για τα βιομηχανικά αγαθά εκτός ειδών διατροφής και ενέργειας και σε πολύ μικρότερο βαθμό για τις υπηρεσίες. Η εμμονή του πληθωρισμού σε επίπεδα υψηλότερα από ότι στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο οφείλεται - όπως έχει τονιστεί επανειλημμένα - τόσο σε μακροοικονομικούς παράγοντες που συνδέονται με τις εξελίξεις της ζήτησης και του κόστους παράγωγης όσο και στις συνθήκες λειτουργίας των αγορών. Υπάρχουν αλληλεπιδράσεις μεταξύ των πληθωριστικών πιέσεων που προέρχονται από την υπερβάλλουσα ζήτηση στη Ελλάδα και της αύξησης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος , η οποία είναι σημαντικά ταχύτερη στην Ελλάδα από ότι στη ζώνη του ευρώ. Επίσης ορισμένες αγορές δεν

λειτουργούν αποτελεσματικά , καθώς δεν είναι ικανοποιητικές οι συνθήκες ανταγωνισμού, με συνέπεια να διαμορφώνεται το περιθώριο κέρδους σε σχετικά υψηλά επίπεδα.

Ο πληθωρισμός εμφάνισε μεγάλη μεταβλητότητα στη διάρκεια του 2008. Τους πρώτους επτά μήνες του έτους, όταν οι διεθνείς τιμές του πετρελαίου αυξάνονταν συνεχώς, ο ετήσιος ρυθμός του πληθωρισμού (βάσει του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή -ΕνΔΤΚ) είχε φθάσει στο υψηλότερο επίπεδο από το 1998 (4,9% το Μάιο, τον Ιούνιο και τον Ιούλιο). Στη συνέχεια όμως, λόγω της μεγάλης πτώσης των διεθνών τιμών του πετρελαίου και των άλλων βασικών εμπορευμάτων, ο πληθωρισμός υποχώρησε ραγδαία και το Δεκέμβριο διαμορφώθηκε στο 2,2% δηλαδή στο χαμηλότερο επίπεδο από το 2000. Λόγω των εξελίξεων έως και τον Ιούλιο, ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός διαμορφώθηκε το 2008 σε επίπεδο σημαντικά υψηλότερο στο 4,2% .

Ο πυρήνας του πληθωρισμού (που δεν περιλαμβάνει τις τιμές της ενέργειας και των μη επεξεργασμένων ειδών διατροφής) διατηρήθηκε σε υψηλό επίπεδο το 2008 (3,4% κατά μέσο όρο, σημειώνοντας μόνο μικρή αύξηση σε σύγκριση με το 2007 (3,2%), καθώς δέχθηκε αντίρροπες επιδράσεις. Συγκεκριμένα, από την πλευρά της ζήτησης οι πληθωριστικές πιέσεις μειώθηκαν, ενώ από την πλευρά της προσφοράς ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος επιταχύνθηκε.

Ο ετήσιος ρυθμός του πληθωρισμού (βάσει του ΕνΔΤΚ) εξακολούθησε να υποχωρεί τους πρώτους μήνες του 2009 (στο 2,0% τον Ιανουάριο, στο 1,8% το Φεβρουάριο και στο 1,5% το Μάρτιο) και ενδέχεται να διαμορφωθεί γύρω στο 1% ή και χαμηλότερα περί τα μέσα του τρέχοντος έτους, ενώ στη συνέχεια θα αυξηθεί και πάλι. Αυτή η προβλεπόμενη διακύμανση αντανακλά κυρίως την αναμενόμενη διαμόρφωση των διεθνών τιμών του πετρελαίου κάθε μήνα του 2009 σε σύγκριση με τα επίπεδά τους κάθε μήνα του 2008.

Η διεθνής τιμή του αργού πετρελαίου τύπου Brent σε δολάρια ΗΠΑ αυξανόταν συνεχώς έως τον Ιούλιο του 2008, στη συνέχεια όμως υποχώρησε σημαντικά έως το Δεκέμβριο.

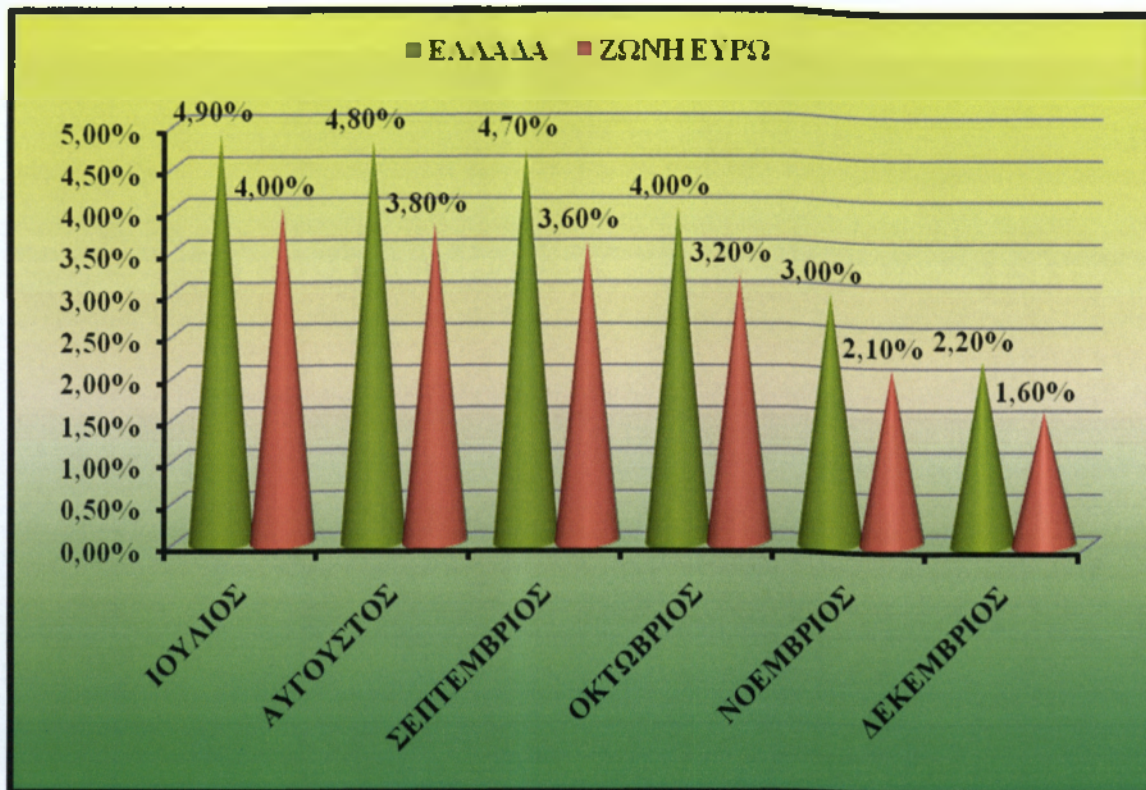
Εξαιτίας αυτής της μεταβλητότητας, η εν λόγω τιμή εμφάνισε μέση ετήσια αύξηση 33,9% το 2008, αλλά το Δεκέμβριο του 2008 ήταν μειωμένη κατά 52,8% σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους . Σε ευρώ, η τιμή του πετρελαίου μειώθηκε κατά 48,9% μεταξύ Δεκεμβρίου 2007 και Δεκεμβρίου 2008, αλλά το μέσο ετήσιο επίπεδό της αυξήθηκε κατά 24,8% το 2008. Οι ανωτέρω εξελίξεις επηρέασαν ανάλογα τις τιμές των εισαγόμενων και των εγχωρίως πωλούμενων καυσίμων . Η συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου ΗΠΑ

αυξανόταν έως τον Ιούλιο, αλλά στη συνέχεια άρχισε να υποχωρεί, με αποτέλεσμα να μειωθεί κατά 7,7% μεταξύ Δεκεμβρίου 2007 και Δεκεμβρίου 2008, ενώ το μέσο ετήσιο επίπεδό της αυξήθηκε κατά 7,3%.

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με το Δείκτη Τιμών Εισαγωγών στη Βιομηχανία (ΕΣΥΕ -αναθεωρημένα στοιχεία), οι τιμές των εισαγόμενων ενεργειακών πρώτων υλών (αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου) αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 25,2% το 2008 και οι τιμές των εισαγόμενων τελικών προϊόντων καυσίμων μειώθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό στο 16,0%. Εξάλλου, στην εγχώρια αγορά και σε επίπεδο χονδρικής πώλησης, οι τιμές των καυσίμων (τελικών προϊόντων) που περιλαμβάνονται στο Δείκτη Τιμών Παραγωγού στη Βιομηχανία για την εγχώρια αγορά αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 24,7% το 2008, αλλά το Δεκέμβριο εμφάνισαν μέσο ετήσιο ρυθμό μείωσης 40,0%. Οι λιανικές τιμές των καυσίμων που περιλαμβάνονται στον ΔΤΚ αυξήθηκαν το 2008 με μέσο ετήσιο ρυθμό 14,7% (Δεκέμβριος 2008/Δεκέμβριος 2007: -20,3%).

Δεδομένου ότι στην Ελλάδα η “πετρελαϊκή ένταση” της παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών παραμένει υψηλότερη από το αντίστοιχο μέγεθος στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο, η αντιπληθωριστική επίδραση της υποχώρησης της τιμής του πετρελαίου είναι στη χώρα μας μεγαλύτερη από ό,τι κατά μέσο όρο στη ζώνη του ευρώ. (Κατ’ αντιστοιχία, ήταν μεγαλύτερη η πληθωριστική επίπτωση της ανόδου της τιμής του πετρελαίου τους πρώτους επτά μήνες του 2008.) Για το λόγο αυτό, μεταξύ Δεκεμβρίου 2007 και Δεκεμβρίου 2008 μειώθηκε ελαφρά η θετική διαφορά πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ (σε 0,6 από 0,8 της εκατοστιαίας μονάδας). Στο παρακάτω διάγραμμα, απεικονίζονται τα ποσοστά του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή για το β’ εξάμηνο του 2008 για την Ελλάδα και της Ζώνης του Ευρώ. Τον Ιούλιο του 2008 η διαφορά κυμαίνονταν στο 0,9% με την Ελλάδα να φτάνει το 4,9% και από εκεί και έπειτα να διαγραφεί μια μειωτική τάση. Τον Δεκέμβριο έφτασε το 2,2% έναντι 1,6% στη Ζώνη του Ευρώ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Ποσοστά ΕνΔΤΚ το β' εξάμηνο του 2008 μεταξύ της Ελλάδας και της Ζώνης του Ευρώ.

Πηγή: ΕΣΥΕ

Το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας εκτιμάται ότι αυξήθηκε το 2008 κατά 5,4%. Στον επιχειρηματικό τομέα (που περιλαμβάνει τις δημόσιες και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και τις τράπεζες) το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος εκτιμάται ότι αυξήθηκε κατά 4,7% και η επιτάχυνση της ανόδου του κόστους εργασίας στο σύνολο της οικονομίας οφείλεται κυρίως στο ότι ο ρυθμός αύξησης των μέσων ονομαστικών προ φορολογίας αποδοχών επιταχύνθηκε στο 6,6%, ενώ ο ρυθμός ανόδου της παραγωγικότητας ήταν ελαφρά χαμηλότερος από ό,τι το 2007.

Ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός (βάσει του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή – ΕνΔΤΚ) υποχώρησε στο 1,3% το 2009. Ειδικότερα, ο ετήσιος ρυθμός του πληθωρισμού, που είχε αρχίσει να επιβραδύνεται από τον Αύγουστο του 2008, συνέχισε να υποχωρεί έως και το Σεπτέμβριο του 2009, όταν διαμορφώθηκε στο 0,7%. Από τον Οκτώβριο όμως, και ιδίως από το Νοέμβριο, άρχισε και πάλι να αυξάνεται, κυρίως λόγω της σημαντικής ανόδου των τιμών των καυσίμων σε σύγκριση με τα πολύ χαμηλά επίπεδα του τελευταίου διμήνου του 2008 (επίδραση βάσης σύγκρισης), και το Δεκέμβριο έφθασε στο 2,6% .

Ο πυρήνας του πληθωρισμού, ο οποίος δεν περιλαμβάνει τις τιμές της ενέργειας και των μη επεξεργασμένων ειδών διατροφής, εμφάνισε σχεδόν συνεχή επιβράδυνση από τον Οκτώβριο του 2008 και μετά, με αποτέλεσμα το Δεκέμβριο του 2009 να διαμορφωθεί στο 1.8%, ενώ το μέσο επίπεδό του το 2009 ήταν σημαντικά χαμηλότερο σημειώνοντας ποσοστό στο 2,2% . Η μεγάλη αποκλιμάκωση του γενικού πληθωρισμού το 2009 αντανακλά, σε σημαντικό βαθμό, τη ραγδαία υποχώρηση των διεθνών τιμών του πετρελαίου και των άλλων βασικών εμπορευμάτων το δεύτερο εξάμηνο του 2008. Αν και το επίπεδο της τιμής του αργού πετρελαίου (σε δολάρια) στην παγκόσμια αγορά εμφάνισε ανάκαμψη από τις αρχές του 2009, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της σε ευρώ παρέμενε αρνητικός έως και τον Οκτώβριο, εξακολουθώντας έτσι να συμβάλλει στη διαμόρφωση χαμηλών επιπέδων του πληθωρισμού. Εξάλλου, στην υποχώρηση του πυρήνα του πληθωρισμού συνετέλεσε σημαντικά η μείωση της συνολικής ζήτησης.

Το 2009 η πλευρά της ζήτησης άσκησε ανπληθωριστικές πιέσεις, αντίθετα από ότι συνέβαινε τα προηγούμενα χρόνια. Η εξασθένηση της ζήτησης συνοδεύθηκε τόσο από στασιμότητα ή μείωση των περιθωρίων κέρδους των επιχειρήσεων όσο και από αξιόλογη επιβράδυνση της ανόδου του κόστους εργασίας (ιδίως στον επιχειρηματικό τομέα) – δηλαδή από εξελίξεις που συνετέλεσαν και από την πλευρά της προσφοράς στην υποχώρηση του πυρήνα του πληθωρισμού. Ωστόσο, ο πυρήνας του πληθωρισμού παρέμεινε —και παραμένει— υψηλότερος από ότι στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο (κατά 0,9 της εκατοστιαίας μονάδας το 2009). επειδή η ελληνική οικονομία εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από συνθήκες ατελούς ανταγωνισμού στις αγορές των συντελεστών παραγωγής. Οι συνθήκες αυτές επηρεάζουν δυσμενώς τη διαμόρφωση των τιμών. Παρομοίως, όσον αφορά τον ετήσιο ρυθμό πληθωρισμού βάσει του ΕνΔΤΚ, η διαφορά έναντι της ζώνης του ευρώ ήταν 1,0 εκατοστιαία μονάδα το 2009 έναντι 0,9 της εκατοστιαίας μονάδας που ήταν το προηγούμενο έτος .

Η διεθνής τιμή του αργού πετρελαίου τύπου Brent σε δολάρια ΗΠΑ, η οποία αυξανόταν συνεχώς έως τον Ιούλιο του 2008, στη συνέχεια υποχώρησε ραγδαία έως το Δεκέμβριο, ενώ από τον Ιανουάριο του 2009 εμφάνισε ανάκαμψη. Έτσι, το Δεκέμβριο του 2009 η τιμή του πετρελαίου σε ευρώ ήταν αυξημένη κατά 60,7% σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα το περασμένου έτους . Όμως, η μέση ετήσια τιμή σε ευρώ για ολόκληρο το 2009 ήταν μειωμένη κατά 32,3%. Οι εξελίξεις αυτές επηρέασαν ανάλογα τις τιμές των εισαγόμενων και των εγχωρίως πωλούμενων καυσίμων .

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με το Δείκτη Τιμών Εισαγωγών στη Βιομηχανία (ΕΣΥΕ), οι τιμές των εισαγόμενων ενεργειακών πρώτων υλών (αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου) μειώθηκαν το 2009 με μέσο ετήσιο ρυθμό 2,4% και οι τιμές των εισαγόμενων τελικών προϊόντων καυσίμων με μέσο ετήσιο ρυθμό 25,9%. Εξάλλου, στην εγχώρια αγορά και σε επίπεδο χονδρικής πώλησης, οι

τιμές των καυσίμων (τελικών προϊόντων) που περιλαμβάνονται στο Δείκτη Τιμών Παραγωγού στη Βιομηχανία για την εγχώρια αγορά μειώθηκαν το 2009 με μέσο ετήσιο ρυθμό 28,6%. Οι λιανικές τιμές των καυσίμων που περιλαμβάνονται στον ΔΤΚ μειώθηκαν το 2009 με μέσο ετήσιο ρυθμό 15,7% σημειώνοντας σημαντική επιβράδυνση του μέσου ετήσιου ρυθμού ανόδου τους (σε 0,5%, έναντι 2,5% το 2008) η οποία επίσης συνέβαλε στην υποχώρηση του πληθωρισμού. Η επιβράδυνση αυτή της ανόδου των τιμών των εισαγωγών σε ευρώ αντανakλά τη σημαντική μείωση των τιμών των βασικών εμπορευμάτων εκτός ενέργειας σε δολάρια ΗΠΑ και των ρυθμών πληθωρισμού παγκοσμίως, η οποία υπέρ αντιστάθμισε την πληθωριστική επίδραση που προήλθε από το γεγονός ότι η μέση ετήσια άνοδος της ονομαστικής ισοτιμίας του ευρώ σταθμισμένης βάσει του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδος ήταν το 2009 μικρότερη και διαμορφώθηκε στο 1,2%.

Η επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος ήταν μικρότερη από την επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου των μέσων αποδοχών στο σύνολο της οικονομίας, αντανakλώντας την κυκλική υποχώρηση της παραγωγικότητας, η οποία (μετρούμενη με το ΑΕΠ ανά απασχολούμενο μισθωτό) εκτιμάται ότι μειώθηκε κατά 0,4% το 2009. Ειδικότερα, σύμφωνα με το ΔΝΤ, οι τιμές των βασικών εμπορευμάτων εκτός καυσίμων μειώθηκαν το 2009 κατά 18,7%, έναντι αύξησης κατά 7,5% το 2008¹⁷. Αυτό υποδηλώνουν οι τελευταίες δημοσιευμένες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ΟΟΣΑ, οι οποίες όμως έχουν γίνει πριν από την προς τα κάτω αναθεώρηση του ΑΕΠ του 2009.

Ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, σύμφωνα με αναθεωρημένες εκτιμήσεις, επιβραδύνθηκε το 2009 και διαμορφώθηκε στο 5,3% στο σύνολο της οικονομίας. Επομένως, ο ρυθμός για το σύνολο της οικονομίας παρέμεινε υψηλότερος από τον αντίστοιχο στη ζώνη του ευρώ, ο οποίος επιταχύνθηκε στο 3,8% το 2009 (από 3,3% το 2008) λόγω της μεγάλης μείωσης της παραγωγικότητας που προκάλεσε η ύφεση. Εξάλλου, στον επιχειρηματικό τομέα (που περιλαμβάνει τις δημόσιες και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και τις τράπεζες) ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος εκτιμάται ότι υποχώρησε στο 3,4%.

¹⁷ World Economic Outlook, Απρίλιος 2010

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Το Ισοζύγιο Πληρωμών στην Ελλάδα

3.1 Πριν την κρίση ,την περίοδο 2000-2006.

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετάσουμε την πορεία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στην Ελλάδα απ' το 2000 έως το 2006. Η Ελλάδα έχει μακρά παράδοση στα ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, τα οποία καλύπτονται από ισοδύναμα πλεονάσματα του ισοζυγίου κίνησης κεφαλαίων. Το πρόγραμμα οικονομικής σταθεροποίησης που υιοθετήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '90 οδήγησε σε σημαντική μείωση του ελλείμματος, αλλά αυτή η τάση αντιστράφηκε γρήγορα και η ανισορροπία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αυξήθηκε ραγδαία έως το τέλος της δεκαετίας. Η είσοδος της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ την 1η Ιανουαρίου 2001 μετρίασε τη σπουδαιότητα του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως περιοριστικού παράγοντα κατά την άσκηση της οικονομικής πολιτικής, ενώ ταυτόχρονα στέρησε από τους εγχώριους φορείς χάραξης πολιτικής τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν νομισματικά και συναλλαγματικά μέτρα προκειμένου να χειρίζονται τα μεγέθη του ισοζυγίου πληρωμών.

Ξεκινώντας την ιστορική ανάδρομη το 2001, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρουσίασε βελτίωση και είχε έλλειμμα 815 εκατ. ευρώ(κατά 187 εκατ. ευρώ χαμηλότερο του προηγούμενου έτους). Η βελτίωση αυτή οφείλεται στη μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου και την αύξηση του πλεονάσματος του ισοζυγίου των μεταβιβάσεων, ενώ το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών περιορίστηκε σε σχέση με εκείνο του 2000 και το έλλειμμα του ισοζυγίου των εισοδημάτων αυξήθηκε. Η μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου είναι αποτέλεσμα κυρίως του ελλείμματος των αγαθών εκτός καυσίμων, αλλά και του περιορισμού των καθαρών εισαγωγών καυσίμων. Όσον αφορά το ισοζύγιο υπηρεσιών, η μείωση του πλεονάσματος προέρχεται από τον περιορισμό των καθαρών εισπράξεων από μεταφορικές κυρίως υπηρεσίες και, σε πολύ μικρότερη έκταση, από ταξιδιωτικές υπηρεσίες. Εξάλλου, η άνοδος του πλεονάσματος του ισοζυγίου μεταβιβάσεων αντανάκλα τη σημαντική αύξηση, σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους, των καθαρών μεταβιβάσεων από την ΕΕ, τα επίπεδα των οποίων ήταν σχετικά χαμηλά το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους. Τέλος, η αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου εισοδημάτων οφείλεται στην αύξηση των καθαρών πληρωμών για τόκους, μερίσματα και κέρδη.

Κατά το 2002 το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρουσίασε έλλειμμα 1036 εκατ. ευρώ κατά 272 εκατ. ευρώ υψηλότερο. Η εξέλιξη αυτή ήταν αποτέλεσμα κυρίως της διεύρυνσης του

εμπορικού ελλείμματος και δευτερευόντως του περιορισμού του πλεονάσματος στο ισοζύγιο μεταβιβάσεων. Αντίθετα, διευρύνθηκε το πλεόνασμα στο ισοζύγιο υπηρεσιών, ενώ μικρή αύξηση σημειώθηκε και στο έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων. Ειδικότερα, η διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος είναι αποτέλεσμα κυρίως της αύξησης των καθαρών πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων. Όσον αφορά τα αγαθά εκτός καυσίμων, η πολύ μικρή αύξηση της δαπάνης για εισαγωγές και η στασιμότητα των εισπράξεων από εξαγωγές συνετέλεσαν ώστε το εμπορικό έλλειμμα εκτός καυσίμων να κινηθεί περίπου στα επίπεδα του 2001.

Πίνακας 1 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟ 2002 (σε εκατ. ευρώ)

Ι. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-8.571,3
α. Εμπορικό Ισοζύγιο	-22.708,7
β. Ισοζύγιο Αδήλων Πόρων	
β.1. Ισοζύγιο Υπηρεσιών	10.755,4
β.2. Ισοζύγιο Εισοδημάτων	-2.073,4
β.3. Ισοζύγιο Μεταβιβάσεων	5.455,4
ΙΙ. Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών (Ισοζύγιο Κεφαλαίου)	10310,4
ΙΙ. α. Άμεσες Επενδύσεις	-643,0
ΙΙ. β. Επενδύσεις χαρτοφυλακίου	10937,8
ΙΙ. γ. Λοιπές επενδύσεις	1998,6
ΙΙ. δ. Μεταβολή Συναλλαγματικών Διαθεσίμων	-1983,0

ΠΗΓΗ: Τράπεζα της Ελλάδος

Εξάλλου, η άνοδος του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών προήλθε από την εμφανιζόμενη αύξηση των καθαρών εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες. Η μείωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου μεταβιβάσεων αντανακλά περιορισμό των καθαρών εισπράξεων, κυρίως της γενικής κυβέρνησης από την ΕΕ, αλλά και των λοιπών τομέων της οικονομίας το μήνα αυτό. Τέλος, το έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων παρουσίασε μικρή μόνο άνοδο.

Τον Ιούνιο 2003 το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρουσίασε έλλειμμα 724 εκατ. ευρώ, κατά 258 εκατ. ευρώ υψηλότερο από εκείνο του ίδιου μήνα του προηγούμενου έτους που ήταν ιδιαίτερα χαμηλό κυρίως λόγω της διεύρυνσης των ελλειμμάτων του ισοζυγίου των εισοδημάτων και του εμπορικού ισοζυγίου. Οι κινήσεις αυτές αντισταθμίστηκαν μερικώς από μικρή αύξηση των πλεονασμάτων στα ισοζύγια υπηρεσιών και μεταβιβάσεων. Ειδικότερα, όσον αφορά το εμπορικό ισοζύγιο, οι εισπράξεις από εξαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων σημείωσαν άνοδο η οποία όμως υπεραντισταθμίστηκε από την αύξηση των πληρωμών για εισαγωγές, με αποτέλεσμα την άνοδο του εμπορικού ελλείμματος εκτός καυσίμων. Συγχρόνως, και οι καθαρές πληρωμές για εισαγωγές καυσίμων ήταν αυξημένες σε σχέση με εκείνες του 2002. Το έλλειμμα του ισοζυγίου των εισοδημάτων υπερδιπλασιάστηκε κυρίως λόγω των αυξημένων πληρωμών για τόκους επί ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου. Η μικρή άνοδος του πλεονάσματος του ισοζυγίου των υπηρεσιών προήλθε κυρίως από την αύξηση των καθαρών εισπράξεων από μεταφορικές υπηρεσίες, ενώ οι καθαρές εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες υποχώρησαν ελαφρά. Τέλος, η άνοδος του πλεονάσματος του ισοζυγίου των μεταβιβάσεων αντανακλά κυρίως την αύξηση των καθαρών εισπράξεων της γενικής κυβέρνησης (κυρίως καθαρών μεταβιβάσεων από την ΕΕ).

Στον παρακάτω πίνακα παρατηρούμε τα ποσά σε εκατομμύρια ευρώ του ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών για τα έτη 2003 και 2004(βλέπε παράρτημα). Παρατηρώντας, τον πίνακα βλέπουμε ότι το 2004 το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα σχεδόν με το 2003, -11.264,1 εκατομμύρια ευρώ έναντι -10.717,1 εκατομμύρια ευρώ. Μεγάλη διαφορά εντοπίζουμε στο ισοζύγιο υπηρεσιών που αυξάνεται το 2004 κατά 3.950,5 εκατομμύρια ευρώ και στο εμπορικό ισοζύγιο κατά 2.792,3 εκατομμύρια ευρώ.

ΠΙΝΑΚΑΣ : ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2003-2004

1. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ	-11.264,1	-10.717,1
1.1 ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ	-22.643,5	-25.435,8
1.2 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	11.506,5	15.467,0
1.3 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ	-3.975,8	-4.377,4
1.4 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ	3.848,7	3.629,0
2. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ	1.239,4	2.386,1
3.ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ	9.883,7	8.098,0

ΠΗΓΗ : ΕΣΥΕ και προσωπική επεξεργασία

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, σύμφωνα με την έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας Ελλάδος , διαμορφώθηκε σε 14.347 εκατομμύρια ευρώ το 2005, παρουσιάζοντας σημαντική αύξηση με το προηγούμενο έτος . Εξαιρουμένων των εισαγωγών και εξαγωγών πλοίων , το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών που συνδέεται οργανικά με την τρέχουσα παράγωγή αυξήθηκε κατά 2.773 εκατομμύρια ευρώ σε σχέση με το 2004 και ανήλθε σε 13.625 εκατομμύρια ευρώ. Τέλος το συνολικό έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και του ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων διαμορφώθηκε σε 12.299 εκατομμύρια ευρώ. Η διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών οφείλεται κυρίως στις αυξημένες καθαρές πληρωμές για εισαγωγές καυσίμων λόγω της ανόδου της διεθνούς τιμής του αργού πετρελαίου και δευτερευόντως στο ότι το ισοζύγιο των πλοίων εμφάνισε έλλειμμα , επειδή αυξήθηκαν σημαντικά οι πληρωμές για αγορά νέων ποντοπόρων πλοίων. Στη διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συνέβαλε επίσης η αύξηση των καθαρών πληρωμών για τόκους , καθώς και η μείωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου των τρεχουσών μεταβιβάσεων , τόσο επειδή

αυξήθηκαν οι ακαθάριστες πληρωμές της γενικής κυβέρνησης προς την ΕΕ όσο και επειδή μειώθηκαν οι καθαρές εισπράξεις των λοιπών τομέων και κυρίως τα μεταναστευτικά εμβάσματα. Η μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου , εκτός καυσίμων και πλοίων , η οποία πρόεκυψε επειδή οι μεν εξαγωγές αυξήθηκαν , ενώ οι αντίστοιχες εισαγωγές παρουσίασαν μικρή μείωση σε σύγκριση με τα ιδιαίτερος υψηλά επίπεδα του 2004 , μερικώς μόνο αντιστάθμισε τις αρνητικές αυτές εξελίξεις. Αποτέλεσμα ήταν το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών να ανέλθει σε 7.9% του ΑΕΠ , έναντι 6.4% το 2004 και 7,3% το 2003.

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων το 2005 μειώθηκε κατά 452 εκατομμύρια ευρώ σε σχέση με το 2004 και διαμορφώθηκε σε 3.177 εκατομμύρια ευρώ , τόσο λόγω της αύξησης των ακαθάριστων πληρωμών της γενικής κυβέρνησης προς την ΕΕ όσο και εξαιτίας της κάμψης των καθαρών εισπράξεων των λοιπών τομέων (κυρίως μεταναστευτικών εμβασμάτων). Ειδικότερα , η μικρή μείωση των καθαρών τρεχουσών μεταβιβάσεων από την ΕΕ προς τον τομέα της γενικής κυβέρνησης παρά την αύξηση των απολήψεων κατά 13% είναι αποτέλεσμα της σημαντικής αύξησης πληρωμών.

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων μειώθηκε κατά 337 εκατομμύρια ευρώ το 2005 έναντι του 2004 και διαμορφώθηκε σε 2.049 εκατομμύρια ευρώ. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά κυρίως τη μείωση των μεταβιβάσεων κεφαλαίου από την ΕΕ σε 2.137 εκατομμύρια ευρώ το 2005 ,από 2464 εκατομμύρια ευρώ το 2004. Οι συνολικές καθαρές μεταβιβάσεις πόρων από την ΕΕ προς τον τομέα της γενικής κυβέρνησης (τρέχουσες μεταβιβάσεις και μεταβιβάσεις κεφαλαίου) ανήλθαν σε 3,8 δις ευρώ το 2005. Το ποσόν αυτό αντιστοιχεί σε 2,1% του ΑΕΠ και στο 13,8% του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου.

Οι καθαρές χρηματοοικονομικές εισροές στην ελληνική οικονομία , μαζί με το πλεόνασμα του ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων , υπερκάλυψαν το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών το 2005. Οι εισροές για χρηματοδότηση του ελλείμματος αντανακλούσαν σε σημαντικό βαθμό δανεισμό και ειδικότερα περιλάμβαναν την αγορά ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου από ξένους επενδυτές και σε μικρότερο βαθμό , την καθαρή εισροή στην κατηγορία των «λοιπών» επενδύσεων (δεδομένου ότι οι τοποθετήσεις μη κατοίκων σε καταθέσεις και γeros στην Ελλάδα αυξήθηκαν περισσότερο από ότι οι αντίστοιχες τοποθετήσεις στο εξωτερικό από κατοίκους). Βεβαίως , ένα μέρος των εισροών αντανακλούσε τοποθετήσεις κεφαλαίων μη κατοίκων σε μετοχές επιχειρήσεων που είναι εισηγμένες στο ΧΑ και επομένως δεν αποτελούσε δανεισμό.

Αναλυτικότερα , οι χρηματοοικονομικές επενδύσεις παρουσίασαν καθαρή εισροή κεφαλαίων ύψους 12.558 εκατομμύρια ευρώ , έναντι καθαρής εισροής ύψους 5.487εκατομμύρια ευρώ το 2004.Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών διαμορφώθηκε σε 23.660 εκατ. ευρώ το 2006, παρουσιάζοντας μεγάλη αύξηση (σε σχέση με το προηγούμενο έτος) η οποία ανήλθε σε 9.022 εκατ. ευρώ, ενώ το συνολικό έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και του ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων διαμορφώθηκε σε 20.619 εκατ. ευρώ.

Η διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών οφείλεται σχεδόν εξίσου σε εξωγενείς (έκτακτους) και σε ενδογενείς παράγοντες . Οι εξωγενείς η έκτακτοι παράγοντες είναι η σημαντική άνοδος της διεθνούς τιμής του αργού πετρελαίου κατά τους πρώτους μήνες του έτους και η αύξηση των δαπανών για την ανανέωση του εμπορικού στόλου της χώρας. Οι ενδογενείς παράγοντες είναι ο υψηλός ρυθμός ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης και η ανάκαμψη των επενδύσεων , η συνεχιζόμενη υποχώρηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας ως προς τις τιμές, καθώς και η αύξηση των καθαρών δαπανών για τόκους , η οποία είναι αποτέλεσμα κυρίως της διαμόρφωσης του ακαθάριστου εξωτερικού χρέους της ελληνικής οικονομίας σε υψηλά επίπεδα. Λόγω της επίδρασης των ενδογενών παραγόντων , το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών χωρίς καύσιμα και πλοία αυξήθηκε σημαντικά σε 11.508 εκατ. ευρώ το 2005. Η χρηματοδότηση του εμπορικού ελλείμματος κατέστη δυσχερέστερη δεδομένου ότι τα πλεονάσματα τόσο του ισοζυγίου υπηρεσιών όσο και αυτού των τρεχουσών μεταβιβάσεων δεν παρουσίασαν σημαντική μεταβολή σε σύγκριση με το 2005. Συγκεκριμένα , το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών παρουσίασε οριακή μείωση , ενώ το πλεόνασμα του ισοζυγίου μεταβιβάσεων εμφάνισε μικρή άνοδο λόγω των εξελίξεων αυτών , το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ανήλθε σε 12,1% του ΑΕΠ.

Η αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αντανakλά κατά το μεγαλύτερο μέρος της (περίπου το 85%) τη διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος , το οποίο αυξήθηκε το 2006 (κατά 7.727 εκατ. ευρώ). Η ιδιαίτερα σημαντική διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος το 2006 υπογραμμίζει την τάση επιδείνωσης ενός από τα χρόνια προβλήματα της οικονομίας από τον εξωτερικό δανεισμό. Ειδικότερα , το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου (εκτός καυσίμων και πλοίων) αυξήθηκε κατά 2.928 εκατ. ευρώ και έφθασε τα 23,1 δις ευρώ , συμβάλλοντας κατά 38% στη συνολική αύξηση του εμπορικού ελλείμματος. Η σημαντική άνοδος των εισπράξεων από εξαγωγές το 2006 (κατά 1.242 εκατ. ευρώ ή 12%) , η οποία σε μεγάλο βαθμό αντανakλά την επιτάχυνση της αύξησης της συνολικής εξωτερικής ζήτησης

παρά την υποχώρηση της ανταγωνιστικότητας , δεν ήταν αρκετή για να χρηματοδοτήσει την άνοδο (κατά 4.170 εκατ. ευρώ ή 13.6%) της αντίστοιχης δαπάνης για εισαγωγές , η οποία σε απόλυτο μέγεθος παραμένει σχεδόν τριπλάσια των εισπράξεων από εξαγωγές. Ακόμη στη διεύρυνσή του συνέβαλε σημαντικά (κατά 2.668 εκατ. ευρώ)η αύξηση των καθαρών πληρωμών για αγορές πλοίων που υπερδιπλασιάστηκαν σε σχέση με το 2005 και έφθασαν τα 5.022 εκατ. ευρώ , υπερκαλύπτοντας κατά πολύ την άνοδο των αντίστοιχων εισπράξεων. Η επιβάρυνση του εμπορικού ισοζυγίου από την αύξηση της δαπάνης για εισαγωγές καυσίμων (κατά 2.132 εκατ. ευρώ) το 2006 ήταν επίσης σημαντική και οφείλεται στην άνοδο των διεθνών τιμών του πετρελαίου (κατά τους πρώτους μήνες του έτους), αλλά και στην αύξηση του όγκου των εισαγωγών. Οι καθαρές πληρωμές για εισαγωγές καυσίμων αντιστοιχούν στο 25% του συνολικού εμπορικού ελλείμματος και στο 30% περίπου της συνολικής αύξησης του. Παράλληλα , τα καύσιμα αποτελούν σημαντικό στοιχείο του εξαγωγικού εμπορίου της χώρας. Το 2006 οι εισπράξεις από τις εξαγωγές καυσίμων έφθασαν σχεδόν το 20% των συνολικών εισπράξεων από εξαγωγές εκτός πλοίων. Επίσης, ισοδυναμούσαν με το 25% των συνολικών πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων.

Όπως ήδη αναφέρθηκε ,το εμπορικό έλλειμμα διευρύνθηκε επιπλέον εξαιτίας της υποχώρησης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας ως προς τις τιμές , δεδομένου ότι το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και οι τιμές καταναλωτή αυξάνονται ταχύτερα από ότι στις ανταγωνίστριες χώρες (αφού ληφθεί υπόψη και η μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας) . Η κατάσταση επιδεινώνεται περαιτέρω από τις διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας , οι οποίες αντανakλώνται στη σύνθεση του εξωτερικού εμπορίου αγαθών και στη σχέση μεγέθους μεταξύ εισαγωγών και εξαγωγών. Επί σειρά ετών, η αξία των εισαγωγών σε απόλυτο μέγεθος εξακολουθεί να είναι περίπου τριπλάσια εκείνης των εξαγωγών: το γεγονός αυτό υπογραμμίζει αφενός τις περιορισμένες δυνατότητες υποκατάστασης των εισαγόμενων προϊόντων, κυρίως βιομηχανικών , από εγχώρια προϊόντα και αφετέρου τη δυσκολία διείσδυσης των εξαγωγίμων αγαθών στις διεθνείς αγορές (αν και παρατηρείται αύξηση των εξαγωγών τα τελευταία χρόνια) .

Η άνοδος των ελληνικών εξαγωγών την τελευταία διετία συνδέεται σε σημαντικό βαθμό με τον ταχύ ρυθμό αύξησης των προϊόντων εντάσεως τεχνολογίας (μέσης και υψηλής) και εντάσεως εξειδικευμένης εργασίας. Τα προϊόντα αυτά είναι και τα μόνα των όποιων έχει αυξηθεί το μερίδιο των εξαγωγών στις διεθνείς αγορές , κυρίως σε εκείνες των χωρών της ΕΕ, αλλά και στις αγορές τρίτων χωρών, ενώ για την Ελλάδα το σύνολο των εξαγωγών

εξακολουθεί να παραμένει μικρό σε σύγκριση με το μέσο όρο για τις χώρες της ζώνης του ευρώ και αυτό υποδηλώνει ότι η ελληνική οικονομία δεν έχει επωφεληθεί πλήρως από τις εξελίξεις της διεθνούς ζήτησης. Η είσοδος στις εν λόγω ταχέως αναπτυσσόμενες αγορές και η γενικότερη αύξηση της διεθνούς ζήτησης εκτιμάται ότι είναι οι σημαντικότεροι παράγοντες που επηρεάζουν θετικά τις ελληνικές εξαγωγές.

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών διαμορφώθηκε στα 15.337 εκατ. ευρώ το 2006, δηλαδή μειώθηκε κατά 1.0% απ' το προηγούμενο έτος. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά το γεγονός ότι η αύξηση των καθαρών εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες αντισταθμίστηκε από τη μείωση των καθαρών εισπράξεων από μεταφορικές υπηρεσίες, ενώ αυξήθηκαν και οι καθαρές πληρωμές για «λοιπές» υπηρεσίες. Το πλεόνασμα του ισοζυγίου των υπηρεσιών κάλυψε το 43,5 % του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου το 2006: αυτό υποδηλώνει ότι η χρηματοδότηση του εμπορικού ελλείμματος εξακολουθεί σε σημαντικό βαθμό να εξαρτάται από τον εξωτερικό δανεισμό.

Σημαντικά διευρύνθηκε το έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων, καθώς αυξήθηκε κατά 1.443 εκατ. ευρώ και ανήλθε σε 7.119 το 2006. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στην άνοδο των δαπανών για τόκους (λόγω του συνεχιζόμενου εξωτερικού δανεισμού της χώρας καθώς και της αύξησης των επιτοκίων στις διεθνείς χρηματαγορές) και δευτερευόντως στην αύξηση των μερισμάτων που καταβάλλονται σε μη κατοίκους (λόγω της ανόδου των τοποθετήσεων κεφαλαίων θεσμικών επενδυτών του εξωτερικού σε μετοχές ελληνικών επιχειρήσεων).

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων αυξήθηκε το 2006 αποκλειστικά λόγω της ανόδου των καθαρών τρεχουσών μεταβιβάσεων προς τον τομέα της γενικής κυβέρνησης (κυρίως από την ΕΕ), δεδομένου ότι οι καθαρές εισπράξεις των λοιπών τομέων (κυρίως μεταναστευτικών εμβασμάτων) παρέμειναν στα ίδια επίπεδα. Οι τρέχουσες μεταβιβάσεις από την ΕΕ περιλαμβάνουν κυρίως τις απολήψεις από το Τμήμα Εγγυήσεων του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) στο πλαίσιο λειτουργίας της Κοινής Αγροτικής Πολίτικης (ΚΑΠ) και τις απολήψεις από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, ενώ οι αντίστοιχες μεταβιβάσεις προς την ΕΕ περιλαμβάνουν κυρίως τις αποδόσεις προς τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό (ΚΠ).

Το 2006 οι καθαρές χρηματοοικονομικές εισροές ανήλθαν σε 20.4 δις ευρώ ή 10.4% του ΑΕΠ και, μαζί με το πλεόνασμα του ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων, παρείχαν επαρκή χρηματοδότηση για την κάλυψη του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Πάρα

την ιδιαίτερα σημαντική ανάκαμψη των εισροών για άμεσες επενδύσεις , η παράλληλη αύξηση των αντίστοιχων επενδύσεων στο εξωτερικό από κατοίκους Ελλάδος περιόρισε την καθαρή εισροή για άμεσες επενδύσεις . Αυτό σημαίνει ότι η χρηματοδότηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών πραγματοποιήθηκε κυρίως χάρη στις καθαρές εισροές των δυο άλλων κατηγοριών (επενδύσεις χαρτοφυλακίου και «λοιπές» επενδύσεις) , οι οποίες , όμως , κατά κύριο λόγο αντιπροσωπεύουν εξωτερικό δανεισμό.

3.2 Κατά τη διάρκεια της κρίσης , την περίοδο 2007-2009.

Το 2007 που άρχισαν διεθνώς τα προβλήματα απ' την επικείμενη κρίση , στην Ελλάδα δεν είχαν γίνει ακόμη σε τόσο μεγάλο βαθμό αισθητά. Τα υψηλά ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών τα τελευταία έτη αντανakλούν τις μακροοικονομικές ανισορροπίες και τις διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, οι οποίες έχουν οδηγήσει σε υστέρηση της συνολικής αποταμίευσης έναντι της εγχώριας επενδυτικής δαπάνης, κυρίως επειδή η ιδιωτική αποταμίευση ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι πολύ χαμηλή και η δημόσια αποταμίευση είναι αρνητική. Η υστέρηση αυτή εξ ορισμού αντανakλάται στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Η αύξηση του ελλείμματος συνδέεται με τη συνεχιζόμενη υποχώρηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας ως προς το κόστος και τις τιμές, ενώ το υψηλό επίπεδο του ελλείμματος συνδέεται με το χαμηλό επίπεδο της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών διαμορφώθηκε σε 32,3 δις ευρώ το 2007, παρουσιάζοντας σημαντική αύξηση (κατά 8,6 δις ευρώ) έναντι του 2006. Λόγω της εξέλιξης αυτής, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ανήλθε στο 14,1% του ΑΕΠ. Εξάλλου, εάν υπολογιστεί και το πλεόνασμα του ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων, τότε το συνολικό έλλειμμα για το 2007 περιορίζεται σε 27,9 δις ευρώ (ή 12,2% του ΑΕΠ), έναντι 20,6 δις ευρώ (ή 9,6% του ΑΕΠ) το 2006.

Η σημαντική αύξηση των επενδύσεων ως ποσοστού του ΑΕΠ την τελευταία επταετία οφείλεται στη βελτίωση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος και των μακροοικονομικών προοπτικών (λόγω της εισόδου στην ΟΝΕ και της μείωσης των επιτοκίων) αλλά και των δυνατοτήτων χρηματοδότησης της κατασκευής έργων υποδομής (λόγω των εισροών από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ). Ταυτόχρονα, το σχετικά χαμηλό επίπεδο της συνολικής

αποταμίευσης ως ποσοστού του ΑΕΠ αντανακλά αφενός τη διαμόρφωση δημοσιονομικών ελλειμμάτων (η οποία συνεπάγεται ότι η αποταμίευση του τομέα της γενικής κυβέρνησης είναι αρνητική) και αφετέρου την αύξηση της ιδιωτικής ροπής προς κατανάλωση, η οποία οφείλεται στη βελτίωση των προσδοκιών των νοικοκυριών για το μελλοντικό τους εισόδημα και στην επέκταση της καταναλωτικής πίστης. Οι παράγοντες αυτοί συνδέονται με την υπερβάλλουσα εγχώρια ζήτηση που υπάρχει στην ελληνική οικονομία κατά την τελευταία επταετία, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο. Λόγω της ενίσχυσης της ιδιωτικής κατανάλωσης και της ανόδου της επενδυτικής δραστηριότητας, οι εισαγωγές καταναλωτικών και επενδυτικών αγαθών αυξάνονται με υψηλούς ρυθμούς, ενώ η αύξηση των εξαγωγών δεν είναι όσο ταχεία απαιτείται προκειμένου να αποτραπεί η συνεχής διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος. Η εξέλιξη αυτή των εισαγωγών και των εξαγωγών οφείλεται στη χαμηλή διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, εξαιτίας της οποίας η σύνθεση της εγχώριας παραγωγής δεν ανταποκρίνεται επαρκώς στη σύνθεση της εγχώριας και της εξωτερικής ζήτησης, καθώς και στη συνεχή υποχώρηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας ως προς τις τιμές, κυρίως λόγω της διαφοράς του πληθωρισμού και, σε μικρότερη έκταση, λόγω της ανατίμησης του ευρώ. Αποτέλεσμα των υψηλών εμπορικών ελλειμμάτων είναι η μεγάλη άνοδος του εξωτερικού χρέους της ελληνικής οικονομίας, η οποία συνεπάγεται σημαντική αύξηση των καθαρών πληρωμών για τόκους. Η μεγάλη αύξηση του ελλείμματος μεταξύ του 2005 και του 2007 οφείλεται επιπλέον στην αύξηση των καθαρών πληρωμών για αγορές πλοίων και για εισαγωγές καυσίμων.

Ειδικότερα, η διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών προήλθε κατά 42,2% από την αύξηση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου εκτός καυσίμων και πλοίων, κατά 24,8% από την αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου πλοίων, κατά 22,8% από την αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου εισοδημάτων, κατά 21,0% από τη μείωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων και κατά 5,3% από την αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου καυσίμων. Οι εξελίξεις αυτές αντισταθμίστηκαν μονό εν μέρει από την αύξηση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών, η οποία συνέβαλε κατά 16,1% σε μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Οι βασικοί λόγοι της διεύρυνσης του εμπορικού ισοζυγίου εκτός καυσίμων και το 2007 ήταν, όπως και τα προηγούμενα έτη, ο υψηλός ρυθμός αύξησης της ιδιωτικής κατανάλωσης και η συνεχιζόμενη υποχώρηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας ως προς τις τιμές. Η διαμόρφωση της διεθνούς τιμής του αργού πετρελαίου σε υψηλά επίπεδα τους τελευταίους

μήνες του 2007 και η αύξηση των δαπανών για την ανανέωση του εμπορικού στόλου της χώρας συνέβαλαν στην αύξηση των ελλειμμάτων των ισοζυγίων καυσίμων και πλοίων αντίστοιχα. Το 2007, η διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου εισοδημάτων οφείλεται κυρίως στην αύξηση των καθαρών πληρωμών για τους τόκους, ενώ η άνοδος των πληρωμών του τομέα της γενικής κυβέρνησης προς την ΕΕ, κυρίως λόγω της προς τα άνω αναθεώρησης του ΑΕΠ της χώρας κατά 9,6%, αποτελεί τη βασική αιτία της μείωσης του πλεονάσματος του ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων. Τέλος, η διεύρυνση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών το 2007 προήλθε αποκλειστικά από την αύξηση των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες θαλάσσιων μεταφορών.

Η διεύρυνση του συνολικού ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου κατά 6,2 δισεκ. ευρώ οφείλεται στην αύξηση κυρίως του εμπορικού ελλείμματος των αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων και δευτερευόντως των καθαρών πληρωμών για αγορές πλοίων, ενώ οι καθαρές πληρωμές για εισαγωγές καυσίμων αυξηθήκαν ελάχιστα.

Όσον αφορά το εμπορικό ισοζύγιο εκτός πλοίων και καυσίμων, η σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου των εισπράξεων από εξαγωγές εκτός καυσίμων και πλοίων στο 4,7% (από 12,0% το 2006) οφείλεται στη συνεχή επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων και στη, λόγω αυτής, απώλεια μεριδίων σε σημαντικές διεθνείς αγορές, καθώς τα ελληνικά προϊόντα δεν κατόρθωσαν να επωφεληθούν από τους υψηλούς ρυθμούς ανόδου της συνολικής εξωτερικής ζήτησης. Δεδομένου μάλιστα ότι ο ρυθμός ανόδου της αντίστοιχης εισαγωγικής δαπάνης παρέμεινε υψηλός (12,0% έναντι 13,6% το 2006) και η αξία των εισαγωγών είναι πολλαπλάσια εκείνης των εξαγωγών, η διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος συνεχίστηκε με αμείωτο ρυθμό. Σύμφωνα με τα στοιχεία εμπορευματικών συναλλαγών της ΕΣΥΕ που αφορούν τις εξαγωγές (συμπεριλαμβανομένων των πετρελαιοειδών) κατά τόπο προορισμού, οι εισπράξεις από εξαγωγές προς τις χώρες της ΕΕ αυξήθηκαν (κυρίως λόγω της ένταξης της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην ΕΕ), ενώ οι εισπράξεις από εξαγωγές προς τρίτες χώρες μειώθηκαν σημαντικά . Η σύνθεση της δαπάνης για εισαγωγές (συμπεριλαμβανομένων των πετρελαιοειδών) κατά τόπο προέλευσης δεν παρουσίασε σημαντική μεταβολή (εκτός από την αύξηση των εισαγωγών από την ΕΕ, κυρίως λόγω της ένταξης της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας). Το μερίδιο της ΕΕ στις εξαγωγές και στις εισαγωγές διαμορφώνεται πλέον σε 65,0% και 60,5% αντίστοιχα.

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών διαμορφώθηκε στα 16,7 δις ευρώ. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται αποκλειστικά με την αύξηση των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών,

η οποία αντισταθμίστηκε εν μέρει από την περαιτέρω διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου των "λοιπών" υπηρεσιών, δεδομένου ότι οι καθαρές εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες παρέμειναν περίπου στο ίδιο επίπεδο με το 2006.

Ειδικότερα, οι ακαθάριστες εισπράξεις από μεταφορικές υπηρεσίες διαμορφώθηκαν σε 16,9 δις ευρώ, δηλαδή αυξήθηκαν κατά 2,6 δις ευρώ ή 18,3% σε σχέση με το 2006. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στην αύξηση των ακαθαρίστων εισπράξεων από την παροχή ναυτιλιακών υπηρεσιών, λόγω της περαιτέρω ενίσχυσης του ελληνόκτητου στόλου και των υψηλών επιπέδων των ναύλων για τα πλοία μεταφοράς ξηρού φορτίου σε σύγκριση με το 2006. Παράλληλα, οι ακαθάριστες πληρωμές για υπηρεσίες μεταφορών εμφάνισαν άνοδο κατά 780 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τα 402 εκατ. ευρώ συνδέονται με τις αυξημένες πληρωμές για την παροχή ναυτιλιακών υπηρεσιών. Συνεπώς, οι καθαρές εισπράξεις από μεταφορικές – κυρίως ναυτιλιακές υπηρεσίες – αυξήθηκαν κατά 1,8 δις ευρώ και κάλυψαν πάνω από το 1/5 του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου.

Αναλυτικότερα όσον αφορά τον τομέα των θαλάσσιων μεταφορών, οι καλές επιδόσεις οφείλονται κατ' αρχάς στην άνοδο των ναύλων πλοίων μεταφοράς ξηρού φορτίου καθώς επίσης και στην άνοδο του όγκου της ζήτησης μεταφορικών υπηρεσιών, η οποία ήταν μεγαλύτερη από την αύξηση της δυναμικότητας του στόλου πλοίων ξηρού φορτίου. Το έλλειμμα του ισοζυγίου των εισοδημάτων αυξήθηκε κατά 2,0 δις ευρώ, λόγω των αυξημένων καθαρών πληρωμών για τους τόκους, μερίσματα και κέρδη. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται κυρίως με την αύξηση του τμήματος του δημόσιου χρέους που διακρατείται από κατοίκους εξωτερικού. Η μείωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου των τρεχουσών μεταβιβάσεων κατά 1,8 δις ευρώ οφείλεται κυρίως στη μείωση των καθαρών εισπράξεων του τομέα της γενικής κυβέρνησης από την ΕΕ κατά 1,5 δις ευρώ. Μετά την πρόσφατη αναθεώρηση του ΑΕΠ της Ελλάδος κατά 9,6%, το σκέλος των πληρωμών επιβαρύνθηκε με αναδρομική εισφορά στον Κοινωνικό Προϋπολογισμό ύψους 1,1 δις ευρώ, η οποία καταβλήθηκε στην ΕΕ στις αρχές Δεκεμβρίου. Παράλληλα, και οι καθαρές εισπράξεις των λοιπών τομέων (κυρίως μεταναστευτικά εμβάσματα) μειώθηκαν, κατά 355 εκατ. ευρώ.

Το ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων εμφάνισε πλεόνασμα 4,3 δις ευρώ το 2007 (ή 1,9% του ΑΕΠ), μεγαλύτερο κατά 1,3 δις ευρώ από ότι το 2006. Η εξέλιξη αυτή αντανάκλα την αύξηση των κεφαλαιακών μεταβιβάσεων από την ΕΕ προς τον τομέα της γενικής κυβέρνησης. Η εν λόγω αύξηση οφείλεται στην επιτάχυνση του ρυθμού απορρόφησης των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων βάσει του Γ' ΚΠΣ και συνδέεται με σειρά μέτρων που είχαν

καθοριστεί κατά τις διαδοχικές αναθεωρήσεις του. Από τη έναρξη υλοποίησης του Γ΄ ΚΠΣ το 2001 μέχρι τέλος Δεκεμβρίου του 2007 είχαν εκταμιευθεί από τα Διαρθρωτικά Ταμεία 17 δις ευρώ περίπου, δηλαδή το 75% της προβλεπόμενης κοινοτικής χρηματοδότησης της περιόδου 2000-2006 (22.7 δις ευρώ). Η πλήρης αξιοποίηση των εν λόγω πόρων θα συμβάλει ουσιαστικά στην επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων της χώρας, βάσει των προτεραιοτήτων που από κοινού έχουν τεθεί σε επίπεδο ΕΕ για τη νέα προγραμματική περίοδο.

Οι καθαρές χρηματοοικονομικές εισροές ανήλθαν σε 27.4 δις ευρώ ή 12.0% του ΑΕΠ και, μαζί με το πλεόνασμα του ισοζυγίου των κεφαλαιακών μεταβιβάσεων (1,9% του ΑΕΠ), παρέχουν επαρκή χρηματοδότηση για την κάλυψη του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Βεβαίως, πρέπει να σημειωθεί ότι στην κατηγορία των επενδύσεων οι εκροές κεφαλαίων για επενδύσεις στο εξωτερικό από κατοίκους Ελλάδος ήταν σχεδόν τριπλάσιες των αντίστοιχων εισροών κεφαλαίων μη κατοίκων για επενδύσεις στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα τη διαμόρφωση σημαντικής καθαρής εκροής στις άμεσες επενδύσεις. Έτσι, η χρηματοδότηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών καλύφθηκε από τις καθαρές εισροές των δύο άλλων κατηγοριών (των επενδύσεων χαρτοφυλακίου και των “ λοιπόν ” επενδύσεων), οι οποίες όμως κατά κύριο λόγο αντιπροσωπεύουν εξωτερικό δανεισμό.

Το 2008 το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ανήλθε σε 35.0 δισεκατομμύρια ευρώ (ή 14.4% του ΑΕΠ), παρουσιάζοντας αύξηση κατά 2,7 δις ευρώ. Το συνολικό έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και κεφαλαιακών μεταβιβάσεων, το οποίο αντιστοιχεί στις ανάγκες της οικονομίας για χρηματοδότηση από το εξωτερικό(δηλ. στις καθαρές εισροές από δανεισμό, επενδύσεις χαρτοφυλακίου και άμεσες επενδύσεις), διαμορφώθηκε το 2008 σε 12,7% του ΑΕΠ(12,3% το 2007).

Ο ρυθμός αύξησης του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών το 2008 περιορίστηκε σε 8,2% . Η διεύρυνση του ελλείμματος αντανάκλα κυρίως τις αυξημένες καθαρές πληρωμές για καύσιμα και για τόκους, μερίσματα και κέρδη, καθώς και— σε πολύ μικρότερο βαθμό —την αύξηση του εμπορικού ελλείμματος εκτός καυσίμων και πλοίων. Οι εξελίξεις αυτές αντισταθμίστηκαν μόνο εν μέρει από την αύξηση των πλεονασμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων και του ισοζυγίου υπηρεσιών.

Ειδικότερα , η διεύρυνση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου κατά 2,5 δις ευρώ οφείλεται κυρίως στην αύξηση των καθαρών πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων κατά 2,9 δισεκατομμύρια ευρώ. Σε πολύ μικρότερο βαθμό οφείλεται στην αύξηση του εμπορικού

ελλείμματος εκτός καυσίμων και πλοίων κατά 430 εκατομμύρια ευρώ, καθώς οι εισπράξεις από εξαγωγές της κατηγορίας αυτής αυξήθηκαν κατά 1,8 δις ευρώ, ενώ οι πληρωμές για εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 2,3 δις ευρώ. Ωστόσο, ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων (15,2%, έναντι 4,7% το 2007) ήταν σχεδόν τριπλάσιος του ρυθμού αύξησης των αντίστοιχων εισαγωγών (5,8%, έναντι 12,0% το 2007). Αντίθετα, οι καθαρές πληρωμές για αγορές πλοίων μειώθηκαν κατά 815 εκατομμύρια ευρώ. Η διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος συνεχίστηκε, παρά την αξιόλογη αύξηση των εξαγωγών, δεδομένου ότι η δαπάνη για εισαγωγές παραμένει περίπου τριπλάσια των εισπράξεων από εξαγωγές. Η εν λόγω διεύρυνση αντανάκλα τη συνεχιζόμενη υποχώρηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας ως προς τις τιμές και —γενικότερα τα τελευταία χρόνια— την αδυναμία της εγχώριας προσφοράς να ανταποκριθεί επαρκώς στη σύνθεση αλλά και στο ρυθμό ανόδου της εγχώριας και της εξωτερικής ζήτησης. Αν και η διεθνής τιμή του πετρελαίου υποχώρησε σημαντικά τους τελευταίους μήνες του 2008, το μέσο ετήσιο επίπεδό της σημείωσε άνοδο, γεγονός το οποίο συνέβαλε στην αύξηση και της δαπάνης για καθαρές εισαγωγές καυσίμων. Πάντως, η καταγραφείσα (βάσει των στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος) αξιόλογη άνοδος των εισπράξεων από εξαγωγές εκτός καυσίμων και πλοίων σε περίοδο επιβράδυνσης της ανόδου της συνολικής εξωτερικής ζήτησης συνδέεται κυρίως με την εμπορική διείσδυση των ελληνικών προϊόντων στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, οι οποίες εξακολουθούσαν να παρουσιάζουν σχετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης το 2008¹⁸.

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου των υπηρεσιών αυξήθηκε κατά 544 εκατ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κατά το μεγαλύτερο μέρος της στην άνοδο των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών κατά 704 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται ότι οι ακαθάριστες εισπράξεις από υπηρεσίες μεταφορών (κυρίως από την εμπορική ναυτιλία) αυξήθηκαν σημαντικά το 2008 (κατά 2,2 δις ευρώ ή 13,3%), καθώς έως και τον Οκτώβριο οι εισπράξεις σε μηνιαία βάση ήταν υψηλότερες από ότι τους αντίστοιχους μήνες τους 2007, ενώ το Νοέμβριο και το Δεκέμβριο ήταν μικρότερες, αντανάκλωντας την υποχώρηση των ναύλων από το τρίτο τρίμηνο του 2008.

¹⁸ Σύμφωνα με τα αναλυτικά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, η άνοδος των εξαγωγικών εισπράξεων το 2008 οφείλεται κυρίως στις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων και μη ταξινομημένων προϊόντων. Παράλληλα, η αύξηση της δαπάνης για εισαγωγές οφείλεται κυρίως στις εισαγωγές μηχανημάτων και μέσων μεταφοράς εκτός πλοίων.

Οι καθαρές εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες αυξήθηκαν μόνο κατά 123 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με το 2007, καθώς οι ακαθάριστες εισπράξεις (δηλ. οι ταξιδιωτικές δαπάνες στην Ελλάδα από μη κατοίκους) εμφάνισαν περιορισμένη αύξηση (κατά

317 εκατ. ευρώ ή 2,8%), ενώ οι ακαθάριστες πληρωμές (δηλ. οι ταξιδιωτικές δαπάνες στο εξωτερικό από κατοίκους Ελλάδος) αυξήθηκαν κατά 194 εκατ. ευρώ (ή 7,8%). Η μέτρια επίδοση των ταξιδιωτικών εισπράξεων αντανακλά τόσο αδυναμίες της υπάρχουσας υποδομής, που επηρεάζουν δυσμενώς το επίπεδο της ανταγωνιστικότητας ως προς την ποιότητα, όσο και την υποχώρηση της ανταγωνιστικότητας ως προς τις τιμές. Τέλος, οι καθαρές πληρωμές για λοιπές υπηρεσίες αυξήθηκαν κατά 284 εκατ. ευρώ, καλύπτουν αθροιστικά περισσότερο από το 90%. Μέχρι το 2006, οι καθαρές εισπράξεις από την παροχή ταξιδιωτικών υπηρεσιών υπερέβαιναν τις αντίστοιχες από υπηρεσίες μεταφορών. Έκτοτε όμως οι ταξιδιωτικές εισπράξεις παρουσίασαν πολύ χαμηλούς ρυθμούς ανόδου, ενώ οι εισπράξεις από μεταφορές —λόγω και των υψηλών επιπέδων των ναύλων— συνέχισαν να αυξάνονται με υψηλούς ρυθμούς.

Η χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση ωστόσο αναμένεται να επηρεάσει αρνητικά τον τουρισμό και την ποντοπόρο ναυτιλία με στόχο πλέον την κάλυψη τουλάχιστον του κόστους. Δεδομένου όμως ότι το κόστος βαίνει αυξανόμενο, οι εξελίξεις αυτές, όπως είναι φυσικό, περιορίζουν σημαντικά την κερδοφορία του τουριστικού τομέα, ο οποίος καταφεύγει σε προσφορές “ολοκληρωμένων πακέτων”. Η τακτική αυτή έχει επίπτωση στη σχέση ποιότητας και τιμής, επειδή οι Έλληνες ξενοδόχοι αναγκάζονται να προσφέρουν τα προϊόντα τους σε ολοένα χαμηλότερες τιμές μειώνοντας το κόστος τους, με προφανείς επιπτώσεις στην ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Οι προσπάθειες για αύξηση των ταξιδιωτικών εισπράξεων θα πρέπει να αποσκοπούν κατά κύριο λόγο στην αύξηση της δαπάνης ανά ταξίδι. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την παροχή περισσότερων και ανώτερης ποιότητας υπηρεσιών, καθώς και υπηρεσιών για ειδικά ενδιαφέροντα (π.χ. καταδυτικός τουρισμός). Σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης υπάρχουν και στον κλάδο των επαγγελματικών ταξιδιών προς ελληνικούς προορισμούς, ιδίως σε περιόδους εκτός αιχμής (συνεδριακός τουρισμός κ.λπ.). Το ελληνικό τουριστικό προϊόν παρουσιάζει υψηλή ελαστικότητα ζήτησης ως προς τις τιμές (μια αύξηση των τιμών στρέφει εύκολα τους τουρίστες προς ανταγωνιστικές αγορές) αλλά και ως προς τα εισοδήματα (μια δυσμενής οικονομική συγκυρία στις χώρες προέλευσης επηρεάζει αρνητικά την τουριστική δαπάνη).

Η διεθνής οικονομική κρίση αναμένεται να επηρεάσει δυσμενώς την ταξιδιωτική συμπεριφορά παγκοσμίως. Σύμφωνα με τις πρόσφατες εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, το 2009 οι τουριστικές αφίξεις θα παραμείνουν σταθερές ή ακόμη και θα παρουσιάσουν μείωση της τάξεως του 1% έως 2%. Ιδίως οι ευρωπαϊκές χώρες-προορισμοί αναμένεται ότι θα επηρεαστούν περισσότερο, καθώς πολλές από τις βασικές χώρες προέλευσης τουριστών προς αυτές βρίσκονται ήδη σε οικονομική ύφεση. Επομένως, η εισερχόμενη ταξιδιωτική κίνηση θα μειωθεί περαιτέρω. Η εν λόγω πτώση των αφίξεων, σε συνδυασμό με την αναμενόμενη συρρίκνωση της μέσης διάρκειας παραμονής των επισκεπτών από τις χώρες αυτές, πρόκειται να επηρεάσει σημαντικά τα έσοδα από τον τουρισμό.

Οι καθαρές εισπράξεις από την παροχή ταξιδιωτικών υπηρεσιών, που αντιπροσωπεύουν το 52,3% του συνόλου των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες, ανήλθαν το 2008 σε 3,7% του ΑΕΠ και κάλυψαν το 20,3% περίπου του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου. Το 2008 οι καθαρές εισροές από ταξιδιωτικές υπηρεσίες αυξήθηκαν κατά 1,4%, ενώ ο ρυθμός μεταβολής των αφίξεων παρουσίασε μικρή κάμψη, παρά την ανοδική τάση που παρατηρήθηκε το πρώτο εξάμηνο του 2008. Οι συνθήκες της αγοράς —εξάρτηση κυρίως από την ευρωπαϊκή αγορά και από μεγάλους Ευρωπαίους tour operators— τείνουν να προκαλούν συμπίεση των τιμών όταν οι τελευταίοι δείχνουν απροθυμία ανταπόκρισης στις αρχικά υψηλές προσφερόμενες τιμές των Ελλήνων ξενοδόχων. Τελικά οι Έλληνες ξενοδόχοι αναγκάζονται να προσφέρουν χαμηλότερες τιμές.

Οι καθαρές εισπράξεις από την παροχή υπηρεσιών θαλάσσιων μεταφορών ανήλθαν το 2008 σε 4,7% του ΑΕΠ, στο υψηλότερο επίπεδο της τελευταίας πενταετίας. Ωστόσο, ο ρυθμός ανόδου των καθαρών εισπράξεων σε όρους ευρώ επιβραδύνθηκε από 24% το 2007 σε 12% το 2008.

Τέλος, η αύξηση του πλεονάσματος του ισοζυγίου των τρεχουσών μεταβιβάσεων κατά 1,2δισ ευρώ οφείλεται στην αύξηση των μεταβιβάσεων από την ΕΕ προς τον τομέα της γενικής κυβέρνησης (κατά 318 εκατ. ευρώ) αλλά και τη σημαντική μείωση των πληρωμών του τομέα αυτού προς την ΕΕ (κατά 1,1 δισ ευρώ), δεδομένου ότι το Δεκέμβριο του 2007 οι εν λόγω πληρωμές περιελάμβαναν και την αναδρομική εισφορά (ύψους 1,1 δισ ευρώ) που είχε καταβάλει η Ελλάδα στον Κοινοτικό Προϋπολογισμό λόγω της προς τα άνω αναθεώρησης του ΑΕΠ.

Το ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων εμφάνισε πλεόνασμα 4,1 δις ευρώ το 2008, ελαφρά μικρότερο (κατά 242 εκατ. ευρώ) από ό,τι το 2007. Το συνολικό ισοζύγιο μεταβιβάσεων - τρεχουσών και κεφαλαιακών- παρουσίασε πλεόνασμα 6.8 δις ευρώ, αυξημένο κατά 926 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με το 2007. Οι συνολικές καθαρές μεταβιβάσεις πόρων από την ΕΕ (τρέχουσες μεταβιβάσεις συν κεφαλαιακές μείον αποδόσεις προς τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό) ανήλθαν σε 6,0 δις ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο 2,5% του ΑΕΠ.

Το 2008 οι χρηματοοικονομικές επενδύσεις, δηλαδή το άθροισμα των άμεσων επενδύσεων, των επενδύσεων χαρτοφυλακίου και των “λοιπών” επενδύσεων (που περιλαμβάνουν κυρίως διαπραγματευτικές τοποθετήσεις σε καταθέσεις και γeros), παρουσίασαν καθαρή εισροή κεφαλαίων ύψους 30,2 δις ευρώ, έναντι καθαρής εισροής ύψους 27,7 δις ευρώ το 2007. Ειδικότερα, καταγράφηκαν καθαρές εισροές κεφαλαίων ύψους 16,4 δις ευρώ για επενδύσεις χαρτοφυλακίου (έναντι καθαρής εισροής 17,4 δις ευρώ το 2007), 12,1 δις ευρώ για “λοιπές” επενδύσεις (έναντι 12,7 δις ευρώ το 2007) και 1,7 δις στην Ελλάδα από μη κατοίκους. Αυτές προήλθαν πρωτίστως από τις χώρες της ΕΕ, ιδίως της ζώνης του ευρώ, και σε πολύ μικρότερο βαθμό από τις άλλες χώρες του ΟΟΣΑ.

Η ελληνική οικονομία πλέον το 2009 αντιμετωπίζει μια βαθιά κρίση, με κύρια χαρακτηριστικά το πολύ μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα, το τεράστιο χρέος και τη συνεχή διάβρωση της ανταγωνιστικής της θέσης. Τα προβλήματα αυτά προϋπήρχαν της διεθνούς κρίσης του 2008 και ήταν αναπόφευκτο, χωρίς τολμηρές και αποφασιστικές παρεμβάσεις, να οδηγήσουν, αργά ή γρήγορα, σε αδιέξοδο. Καθώς οι παρεμβάσεις

αυτές δεν έγιναν, η κατάσταση επιδεινώθηκε, με αποκορύφωμα το δημοσιονομικό εκτροχιασμό το 2008 και το 2009 και την κλιμάκωση της διαφοράς αποδόσεων μεταξύ ελληνικών και γερμανικών κρατικών ομολόγων που ακολούθησε. Παράλληλα, η διεθνής κρίση μεγέθυνε τις συσσωρευμένες αρνητικές επιπτώσεις αυτών των χρόνιων αδυναμιών και επιτάχυνε την πτωτική πορεία της οικονομίας. Έτσι τον Απρίλιο του 2009 η Ελλάδα υπήχθη στη Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος, καθώς τα ελλείμματα του 2007 και του 2008 υπερέβαιναν την τιμή αναφοράς της Συνθήκης. Το 2009 το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης, όπως εγκαίρως είχε προειδοποιήσει η Τράπεζα της Ελλάδος, διαμορφώθηκε σε διψήφιο ποσοστό του ΑΕΠ (12,9%, σύμφωνα με τα στοιχεία που υποβλήθηκαν στην Eurostat στις 21.10.2009, και τελικά 13,6% σύμφωνα με αναθεωρημένα στοιχεία που δημοσιεύθηκαν από την Eurostat στις 22.4.2010), ενώ το δημόσιο χρέος έφθασε το 115,1% του ΑΕΠ.

Οι σημαντικότερες ορατές πλευρές αυτής της κατάστασης αποτυπώνεται ανάγλυφα στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, το οποίο το 2009 μειώθηκε σημαντικά κατά 8,2 δις ευρώ ή 23,5% και διαμορφώθηκε σε 26,6 δις ευρώ ή 11,2% του ΑΕΠ. Εξάλλου, το έλλειμμα του συνολικού ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και κεφαλαιακών μεταβιβάσεων, το οποίο αντιστοιχεί στις ανάγκες της οικονομίας για χρηματοδότηση από το εξωτερικό, μειώθηκε κατά 6,1 δις ευρώ ή 19,8% και διαμορφώθηκε στο 10,4% του ΑΕΠ (έναντι 12,8% του ΑΕΠ το 2008). Η πτώση της συνολικής εγχώριας ζήτησης και της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα αλλά και σειρά εξωγενών παραγόντων, όπως οι χαμηλές τιμές του αργού πετρελαίου στις διεθνείς αγορές και οι περιορισμένες καθαρές εισαγωγές πλοίων, είχαν αποτέλεσμα τη μεγάλη μείωση των καθαρών πληρωμών για εισαγωγές αγαθών. Ο περιορισμός του εμπορικού ελλείμματος και, δευτερευόντως, του ελλείμματος του ισοζυγίου των εισοδημάτων συνέβαλε στη σημαντική μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, παρά τη μεγάλη υποχώρηση των πλεονασμάτων των ισοζυγίων των υπηρεσιών και των τρεχουσών μεταβιβάσεων. Οι εξελίξεις αυτές αποτελούν συγκυριακό φαινόμενο, δεδομένου ότι παραμένουν οι δομικές αδυναμίες της οικονομίας οι οποίες τροφοδοτούν το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών. Υπενθυμίζεται ότι το έλλειμμα αυτό εξ' ορισμού αντανάκλα την υστέρηση της εθνικής αποταμίευσης έναντι της εγχώριας επενδυτικής δαπάνης, ενώ άμεσα οφείλεται στις μεγάλες απώλειες διεθνούς ανταγωνιστικότητας οι οποίες αντανάκλωνται και στην υποχώρηση των μεριδίων αγοράς των ελληνικών εξαγωγών που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια σύμφωνα και με την πρόσφατη μελέτη των υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Όσον αφορά το ισοζύγιο υπηρεσιών, λόγω της ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας ενδέχεται να υπάρξει μικρή αύξηση των καθαρών εισπράξεων από τη ναυτιλία και σταθεροποίηση των εισπράξεων από τον τουρισμό. Γενικότερα, η χρηματοδότηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών με τις εν λόγω εισπράξεις δεν πρέπει να θεωρείται πάντοτε εξασφαλισμένη, καθώς αυτές -κυρίως οι εισπράξεις από τη ναυτιλία- βασίζονται αφενός σε τελωνειακά στοιχεία για συναλλαγές με χώρες.

ΠΙΝΑΚΑΣ: Το Ισοζύγιο Τρεχουσών συναλλαγών τα έτη 2007-2009.

Πίνακας ΙΧ.1 Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών

(εκατ. ευρώ)

	Γανουαριος - Δεκέμβριος		
	2007	2008	2009*
I ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (I.A+I.B+I.Γ+I.Δ)	-32.602,2	-34.797,6	-26.630,9
I.A Εμπορικό ισοζύγιο (I.A.1-I.A.2)	-41.499,2	-44.048,8	-30.760,3
Ισοζύγιο κασιμάτων	-9.219,6	-1.215,6	-7.596,5
Εμπορικό ισοζύγιο χωρίς καύσιμα	-32.279,6	-31.894,3	-23.163,8
Ισοζύγιο πλοίων	-5.520,3	-4.705,0	-3.356,9
Εμπορικό ισοζύγιο χωρίς καύσιμα και πλοία	-26.759,3	-27.189,3	-19.806,9
I.A.1 Εξαγωγές αγαθών	17.445,5	19.812,9	15.318,6
Καύσιμα	3.037,3	4.254,5	3.063,2
Πλοία (εισπραξίες)	2.275,4	1.582,0	771,7
Λοιπά αγαθά	12.132,8	13.976,5	11.483,1
I.A.2 Εισαγωγές αγαθών	58.944,8	63.861,7	46.076,3
Καύσιμα	12.256,9	16.409,0	10.659,8
Πλοία (πληρωμές)	7.795,7	6.286,9	4.128,6
Λοιπά αγαθά	38.892,2	41.165,8	31.289,9
I.B Ισοζύγιο υπηρεσιών (I.B.1-I.B.2)	16.591,7	17.135,6	12.640,2
I.B.1 Εισπράξεις	31.337,3	34.066,2	26.983,3
Ταξιδιωτικό	11.319,2	11.635,9	10.400,3
Μεταφορές	16.939,3	19.188,3	13.552,2
Λοιπές υπηρεσίες	3.078,9	3.242,0	3.030,9
I.B.2 Πληρωμές	14.745,6	16.930,6	14.343,2
Ταξιδιωτικό	2.485,7	2.679,1	2.424,6
Μεταφορές	7.771,3	9.316,0	7.073,4
Λοιπές υπηρεσίες	4.488,6	4.935,5	4.845,1
I.Γ Ισοζύγιο εισοδημάτων (I.Γ.1-I.Γ.2)	-9.285,8	-10.643,0	-9.803,5
I.Γ.1 Εισπράξεις	4.558,5	5.573,2	4.124,9
Αμοιβές, μισθοί	366,9	344,7	294,6
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	4.191,7	5.228,5	3.830,3
I.Γ.2 Πληρωμές	13.844,3	16.216,2	13.928,4
Αμοιβές, μισθοί	332,6	410,1	411,9
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	13.511,7	15.806,1	13.516,4
I.Δ Ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων (I.Δ.1-I.Δ.2)	1.591,1	2.758,6	1.292,6
I.Δ.1 Εισπράξεις	6.608,1	6.882,7	5.380,7
Γενική κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	4.361,2	4.678,8	3.527,9
Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβόσματα κ.λπ.)	2.246,9	2.203,9	1.852,8
I.Δ.2 Πληρωμές	5.017,0	4.124,1	4.088,1
Γενική κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	3.825,4	2.717,6	2.679,6
Λοιποί τομείς	1.191,6	1.406,4	1.408,5
II ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1-II.2)	4.332,3	4.090,8	2.017,4
II.1 Εισπράξεις	4.673,9	4.637,8	2.328,1
Γενική κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	4.401,4	4.241,9	2.133,2
Λοιποί τομείς	272,4	395,9	194,9
II.2 Πληρωμές	341,6	547,0	310,7
Γενική κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	27,1	192,0	14,4
Λοιποί τομείς	314,5	354,9	296,3
III ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I+II)	-28.269,9	-30.706,8	-24.613,5
IV ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (IV.A+IV.B+IV.Γ+IV.Δ)	27.570,2	29.914,2	25.212,6
IV.A Άμεσες επενδύσεις ¹	-2.290,2	1.420,7	1.091,7
Κατοίκων στο εξωτερικό	-3.832,9	-1.650,4	-1.323,3
Μη κατοίκων στην Ελλάδα	1.542,7	3.071,1	2.415,0
IV.B Επενδύσεις χαρτοφυλακίου ¹	17.441,7	16.428,0	27.863,8
Απαιτήσεις	-16.351,1	-268,9	-3.773,0
Υποχρεώσεις	33.792,8	16.696,9	31.636,8
IV.Γ Λοιπές επενδύσεις ¹	12.740,6	12.094,6	-3.636,9
Απαιτήσεις	-16.266,1	-27.823,3	-23.875,7
Υποχρεώσεις	29.006,8	39.917,8	20.238,8
(Δάνεια γενικής κυβέρνησης)	-2341,7	-572,7	-2.335,0
IV.Δ Μεταβολή συναλλαγματικών διαθεσίμων ²	-322,0	-29,0	-106,0
V ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	699,7	792,6	-599,1
ΥΦΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ	2.491,0	2.521,0	3.857,0

ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 2009.

Η σημαντική μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου κατά 13,3 δις ευρώ το 2009 προήλθε από τη μείωση του εμπορικού ελλείμματος πλην καυσίμων και πλοίων κατά 7,4 δις ευρώ, των καθαρών πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων κατά 4,6 δις ευρώ και των καθαρών πληρωμών για αγορές πλοίων κατά 1,3 δις ευρώ.

Όσον αφορά το εμπορικό ισοζύγιο εκτός πλοίων και καυσίμων, οι πληρωμές για εισαγωγές μειώθηκαν κατά 9,9 δις ευρώ ή 24,0%, δηλαδή πολύ περισσότερο από ό,τι οι εισπράξεις από εξαγωγές, οι οποίες μειώθηκαν κατά 2,5 δις ευρώ ή 17,8%¹⁹. Αυξητική συμβολή στο εμπορικό έλλειμμα σε τρέχουσες τιμές αναμένεται να έχει κατά το 2010 η άνοδος των πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων και πλοίων. Η άνοδος της δαπάνης για εισαγωγές καυσίμων θα οφείλεται στην αύξηση της τιμής του αργού πετρελαίου στις διεθνείς αγορές, ενώ η δαπάνη για εισαγωγές πλοίων θα διαμορφωθεί σε υψηλότερα επίπεδα εξαιτίας της αναμενόμενης παραλαβής των πλοίων τα οποία είχαν παραγγελθεί τα προηγούμενα έτη.

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών συρρικνώθηκε κατά 4,5 δις ευρώ το 2009, λόγω της μείωσης των καθαρών εισπράξεων κυρίως από υπηρεσίες μεταφορών και δευτερευόντως από ταξιδιωτικές υπηρεσίες. Οι ακαθάριστες εισπράξεις από υπηρεσίες μεταφορών (κυρίως από την εμπορική ναυτιλία) μειώθηκαν κατά 29,4% με συνέπεια οι καθαρές εισπράξεις να περιοριστούν κατά 3,4 δις ευρώ. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι το μέσο ετήσιο επίπεδο των ναύλων τόσο των πλοίων μεταφοράς ξηρού (χύδην) φορτίου όσο και των πετρελαιοφόρων κατέγραψε το 2009 πτώση κατά 60% περίπου σε σύγκριση με το 2008.

Οι ακαθάριστες εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες, δηλαδή οι ταξιδιωτικές δαπάνες στην Ελλάδα από μη κατοίκους, μειώθηκαν κατά 10,6%, ενώ οι ταξιδιωτικές δαπάνες στο εξωτερικό από κατοίκους Ελλάδος μειώθηκαν κατά 9,5%, με αποτέλεσμα οι καθαρές εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες να μειωθούν κατά 981 εκατ. ευρώ. Η μείωση των ακαθάριστων εισπράξεων από τον τουρισμό οφείλεται στην πτώση των αφίξεων κατά 6,4%, η οποία συνοδευόταν από μείωση τόσο της μέσης δαπάνης όσο και της μέσης διάρκειας παραμονής.

¹⁹ Σύμφωνα με τα προσωρινά διαθέσιμα στοιχεία (ΕΣΥΕ) για τις εμπορευματικές συναλλαγές, η αξία των ελληνικών εξαγωγών χωρίς πετρελαιοειδή προς τις αγορές της ΕΕ μειώθηκε κατά 18,5%, ενώ προς τις τρίτες χώρες μειώθηκε κατά 10,5%.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων για την επισκοπούμενη περίοδο περιορίστηκε κατά 840 εκατ. ευρώ, αντανακλώντας τη μείωση των καθαρών πληρωμών για τόκους, μερίσματα και κέρδη. Ωστόσο, οι καθαρές πληρωμές για τόκους επί των ομολόγων και των εντόκων γραμματίων του Ελληνικού Δημοσίου σημείωσαν αύξηση, η οποία οφείλεται στην άνοδο μεταξύ τέλους Δεκεμβρίου του 2008 και τέλους Δεκεμβρίου του 2009 κατά 15,4% του ακαθάριστου χρέους της γενικής κυβέρνησης (με τη μορφή ομολόγων και εντόκων γραμματίων²⁰) που διακρατείται από κατοίκους του εξωτερικού. Το συνολικό ακαθάριστο εξωτερικό χρέος (του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα) —το οποίο τροφοδοτείται από τα ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών— ανήλθε στο τέλος Δεκεμβρίου του 2009 στο 170,0% του ΑΕΠ, από 151,6% που ήταν στο τέλος του 2008.

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων περιορίστηκε κατά 1,5 δισεκ. ευρώ, κυρίως λόγω της μείωσης των μεταβιβάσεων από την ΕΕ προς τον τομέα της γενικής κυβέρνησης και δευτερευόντως λόγω της μείωσης των εισπράξεων των λοιπών τομέων, ενώ οι πληρωμές του τομέα της γενικής κυβέρνησης προς την ΕΕ, όπως επίσης και των λοιπών τομέων, παρέμειναν στα ίδια περίπου επίπεδα²¹.

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων μειώθηκε σε 2,0 δις ευρώ (4,1 δις ευρώ το 2008). Έτσι, το συνολικό ισοζύγιο μεταβιβάσεων (τρεχουσών και κεφαλαιακών) παρουσίασε πλεόνασμα 3,3 δις ευρώ. Η μείωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων οφείλεται κυρίως στο ότι —ενώ από την έναρξη υλοποίησης του Γ' ΚΠΣ έχει απορροφηθεί το 98% περίπου της προβλεπόμενης κοινοτικής χρηματοδότησης των Διαρθρωτικών Ταμείων— όσον αφορά το ΕΣΠΑ (Δ' ΚΠΣ) 2007-2013 οι εκταμιεύσεις από τα Διαρθρωτικά Ταμεία (στα οποία πλέον περιλαμβάνεται και το Ταμείο Συνοχής) υπήρξαν περιορισμένες, λόγω καθυστερήσεων στην υλοποίηση των έργων και προγραμμάτων, εν μέρει λόγω του νέου, αυστηρότερου θεσμικού πλαισίου διαχείρισης και ελέγχων. Το 2009 οι συνολικές καθαρές μεταβιβάσεις πόρων από την ΕΕ (τρέχουσες και κεφαλαιακές μεταβιβάσεις

²⁰ Από 176,3 δις ευρώ στο τέλος του 2008 σε 203,4 δις ευρώ στο τέλος του 2009 (δημοσιευμένα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος).

²¹ Οι τρέχουσες μεταβιβάσεις από την ΕΕ περιλαμβάνουν κυρίως τις άμεσες ενισχύσεις και επιδοτήσεις στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), οι οποίες δεν έχουν σταθερή κατανομή κατά τη διάρκεια του έτους, καθώς και τις καταβολές από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, ενώ οι τρέχουσες μεταβιβάσεις προς την ΕΕ περιλαμβάνουν κυρίως τις αποδόσεις προς τον Κοινωνικό Προϋπολογισμό.

μειον αποδόσεις προς τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό) ανήλθαν σε 3,0 δις ευρώ (1,2% του ΑΕΠ).

Το σύνολο των χρηματοοικονομικών επενδύσεων παρουσίασε καθαρή εισροή 25,2 δις ευρώ το 2009. Ειδικότερα, καθαρή εισροή εμφάνισαν οι κατηγορίες των άμεσων επενδύσεων (ύψους 1,1 δις ευρώ) και των επενδύσεων χαρτοφυλακίου (ύψους 27,9 δις ευρώ), ενώ καθαρή εκροή (ύψους 3,6 δις ευρώ) εμφάνισε η κατηγορία των “λοιπών” επενδύσεων. Οι σημαντικότερες εισροές κεφαλαίων μη κατοίκων για άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα αφορούν την αύξηση της συμμετοχής της Credit Agricole SA (Γαλλία) στο μετοχικό κεφάλαιο της Εμπορική Bank και της Deutsche Telekom AG στο μετοχικό κεφάλαιο του ΟΤΕ. Συνολικά για το έτος, η καθαρή εισροή κεφαλαίων μη κατοίκων για άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα ανήλθε σε 2,4 δις ευρώ έναντι 3,1 δις ευρώ το 2008 όπως προαναφέρθηκε, ενώ η καθαρή εκροή κεφαλαίων κατοίκων Ελλάδος για άμεσες επενδύσεις στο εξωτερικό έφθασε το 1,3 δις ευρώ. Το μεγαλύτερο μέρος των εκροών αφορούσε επενδυτική δραστηριότητα στις βαλκανικές χώρες και στη Μάλτα. Το σχετικά χαμηλό επίπεδο των ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα αντανακλά και αυτό τα διαρθρωτικά προβλήματα της οικονομίας και ιδίως τα στοιχεία δυσκαμψίας στις αγορές προϊόντων και εργασίας, τις αδυναμίες των υποδομών και τις περίπλοκες και χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες.

Στην κατηγορία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου σημειώθηκε εισροή κεφαλαίων για αγορές ομολόγων και εντόκων γραμματίων του Ελληνικού Δημοσίου από μη κατοίκους, ύψους 31,1 δις ευρώ, έναντι 19,9 δις ευρώ το 2008 (διαφορά που κυμαίνεται στο 11,2 δις), ενώ η εκροή κεφαλαίων για αγορά ομολόγων και εντόκων γραμματίων του εξωτερικού από κατοίκους Ελλάδος ανήλθε σε 2,2 δις ευρώ. Οι “λοιπές” επενδύσεις κατέγραψαν καθαρή εκροή ύψους 3,6 δις ευρώ, η οποία οφείλεται κυρίως στην αύξηση των τοποθετήσεων εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και θεσμικών επενδυτών σε καταθέσεις και γερως στο εξωτερικό κατά 23,4 δις ευρώ. Η εκροή αυτή αντισταθμίστηκε σε μεγάλο βαθμό από την αύξηση (κατά 15,6 δις ευρώ) των αντίστοιχων τοποθετήσεων στην Ελλάδα από πιστωτικά ιδρύματα και θεσμικούς επενδυτές του εξωτερικού, καθώς και από την εισροή ύψους 4,6 δις ευρώ για τη χορήγηση δανείων στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα από μη κατοίκους. Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας διαμορφώθηκαν σε 3,9 δις ευρώ στο τέλος του 2009.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η πορεία της ανεργίας στην Ελλάδα είναι παρόμοια με αυτή στις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες, δηλαδή ενώ μέχρι και την πρώτη πετρελαϊκή κρίση το 1970 δεν αποτελούσε πρόβλημα η άνοδος της ήταν σημαντική από το σημείο εκείνο και έπειτα. Η ανεργία στην Ελλάδα είναι σε μεγάλο βαθμό φαινόμενο διαρθρωτικό και επομένως η καταπολέμηση της απαιτεί σε μεγάλο βαθμό ενεργοποίηση μικροοικονομικών πολιτικών. Τα ποσοστά ανεργίας διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των διαφόρων ομάδων ηλικίας, επιπέδων εκπαίδευσης, περιοχών αλλά και φυλών.

Το πρόβλημα της ανεργίας είναι αρκετά πολύπλοκο ενώ οι αιτίες της ποικίλουν. Μελετώντας την ελληνική αγορά εργασίας προκύπτει πως το πρόβλημα της ανεργίας οφείλεται κυρίως σε θεσμικούς παράγοντες. Συγκεκριμένα, παρατηρούμε πως η τάση των Ελλήνων για ανώτερη εκπαίδευση αλλά και ο προσανατολισμός του εκπαιδευτικού συστήματος προς το δημόσιο τομέα έχει αυξήσει σημαντικά την προσφορά πτυχιούχων χωρίς να βρίσκει ιδιαίτερη ανταπόκριση από την πλευρά της ζήτησης. Το φαινόμενο αυτό έχει οδηγήσει σε υψηλά επίπεδα ανεργίας μεταξύ των πτυχιούχων. Άλλοι παράγοντες που συντηρούν την ανεργία είναι η υψηλή προστασία των εργαζομένων και το υψηλό μη μισθολογικό κόστος αφού δυσκολεύουν την πρόσβαση των νεοεισερχομένων στον κόσμο της εργασίας. Επιπλέον, οι κυβερνητικές πολιτικές και συγκεκριμένα οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης δε φαίνονται ικανές να μειώσουν το ποσοστό της ανεργίας. Τέλος, η εισροή των μεταναστών κατά τα τελευταία χρόνια δεν να έχει σημαντική επίδραση στην ανεργία ενώ ενεργεί μάλλον θετικά στην παραγωγικότητα του αγροτικού τομέα. Όπως προκύπτει λοιπόν από τα παραπάνω το πρόβλημα της ανεργίας στην Ελλάδα είναι σε μεγάλο βαθμό διαρθρωτικό και επομένως η καταπολέμηση του απαιτεί την ενεργοποίηση μικροοικονομικών πολιτικών σε συνδυασμό φυσικά με άλλους παράγοντες όπως η προσπάθεια προσέλκυσης επενδύσεων σε τομείς με διεθνείς ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Η ανεργία για να μειωθεί απαιτεί διαρθρωτικά μέτρα ώστε να θεραπευτούν οι στρεβλώσεις της αγοράς.

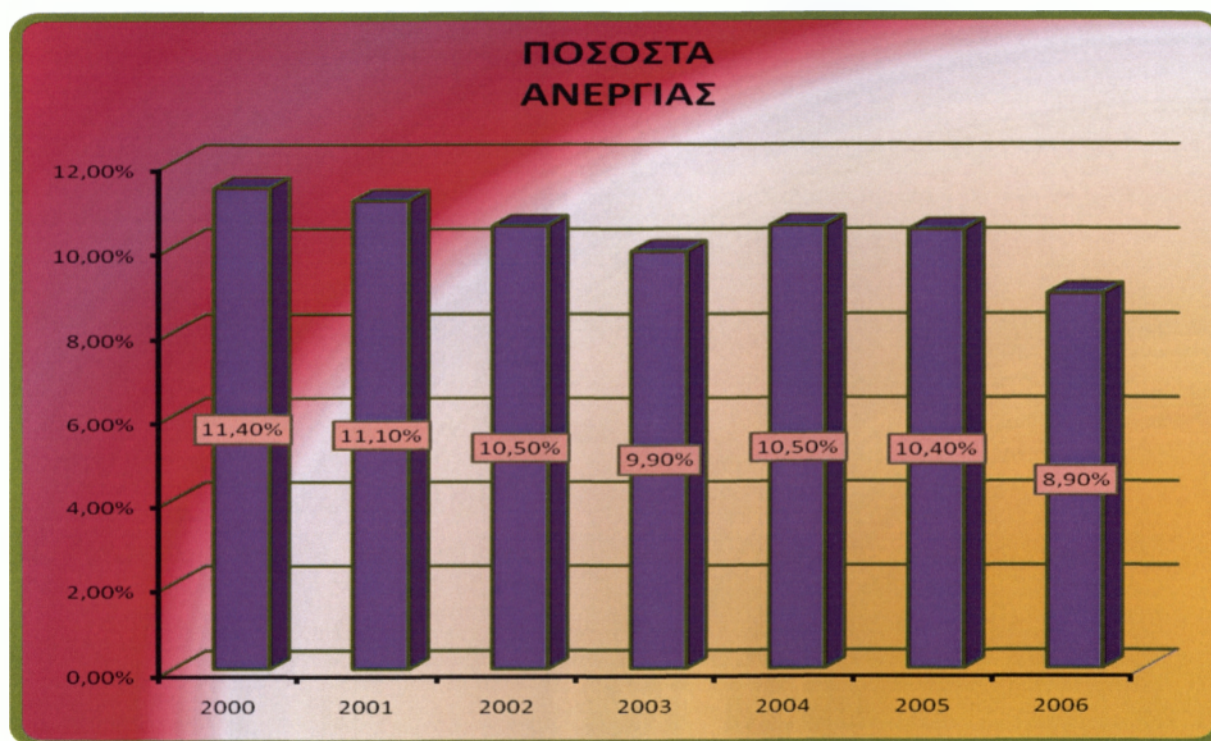
Πριν από την πρώτη πετρελαϊκή κρίση η Ελληνική οικονομία ήταν μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες ευρωπαϊκές οικονομίες ενώ η καταγεγραμμένη ανεργία βρισκόταν σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Μετά το 1974 ο ρυθμός ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας έπεσε σε πολύ χαμηλά επίπεδα και η ανεργία αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό. Ωστόσο, το φαινόμενο τόσο της απότομης αύξησης της ανεργίας όσο και του πολύ χαμηλού ποσοστού της πριν το 1980, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με επιφύλαξη εφόσον από το σημείο εκείνο και έπειτα άλλαξε ο τρόπος καταγραφής της με αποτέλεσμα να εμφανιστεί το πραγματικό της επίπεδο. Στις αρχές της

δεκαετίας του 1990 η ανεργία αυξήθηκε σημαντικά και ξεπέρασε τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ίδια πορεία φαίνεται να έχει η ανεργία και την πενταετία 1995-2000 σύμφωνα με στοιχεία της EUROSTAT, λόγω και της ιδιαίτερα έντονης παρουσίας των γυναικών στην αγορά εργασίας, αυτήν την περίοδο. Ειδικότερα το ποσοστό των γυναικών στην απασχόληση (για όλες τις ηλικίες) έχει ανέλθει από 36% το 1995 σε 43% το 2002, ενώ το αντίστοιχο των ανδρών κατά την ίδια χρονική περίοδο αυξήθηκε από 64% σε μόλις 71% περίπου. Ωστόσο παρά την οποιαδήποτε πρόοδο που σημειώθηκε όσον αφορά τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, ιδιαίτερα ανησυχητική είναι η εξέλιξη της ανεργίας των γυναικών καθώς το 1992 το ποσοστό ανέρχονταν στο 11,7% και εκτοξεύθηκε στην κυριολεξία το 2000 στο 16,8%.

4.1 Πριν την κρίση, την περίοδο 2000-2006.

Πριν εκδηλωθεί η παρούσα οικονομική κρίση, η ανεργία στην Ελλάδα εμφανιζόταν σχετικά σταθεροποιημένη, με ελαφρά πτωτικές τάσεις, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα που ακολουθεί.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Τα ποσοστά ανεργίας για την περίοδο 2000-2006.

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ.EUROSTAT.

Το 2000 και έπειτα μέχρι και το 2003 παρατηρούμε μια πτωτική τάση του ποσοστού της ανεργίας με μια άνοδο το 2004 της τάξεως του 0,6% ,γιατί η συνολική απασχόληση αυξήθηκε το 2004 κατά 2,9%. Το ποσοστό ανεργίας όμως παρέμεινε στο επίπεδο του 10,5%, δεδομένου ότι το εργατικό δυναμικό αυξήθηκε σε παρόμοιο βαθμό με την απασχόληση. Το 2005 παραμένει στα ίδια επίπεδα περίπου. Η αγορά εργασίας το 2005 χαρακτηρίστηκε από αύξηση της απασχόλησης κατά 1,3% (σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού- ΕΕΔ) αύξησης του συνολικού αριθμού των ωρών εργασίας²² κατά 1,8% και μείωση του ποσοστού ανεργίας στο 9,9% (δηλαδή κατά 0,6 της εκατοστιαίας μονάδας έναντι του 2004).

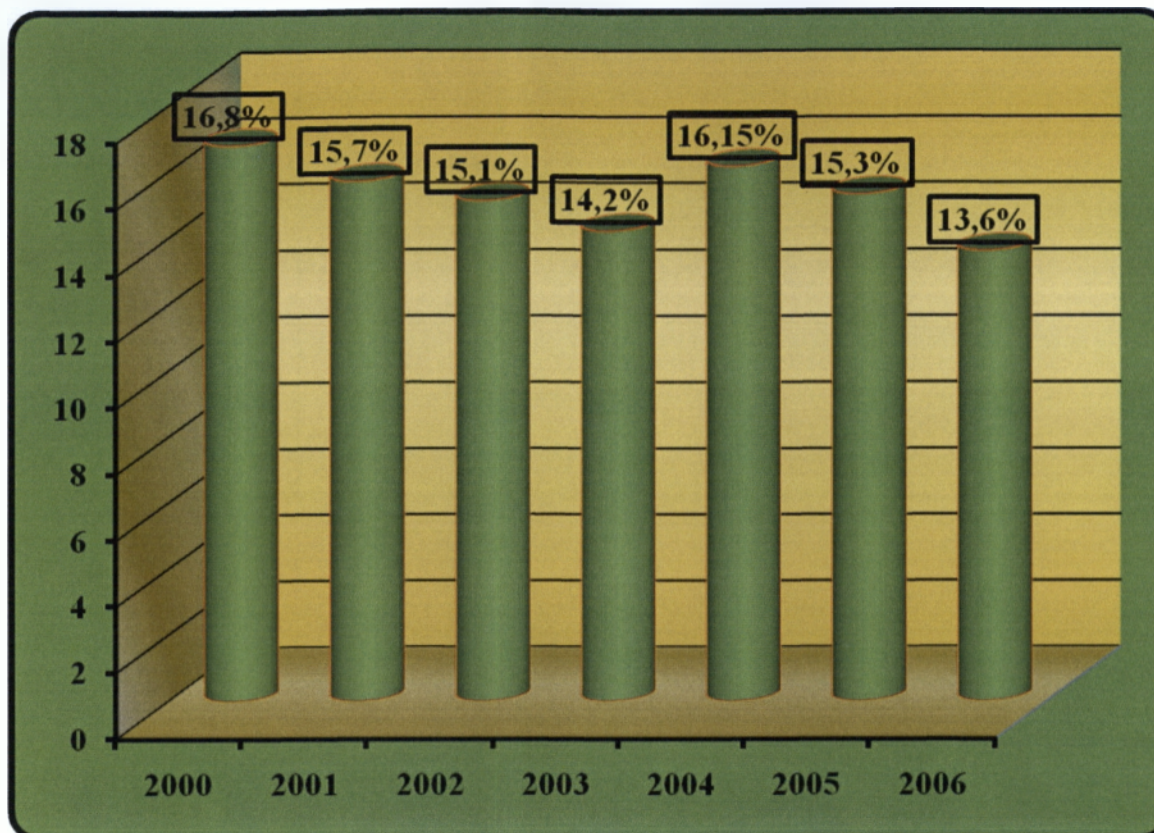
Η αύξησης της απασχόλησης , σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ο πληθυσμός ηλικίας 15-64 ετών έμεινε ουσιαστικά αμετάβλητος είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης από 59,4% κατά μέσον όρο το 2004 σε 60,1% κατά μέσον όρο το 2005. Το ποσοστό απασχόλησης αυξήθηκε για όλες τις ηλικιακές ομάδες πλην εκείνης των νέων μεταξύ 15 και 24 ετών , για την οποία μειώθηκε στο 25% το 2005 ,από 26,8% το 2004.

Το 2006 έχουμε αύξηση των απασχολούμενων και μείωση του αριθμού των ανέργων. Συμφώνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ), ο αριθμός των απασχολούμενων αυξήθηκε κατά 1,9% και το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε κατά μια εκατοστιαία μονάδα, από 9,9% το 2005 σε 8,9% το 2006. Η άνοδος της απασχόλησης το 2006 ήταν σημαντική και αρκετά υψηλότερη από εκείνη που καταγράφηκε την περίοδο 2000-2005, όταν ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης κατά 4,4% συνοδεύτηκε από μέση ετήσια αύξηση της απασχόλησης κατά 1,3% περίπου. Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα , η ανάλυση των ποιοτικών στοιχείων που έχουν να κάνουν με τα ποσοστά ανεργίας, εμφανίζουν τις γυναίκες και τους νέους να αντιμετωπίζουν το μεγαλύτερο πρόβλημα. Πιο συγκεκριμένα, το ποσοστό των γυναικών στην συνολική απασχόληση στην Ελλάδα (δηλαδή ο λόγος των απασχολούμενων γυναικών προς το συνολικό αριθμό απασχολούμενων) υπολείπεται σημαντικά των ανδρών²³. Η απόσταση που χωρίζει τα ποσοστά συμμετοχής ανδρών και γυναικών στην απασχόληση παραμένει στην Ελλάδα μία από τις υψηλότερες της Ευρώπης.

²² Ο συνολικός αριθμός των ωρών εργασίας υπολογίζεται ως το γινόμενο των μέσων εβδομαδιαίων ωρών εργασίας ανά εργαζόμενο επί τον αριθμό των απασχολούμενων. Οι μέσες ώρες εβδομαδιαίας εργασίας ανά απασχολούμενο αυξήθηκαν το 2005 κατά 0,5%.

²³ «Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ». ΕΛΕΝΗ ΝΙΝΑ-ΠΑΖΑΡΖΗ, ΑΝ.ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ, 2004.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Ποσοστά ανεργίας των γυναικών για τα έτη 2000 έως 2006.

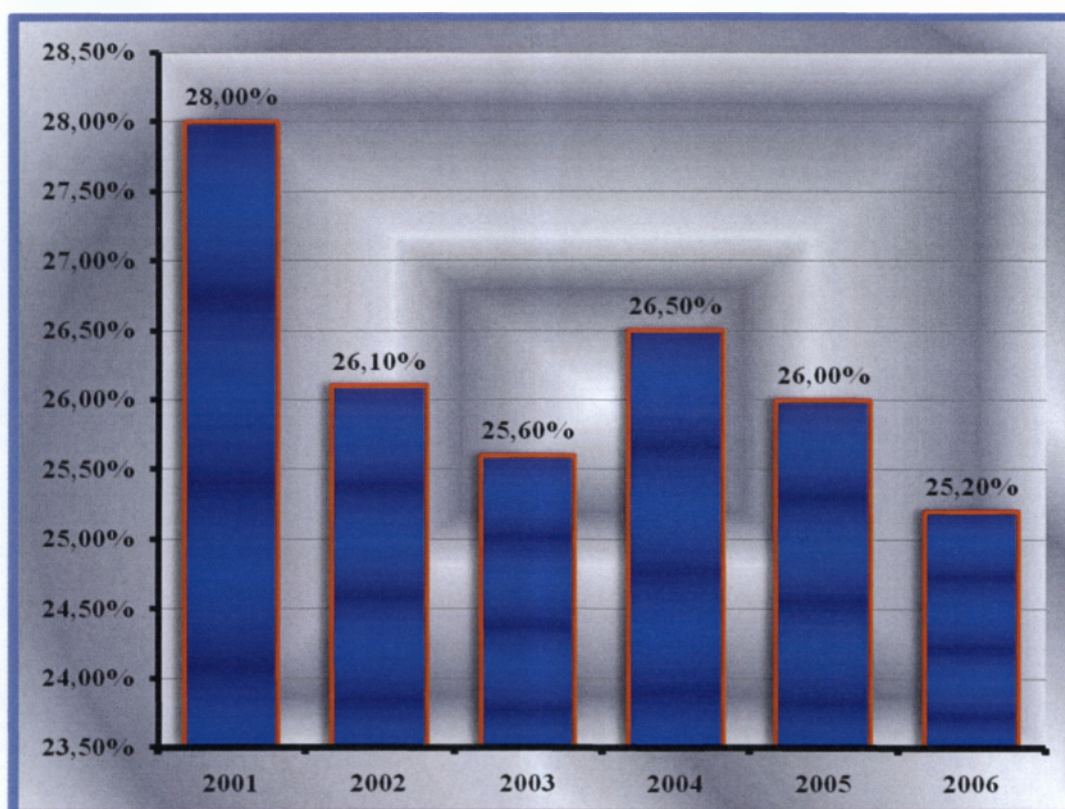
Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού & Eurostat

Αναδρομικά θα λέγαμε ότι, τα τελευταία χρόνια η ισορροπία της απασχόλησης δείχνει μια μικρή μετατόπιση υπέρ των γυναικών. Όπως φαίνεται στο παραπάνω διάγραμμα, παρατηρείται μία κάμψη στο ποσοστό ανεργίας των γυναικών που από 16,8%, υποχωρεί σταδιακά στα επίπεδα του 13,6%, μετά από προσωρινή αύξηση το 2004-2005. Φαίνεται συνεπώς, ότι παρά τη μαζική είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας και ην ανατροπή των πατριαρχικών δομών της κοινωνίας, η συνολική κατάσταση των γυναικών είναι ιδιαίτερα μειονεκτική σε σχέση με αυτή των ανδρών. Ειδικότερα, η γυναικεία απασχόληση υπολείπεται σημαντικά της ανδρικής, η γυναικεία ανεργία είναι σαφώς υψηλότερη, οι γυναίκες απειλούνται πολύ περισσότερο απ' το φαινόμενο της μακροχρόνιας ανεργίας ενώ προτιμούνται στις θέσεις ευέλικτης απασχόλησης, όπως είναι η μερική και η προσωρινή απασχόληση. Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών διαμορφώθηκε το 2006 σε 13,6% από 15,3% το 2005, έναντι του 9% που είχαμε στην Ε.Ε.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι μισό περίπου εκατομμύριο γυναικών στην Ελλάδα (μαζί με αρκετές χιλιάδες μεταναστών) εργάζεται σε συνθήκες που διαφεύγουν από την στατιστική, την φορολογία και την νομοθεσία. Εργάζονται δηλαδή είτε με προσωρινή απασχόληση, είτε σε μικρές

επιχειρήσεις ,είτε στην αδήλωτη εργασία κυρίως σε οικονομικές δραστηριότητες ,όπως η ένδυση και η υπόδηση ,η κατ' οίκον ηλεκτρολόγηση και η επεξεργασία κειμένου και η εργασία από το σπίτι. Στην κατηγορία αυτή εντάσσεται και η πλειοψηφία των μεταναστριών που ασχολούνται κυρίως ως οικιακοί βοηθοί και βοηθητικές νοσοκόμες.

Ποσοστά ανεργίας των νέων ηλικίας 15-24. για τα έτη 2001 έως 2006.

Πηγή : ΕΣΥΕ

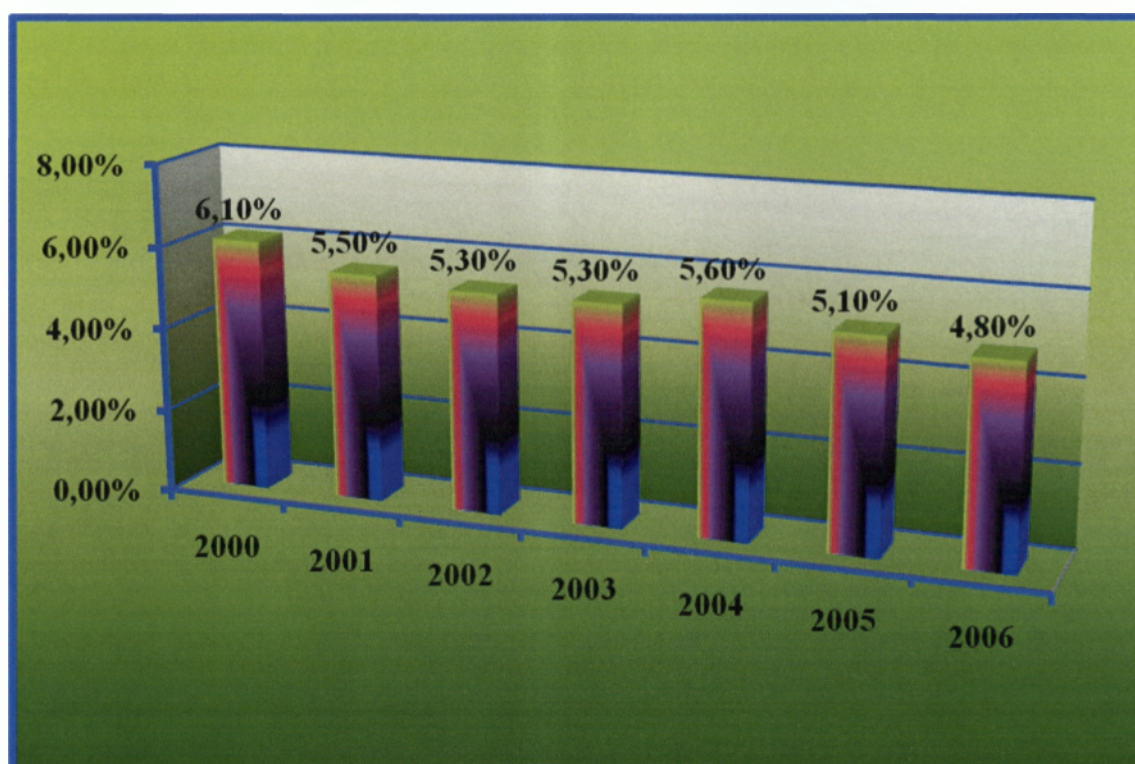
Μία ακόμα κατηγορία που πλήττεται κατά κανόνα περισσότερο από την ανεργία, είναι οι νέοι, των οποίων τα ποσοστά ξεπερνούν για το ίδιο χρονικό διάστημα (2000-2006), το 20-25% .

Στο παραπάνω διάγραμμα απεικονίζονται τα ποσοστά των νέων ανέργων ηλικίας 15-24 για τα έτη 2000 έως 2006. Οι νέοι αντιμετωπίζουν μεγάλα ποσοστά ανεργίας όπως παρατηρούμε και στο διάγραμμα. Διαχρονικά ,απ' το 2001 και έπειτα μέχρι το 2006 παρατηρούμε βέβαια μια μείωση του ποσοστού κατά 6% αλλά ήδη είναι σε πολύ υψηλά επίπεδα σε σχέση με το γενικό ποσοστό ανεργίας του εργατικού δυναμικού. Το ποσοστό των νέων από 15-24 ετών διαμορφώθηκε το 2006 σε 25,2% από 26% που ήταν το 2005.

Όσον αφορά την μακροχρόνια ανεργία (που είναι η ανεργία που διαρκεί περισσότερο από ένα έτος), επίσης τα ποσοστά της κυμαίνονται σε υψηλά επίπεδα και πλήττει κυρίως τους νέους 15-24 ετών που προσπαθούν να εισχωρήσουν στην αγορά εργασίας χωρίς την απαραίτητη προϋπηρεσία

ως εφόδιο. Παρατηρώντας το διάγραμμα πιο κάτω ,βλέπουμε ότι η μακροχρόνια ανεργία στην Ελλάδα βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα αλλά διαχρονικά εμφανίζει μια πτωτική τάση. Το 2000 είχε ποσοστό 6,1% έκανε μια καμπύλη μέχρι και το 2003 όπου είχε μειωθεί κατά 0,8% και έφτασε το 2006 στο 4,8%.

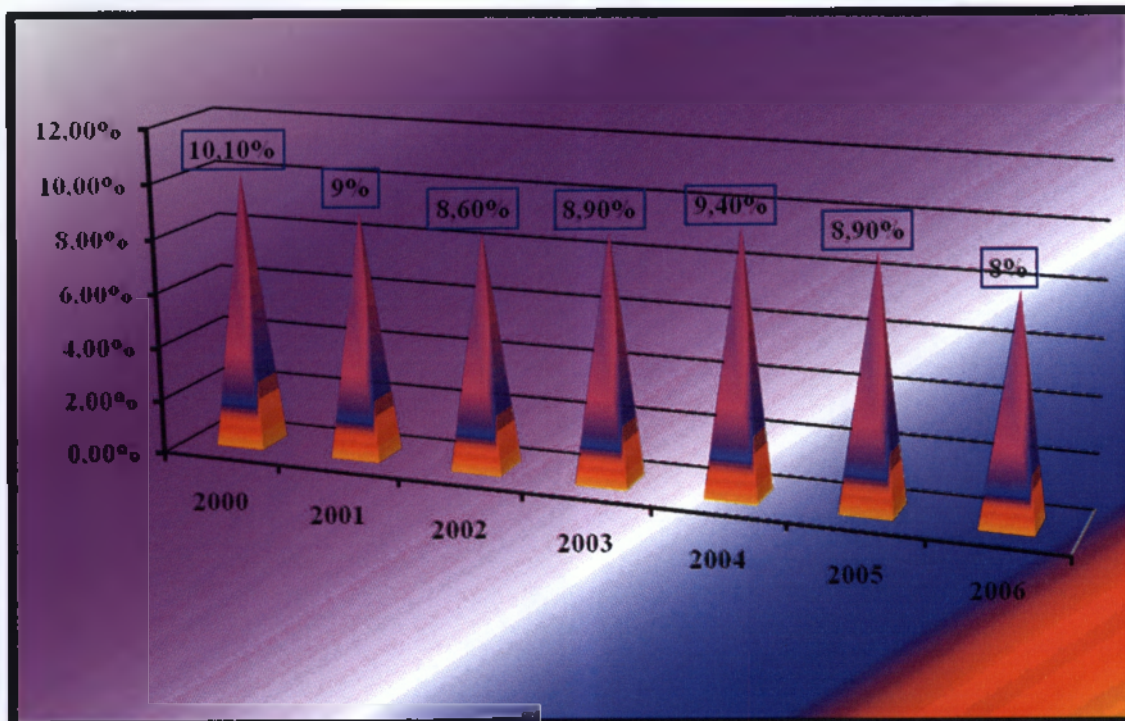
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας για τα έτη 2000 έως 2006.

Πηγή :EUROSTAT

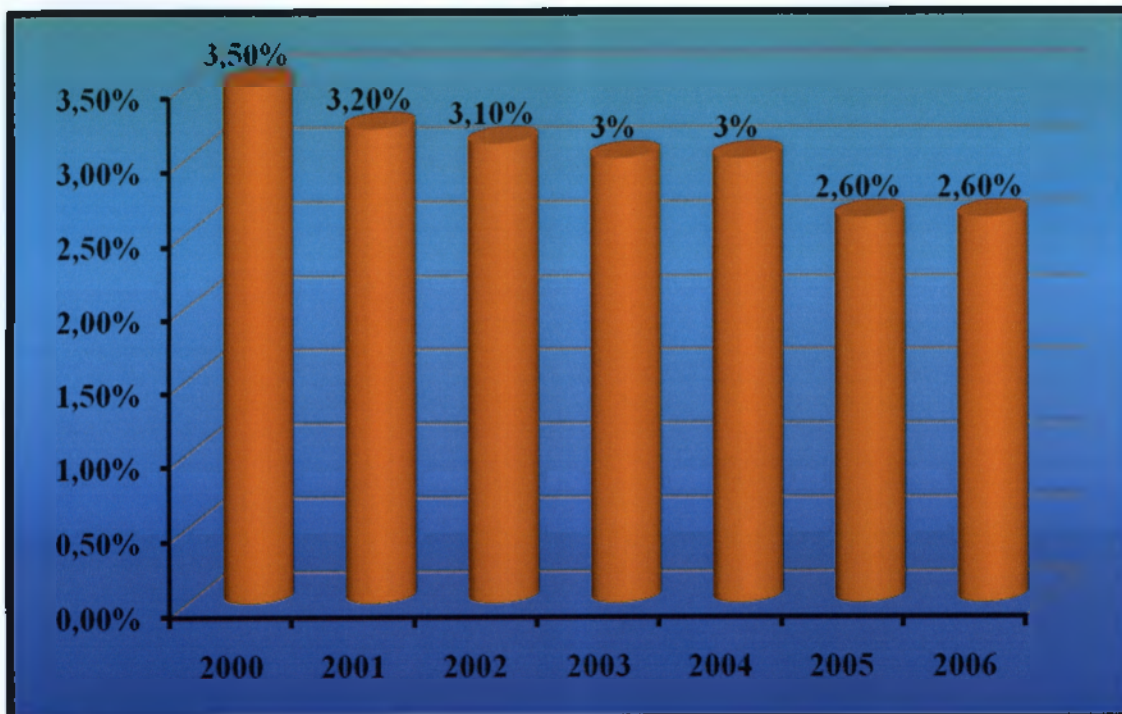
Μεγάλη διαφορά σ' αυτό το σημείο υπάρχει και ανάλογα το φύλο καθώς οι γυναίκες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο πρόβλημα απ' τους άνδρες. Στο παρακάτω διάγραμμα αντικατοπτρίζεται το ποσοστό της μακροχρόνιας ανεργίας των γυναικών επί του συνολικού γυναικείου ενεργού εργατικού πληθυσμού. Οι μακροχρόνια άνεργες γυναίκες βλέπουμε ότι μειώνονται από το 2000 μέχρι και το 2002 που εμφανίζει το ποσοστό αυτό μια μείωση της τάξεως του -1,2%. Το 2003 έχουμε πάλι μια ανοδική πορεία για να καταλήξει ξανά το 2006 στο 8%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Μακροχρόνια ανεργία γυναικών επί του συνολικού γυναικείου ενεργού εργατικού πληθυσμού για τα έτη 2000-2006.

ΠΗΓΗ: EUROSTAT

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Μακροχρόνια ανεργία ανδρών επί του συνολικού ανδρικού ενεργού εργατικού πληθυσμού για τα έτη 2000-2006.

ΠΗΓΗ: EUROSTAT

Στη συνέχεια ακολουθεί το διάγραμμα, που μας δείχνει το ποσοστό ανεργίας των μακροχρόνια ανδρών επί του συνολικού ανδρικού ενεργού εργατικού πληθυσμού. Οι μακροχρόνια άνεργοι άνδρες παρατηρούμε ότι με το πέρας των χρόνων μειώνουν το ποσοστό τους γιατί το 2000 είχαν ποσοστό 3,5% και μετά από μια μειωτική πορεία φτάνει το 2006 στο 2,6%.

4.2 Κατά τη διάρκεια της κρίσης, την περίοδο 2007-2009.

Η μείωση της ανεργίας στην διάρκεια των ετών 2000-2007, στην Ελλάδα, ανήλθε συνολικά σε 3 εκατοστιαίες μονάδες και προήλθε κυρίως από την μείωση του αριθμού των νέων ανέργων 15-24 ετών, των μακροχρόνια ανέργων και των νεοεισερχόμενων ανέργων. Τα στοιχεία τόσο της ΕΕΔ όσο και του ΟΑΕΔ²⁴ δείχνουν σημαντική μείωση του αριθμού των ανέργων το 2007. Σύμφωνα με τον ορισμό και τα στοιχεία της ΕΕΔ ο μέσος αριθμός των ανέργων το 2007 406.9 χιλιάδες άτομα (ποσοστό ανεργίας 8,3%), δηλαδή μικρότερος κατά 27,5 χιλιάδες από ότι το 2006 (ποσοστό ανεργίας 8,9%). Το εργατικό δυναμικό, το οποίο ανέρχεται σε 4.92 εκατομμύρια άτομα αντιστοιχεί στο 68,2% του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15-64 ετών), ενώ η απασχόληση η οποία ανέρχεται σε 4.52 εκατομμύρια άτομα, αντιστοιχεί στο 62,7% του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας. Υψηλή, όμως, παραμένει η αναλογία (33,0%) του οικονομικά μη ενεργού πληθυσμού 15-64 ετών στον αντίστοιχο πληθυσμό. Δηλαδή, περίπου το 1/3 του παραγωγικού πληθυσμού δεν είναι ενταγμένο στην αγορά εργασίας, δύο από τους τρεις άνεργους είναι γυναίκες, και τα υψηλότερα ποσοστά μη συμμετοχής στην αγορά εργασίας παρατηρούνται στις ηλικίες 15-24 ετών και 55-64 ετών.

Η βελτίωση του 2007 στην Ελλάδα προήλθε από την άνοδο της απασχόλησης κατά 1,3% και μείωση του ποσοστού κατά 0,6 της εκατοστιαίας μονάδας. Η άνοδος της απασχόλησης προήλθε κυρίως από τον ιδιωτικό μη αγροτικό τομέα, όπου η απασχόληση αυξήθηκε με ρυθμό 2,0% συμβάλλοντας στην άνοδο της συνολικής απασχόλησης κατά 1,3 εκατοστιαία μονάδα, ενώ στο δημόσιο τομέα η απασχόληση αυξήθηκε με ρυθμό 1,3% συμβάλλοντας κατά 0,3 της εκατοστιαίας

²⁴ Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού. Τα στοιχεία του ΟΑΕΔ προέρχονται από την μηνιαία καταγραφή όσων προσέρχονται στα κατά τόπους γραφεία που διατηρεί η εν λόγω υπηρεσία τα οποία είναι ηλεκτρονικά συνδεδεμένα με την κεντρική υπηρεσία και ζητούν να λάβουν κάρτα ανεργίας. Η καταγραφή στον ΟΑΕΔ πραγματοποιείται με δήλωση του/της ενδιαφερόμενου/ης και χωρίς να διερευνάται η ακριβής θέση στην αγορά εργασίας. Η εγγραφή στον ΟΑΕΔ πραγματοποιείται για διάφορους λόγους αλλά και για εξεύρεση εργασίας. Ταυτόχρονα όμως δεν εγγράφονται υποχρεωτικά όλοι οι άνεργοι με αποτέλεσμα ένας αριθμός πραγματικά ανέργων να μην καταγράφεται. Συνεπώς, είναι αρκετά δύσκολο από τα στοιχεία της εγγεγραμμένης ανεργίας να προσδιοριστεί επακριβώς ο αριθμός των πραγματικών ανέργων.

μονάδας.²⁵ Αντίθετα, στον αγροτικό τομέα η απασχόληση συνέχισε την πτωτική τάση που παρουσιάζει από τις αρχές της δεκαετίας του '90 και μειώθηκε κατά 2,5%, συμβάλλοντας κατά 0,3 της εκατοστιαίας μονάδας στη μεταβολή της συνολικής απασχόλησης. Η αυξημένη ζήτηση εργασίας φαίνεται ότι προήλθε κυρίως από επιχειρήσεις με 10 ή λιγότερους απασχολούμενους, ενώ μικρότερη ήταν η άνοδος στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις (σε επιχειρήσεις με 10 ή λιγότερους εργαζόμενους εκτιμάται ότι αυξήθηκε 3,6%, συμβάλλοντας στην άνοδο της μισθωτής απασχόλησης στον τομέα αυτό κατά περίπου 2 εκατοστιαίες μονάδες, ενώ στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις ο ρυθμός ήταν 2,6% και συνέβαλε στην άνοδο της μισθωτής απασχόλησης στον τομέα αυτό κατά 1,2 της εκατοστιαίας μονάδας).

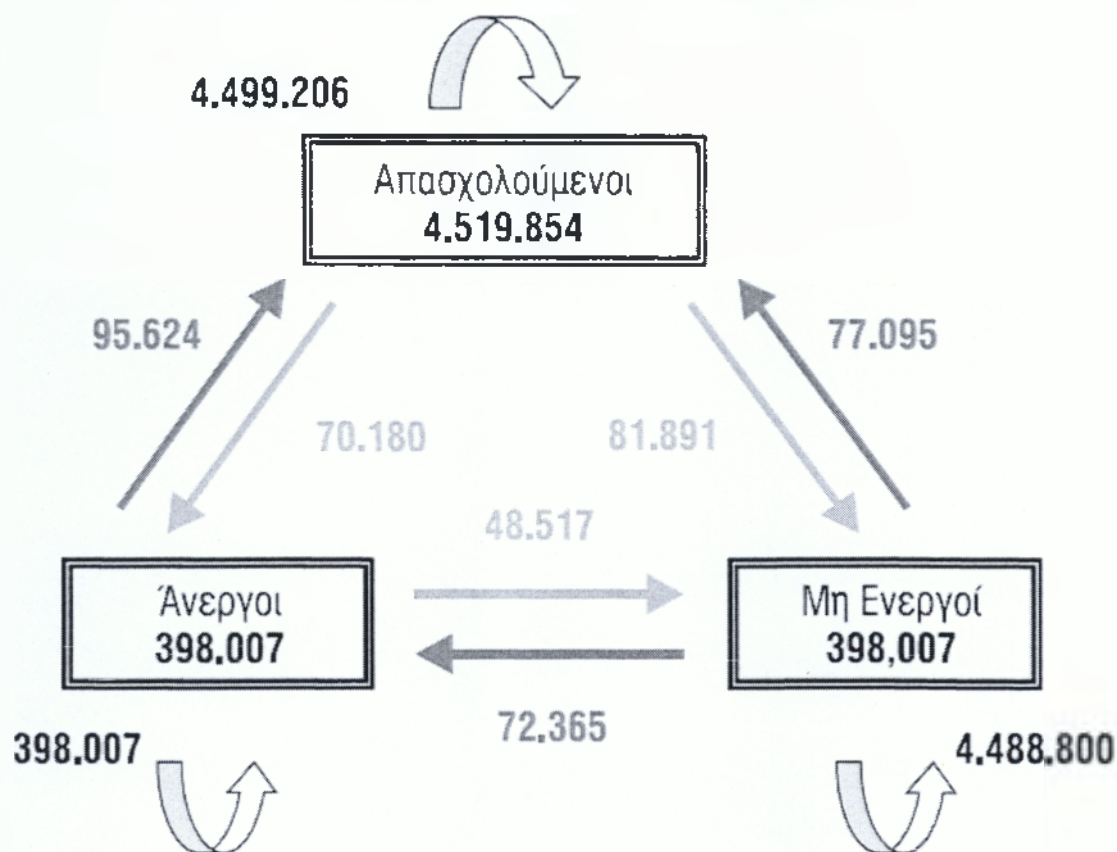
Η μείωση της ανεργίας των τελευταίων ετών σύμφωνα με τους υπολογισμούς του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ σχετίζεται, πρώτον, με την στροφή των νοικοκυριών των εργαζομένων σε υψηλό δανεισμό κατά την τελευταία τριετία, και δεύτερον, στην αύξηση των εισοδημάτων από εργασία ενός μεριδίου των νοικοκυριών των εργαζομένων χάρη στην αύξηση της απασχόλησης κατά 8% στην τελευταία πενταετία.

Όπως διαπιστώνουμε από το Διάγραμμα που ακολουθεί, από τους απασχολούμενους του προηγούμενου έτους²⁶ (4.499.206 άτομα), εξήλθαν περί τους 80.000 εργαζόμενους προς την κατεύθυνση των μη ενεργών και περί τους 70.000 στην κατεύθυνση των ανέργων. Ταυτόχρονα, εισήλθαν ως εργαζόμενοι 172.720 άτομα από τους οποίους το 55,4% προέρχεται από την κατηγορία των ανέργων. Έτσι το τελικό μέγεθος της απασχόλησης διαμορφώθηκε σε 4.519.854 άνδρες και γυναίκες. Από την κατηγορία των ανέργων όπου κατά τον προηγούμενο χρόνο υπήρχαν 399.600 άτομα, διαπιστώνουμε εκροές, οι οποίες υπερβαίνουν το 1/3 των ανέργων (περί τα 144.140 άτομα). Τα 2/3 εξ' αυτών (66,3,0%), δηλαδή 95.624 άτομα, βρήκαν εργασία.

²⁵ Η διάκριση σε ιδιωτικό και σε δημόσιο τομέα στηρίζεται στα στοιχεία της ΕΕΔ για το ιδιοκτησιακό καθεστώς της επιχείρησης στην οποία εργάζεται ο απασχολούμενος. Ο δημόσιος τομέας περιλαμβάνει τις δημόσιες υπηρεσίες, τα ΝΠΔΔ, τα ΝΠΙΔ του δημοσίου, τους δημόσιους οργανισμούς, τους Δήμους, της Κοινότητες, τις Δημοτικές επιχειρήσεις, τις Δημόσιες Επιχειρήσεις Κοινής Ωφέλειας και τις επιχειρήσεις που ελέγχονται από το Δημόσιο.

²⁶ Το συγκεκριμένο μέγεθος διαφέρει από τον αριθμό των απασχολούμενων του προηγούμενου έτους πάνω στον οποίο βασίζεται η ετήσια μεταβολή της απασχόλησης, καθώς στο διάστημα το οποίο μεσολαβεί μεταξύ των χρονικών περιόδων των ερευνών έχουν συντελεστεί μεταβολές με αποτέλεσμα το μέγεθος της απασχόλησης να εμφανίζεται διαφοροποιημένο. Η ίδια διαφοροποίηση κατά συνέπεια παρατηρείται και στα μεγέθη των ανέργων και των μη ενεργών.

Ροές από και προς την Απασχόληση, 2007

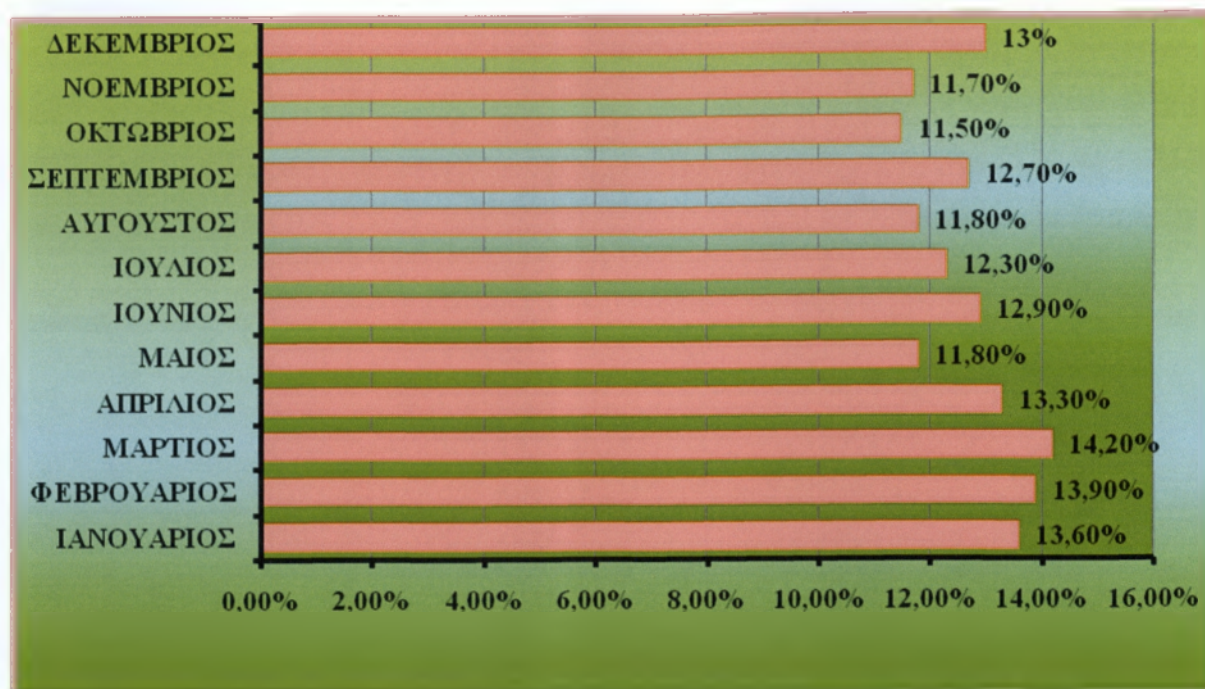

Πηγή: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 2007 Β τριμηνο.

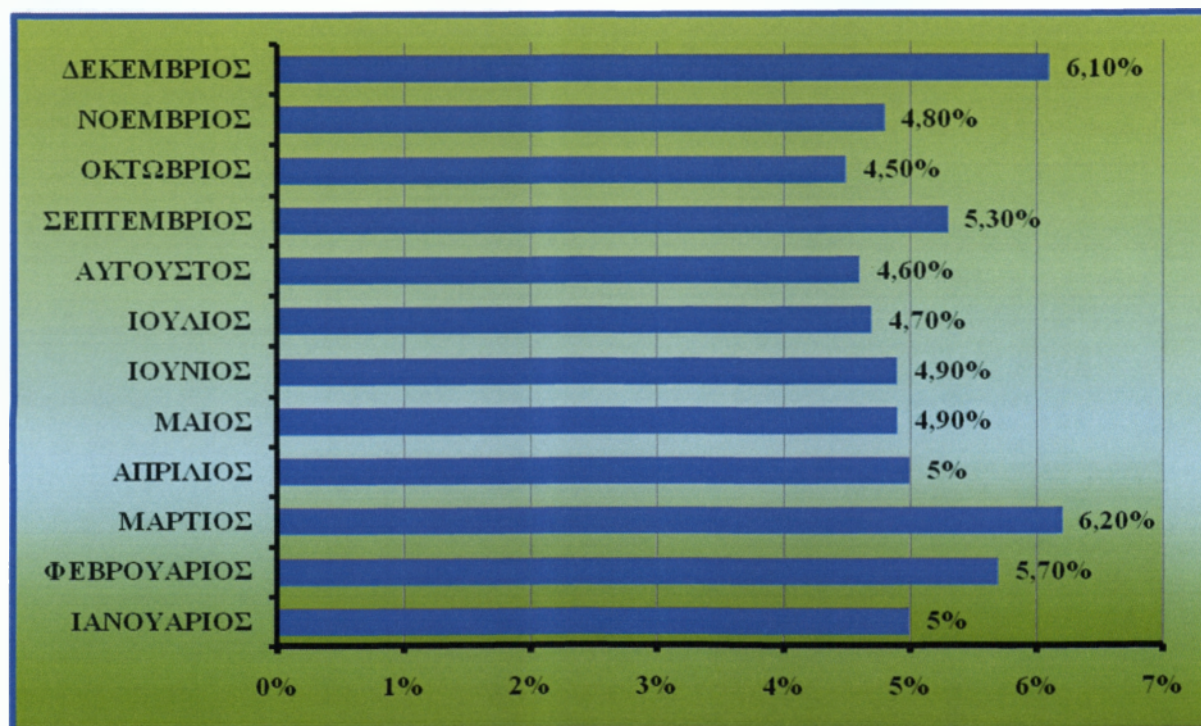
Προς την κατεύθυνση της αναζήτησης εργασίας, (δηλαδή προς την ανεργία), εισέρχονται περί τα 142.545 άτομα, (τα οποία αντιστοιχούν πάνω από το 1/3 του τελικού μεγέθους των ανέργων 35,8%). Από αυτούς τα 72.365 άτομα, ήτοι το 50,8% προέρχεται από την κατηγορία των μη ενεργών. Τέλος, στην κατηγορία των μη ενεργών, από τα 149.460 άτομα τα οποία εξήλθαν προς την αγορά εργασίας, το 51,6% αυτών βρήκε εργασία (77.095 άτομα), ενώ το υπόλοιπο αναζητά εργασία (72.365 άτομα). Από τα 130.408 άτομα τα οποία εισήλθαν στον μη ενεργό πληθυσμό το 62,8% αυτών προέρχεται από πρώην απασχολούμενους (81.890 άτομα).

Εξετάζοντας τα μηνιαία στοιχεία, τα οποία προέρχονται από τις τριμηνιαίες έρευνες της ΕΣΥΕ διαπιστώνουμε ότι η ανεργία των γυναικών εμφανίζει υψηλότερα ποσοστά εν αντιθέσει με των ανδρών κατά την μηνιαία καταγραφή της μακροχρόνιας ανεργίας όπως αντικατοπτρίζονται στα παρακάτω διαγράμματα. Ειδικότερα, το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας των γυναικών τον Ιανουάριο κυμαίνονταν στο 13,6% έναντι 5,2% τον αντίστοιχο μήνα για τους άνδρες. Όσον αφορά το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας των γυναικών σημείωσε μείωση μέσα στο 2007 και

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας γυναικών για το έτος 2007 κατά μηνιαία καταγραφή.

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ και προσωπική επεξεργασία.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας ανδρών για το έτος 2007 κατά μηνιαία καταγραφή.

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ και προσωπική επεξεργασία.

κορυφώθηκε τον Δεκέμβριο στο 13%. Από την άλλη το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας των ανδρών αν και σημείωσε μείωση μέσα στο τρέχον έτος, έφτασε τον Δεκέμβριο το 6,1% (αύξηση 1,1% από τον Ιανουάριο του ίδιου έτους).

Οι νεοεισερχόμενοι άνεργοι μειώνονται ταχύτερα έναντι των μακροχρόνια ανέργων και συνολικά αυτές οι δύο κατηγορίες μειώνονται ταχύτερα έναντι του συνολικού αριθμού των ανέργων. Οι νεοεισερχόμενοι άνεργοι ανέρχονται περί τα 140.100 άτομα και αναλογούν στο 35,2% του συνόλου των ανέργων και οι μακροχρόνια άνεργοι παραμένουν πάνω από το ήμισυ των ανέργων (208.150 άτομα και 52,3%). Οι άνεργοι μέχρι 29 ετών αναλογούν στο 44,2% των ανέργων (175900 νέοι και νέες), και το ποσοστό ανεργίας των νέων (17,0%) διαμορφώνεται όπως και αυτό των ανέργων συνολικά, στο χαμηλότερο μέχρι σήμερα επίπεδο από το 1998. Η μείωση που επήλθε στον αριθμό των ανέργων, σε σχέση με το προηγούμενο έτος, παρατηρείται και σε όλες τις παραπάνω κατηγορίες των ανέργων. Ειδικότερα: Η μεταβολή που επήλθε στους νεοεισερχόμενους ανέργους, το 2007, υπερβαίνει το ήμισυ (57,0%) της συνολικής μείωσης των ανέργων έναντι του 2006. Η αριθμητική μείωση των μακροχρόνια ανέργων ανήλθε σε περίπου 37.000 άτομα.

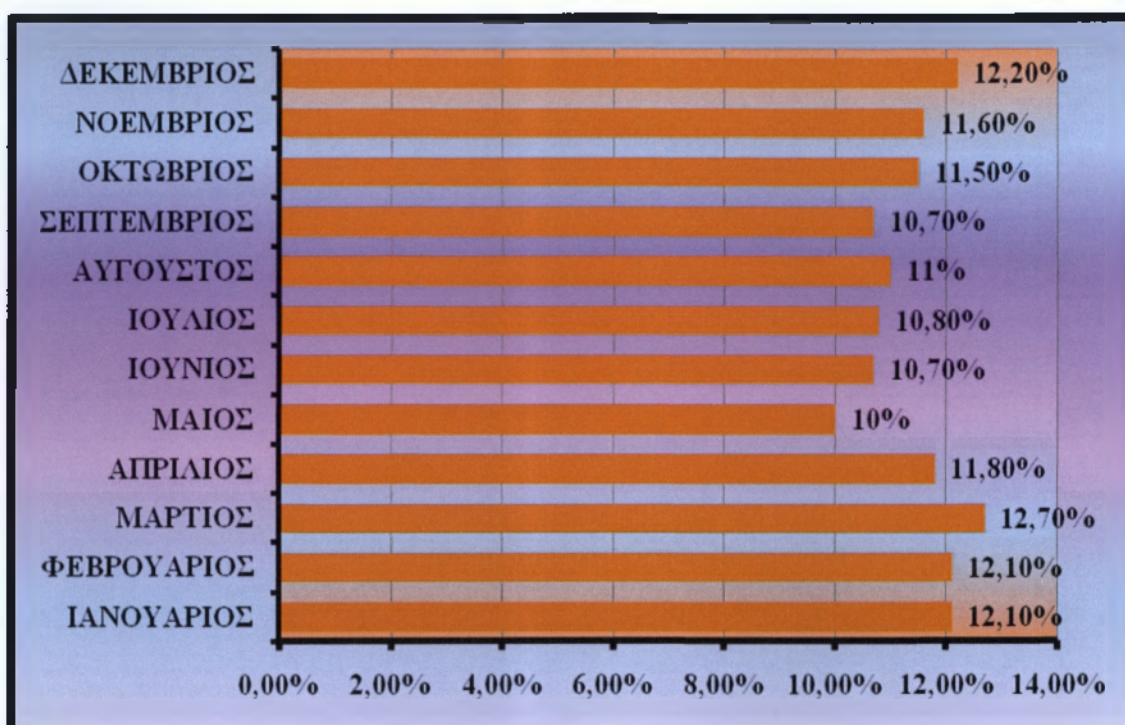
Συνεχίζοντας την ιστορική αναδρομή για την πορεία της ανεργίας στην Ελλάδα βλέπουμε ότι η επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας το 2008 οδήγησε σε υποχώρηση του μέσου ετήσιου ρυθμού αύξησης της απασχόλησης. Με βάση τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ, ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανόδου του αριθμού των απασχολούμενων διαμορφώθηκε σε 1,1% το 2008 σε σύγκριση με 1,3% το 2007. Λόγω της υστέρησης με την οποία μεταβάλλεται ο αριθμός απασχολούμενων όταν επιβραδύνεται η οικονομική δραστηριότητα, η υποχώρηση του ρυθμού μεταβολής της απασχόλησης έγινε ιδιαίτερα εμφανής μόνο στο τελευταίο τρίμηνο του έτους, όταν ο ετήσιος ρυθμός ανόδου διαμορφώθηκε σε 0,8%, έναντι 1,3% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2007.

Ενώ το πρώτο εξάμηνο του 2008 η άνοδος της απασχόλησης προήλθε σχεδόν αποκλειστικά από την αύξηση του αριθμού των μισθωτών στον ιδιωτικό μη αγροτικό τομέα, το δεύτερο εξάμηνο καταγράφηκε σημαντική άνοδος του αριθμού των αυτοαπασχολούμενων, ιδίως των γυναικών. Η εξέλιξη αυτή είναι πιθανό να οφείλεται στο ότι η επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης οδήγησε άτομα που δεν κατόρθωσαν να βρουν εργασία να αναπτύξουν δική τους επιχειρηματική δραστηριότητα.

Η άνοδος το 2008 της απασχόλησης με ρυθμό 1,1%, δηλαδή υψηλότερο από το ρυθμό ανόδου του εργατικού δυναμικού, είχε ως συνέπεια την υποχώρησης του ποσοστού ανεργίας από 8,3% το 2007 σε 7,6% το 2008.

Η μείωση του συνολικού ποσοστού ανεργίας το 2008 αντανακλά κυρίως την υποχώρηση του ποσοστού ανεργίας των γυναικών (από 12,8 το 2007 σε 11,4% το 2008), ενώ αντίθετα το ποσοστό ανεργίας των ανδρών μειώθηκε πολύ λιγότερο (από 5,2% το 2007 σε 5,1% το 2008) και στις

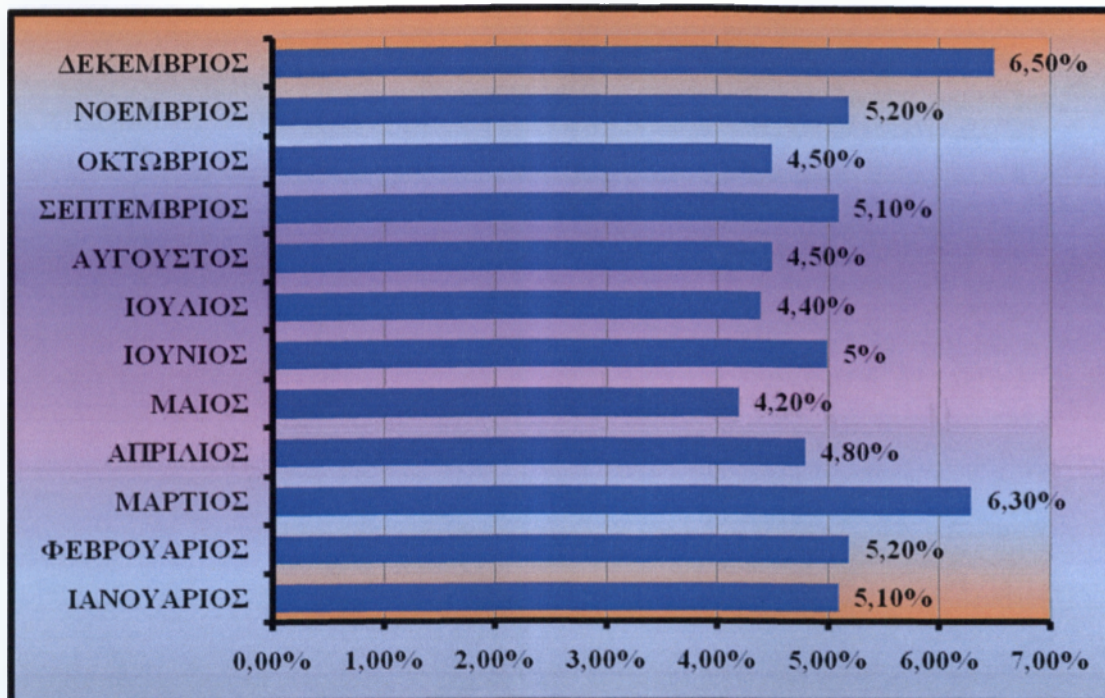
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας γυναικών για το έτος 2008 κατά μηνιαία καταγραφή..

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ και προσωπική επεξεργασία

ηλικίες 15-24 ετών αυξήθηκε. Το 2008 το ποσοστό των ατόμων που έχουν παραμείνει άνεργα επί ένα έτος ή περισσότερο υποχώρησε σε 49,5% του συνολικού αριθμού των ανέργων (51,7 το 2007). Ειδικότερα, όπως παρατηρούμε και στα διαγράμματα το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας των γυναικών τον Ιανουάριο κυμαίνονταν στο 12,10% έναντι 5,10% τον αντίστοιχο

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας ανδρών για το έτος 2008 κατά μηνιαία καταγραφή.

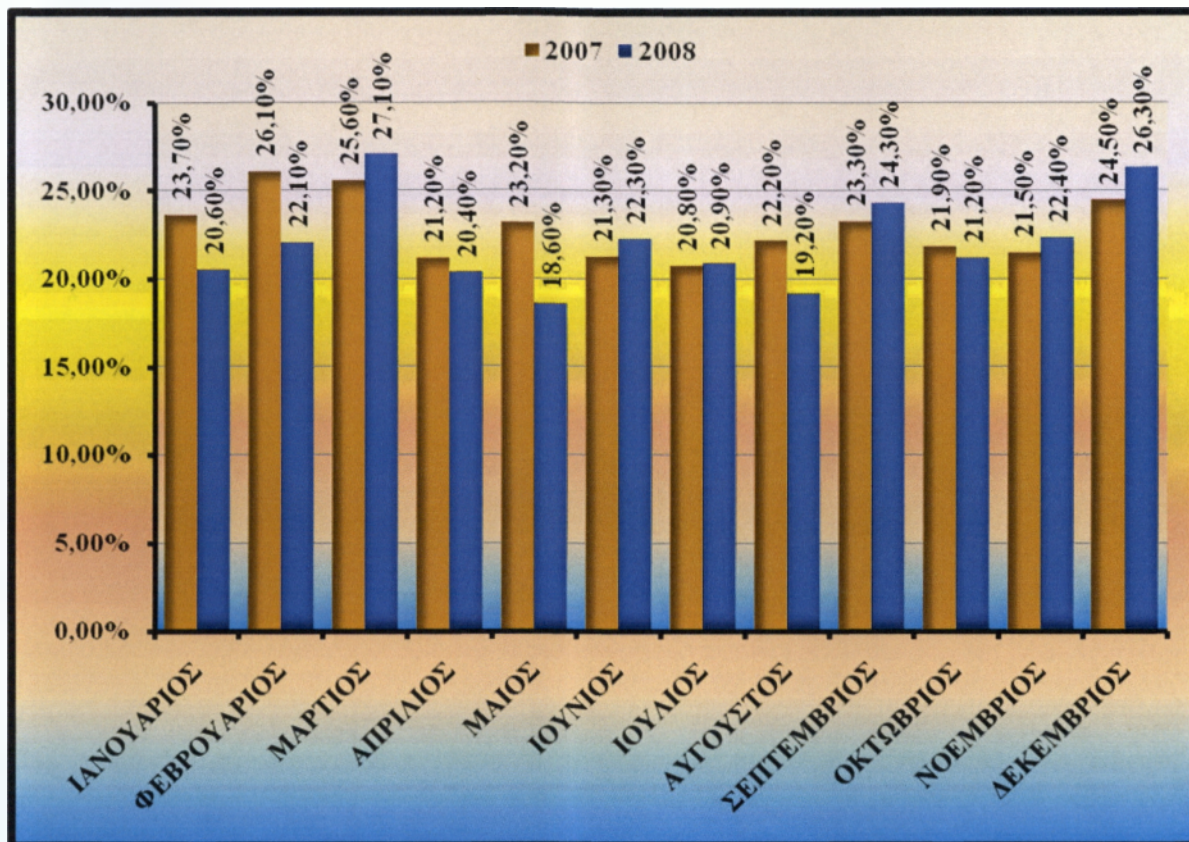

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ και προσωπική επεξεργασία

μήνα για τους άνδρες. Όσον αφορά το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας των γυναικών σημείωσε μείωση μέσα στο 2008 και πιο συγκεκριμένα, εμφάνισε χαμηλότερο σημείο τον Μάιο στο 10%, καταλήγοντας τον Δεκέμβριο στο 12,20%. Απ' την άλλη το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας των ανδρών αν και σημείωσε μείωση μέσα στο τρέχον έτος , έφτασε τον Δεκέμβριο το 6,5% (αύξηση 1,4% από τον Ιανουάριο του ίδιου έτους).

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, το ποσοστό ανεργίας των νέων 15-24 ετών για το έτος 2008 σημείωσε αύξηση καθώς το Δεκέμβριο έφτασε το 26,3%. Συγκεντρωτικά με το προηγούμενο έτος, πιο κάτω στο διάγραμμα αντικατοπτρίζεται κατά μηνιαία βάση το ποσοστό ανεργίας των νέων σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος 2007. Παρατηρούμε, ότι κατά τη διάρκεια του έτους 2008 σε σύγκριση με το 2007 υπήρξαν πολλές αυξομειώσεις των ποσοστών και να καταλήγει το Δεκέμβριο του 2008 με διαφορά 1,8% από το προηγούμενο έτος . Σύμφωνα με το Διοικητή της Τράπεζας Ελλάδος παρόλα αυτά , η εξέλιξη του αριθμού των απασχολούμενων θα εξαρτηθεί άμεσα από τη διάρκεια και την ένταση της κρίσης τους επόμενους μήνες. Οι επιχειρήσεις δεν επιθυμούν γενικά να χάνουν ειδικευμένους απασχολούμενους και απασχολούμενους στους οποίους έχουν επενδύσει.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Ποσοστά ανεργίας των νέων 15-24 ετών κατά μηνιαία καταγραφή για τα έτη 2007 και 2008.

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ και προσωπική επεξεργασία.

Επομένως , αν η κρίση δεν είναι μεγάλης διάρκειας , οι επιχειρήσεις θα αντιδράσουν στη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας κυρίως μέσω του περιορισμού των ωρών εργασίας.

Χαρακτηριστικά της ελληνικής αγοράς εργασίας που ενδεχομένως θα διαφοροποιήσουν τις εξελίξεις στην Ελλάδα έναντι άλλων χωρών της ζώνης του ευρώ αποτελούν το υψηλό ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων (το 35,4% του συνόλου των απασχολούμενων και το 37,5% των απασχολούμενων στον ιδιωτικό μη αγροτικό τομέα) και το υψηλό ποσοστό των απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα (11,3% του συνόλου των απασχολούμενων).

Η κατάσταση στην αγορά εργασίας επιδεινώθηκε σταδιακά στη διάρκεια του 2009, όπως φαίνεται από τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) της ΕΣΥΕ για το 2009. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά την υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας και της ανταγωνιστικότητας. Το 2009 ο μέσος αριθμός των απασχολούμενων μειώθηκε κατά 1,1% έναντι του 2008. Ακολουθώντας τις μεταβολές στην οικονομική δραστηριότητα, ο ετήσιος ρυθμός μείωσης επιταχύνθηκε μέσα στο έτος από -0,6% το πρώτο τρίμηνο σε -1,7% το τελευταίο

τρίμηνο. Το μέσο ποσοστό απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 15-64 ετών διαμορφώθηκε σε 61,2% το 2009 από 61,9% το 2008.

Η στασιμότητα της οικονομικής απασχόλησης το 2009 έχει επηρεάσει το ακαθάριστο εισόδημα των νοικοκυριών και το μέσο χρόνο εργασίας περισσότερο από τον αριθμό των απασχολούμενων. Όπως προκύπτει από την ειδησεογραφία σημαντικός αριθμός ελληνικών επιχειρήσεων προσάρμοσε προς τα κάτω το επίπεδο της απασχόλησης χρησιμοποιώντας κατ' αρχάς τις δυνατότητες που παρέχει το νομικό πλαίσιο της ελληνικής αγοράς εργασίας. Τα κυριότερα «εργαλεία» προσαρμογής της απασχόλησης που προβλέπει η νομοθεσία είναι:

- I. Περικοπή της υπερωριακής εργασίας
- II. Μη ανανέωση των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου όταν λήγουν
- III. Εκ περιτροπής εργασία
- IV. Μετατροπή της πλήρους απασχόλησης σε μερική απασχόληση
- V. Θέση των μισθωτών σε διαθεσιμότητα
- VI. Ομαδικές απολύσεις

Η μείωση της απασχόλησης το 2009 οφείλεται κυρίως στην αύξηση του αριθμού των ατόμων που απολύθηκαν ή των οποίων η σύμβαση δεν ανανεώθηκε και λιγότερο στη μειωμένη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Ωστόσο, οι νέες θέσεις μισθωτής εργασίας ήταν σε μεγαλύτερο ποσοστό από ότι σε προηγούμενα χρόνια θέσεις ορισμένου χρόνου (2007: 50,1%, 2008: 54,1%, 2009: 54,6%). Η υποχώρηση της απασχόλησης ήταν εντονότερη για τους μισθωτούς, ο αριθμός των οποίων μειώθηκε κατά 1,6% το 2009. Ωστόσο, ο ετήσιος ρυθμός μείωσης στο τελευταίο τρίμηνο ήταν σημαντικά υψηλότερος (-2,1%). Το 2009 ο συνολικός αριθμός των αυτοαπασχολούμενων αυξήθηκε, αν και οριακά (+0,09%), λόγω της άνοδου του αριθμού των αυτοαπασχολούμενων χωρίς προσωπικό, ο αριθμός των οποίων αυξήθηκε σε όλα τα τρίμηνα του έτους. Η άνοδος του αριθμού των αυτοαπασχολούμενων αντανακλά άνοδο του εργατικού δυναμικού και μετακίνηση ορισμένων ατόμων από μισθωτή εργασία σε αυτοαπασχόληση. Πέραν του αριθμού των απασχολούμενων, μείωση εμφάνισαν και οι μέσες ανά μισθωτό πραγματοποιηθείσες ώρες εργασίας (κανονικές και υπερωρίες), οι οποίες στο μη αγροτικό ιδιωτικό τομέα της οικονομίας μειώθηκαν κατά 1,3% το 2009 έναντι του 2008.

Σε κλαδικό επίπεδο, η μείωση της απασχόλησης το πρώτο εξάμηνο του 2009 προήλθε από το δευτερογενή τομέα (μεταποίηση και κατασκευές), ενώ τόσο στον αγροτικό όσο και στον τριτογενή τομέα η απασχόληση συνολικά δεν μειώθηκε, παρά τη μείωσή της σε ορισμένους

επιμέρους κλάδους. Ωστόσο, το δεύτερο εξάμηνο η απασχόληση μειώθηκε στο δευτερογενή τομέα αλλά και συνολικά στον τριτογενή. Η υποχώρηση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα εξηγείται από τη σημαντική μείωση των θέσεων εργασίας στο λιανικό εμπόριο, στις επαγγελματικές υπηρεσίες και στο χρηματοπιστωτικό τομέα, η οποία αντισταθμίστηκε μόνο εν μέρει από την αύξηση της απασχόλησης στις επικοινωνίες, στις μεταφορές και στις υπηρεσίες καταλύματος και εστίασης.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΕΔ, το 2009 οι μεταβολές της απασχόλησης στις κατασκευές, τη μεταποίηση και το λιανικό εμπόριο συνέβαλαν κατά -0,6, -0,6 και -0,3 της εκατοστιαίας μονάδας αντίστοιχα στο ρυθμό μείωσης της απασχόλησης.

Πιο ευάλωτοι στις εξελίξεις στην αγορά εργασίας υπήρξαν οι ανειδίκευτοι εργαζόμενοι (πωλητές, ανειδίκευτοι εργάτες και τεχνίτες) και οι νέοι σε ηλικία, τα ποσοστά των οποίων επί του συνολικού αριθμού των ατόμων που έχασαν τη θέση εργασίας τους το 2009 ήταν πολύ υψηλότερα από τα αντίστοιχα ποσοστά συμμετοχής τους στη συνολική απασχόληση. Λόγω του υψηλού ποσοστού ανειδίκευτων εργαζομένων ανάμεσα στους μετανάστες (των οποίων η μέση ηλικία είναι χαμηλότερη από εκείνη των Ελλήνων), το ποσοστό απασχόλησης των μεταναστών μειώθηκε μεταξύ 2008 και 2009 (2008: 68,7%, 2009: 66,9%) περισσότερο από ό,τι το συνολικό ποσοστό απασχόλησης. Ο μέσος αριθμός των ανέργων σύμφωνα με τον ορισμό του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας ήταν 471,1 χιλιάδες το 2009, δηλαδή κατά 93,2 χιλιάδες άτομα υψηλότερος από ό,τι το 2008.

Το μέσο ποσοστό ανεργίας το 2009 ήταν 9,5% δηλαδή κατά 1,9 εκατοστιαία μονάδα υψηλότερο από ό,τι το 2008. Η άνοδος του ποσοστού ανεργίας επιταχύνθηκε στη διάρκεια του έτους, από μία εκατοστιαία μονάδα το πρώτο τρίμηνο του 2009 σε 2,4 εκατοστιαίες μονάδες το τελευταίο τρίμηνο. Η απόκλιση μεταξύ της αύξησης του αριθμού των ανέργων και της μείωσης του αριθμού των απασχολούμενων αντιστοιχεί στην άνοδο του εργατικού δυναμικού (+0,9%) και αντανακλά τον αυξημένο αριθμό μεταναστών και γυναικών που καταγράφει η ΕΕΔ. Λόγω αυτών των εξελίξεων, το ποσοστό συμμετοχής των ατόμων 15-64 ετών στο εργατικό δυναμικό αυξήθηκε από 67,1% το 2008 σε 67,8% το 2009.

Το ποσοστό ανεργίας είναι υψηλότερο για τους μετανάστες (10,5%) από ό,τι για τους Έλληνες (9,4%). Αξίζει δε να σημειωθεί ότι την περίοδο που η Ελλάδα καθίσταται χώρα υποδοχής, κατά κύριο λόγο, ανειδίκευτης εργασίας μεταναστών, 1,0% του ενεργού ελληνικού πληθυσμού τον

χρόνο στις πιο παραγωγικές ηλικίες, με υψηλά προσόντα εκπαίδευσης και εξειδίκευσης, μεταναστεύουν στις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Βορείου Αμερικής.²⁷

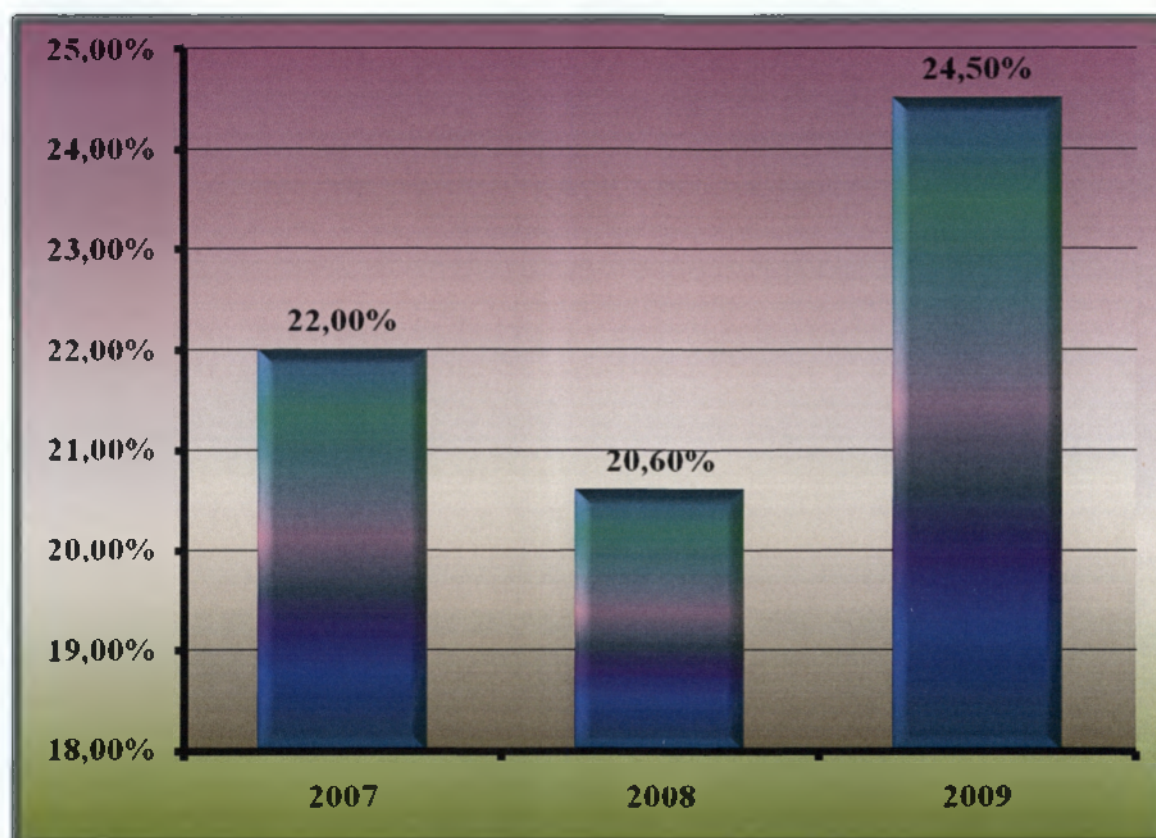
Η αυξημένη προσφορά εργασίας αποτυπώνεται και στην άνοδο του ποσοστού των απασχολουμένων που θα ήθελαν να εργαστούν περισσότερες ώρες εβδομαδιαίως (2008: 3,7%, 2009: 4,3%).

Η σύγκριση των εξελίξεων στην ελληνική αγορά εργασίας με εκείνες στη ζώνη του ευρώ μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης δείχνει ότι μέχρι τώρα —με βάση προσωρινά εθνικολογιστικά στοιχεία— η επίδραση της ύφεσης της οικονομικής δραστηριότητας στην απασχόληση ήταν μεγαλύτερη στην Ελλάδα από ό,τι στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο. Αυτό μάλλον οφείλεται στο σχετικά υψηλό ποσοστό των ανειδίκευτων εργαζομένων στην ελληνική οικονομία, καθώς και στη μεγαλύτερη σημασία την οποία έχει στην Ελλάδα, σε σύγκριση με αρκετές χώρες, ο κλάδος των κατασκευών.

Σε περίοδο οικονομικής κρίσης οι νέοι συγκαταλέγονται στις πιο ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού. Καθώς απασχολούνται συνήθως με συμβάσεις ορισμένου χρόνου και έχουν μικρότερη εργασιακή εμπειρία από ό,τι οι απασχολούμενοι μεγαλύτερης ηλικίας, οι μεταβολές στην οικονομική δραστηριότητα τους επηρεάζουν περισσότερο από ό,τι άλλες ηλικιακές ομάδες. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι μεταξύ 2007 και 2009, ενώ το ποσοστό ανεργίας των ατόμων άνω των 30 ετών αυξήθηκε κατά 1,6 εκατοστιαία μονάδα, συγκεκριμένα το ποσοστό ανεργίας των νέων 15-24 ετών (15-29 ετών) μειώθηκε το β' τρίμηνο των αντίστοιχων ετών, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα παρακάτω, το 2008 κατά 1,4% και το 2009 αυξήθηκε κατά 4,8%. Η άνοδος αυτή εξηγείται από τις επιπτώσεις που είχαν αρχίσει να γίνονται αισθητές στα ελληνικά δρώμενα και τον αυξημένο αριθμό των νέων που έχασαν τη δουλειά τους το 2009 όσο και από την επιμήκυνση του χρόνου μετάβασης από την εκπαίδευση στην εργασία. Οι εξελίξεις αυτές επιδείνωσαν την κατάσταση σε μια αγορά όπου ο χρόνος μετάβασης μεταξύ εκπαίδευσης και εργασίας ήταν ήδη παρατεταμένος.

²⁷ Σύμφωνα με σχετικές εκτιμήσεις 550.000 Έλληνες μετανάστευσαν στο εξωτερικό την περίοδο 1998-2007, προ-κειμένου να απασχοληθούν σε εργασίες υψηλής επαγγελματικής εξειδίκευσης, αφού, λόγω του μέσου και του καθυστερημένου τεχνολογικά επιπέδου ανάπτυξης, δεν μπορούν να απορροφηθούν από την ελληνική οικονομία. (SOPEMI, 2008).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Ποσοστά ανεργίας των νέων 15-24 για το β' τρίμηνο των ετών 2007 έως 2009.

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ.

Οι νέοι στην Ελλάδα παρουσιάζουν από τα χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής στην αγορά εργασίας και από τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ. Τα χαμηλά ποσοστά συμμετοχής στην αγορά εργασίας μπορούν να αποδοθούν σε δύο αιτίες: αφενός στο γεγονός ότι, σε αντίθεση με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), οι νέοι δεν συνδυάζουν τις σπουδές με την εργασία και αφετέρου στο σχετικά υψηλό ποσοστό —σε σύγκριση με άλλες χώρες της ΕΕ— των νέων που για μεγάλο διάστημα δεν συμμετέχουν ούτε στην αγορά εργασίας ούτε στην εκπαιδευτική διαδικασία. Το χαμηλό ποσοστό των νέων που συνδυάζουν την εργασία με τις σπουδές είναι πιθανόν να οφείλεται και στον περιορισμένο αριθμό θέσεων μερικής απασχόλησης. Ωστόσο, το ποσοστό αυτό αυξάνεται τα τελευταία χρόνια, με την επέκταση του λιανικού εμπορίου και του τουρισμού, δηλαδή κλάδων που προσφέρουν ευκαιρίες μερικής απασχόλησης.

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του ΟΟΣΑ, το υψηλό ποσοστό ανεργίας των νέων αποδίδεται μεταξύ άλλων:

- Πρώτον, στο γεγονός ότι δεν προβλέπεται χαμηλότερος κατώτατος μισθός για τους νέους ή μαθητευόμενους (όπως σε άλλες χώρες), καθώς και στο υψηλό μη μισθολογικό κόστος απασχόλησης των νέων. Στην Ελλάδα σε αντίθεση με άλλες χώρες της ΕΕ οι εργοδοτικές εισφορές κοινωνικής ασφάλισης δεν διαφοροποιούνται ανάλογα με την ηλικία των απασχολουμένων.
- Δεύτερον, στην τάση προστασίας της απασχόλησης των μεγαλύτερων σε ηλικία ατόμων, η οποία ενθαρρύνεται από το νομικό πλαίσιο αλλά και τις επικρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις.
- Τρίτον, στο περιορισμένο διάστημα (2 μήνες στην Ελλάδα) κατά το οποίο οι νέοι απασχολούνται δοκιμαστικά πριν η σύμβασή τους μετατραπεί σε αορίστου χρόνου.
- Τέταρτον, στον ανεπαρκή αριθμό θέσεων εργασίας που δημιουργούνται στον ιδιωτικό τομέα, φαινόμενο που εν πολλοίς οφείλεται στις εκτεταμένες ρυθμιστικές παρεμβάσεις στην οικονομία οι οποίες εμποδίζουν την επιχειρηματική δραστηριότητα.
- Τέλος, στην αναντιστοιχία μεταξύ των δεξιοτήτων που ζητούνται στην αγορά και εκείνων που προσφέρονται.

Οι νέοι 15-24 (15-29) ετών που έχασαν τη δουλειά τους το 2009 αποτελούσαν το 6,2% (4,6%) του αριθμού των απασχολουμένων της ίδιας ηλικιακής ομάδας το 2008. Για τα άτομα ηλικίας 25 ετών και άνω (30 ετών και άνω) τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 2,6% (2,4%).

Σύμφωνα με την ειδησεογραφία (βλέπε παράρτημα για περισσότερα) και πιο συγκεκριμένα κάποια άρθρα που δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα «Καθημερινή»: «η ελληνική οικονομία έχει εισέλθει σε μια βαθιά ύφεση, από την οποία είναι αβέβαιο ποτέ θα εξέλθει και τα στοιχεία για την αγορά εργασίας το επιβεβαιώνουν. Σύμφωνα με την Στατιστική Αρχή τον Ιανουάριο το ποσοστό των ανέργων ανήλθε στο 11,3 % από 9,4 % τον αντίστοιχο μήνα του 2008 και ο αριθμός τους αυξήθηκε κατά 101.440 άτομα. Στους νέους μέχρι 24 ετών η ανεργία ξεπέρασε το 30 % από 25 % ένα χρόνο νωρίτερα», «το ευρωπαϊκό ίδρυμα CEDEFOR εκτιμά ότι αντί των 45.000 θέσεων εργασίας που δημιουργούσε η ελληνική οικονομία στη διάρκεια της δεκαετίας 2000-2009 θα δημιουργεί μόνο 10.000 θέσεις ετησίως την περίοδο 2010-2020. Η ανεργία για να μειωθεί απαιτεί διαρθρωτικά μέτρα ώστε να θεραπευτούν οι στρεβλώσεις της αγοράς», «η άνοδος της απασχόλησης εξαρτάται κυρίως από την ενίσχυση της παραγωγικότητας της οικονομίας, η οποία συνδέεται άρρηκτα με τη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης και της επαγγελματικής και ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης. Καθώς και από τη θέσπιση κινήτρων για παραμονή ή είσοδο στην

αγορά εργασίας», «τα στοιχεία των Εργατικών Κέντρων στη Βόρεια Ελλάδα δείχνουν ραγδαία αύξηση της ανεργίας, ομαδικές απολύσεις, μετατροπή των συμβάσεων εργασίας, διαθεσιμότητες και "μαύρη εργασία". Στους οικοδόμους η ανεργία αγγίζει μέχρι και το 80%, η κλωστοϋφαντουργία καταρρέει, ενώ στη Χαλκιδική είναι πιθανόν να χαθούν μέχρι και 30.000 θέσεις εργασίας στις τουριστικές μονάδες της περιοχής λόγω της κρίσης»²⁸. Οι απόψεις αυτές επικρατούν σχεδόν σε όλο το εύρος της ειδησεογραφίας και σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία οι προοπτικές προβλέπονται δυσοίωνες για το εργατικό δυναμικό το 2010.

²⁸ Άρθρα που δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα της Ελλάδος, «Καθημερινή», Μάρτιος 2009.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κάθε οικονομική κρίση είναι ένα φαινόμενο που μπορεί να μελετηθεί ,να βρεθούν οι αιτίες που την προκάλεσαν και να καταλογισθούν ευθύνες σε πρόσωπα και οργανισμούς. Οπότε είναι λάθος να πιστέψουμε ότι η ύφεση είναι κάτι το φυσιολογικό για την οικονομία, που πολλοί σήμερα θέλουν να μας μεταδώσουν. Φυσικό επακόλουθο του οικονομικού κύκλου να είναι, αλλά όχι μια διαδικασία που συμβαίνει από μόνη της. Τις περισσότερες φορές μια οικονομική κρίση συνοδεύεται και από μια "φούσκα" αξιών που υπεραυξάνει τις τιμές κάποιου αγαθού ή κάποιας μετοχής. Αυτό το γεγονός δημιουργεί ένα κλίμα μανιώδους κερδοσκοπίας και αύξησης του πληθωρισμού. Όταν μετά από καιρό έρθει το "σπάσιμο" της φούσκας οι τιμές των αγαθών και των αξιών χάνουν το μεγαλύτερο μέρος της αξίας τους, προκαλώντας μεγάλες χρηματικές απώλειες για επενδυτές και ιδιοκτήτες, καθώς και μια περαιτέρω μείωση της παραγωγής και πτώση των τιμών. Αλλά συγχρόνως αυτή η πτώση των αξιών αποτελεί διόρθωση για την πραγματική οικονομία αφού δεν είναι δυνατόν οι αξίες να ανεβαίνουν συνεχώς.

Η πολυδιάστατη και πολυεπίπεδη κρίση που αντιμετωπίζει σήμερα η ελληνική οικονομία αγγίζει, λόγω της σοβαρότητάς της, το κράτος, τους θεσμούς και τελικά όλη την κοινωνία. Η παρούσα πτυχιακή είχε ως σκοπό την διερεύνηση των μακροοικονομικών μεγεθών στην Ελλάδα σε βάθος δεκαετίας ,θέλοντας να κάνουμε εμφανή την πορεία του Ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, του Ισοζυγίου Πληρωμών, του πληθωρισμού και τέλος της ανεργίας στο διάστημα πριν την κρίση ,την περίοδο 2000-2006 και την περίοδο 2007-2009,κατά τη διάρκεια της κρίσης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δούμε τις συσσωρευμένες αρνητικές επιδράσεις, τις χρόνιες διαρθρωτικές αδυναμίες και στρεβλώσεις ,καθώς και τις μακροοικονομικές ανισορροπίες που αναδεικνύονται τώρα στην πλήρη έκτασή τους, δεδομένου ότι οι παράγοντες που τις είχαν αποκρύψει, δηλαδή οι παράγοντες που στήριζαν (αλλά χωρίς διατηρήσιμη προοπτική, όπως τώρα αποδεικνύεται) την ταχύρρυθμη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας έχουν πλέον εξαντληθεί. Η εκρηκτική εκδήλωση των δημοσιονομικών ανισορροπιών συνοδεύθηκε και από ένα μείζον πρόβλημα αξιοπιστίας, που από τα στατιστικά στοιχεία επεκτάθηκε στην ίδια την οικονομική πολιτική και στη γενικότερη φήμη και το κύρος της χώρας μας .Οι επιπτώσεις της παγκόσμιας κρίσης στην πραγματική οικονομία και το χρηματοπιστωτικό τομέα της χώρας μας εκδηλώνονται με σχετική χρονική υστέρηση και λόγω των εγχώριων στρεβλώσεων η Ελλάδα κινδυνεύει να μην επωφεληθεί όσο θα ήταν δυνατόν από την ανάκαμψη που έχει αρχίσει στον υπόλοιπο κόσμο.

Η πορεία αυτών των μακροοικονομικών μεγεθών είχε διάφορες αυξομειώσεις τα τελευταία χρόνια και οι προοπτικές για το 2010 αναμένονται δυσσιώφες για την ελληνική οικονομία. Σύμφωνα με τον Διοικητή της

Τράπεζας Ελλάδος, ήδη το Μάρτιο είχε διατυπωθεί η πρόβλεψη για μείωση του ΑΕΠ της τάξεως του 2%. Η πρόβλεψη αυτή χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό αβεβαιότητας, ενώ είναι αυξημένες οι πιθανότητες για ακόμη μεγαλύτερη μείωση. Μεταξύ των προϋποθέσεων για να υπάρξουν αλυσιδωτές ευνοϊκές επιδράσεις που θα αντισταθμίσουν τις άμεσες συσταλτικές επιδράσεις ορισμένων δημοσιονομικών μέτρων, κρίσιμη σημασία έχει η έγκαιρη προώθηση και εφαρμογή μέτρων διαρθρωτικής πολιτικής. Η οικονομική δραστηριότητα θα μειωθεί σύμφωνα με την πρόβλεψη, αν ληφθούν υπόψη τα εξής:

- ❖ Η προς τα κάτω αναθεώρηση του ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ πέρυσι σε -2,0% και ιδίως το γεγονός ότι ο ετήσιος ρυθμός ήταν -2,5% το τελευταίο τρίμηνο του 2009.
- ❖ Η συνεχιζόμενη - τους τελευταίους μήνες του 2009 και τους πρώτους μήνες του 2010 - δυσμενής εξέλιξη ορισμένων βασικών βραχυχρόνιων δεικτών δραστηριότητας και εμπιστοσύνης.
- ❖ Η λήψη πρόσθετων περιοριστικών δημοσιονομικών μέτρων, τα οποία ανακοινώθηκαν στις 2-9 Φεβρουαρίου και στις 3 Μαρτίου και κατ' αρχάς συνεπάγονται μείωση των εισοδημάτων, μείωση της δημόσιας επενδυτικής δαπάνης και επιβάρυνση του πληθωρισμού (επομένως και μεγαλύτερη μείωση των πραγματικών εισοδημάτων).

Πάντως, η πρόβλεψη για μείωση της τάξεως του 2% χαρακτηρίζεται από υψηλότερο του συνήθους βαθμό αβεβαιότητας, με αυξημένες τις πιθανότητες για ακόμη μεγαλύτερη μείωση. Σε κάθε περίπτωση, η τελική επίδραση του συνόλου των μέτρων δημοσιονομικής πολιτικής που έχουν ανακοινωθεί θα εξαρτηθεί από την αποτελεσματικότητα και την ταχύτητα της εφαρμογής τους, καθώς και από τη σχετική ισορροπία μεταξύ των συσταλτικών και των επεκτατικών επιδράσεων κάθε μέτρου και της δέσμης των μέτρων συνολικά.

Όσον αφορά τον ρυθμό του πληθωρισμού για το 2010 τα πιο πρόσφατα στοιχεία μας δείχνουν, ότι ο ΕνΔΤΚ υποχώρησε ελαφρά στο 2,3% τον Ιανουάριο του 2010, αλλά το Φεβρουάριο αυξήθηκε στο 2,9%, ενώ το Μάρτιο έφθασε στο 3,9% (έναντι 1,4% στη ζώνη του ευρώ), αντανακλώντας και την αύξηση των ειδικών φόρων κατανάλωσης και του φόρου προστιθέμενης αξίας. Ο πυρήνας του πληθωρισμού υποχώρησε στο 1,4% τον Ιανουάριο και παρέμεινε στο επίπεδο αυτό και το Φεβρουάριο, ενώ το Μάρτιο αυξήθηκε στο 1,8% (έναντι 0,9% στη ζώνη του ευρώ). Παράλληλα, οι πληθωριστικές προσδοκίες των νοικοκυριών για το επόμενο δωδεκάμηνο, οι οποίες γενικά εξασθένησαν το 2009, εμφανίζονται σχετικά ενισχυμένες το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους. Αντίθετα, οι προβλέψεις των επιχειρήσεων για τη διαμόρφωση των τιμών τους ήταν το Μάρτιο αρνητικές στον κλάδο των κατασκευών και —σε μικρότερο βαθμό— στις υπηρεσίες, ενώ στη μεταποίηση και στο λιανικό εμπόριο ήταν ελαφρότατα θετικές (δηλαδή το ποσοστό των επιχειρήσεων που προβλέπουν αύξηση υπερτερούσε ελαφρά του ποσοστού εκείνων που προβλέπουν μείωση τιμών).

Το Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΕΠΣΑ, Ιανουάριος 2010) προέβλεπε ότι ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός θα διαμορφωθεί εφέτος στο 1,4%, δηλαδή σχεδόν στο επίπεδο του 2009. Ωστόσο, αν ληφθούν υπόψη και τα μέτρα πολιτικής που ανακοινώθηκαν μετά την κατάρτιση του ΕΠΣΑ και εκτιμηθεί το καθαρό "ισοζύγιο" των παραγόντων που ωθούν αφενός προς επιτάχυνση και αφετέρου προς επιβράδυνση του πληθωρισμού, προκύπτει ότι ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός βάσει του ΕνΔΤΚ ενδέχεται να διαμορφωθεί στο 3% ή λίγο υψηλότερα το 2010. Ο πυρήνας του πληθωρισμού επίσης θα αυξηθεί και ενδέχεται να διαμορφωθεί στο 2,5% ή λίγο υψηλότερα. Προς επιβράδυνση του πληθωρισμού ωθούν η συνεχιζόμενη υποχώρηση της εγχώριας ζήτησης κατά το τρέχον έτος, η προβλεπόμενη επιβράδυνση της ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και η αναμενόμενη συμπίεση των περιθωρίων κέρδους. Προς επιτάχυνση του πληθωρισμού ωθούν αφενός η προβλεπόμενη εξέλιξη των τιμών του πετρελαίου και των άλλων βασικών εμπορευμάτων στην παγκόσμια αγορά, σε συνδυασμό με την υποχώρηση του ευρώ έναντι των κυριότερων άλλων νομισμάτων, και αφετέρου οι αυξήσεις της έμμεσης φορολογίας που αποφασίστηκαν το Φεβρουάριο και στις 3 Μαρτίου του τρέχοντος έτους. Ωστόσο, υπάρχουν ενδείξεις ότι —κυρίως λόγω των δυσμενών συνθηκών της ζήτησης— ένα σημαντικό μέρος της αύξησης της έμμεσης φορολογίας θα απορροφηθεί από τις επιχειρήσεις και δεν θα επιρριφθεί στους καταναλωτές, γι' αυτό γίνεται η εκτίμηση ότι ο πληθωρισμός ενδέχεται να περιοριστεί στο 3% περίπου.

Στο παρελθόν επικρατούσε η αντίληψη ότι λόγω της συμμετοχής της χώρας στη ζώνη του ευρώ το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μπορεί να χρηματοδοτείται σχετικά εύκολα, μερικές φορές όμως υποβαθμιζόταν το γεγονός ότι η διαμόρφωση μεγάλων ελλειμμάτων επί σειρά ετών συνεπάγεται διόγκωση του εξωτερικού χρέους, η χρηματοδότηση του οποίου μπορεί να δυσχερανηθεί όχι πλέον λόγω έλλειψης συναλλαγματικών διαθεσίμων αλλά λόγω της αύξησης του πιστωτικού κινδύνου. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδος διευρυνόταν συνεχώς τα τελευταία χρόνια και το 2009 υποχώρησε προσωρινά στο 11,2%, αποκλειστικά λόγω της ύφεσης, ενώ το 2010 αναμένεται να αυξηθεί και πάλι (πρόβλεψη που επιβεβαιώνεται από τα διαθέσιμα στοιχεία για το πρώτο δίμηνο του 2010, αφού αυτά προσαρμοστούν ως προς την επίδραση έκτακτων και παροδικών παραγόντων).

Η χαμηλή αποταμίευση δεν επαρκεί για να χρηματοδοτηθεί από εγχώριες πηγές το δημόσιο χρέος, με αποτέλεσμα να διευρύνεται το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών επί σειρά ετών και να διογκώνεται το εξωτερικό χρέος. Έτσι, το πρόβλημα του δημοσιονομικού ελλείμματος συμπλέκεται με το πρόβλημα του εξωτερικού ελλείμματος και χρέους και τα "δίδυμα" ελλείμματα αναδεικνύονται ως η κύρια πηγή που τροφοδοτεί τον επικίνδυνο φαύλο κύκλο στον οποίο ήδη έγινε αναφορά. Ακόμη, όσον αφορά το ισοζύγιο εισοδημάτων, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η αύξηση του κόστους του εξωτερικού δανεισμού

κατά τους τελευταίους μήνες, καθώς και η προοπτική ανόδου των επιτοκίων διεθνώς, συνεπάγονται αύξηση των πληρωμών για τόκους κατά τα επόμενα έτη. Οι τρέχουσες μεταβιβάσεις από την ΕΕ, κυρίως οι άμεσες ενισχύσεις και επιδοτήσεις στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), αναμένεται ότι θα διατηρηθούν σε γενικές γραμμές στα επίπεδα του 2009. Επομένως, με βάση τα σημερινά δεδομένα το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών θα συνεχίσει να διαμορφώνεται σε υψηλά επίπεδα. Στη μείωση του ελλείμματος είναι δυνατόν, μεταξύ άλλων, να συμβάλουν η εφαρμογή της δημοσιονομικής πολιτικής, στο βαθμό κατά τον οποίο θα οδηγήσει σε μείωση του κόστους δανεισμού του Ελληνικού Δημοσίου και —κατ' επέκταση— των ελληνικών τραπεζών, επιχειρήσεων και νοικοκυριών, καθώς και η έναρξη αποτελεσματικής αντιμετώπισης των διαρθρωτικών αδυναμιών της οικονομίας.

Οι προοπτικές δείχνουν ότι η μείωση της απασχόλησης θα συνεχιστεί, μάλλον με εντονότερο ρυθμό το 2010, ενώ το ποσοστό ανεργίας θα αυξηθεί περαιτέρω, με βάση τις μέχρι στιγμής διαθέσιμες ενδείξεις για τα σχετικά μεγέθη αλλά και τις προβλέψεις για την εξέλιξη της δραστηριότητας. Εκτιμάται ότι η συνολική απασχόληση ενδέχεται να μειωθεί με ρυθμό της τάξεως του 1,5% (έναντι -1,1% το 2009) και ο αριθμός των απασχολούμενων μισθωτών θα μειωθεί σχεδόν κατά 2% (έναντι -1,6% το 2009), ενώ το ποσοστό ανεργίας μπορεί να υπερβεί το 10,5% .

Η κρίση όμως δεν περιορίζεται σ' αυτά αλλά επηρεάζει αρνητικά το σύνολο της οικονομίας. Επιβαρύνει τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος, πλήττει την εμπιστοσύνη, δημιουργεί πρωτοφανείς αβεβαιότητες και θέτει υπό αμφισβήτηση τις κοινωνικές και οικονομικές συμπεριφορές και νοοτροπίες που κυριάρχησαν τις τελευταίες δεκαετίες στη χώρα μας. Η οικονομική κρίση διαχέεται στο σύνολο της κοινωνίας, η οποία καλείται τώρα όχι απλώς να συνειδητοποιήσει το πρόβλημα αλλά να αναθεωρήσει και να μεταβάλει εκ βάθρων ορισμένες στάσεις και πρακτικές.

Οι προοπτικές δεν είναι μεν υπέρ της ελληνικής οικονομίας, ωστόσο, όπως είναι γνωστό κάθε κρίση χρειάζεται χρόνο για να εκτονωθεί και πολλές, συστηματικές και ουσιαστικές προσπάθειες από τις κυβερνήσεις και τους εμπλεκόμενους φορείς, έτσι ώστε με σωστό συντονισμό και στενή συνεργασία να ξεπεραστούν τα προβλήματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α.ΒΙΒΛΙΑ

1. ΠΩΛ ΚΡΟΥΓΚΜΑΝ, « Η κρίση του 2008 και η επιστροφή των οικονομικών της ύφεσης», Αθήνα, εκδόσεις Καστανιώτη , Ιανουάριος 2009.
2. ΑΘΗΝΑ ΠΕΤΡΑΚΗ ΚΩΤΤΗ, «Μακροοικονομική -θεωρίες και προτάσεις πολιτικής», Αθήνα, εκδόσεις Σμπίλιας «Το Οικοδομικό»,1997.
3. ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΛΥΜΠΕΡΑΚΗ & ΠΛΑΤΩΝ ΤΗΝΙΟΣ, «Εργασία και συνοχή: τα εθνικά σχέδια δράσης για την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη», Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση , 2002.
4. ΑΘΗΝΑ ΠΕΤΡΑΚΗ-ΚΩΤΤΗ & ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤ.ΚΩΤΤΗ, «Σύγχρονη Μακροοικονομική», Αθήνα, εκδόσεις Ευγ.Μπένου, 2000.

Β. ΙΣΤΙΟΣΕΛΙΔΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

1. <http://www.bls.gov/>
2. <http://www.applet-magic.com/rec1974.htm>
3. <http://el.wikipedia.org>
4. <http://www.siatistanews.gr/klasika/istoria.html>
5. <http://www.mnews.gr/el/news.php?n=854>
6. http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%97_%CE%9A%CE%A1%CE%99%CE%A3%CE%97_%CE%A4%CE%9F%CE%A5_1929.pdf
7. http://europedia.moussis.eu/books/Book_2/6/19/01/01/index.tkl?lang=gr&all=1&pos=267&s=1&e=10
8. http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%83%CE%BF%CE%B6%CF%8D%CE%B3%CE%B9%CE%BF_%CF%80%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%89%CE%BC%CF%8E%CE%BD

9. <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%AE%CF%82%CF%87%CF%81%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7> 2007-2008

10. <http://translate.googleusercontent.com>

11. <http://www.imf.org/External/np/exr/facts/asia.htm>

12. <http://www.economywatch.com/unemployment/inflation.html>

13. <http://www.investopedia.com/terms/m/macroeconomics.asp>

14. http://wiki.answers.com/Q/What_is_the_relationship_between_inflation_unemployment_and_Real_GDP

15. <http://www.sparknotes.com/economics/macro/measuring2/section2.rhtml>

16. http://wiki.answers.com/Q/What_is_the_relationship_of_unemployment_and_GDP

17. http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Publications/GovReport.aspx?Filter_By=8

18. <http://www.statistics.gr>

19. <http://ec.europa.eu/eurostat>

20. http://www.iobe.gr/index.asp?a_id=713

21. http://www.mnec.gr/el/press_office/DeltiaTypou

22. <http://www.inegsee.gr/ereunes-meletes-biblia.htm>

23. <http://www.icapcarbonaction.com/>

24. http://www.oaed.gr/Pages/SN_6.pg

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ένα σμήνος συγκεντρώνει την Wall Street κατά τη διάρκεια του πανικού τράπεζα, τον Οκτώβριο του 1907. Ομοσπονδιακό Μέγαρο, με το άγαλμα του Τζορτζ Ουάσιγκτον, φαίνεται στα δεξιά.

ΠΗΓΗ: New York Public Library(Wikipedia)

Διαδήλωση ανέργων στο Τορόντο του Οντάριο, στον Καναδά την περίοδο της κρίσης του 1929.

ΠΗΓΗ: Wikipedia .

Συγκέντρωση πλήθους μετά τη συντριβή το 1929.

ΠΗΓΗ: Wikipedia

ΠΙΝΑΚΑΣ: Το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών τον Ιανουάριο – Δεκέμβριο 2006.

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2006

(ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ)

	2005	2006
ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ	-14.637,5	-23.604,3
Εμπορικό Ισοζύγιο	-27.558,9	-35.286,3
Εξαγωγές αγαθών	14.200,9	16.154,3
Εισαγωγές αγαθών	41.759,8	51.440,6
Εμπορικό Ισοζύγιο χωρίς καύσιμα	-20.929,7	-26.525,0
Ισοζύγιο καυσίμων	-6.629,2	-8.761,3
Ισοζύγιο υπηρεσιών	15.497,1	15.356,5
Εισπράξεις	27.359,5	28.393,5
Πληρωμές	11.862,4	13.036,9
Ισοζύγιο εισοδημάτων	-5.676,1	-7.118,8
Εισπράξεις	3.273,5	3.626,1
Πληρωμές	8.949,6	10.744,9
Ισοζύγιο μεταβιβάσεων	3.100,4	3.408,2
Εισπράξεις	6.876,4	6.847,4
Πληρωμές	3.776,0	3.493,2
ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ & ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ	-12.588,9	-20.599,0
ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜΑΤΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ	12.606,6	20.363,7
ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	-17,7	235,3

Πηγή: Τραπεζα της Ελλάδος

ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ: Δείκτης τιμών παραγωγού στη Βιομηχανία το 2005 έως τον Αύγουστο του 2009.

Πίνακας 4 Δείκτης τιμών παραγωγού (ΑΤΠ) στη βιομηχανία για την εξωτερική αγορά και δείκτης τιμών εισαγομένων στη βιομηχανία

Περίοδος	ΑΤΠ - εξωτερική αγορά				Δείκτης τιμών εισαγομένων		Δείκτης τιμών εισαγομένων χωρίς τιμές ενέργειας	
	Γενικός		Γενικός χωρίς τιμές ενέργειας		Δείκτης (2005=100)	Εκκλιση μεταβολή έναντι προηγούμενου έτους	Δείκτης (2005=100)	Εκκλιση μεταβολή έναντι προηγούμενου έτους
	Δείκτης (2005=100)	Εκκλιση μεταβολή έναντι προηγούμενου έτους	Δείκτης (2005=100)	Εκκλιση μεταβολή έναντι προηγούμενου έτους				
2005	100,0	3,7	100,0	0,3	100,0	8,8	100,0	1,2
2006	104,8	4,8	103,0	3,0	104,2	4,2	102,7	2,7
2007	108,0	3,0	105,6	2,5	106,9	2,6	105,8	3,0
2008	114,9	6,4	108,9	3,2	114,5	7,1	108,4	2,5
2008 I	113,2	8,5	108,0	3,6	111,5	8,1	107,3	2,5
II	118,2	10,0	108,9	3,3	116,8	10,1	108,2	2,3
III	119,2	9,8	109,7	3,6	118,6	10,1	109,1	2,8
IV	108,9	-2,4	109,1	2,3	111,3	0,4	109,0	2,3
2009 I	104,4	-7,8	108,4	0,4	108,8	-2,4	108,7	1,4
II	107,0	-9,5	108,7	-0,1	111,7	-4,4	108,7	0,5
2007 Ιαν.	103,3	-0,1	103,9	2,2	101,9	-1,3	104,4	3,4
Φεβρ.	104,4	0,6	104,3	2,0	103,1	-0,8	104,6	3,2
Μάρτ.	105,4	0,7	104,8	2,3	104,3	-0,1	105,0	3,4
Απρ.	107,3	1,9	105,5	2,7	105,5	0,5	105,4	3,3
Μάιος	107,3	2,0	105,2	2,4	106,1	0,9	105,7	3,2
Ιουν.	107,8	2,3	105,5	2,5	106,6	1,2	106,1	3,1
Ιουλ.	108,5	2,4	105,6	2,7	107,7	2,3	106,1	3,1
Αύγ.	108,0	1,0	105,7	2,0	107,2	2,3	106,1	2,8
Σεπ.	109,2	4,1	106,2	2,3	108,2	4,3	106,4	3,0
Οκτ.	110,4	5,8	106,7	2,9	109,8	6,1	106,4	2,7
Νοεμ.	112,3	7,7	106,6	2,7	111,7	8,2	106,5	2,5
Δεκ.	112,0	7,8	106,8	3,3	110,9	8,0	106,6	2,6
2008 Ιαν.	112,1	8,6	107,3	3,3	110,6	8,6	106,9	2,4
Φεβρ.	113,2	8,4	108,2	3,8	111,6	8,3	107,4	2,7
Μάρτ.	114,4	8,5	108,6	3,6	112,2	7,6	107,6	2,4
Απρ.	115,4	7,6	108,5	2,9	114,0	8,0	107,8	2,3
Μάιος	118,4	10,3	108,7	3,3	116,9	10,1	108,1	3,3
Ιουν.	120,9	12,2	109,3	3,7	119,6	12,2	108,6	2,4
Ιουλ.	121,1	11,6	109,5	3,6	121,0	12,4	108,8	2,5
Αύγ.	118,7	10,0	109,5	3,6	118,6	10,6	109,1	2,8
Σεπ.	117,8	7,9	110,1	3,6	116,0	7,2	109,5	3,0
Οκτ.	113,3	2,6	109,7	2,8	114,0	3,8	109,5	2,8
Νοεμ.	108,9	-3,0	109,2	2,5	111,2	-0,5	108,8	2,2
Δεκ.	104,3	-6,9	108,4	1,5	108,7	-2,0	108,6	1,9
2009 Ιαν.	105,0	-6,3	108,6	1,2	108,8	-1,7	108,7	1,7
Φεβρ.	104,5	-7,7	108,6	0,4	108,8	-2,5	108,8	1,3
Μάρτ.	103,8	-9,2	108,0	-0,5	108,7	-3,1	108,7	1,1
Απρ.	105,0	-9,0	108,1	-0,4	109,7	-3,7	108,5	0,7
Μάιος	106,6	-10,0	108,7	0,0	111,6	-4,5	108,7	0,6
Ιουν.	109,4	-8,3	109,3	0,0	113,9	-4,8	108,9	0,3
Ιουλ.	108,2	-10,7	109,2	-0,2	113,3	-6,4	108,9	0,1
Αύγ.	110,7	-6,8	110,0	0,4				

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ.

ΠΗΓΗ: ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 2009

Πίνακας Γ Αποταμίευση ιδιωτικού τομέα, λειτουργικό πλεόνασμα των επιχειρήσεων και ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών

(εκατ. ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
A. Επιχειρήσεις¹									
1. Λειτουργικό πλεόνασμα	28.774	31.386	32.168	37.883	43.277	44.560	49.357	53.078	55.728
2. Εισόδημα περρωσίης, καθαρό	9.573	9.244	8.694	8.649	8.991	12.261	14.713	25.560	21.432
3. Λοιπές τρέχουσες μεταβιβάσεις, καθαρές	933	1.997	1.450	1.221	1.135	1.443	1.961	1.379	1.566
4. Τρέχοντες φόροι εισοδήματος, πλίστου κλπ.	5.909	5.172	5.535	5.349	5.921	6.744	5.766	7.292	6.857
5. Ακαθάριστη αποταμίευση ² (= 1-2-3-4)	12.359	14.974	16.535	22.735	27.308	24.190	27.004	18.951	25.979
6. Ποσοστό ακαθάριστης αποταμίευσης στο ΑΕΠ (%)	9,1	10,2	10,6	13,2	14,7	12,4	12,8	8,4	10,9
7. Ανάλωση (αποσβέσεις) πύγων κεφάλαια	5.232	6.082	6.969	6.323	6.590	6.794	7.102	7.730	8.495
8. Αποταμίευση, καθαρή	7.127	8.892	9.567	16.412	20.718	17.396	19.902	11.221	17.484
9. Ποσοστό καθαρής αποταμίευσης στο ΑΕΠ (%)	5,2	6,1	6,1	9,5	11,2	8,9	9,5	5,0	7,3
B. Νοικοκυριά³									
1. Διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών, ακαθάριστο	101.868	108.711	113.992	123.476	131.278	139.325	148.108	166.449	170.827
2. Τέλη καταναλωτική δαπάνη	98.627	106.290	114.238	121.937	129.979	140.449	152.858	162.714	173.280
3. Αποταμίευση, ακαθάριστη	3.241	2.421	-246	1.539	1.298	-1.124	-4.750	3.736	-2.453
4. Ποσοστό ακαθάριστης αποταμίευσης στο ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα (%)	3,2	2,2	-0,2	1,2	1,0	-0,8	-3,2	2,2	-1,4
5. Ανάλωση (αποσβέσεις) πύγων κεφάλαια	7.527	7.916	7.855	12.269	12.947	13.644	14.593	15.327	16.301
6. Αποταμίευση, καθαρή	-4.287	-5.496	-8.101	-10.729	-11.649	-14.768	-19.343	-11.591	-18.754
7. Διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών, καθαρό	94.341	100.795	106.137	111.208	118.330	125.681	133.515	151.122	154.526
8. Ποσοστό καθαρής αποταμίευσης στο καθαρό διαθέσιμο εισόδημα (%)	-4,5	-5,5	-7,6	-9,6	-9,8	-11,8	-14,5	-7,7	-12,1

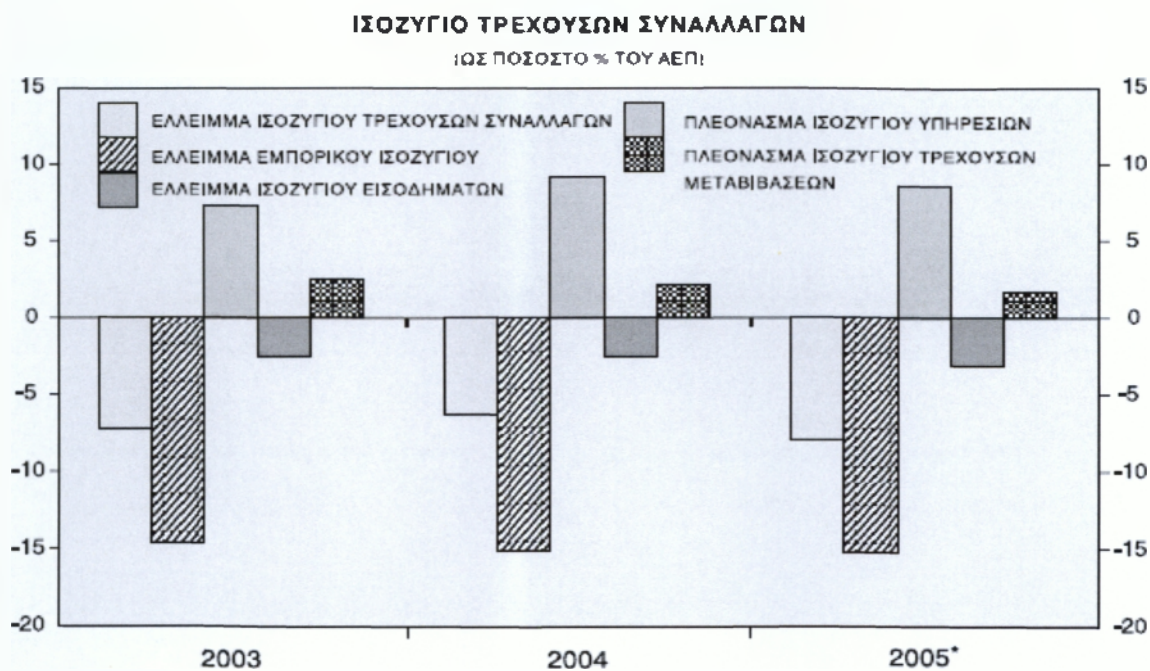
Πηγές: α) ΕΣΥΕ και β) Eurostat (Annual Sector Accounts) για το λειτουργικό πλεόνασμα των επιχειρήσεων, το εισόδημα περρωσίης, τις λοιπές τρέχουσες μεταβιβάσεις και τους τρέχοντες φόρους εισοδήματος, πλίστου κλπ. Προσωρινά στοιχεία κατά τα έτη 2004-2009.

1 Περιλαμβάνονται οι χρηματοπιστωτικές και οι χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις.

2 Η ακαθάριστη αποταμίευση των επιχειρήσεων δεν ταξινομείται ακριβώς με τη διαφορά 1-2-3-4, λόγω μιας μικρής στατιστικής διαφοράς.

3 Περιλαμβάνονται τα νοικοκυριά και τα μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που εξυπηρετούν νοικοκυριά (ΜΚΙΕΝ).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΑ ΕΤΗ 2003-2005.

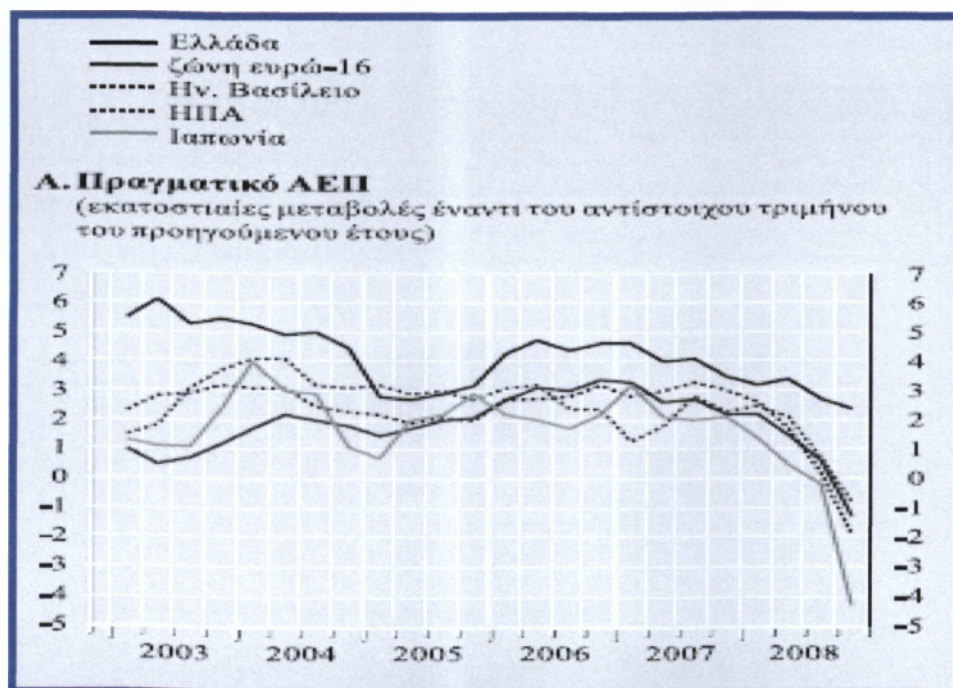

* Προσωρινά στοιχεία.

Πηγές: Για το ισοζύγιο πληρωμών Τράπεζα της Ελλάδος, για το ΑΕΠ: ΕΣΥΕ.

ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2005.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΑΕΠ ΑΠ'ΤΟ 2003 ΕΩΣ ΤΟ 2008.

ΠΗΓΗ: Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας Ελλάδος, 2008.

ΠΙΝΑΚΑΣ: Μεγέθη εργατικού δυναμικού, απασχόλησης και ανεργίας το β' τρίμηνο των ετών 2005-2009.

Πίνακας VI.3 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό, απασχόληση και ανεργία: β' τρίμηνο έτους	Πληθυσμός		Εργατικό δυναμικό					Απασχόληση					Ανεργία					Ποσοστά ανεργίας (%)								
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009	
Ανδρες και γυναίκες																										
- σύνολο (15 ετών και άνω)	9.103	9.159	9.207	9.230	9.262	4.849	4.880	4.918	4.939	4.974	4.382	4.433	4.539	4.582	4.532	467	427	398	387	443	9,6	8,8	8,1	7,2	8,9	
- 15-64 ετών	7.133	7.152	7.208	7.228	7.220	4.767	4.792	4.854	4.887	4.901	4.306	4.431	4.497	4.445	466	426	397	357	442	9,8	8,9	8,2	7,3	9,0		
- 15-24 ετών	1.212	1.236	1.172	1.151	1.123	417	395	364	349	343	312	298	284	277	259	106	97	80	72	84	25,3	24,5	22,0	20,6	24,5	
- 25 ετών και άνω	7.871	7.935	8.034	8.079	8.140	4.432	4.485	4.554	4.591	4.632	4.070	4.133	4.205	4.273	361	331	318	285	358	8,2	7,4	7,0	6,2	7,7		
Ανδρες																										
- σύνολο (15 ετών και άνω)	4.425	4.454	4.490	4.518	4.518	2.873	2.887	2.906	2.925	2.915	2.706	2.726	2.762	2.730	167	161	144	137	185	5,8	5,6	5,0	4,7	6,3		
- 15-64 ετών	3.550	3.567	3.602	3.615	3.613	2.812	2.821	2.841	2.862	2.854	2.645	2.661	2.698	2.670	166	160	143	136	184	5,9	5,7	5,0	4,8	6,5		
- 15-24 ετών	616	611	590	579	564	225	223	203	197	192	189	184	174	167	40	38	29	30	34	17,5	17,3	14,1	15,1	18,0		
- 25 ετών και άνω	3.812	3.842	3.990	3.994	3.994	2.644	2.644	2.703	2.718	2.723	2.517	2.542	2.587	2.622	2.573	127	122	115	107	150	4,8	4,6	4,3	3,9	5,5	
Γυναίκες																										
- σύνολο (15 ετών και άνω)	4.675	4.696	4.717	4.728	4.744	1.976	1.994	2.012	2.014	2.059	1.676	1.727	1.758	1.794	1.802	300	267	254	221	254	15,2	13,4	12,6	10,9	12,5	
- 15-64 ετών	3.582	3.586	3.605	3.613	3.607	1.955	1.971	1.986	1.991	2.033	1.656	1.705	1.733	1.771	1.776	299	266	254	221	208	15,3	13,5	12,8	11,1	12,7	
- 15-24 ετών	616	604	583	572	559	189	172	161	152	151	123	114	109	110	91	66	58	52	42	30,8	34,8	33,9	32,1	27,7	32,9	
- 25 ετών και άνω	4.058	4.092	4.134	4.155	4.186	1.787	1.821	1.851	1.862	1.908	1.533	1.613	1.649	1.684	1.700	239	208	202	178	202	13,1	11,4	10,9	9,6	10,9	

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 2009.

ΠΙΝΑΚΑΣ: Ο πληθυσμός, η απασχόληση και το εργατικό δυναμικό τα έτη 2002-2006.

Πίνακας Π1.9 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό και απασχόληση						
	2006 (χιλ. άτομα)	Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές				
		2002	2003	2004 ¹	2005	2006
Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω ¹	9.150	0,7	0,6	...	0,5	0,5
Πληθυσμός ηλικίας 15-64 ετών ¹	7.152	0,2	0,1	...	0,1	0,3
Εργατικό δυναμικό ¹	4.880	1,5	1,6	...	0,5	0,6
Απασχόληση ¹	4.453	2,1	2,3	...	1,2	1,6
- Πρωτογενής τομέας ¹	536	-2,0	1,1	...	-0,1	-1,7
- Δευτερογενής τομέας ¹	981	1,0	1,2	...	1,0	-0,2
- Τριτογενής τομέας ¹	2.936	3,6	3,0	...	1,5	2,9
Ποσοστό % συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό ^{1,2}	...	64,2	65,1	66,5	66,8	67,0
Ποσοστό % απασχόλησης ^{1,3}	...	57,7	58,9	59,6	60,3	61,0
Ανεργία ως ποσοστό % του εργατικού δυναμικού ²	...	9,9	9,3	10,2	9,6	8,8
Απασχόληση κατά κλάδο:						
- Μεταποίηση ¹	563	-0,2	-2,5	...	-1,6	0,5
- Κατασκευές ¹	350	3,4	8,6	...	4,9	-2,5
- Τραπεζές ⁴	65	1,4	0,1	-2,9	3,0	1,0
- Δημόσιο ⁵	486 ⁶	2,2	0,8	2,5	2,7	...

1 ΕΣΥΕ Έτηνες Εργατικού Δυναμικού. Μεταβολή από β' τριμήνο σε β' τριμήνο. Νέα αναθεωρημένα στοιχεία 1998-2003, το οποίο δημοσιεύθηκαν τον Ιανουάριο του 2005. Νέο δείγμα από το 2004.

2 Ποσοστό % συμμετοχής του πληθυσμού ηλικίας 15-64 ετών στο εργατικό δυναμικό.

3 Απασχολούμενοι 15-64 ετών ως ποσοστό % του πληθυσμού ηλικίας 15-64 ετών.

4 Στοιχεία τραπεζών: μεταβολή από Δεκέμβριο σε Δεκέμβριο. Περιλαμβάνεται και η Τράπεζα της Ελλάδος.

5 Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών: μεταβολή από Δεκέμβριο σε Δεκέμβριο. Περιλαμβάνεται και το προσωπικό των δημοσίων νοσοκομείων. Το 2002 η μέση ετήσια απασχόληση αυξήθηκε κατά 4,0%, το 2003 κατά 1,8%, το 2004 κατά 1,4%, το 2005 κατά 2,9% και το 2006 κατά 2,2% (προσωρινή εκτίμηση).

6 Ιούνιος 2006.

7 Τα στοιχεία της ΕΕΔ για το 2004 δεν είναι πλήρως συγκρίσιμα με εκείνα για τα προηγούμενα έτη.

ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ: Οικονομικά μεγέθη σχετιζόμενα με τις θαλάσσιες μεταφορές.

Βασικά οικονομικά μεγέθη σχετιζόμενα με τις θαλάσσιες μεταφορές			
(εκατ. ευρώ)			
Μέγεθος	2004	2005	2006
ΑΕΠ (πρέχουσες ημέρες)	160.417	181.088	195.213
Εμπορικό ισοζύγιο	-25.435,8	-27.550,9	-35.286,3
- εκ του οποίου: ισοζύγιο πλοίων (πωλήσεις μείον αγορές)	135,6	-723,0	-3.390,5
Ισοζύγιο υπηρεσιών	15.467,0	15.497,1	15.337,1
Εισπράξεις από θαλάσσιες μεταφορές	12.404,2	12.953,0	13.280,2
- Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή	38,42	4,42	2,53
Πληρωμές για θαλάσσιες μεταφορές	4.486,0	4.646,9	5.024,5
- Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή	17,50	3,59	8,13
Καθαρές εισροές από θαλάσσιες μεταφορές	7.918,3	8.306,1	8.255,7
- Ως ποσοστό % του ΑΕΠ	4,70	4,59	4,23
- Ως ποσοστό % του ισοζυγίου υπηρεσιών	51,19	53,60	53,83
- Ως ποσοστό % κάλυψης του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου	31,13	30,14	23,40
Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή των καθαρών εισροών από θαλάσσιες μεταφορές	53,9	4,9	-0,6

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και (για το ΑΕΠ) Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.

ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ: ΤΟ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ, ΤΑ ΕΤΗ 2000-2008.

Πίνακας Γ Αποτίμηση ιδιωτικού τμήτα, λειτουργικό πλεόνασμα των επιχειρήσεων και ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών										
(εκατ. ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
A. Επιχειρήσεις¹										
1. Λειτουργικό πλεόνασμα	26.774	31.386	32.368	37.883	43.277	44.560	40.317	53.078	55.738	
2. Εισοδήμα προνομίας καθαρά	9.573	9.244	8.694	8.649	8.991	12.351	14.713	25.560	21.432	
3. Λοιπά τρέχοντα μεταβλητά εισοδήματα	933	1.997	1.450	1.222	1.135	1.443	1.961	1.379	1.516	
4. Τρέχοντα φοροεπιβαρύνσεις, πλεονεκτήματα	5.909	5.172	5.535	5.249	5.921	6.744	5.766	7.292	6.857	
5. Διαθέσιμα εισοδήματα ² (= 1-2-3-4)	12.359	14.974	16.535	22.755	27.308	24.190	27.004	18.951	25.979	
6. Ποσοστό συνολικής αποταμίευσης στο ΑΕΠ (%)	9,1	10,2	11,6	13,2	14,7	12,4	12,8	8,4	10,9	
7. Ακρόαση (αποβέβαια) επί του κεφαλαίου	5.232	5.082	6.969	6.323	6.590	6.794	7.102	7.730	8.495	
8. Αποταμίευση καθαρά	7.127	8.892	9.567	16.432	20.718	17.396	19.902	11.221	17.484	
9. Ποσοστό καθαράς αποταμίευσης στο ΑΕΠ (%)	5,2	6,1	6,1	9,5	11,2	8,9	9,5	5,0	7,3	
B. Νοικοκυριά³										
1. Διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών, ακαθάριστο	101.868	108.711	113.992	123.876	131.278	139.325	148.108	166.449	170.827	
2. Τρέχοντα εισοδήματα καθαρά	98.627	106.290	114.238	121.037	129.079	140.449	152.858	162.714	173.280	
3. Αποταμίευση, ακαθάριστη	3.241	2.421	-246	1.539	1.298	-1.124	-4.750	3.736	-2.453	
4. Ποσοστό ακαθάριστης αποταμίευσης στο ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα (%)	3,2	2,2	-0,2	1,2	1,0	-0,8	-3,2	2,2	-1,4	
5. Ανάλωση (αποβέβαια) επί του κεφαλαίου	7.527	7.916	7.255	12.269	12.947	13.644	14.593	15.327	16.301	
6. Αποταμίευση, καθαρά	-4.287	-5.496	-8.101	-10.729	-11.649	-14.768	-19.343	-11.591	-18.754	
7. Διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών, καθαρό	94.341	100.795	106.537	111.208	118.130	125.681	133.515	151.122	154.526	
8. Ποσοστό καθαράς αποταμίευσης στο καθαρό διαθέσιμο εισόδημα (%)	-4,5	-5,5	-7,6	-9,6	-9,8	-11,8	-14,5	-7,7	-12,1	

Πηγές: α) ΕΣΥΕ και β) Eurostat (Annual Sector Accounts) για το λειτουργικό πλεόνασμα των επιχειρήσεων, το καθαρό εισόδημα προνομίας, τις διατάξεις πρόνοιας, τις φοροεπιβαρύνσεις και τις φοροεπιβαρύνσεις εισοδήματος, άλλων του κ.λπ. Προσωρινά στοιχεία κατά τα έτη 2004-2009.
 1 Περιλαμβάνονται οι χρηματοπιστωτικές και οι μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις.
 2 Η ακαθάριστη αποταμίευση των επιχειρήσεων δεν περιλαμβάνει την διαφορά 1-2-3-4, λόγω της μικρής στατιστικής διαφοράς.
 3 Περιλαμβάνονται τα νοικοκυριά και τα μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που ελέγχονται από νοικοκυριά (ΜΚΙΕΝ).

ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 2008.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2000-2006.

Πίνακας IV.1 Δείκτες τιμών

Ετη ή τμήματα	Δείκτης τιμών καταναλωτή										Δείκτης τιμών παραγωγού στη βιομηχανία						Δείκτης τιμών εισαγωγών στη βιομηχανία
	Είκοσι δείκτες					Είκοσι δείκτες					Εξωτερική αγορά			Γενικός δείκτης			
	Δείκτης τιμών καταναλωτή		Είκοσι δείκτες			Εξωτερική αγορά		Είκοσι δείκτες			Γενικός δείκτης	Γενικός δείκτης	Γενικός δείκτης				
	Γενικός	Αναμόρφωση	Δείκτης τιμών καταναλωτή	Δείκτης τιμών παραγωγού	Δείκτης τιμών εισαγωγών	Γενικός δείκτης	Εξωτερική αγορά	Γενικός δείκτης	Εξωτερική αγορά	Γενικός δείκτης							
2000	3,2	3,4	2,8	2,0	2,0	1,9	1,4	26,8	5,2	3,3	4,5	2,2	13,6	6,4	4,8		
2001	3,4	3,2	3,7	3,8	3,7	5,1	9,2	-4,8	3,6	5,1	5,5	5,0	0,7	3,1	3,4		
2002	3,6	3,2	4,3	3,6	3,6	5,3	13,8	-1,7	2,3	2,3	1,3	3,2	1,1	0,3	0,4		
2003	3,5	3,1	4,2	3,2	3,1	5,0	10,7	3,9	2,3	2,5	2,3	2,7	-0,3	0,7	0,6		
2004	2,9	2,3	3,8	3,3	3,2	0,5	-11,9	7,5	3,5	4,7	3,2	6,0	5,0	3,1	0,8		
2005	3,5	3,4	3,7	3,1	3,2	0,6	-4,1	18,0	5,9	3,0	3,8	2,5	3,7	8,8	1,2		
2006	3,2	3,4	3,0	2,7	2,5	3,7	3,3	10,9	6,9	6,3	7,5	5,9	4,2	4,4	2,8		
2005 α'	3,8	3,4	4,5	3,6	3,4	2,3	-5,4	15,9	3,6	2,5	2,7	2,5	0,8	1,0	0,7		
β'	3,7	3,4	4,1	3,1	3,0	8,3	27,6	-2,4	1,7	2,2	2,2	2,1	-2,5	0,5	0,5		
γ'	3,4	2,9	4,1	3,0	2,9	6,1	19,2	0,9	2,0	2,4	2,0	2,8	-0,3	0,6	0,6		
δ'	3,2	2,5	4,3	3,2	3,3	3,3	4,6	1,9	2,1	2,8	2,1	3,5	0,9	0,6	0,5		
2004 α'	2,7	1,8	4,0	3,3	3,2	3,3	2,6	-5,7	1,3	4,3	1,6	6,5	2,3	-0,1	0,1		
β'	2,9	2,3	3,9	3,3	3,2	-0,7	-16,3	11,6	4,4	5,3	3,3	6,9	7,4	2,3	1,0		
γ'	2,8	2,1	3,9	3,4	3,4	-1,3	-22,1	9,6	4,4	5,0	3,6	6,1	6,0	4,3	1,0		
δ'	3,2	2,9	3,5	3,0	2,9	0,8	-11,3	15,5	4,1	4,3	4,1	4,5	4,4	5,8	1,2		
2005 α'	3,3	3,1	3,6	3,3	3,5	-0,6	-11,5	15,1	4,6	2,6	4,9	0,8	2,7	8,2	1,4		
β'	3,3	3,0	3,8	3,0	3,1	-0,3	-12,4	18,1	4,9	2,3	3,6	1,4	2,3	8,4	1,1		
γ'	3,9	4,0	3,6	3,0	3,1	1,4	-4,1	21,6	6,3	2,6	3,3	2,2	4,5	9,8	1,1		
δ'	3,7	3,6	3,7	3,0	3,0	2,1	-2,2	17,1	7,7	4,7	3,5	5,7	5,4	1,9	1,4		
2006 α'	3,3	3,3	3,2	2,5	2,3	1,9	-5,8	19,6	9,2	6,8	4,7	8,8	7,0	7,7	1,8		
β'	3,2	3,6	2,7	2,5	2,3	3,4	1,3	14,8	8,6	7,2	7,6	7,4	5,9	6,8	2,7		
γ'	3,4	3,9	2,8	2,7	2,4	5,1	10,8	11,8	6,8	7,2	9,2	6,2	3,2	2,7	3,1		
δ'	2,9	2,7	3,1	3,0	2,8	4,6	9,4	-1,2	3,0	4,3	4,6	1,6	0,8	0,7	3,4		
2005 α'	2,7	2,1	3,4	3,2	3,3	3,1	4,9	-4,9		

Πηγή: ΕΣΥΕ.

ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ.

Πίνακας IV.3 Η εξέλιξη των τιμών στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές - εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά)

	2005	2006	2006 Ιουλ.	2006 Αύγ.	2006 Σεπτ.	2006 Οκτ.	2006 Νοέμ.	2006 Δεκ.	2007 Ιαν.	2007 Φεβρ.	2007 Μάρτ.
A. Ζώνη ευρώ											
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) και συνιστώσες του											
Γενικός δείκτης	2,2	2,2	2,4	2,3	1,7	1,6	1,9	1,9	1,8	1,8	1,9
Αγαθά	2,1	2,3	2,7	2,5	1,6	1,3	1,7	1,8	1,5	1,5	...
Είδη διατροφής	1,6	2,4	2,7	2,9	2,9	3,0	3,0	2,7	2,8	2,4	...
Επεξεργασμένα είδη διατροφής ¹	2,0	2,1	2,3	2,2	1,8	2,3	2,2	2,1	2,2	2,1	...
Μη επεξεργασμένα είδη διατροφής	0,8	2,8	3,2	3,9	4,6	4,2	4,4	3,7	3,7	2,8	...
Βιομηχανικά αγαθά	2,4	2,3	2,7	2,4	1,0	0,5	1,1	1,4	0,9	1,1	...
Βιομηχανικά αγαθά εκτός ενέργειας	0,3	0,6	0,6	0,6	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9	1,1	...
Ενέργεια	10,1	7,7	9,5	8,1	1,5	-0,5	2,1	2,9	0,9	0,8	...
Υπηρεσίες	2,3	2,0	2,1	1,9	2,0	2,1	2,1	2,0	2,3	2,4	...
Τιμές παραγωγού στη βιομηχανία	4,1	5,1	6,0	5,7	4,6	4,0	4,3	4,1	3,1	2,9	...
Διεθνείς τιμές μη ενεργειακών πρώτων υλών²	9,4	24,8	26,7	26,8	26,4	28,7	22,9	17,7	15,6	13,9	...
Τιμές πετρελαίου ιερω ανά βαρέλι³	44,6	52,9	58,8	57,8	50,3	47,6	46,7	47,4	42,2	44,9	...
B. Ελλάδα											
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) και συνιστώσες του											
Γενικός δείκτης	3,5	3,3	3,9	3,4	3,1	3,1	3,2	3,2	3,0	3,0	2,8
Αγαθά	3,4	3,5	4,6	3,8	3,2	3,0	3,1	3,0	2,6	2,3	2,2
Είδη διατροφής	1,1	4,0	5,1	4,2	4,8	5,8	5,2	5,0	4,8	2,6	2,8
Επεξεργασμένα είδη διατροφής ¹	2,8	5,2	5,0	5,0	5,5	6,7	6,4	5,8	5,6	5,0	4,5
Μη επεξεργασμένα είδη διατροφής	-1,5	1,9	5,2	3,0	3,4	4,3	3,3	3,6	3,5	-1,2	0,0
Βιομηχανικά αγαθά	4,8	3,1	4,3	3,5	2,4	1,4	1,8	1,8	1,2	2,2	1,9
Βιομηχανικά αγαθά εκτός ενέργειας	2,8	1,6	1,6	1,1	1,9	2,0	2,0	2,0	2,5	3,5	2,7
Ενέργεια	13,6	9,4	14,8	12,3	4,1	-0,6	1,2	1,1	-3,8	-2,3	-1,2
Υπηρεσίες	3,6	3,1	3,0	3,0	2,9	3,3	3,4	3,5	3,7	3,8	3,7
Τιμές παραγωγού στη βιομηχανία για την εγχώρια αγορά	5,9	6,9	8,3	7,7	4,5	3,0	3,4	2,7	0,4	0,6	...

¹ Περιλαμβάνονται τα αλκοολούχα ποτά και ο καπνός.

² Σε ευρώ.

³ Άρρο εμπλουτισμένο Brent (παράδοση μετά από ένα μήνα).

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΚΤ και ΕΣΥΕ.

ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 2006

ΠΙΝΑΚΑΣ: Η απασχόληση και η ανεργία απ' το 2000 έως το 2004. ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ICAP.2006.

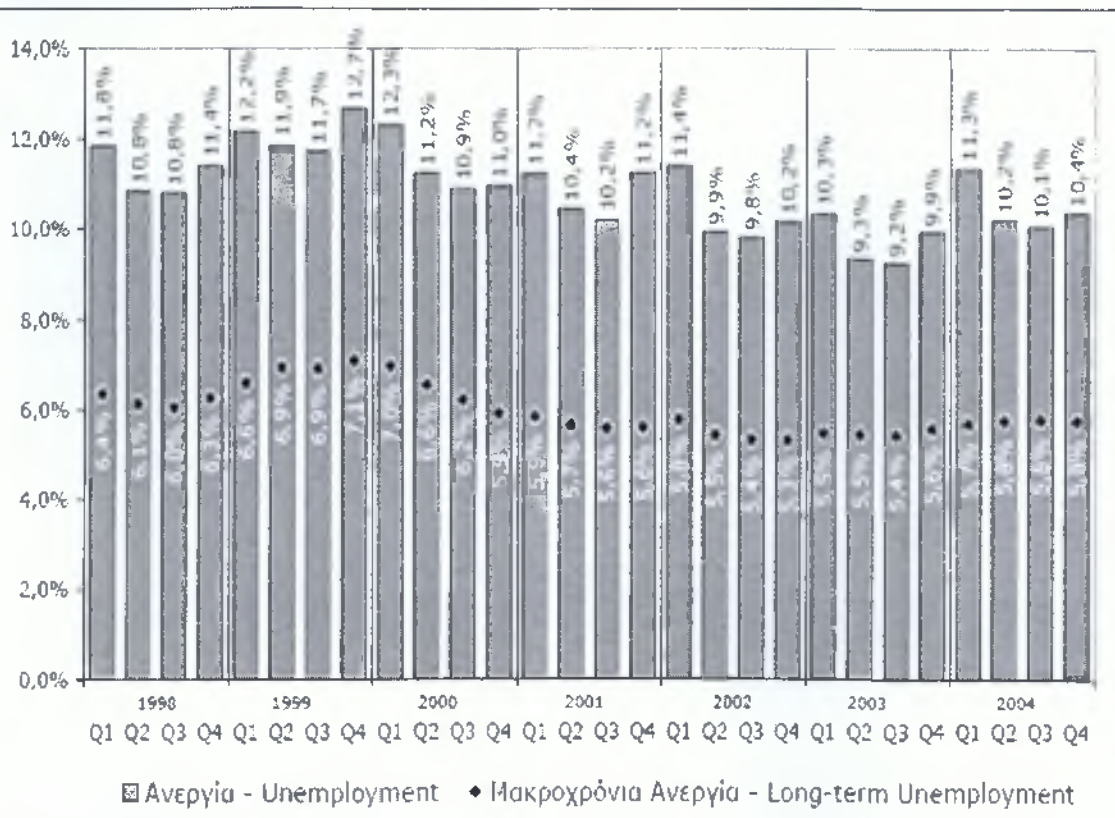
**Γ.Π.3 Απασχόληση και Ανεργία
C.Π.3 Employment and Unemployment**

	2000	2001	2002	2003	2004
Ανδρες - Men					
Απασχολούμενοι - Employed ('000)	2.566,1	2.566,5	2.614,7	2.663,2	2.670,9
Ανεργοί - Unemployed ('000)	208,1	201,2	193,9	176,2	168,2
Ποσοστό ανεργίας - Unemployment rate (%)	7,9%	7,8%	6,8%	6,2%	6,5%
Ανεργία νέων ¹ - Youth unemployment ¹ (%)	49,1%	46,5%	42,1%	42,1%	41,8%
Ποσοστό συμμετοχής ² - Participation rate ² (%)	64,7%	64,1%	64,4%	64,8%	64,9%
Γυναίκες - Women					
Απασχολούμενες - Employed ('000)	1.515,4	1.512,3	1.561,2	1.611,3	1.642,3
Ανεργές - Unemployed ('000)	315,4	292,7	289,4	283,8	317,5
Ποσοστό ανεργίας - Unemployment rate (%)	17,2%	16,2%	15,7%	15,0%	16,2%
Ανεργία νέων ¹ - Youth unemployment ¹ (%)	67,2%	61,8%	60,4%	60,4%	62,1%
Ποσοστό συμμετοχής ² - Participation rate ² (%)	40,3%	39,5%	40,2%	41,0%	42,1%
Σύνολο - Total					
Απασχολούμενοι - Employed ('000)	4.086,5	4.086,3	4.175,6	4.274,5	4.313,2
Ανεργοί - Unemployed ('000)	523,5	494,0	480,3	450,0	505,7
Ποσοστό ανεργίας - Unemployment rate (%)	11,4%	10,8%	10,3%	9,7%	10,5%
Ανεργία νέων ¹ - Youth unemployment ¹ (%)	63,9%	61,5%	58,7%	58,5%	59,6%
Ποσοστό συμμετοχής ² - Participation rate ² (%)	52,2%	51,4%	51,9%	52,5%	53,2%
Μακροχρόνια ανεργία ³ - Long-term unemployment ³ (%)	56,5%	52,8%	53,2%	56,7%	55,0%
Νέοι άνεργοι ⁴ - New entrant unemployment ⁴ (%)	46,0%	47,0%	41,1%	41,4%	41,6%
Ροές απασχόλ. ιδιωτ. τομέα - Private sector employment flows					
Αναγγελίες πρόσληψης - Recruitment notifications	978.266	1.033.085	1.080.305	1.052.880	1.107.809
Καταγγελίες συμβάσεων - Dismissals	534.805	597.575	590.642	652.820	665.778
Σκευοθελείς αποχωρήσεις - Quits	341.195	386.043	418.233	398.888	417.912
Καθαρή διαφορά: νέες θέσεις εργασίας - Net difference: new jobs	102.266	49.467	71.430	32.172	24.119
Ετήσιος ρυθμός μεταβολής - Annual rate of change (%)	-22,1%	-51,6%	44,4%	-55,0%	-25,0%

¹ Μέσο όρος τριμήνων για ελικόπ. ανεργίας.
² Ανεργία ως ποσοστό του πληθ. 15-24 / 15-24 age group unemployment rate.
³ Εργατικό δυναμικό ως ποσοστό του πληθ. άνω των 15 ετών / Labour force as a share of the total population in the same age group.
⁴ Ανεργία νέων απερχομένων από τμήν. άνω των 12 ετών / Unemployment amongst new entrants into the labour force.
 Data Source: Εθνικό Στατιστικό Γραφείο - ELSTAT / ISTAT / INSEE / ISTAT / National Statistical Service of Greece (NSSG) / Labor Force Survey, OECD and ILO / ILO

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: Η ανεργία και μακροχρόνια ανεργία το 2000-2004.

**Ανεργία και μακροχρόνια ανεργία (% του εργατικού δυναμικού, τριμηνιαία στοιχεία)
Unemployment and long-term unemployment (% of labour force, quarterly data)**

ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ICAP.2006.

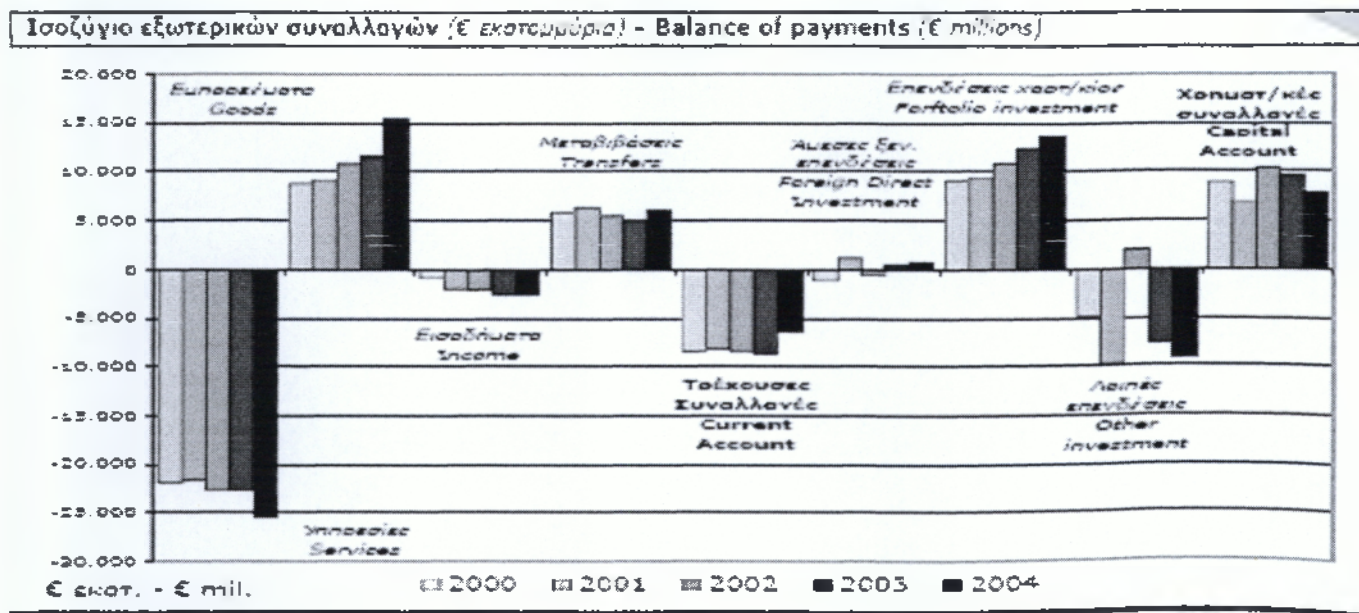
ΠΙΝΑΚΑΣ: Το ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών το 2000-2004. ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ICAP.2006.

Γ.VI.1 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών
(εκατομμύρια ευρώ και %, όπου διευκρινίζεται)
C.VI.1 Balance of Payments
(millions of euro and % where specified)

	2000	2001	2002	2003	2004
Λογαριασμός τρεχουσών συναλλαγών - Current account					
Ισοζύγιο εμπορευμάτων - Goods balance	-21.927,5	-21.610,9	-22.708,7	-22.643,5	-25.435,7
Εμπορικό ισοζύγιο χωρίς καύσιμα - Non-oil goods balance	-20.940,0	-16.614,3	-19.203,7	-18.607,7	-20.960,8
Εμπορικό ισοζύγιο καυσίμων - Oil goods balance	-2.986,7	-2.996,6	-3.505,0	-4.035,8	-4.475,0
Εξαγωγές - Exports	11.098,6	11.545,4	10.433,6	11.113,6	12.553,3
ΕΕ-15 - EU-15 (%)	47,3%	42,0%	43,5%	46,7%	47,8%
Βαλκάνια - Balkans (%)	27,7%	18,4%	16,6%	16,8%	17,0%
Κίνα & ΝΑ Ασία - China and SE Asia (%)	2,5%	1,9%	2,2%	1,6%	2,0%
Λοιπές - Other (%)	22,5%	37,70%	37,80%	28,30%	33,20%
Εισαγωγές - Imports	33.026,1	33.156,3	33.142,3	33.757,1	38.089,0
ΕΕ-15 - EU-15 (%)	62,0%	54,5%	52,2%	54,5%	53,7%
Βαλκάνια - Balkans (%)	2,8%	3,6%	2,7%	2,7%	3,1%
Κίνα & ΝΑ Ασία - China and SE Asia (%)	4,0%	5,2%	5,0%	4,7%	5,1%
Λοιπές - Other (%)	32,2%	36,7%	40,1%	38,1%	38,1%
Ισοζύγιο υπηρεσιών - Service balance	8.711,0	9.150,0	10.755,3	11.506,4	15.467,0
Τοξίδιαστικό - Travel	10.061,2	10.579,9	10.204,7	9.495,3	10.347,3
Μεταφορές - Transport	4.948,9	4.650,8	2.548,7	2.158,0	2.310,4
Λοιπές - Other	2.850,0	2.924,1	2.787,7	2.864,3	3.236,9
Εισπραξεις - Receipts	10.061,2	10.579,9	10.204,7	9.495,3	10.347,3
Πληρωμές - Payments	4.948,9	4.650,8	2.548,7	2.158,0	2.310,4
Εισπραξεις - Receipts	8.640,8	9.113,3	8.523,4	9.569,8	13.307,8
Πληρωμές - Payments	4.458,3	5.351,0	5.029,7	4.923,6	5.728,2
Εισπραξεις - Receipts	2.275,2	2.382,7	2.321,3	1.365,3	3.087,7
Πληρωμές - Payments	2.850,0	2.924,1	2.787,7	2.864,3	3.236,9
Ισοζύγιο εισοδημάτων - Income balance	-955,1	-1.981,3	-2.073,4	-2.597,4	-2.457,5
Αμοιβές και μισθοί - Salaries and wages	631,0	606,3	509,6	337,2	290,0
Τέκοι, μερίσματα, κέρδη - Interest, dividends, profits	2.408,3	1.494,0	1.216,9	1.231,9	1.406,5
Εισπραξεις - Receipts	3.039,3	2.100,3	1.726,5	1.569,1	1.696,5
Πληρωμές - Payments	3.994,4	4.081,6	3.799,9	4.166,5	4.154,0
Ισοζύγιο μεταβιβάσεων - Transfers balance	5.799,3	6.272,9	5.455,4	5.088,1	6.051,1
Γεν. κυβέρνηση (μεταβιβάσεις από ΕΕ) - Gen. government (EU transfers)	5.331,9	5.921,7	5.459,0	5.375,0	6.544,2
Λοιπές (μετανασ. ενδύσεις κλπ.) - Other (immigrant remittances etc.)	467,4	351,2	-34,4	-286,9	-493,1
Εισπραξεις - Receipts	5.331,9	5.921,7	5.459,0	5.375,0	6.544,2
Πληρωμές - Payments	1.568,9	1.866,7	1.695,7	2.169,3	2.286,6
Εισπραξεις - Receipts	2.795,2	3.024,2	2.343,4	2.442,4	2.430,1
Πληρωμές - Payments	758,8	806,3	650,3	568,0	672,6
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών - Current account balance	-8.372,4	-8.109,3	-8.571,3	-8.646,3	-8.411,0
Λογαριασμός χρημ/κών συναλλαγών - Capital account					
Άμεσες επενδύσεις - Direct investment	-1.116,2	1.087,6	-643,9	544,7	599,6
Κατοίκων στο εξωτερικό - Foreign residents	-2.319,0	-698,5	-696,3	-41,2	-498,8
Μη-κατοίκων στην Ελλάδα - Non-residents in Greece	1.202,9	1.776,1	53,4	585,9	1.098,4
Επενδύσεις χαρτοφυλακίου - Portfolio investment	9.107,5	9.464,8	10.937,8	12.334,0	13.727,5
Απαιτήσεις - Claims	-933,6	-514,7	-2.230,0	-9.737,9	11.439,4
Υποχρεώσεις - Liabilities	10.040,5	9.979,5	13.167,8	21.071,8	25.216,9
Λοιπές επενδύσεις - Other investment	-4.856,8	-9.794,6	1.998,8	-7.623,9	-9.104,1
Απαιτήσεις - Claims	-1.065,6	-1.467,0	-7.451,9	-4.034,5	-6.215,7
Υποχρεώσεις - Liabilities	-2.796,2	-8.327,6	9.450,5	-3.589,4	-2.888,4
(εκ των οποίων, δάνεια γεν. κυβ. - of which, general gov't loans)	-437,7	-2.809,7	-6.510,1	-2.628,4	-1.027,4
Μεταβολή συναλ. διαθεσίμων - Change in for. exchange reserves	5.771,7	6.172,8	-1.981,0	4.409,0	2.611,0
Ισοζύγιο χρημ/κών συναλλαγών - Capital account balance	8.906,3	6.934,8	10.310,4	9.603,7	7.834,0
Τοκτοποιητές στοιχεία - Correcting items	-533,9	1.234,5	-1.739,0	-1.017,4	-1.423,0
Συναλλαγματικά διαθεσίμα ¹ - For. exchange reserves ¹ (31/12)	13.208,0	7.031,0	9.014,0	4.605,0	1.994,0
Ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής - Annual rates of change (%)					
Εξαγωγές - Exports	38,2%	4,0%	-9,6%	8,5%	12,9%
Εισαγωγές - Imports	22,5%	0,4%	0,0%	1,9%	12,8%
Άμεσες ξένες επενδύσεις (εισροή) - Foreign direct investment (inflow)	-	47,7%	-97,0%	997,2%	85,8%
Ως % του ΑΕΠ - As a % of GDP					
Εξαγωγές - Exports	9,2%	8,6%	7,4%	7,2%	7,7%
Εισαγωγές - Imports	27,1%	25,2%	23,4%	22,0%	23,0%
Έλλειμμα εμπορικού ισοζυγίου - Trade deficit	18,0%	16,5%	16,0%	14,8%	15,4%
Έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών - Current account deficit	6,9%	6,2%	6,2%	5,6%	3,9%
Πλεόνασμα χρημ/κών συναλλαγών - Capital account surplus	7,3%	5,3%	7,3%	6,2%	6,7%

¹ Πληρωμές σε στοιχεία / Payments and sales.
 * Από την έναρξη της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ το Σεπτέμβριο του 2001, τα συναλλαγματικά διαθεσίμα, σύμφωνα με τον άρθρο της Συνθήκης, περιλαμβάνουν (DnT), περιλαμβανόμενα μόνο τα εθνικά χρήματα, τα συναλλαγματικά διαθεσίμα από άλλους κρατικά διατεταγμένους ή μη τράπεζες πρότερου ή μεταγενέστερου ημερομηνίας και τα αποθεματικά της Τράπεζας της Ελλάδας σε λίρες (αλλά όχι εθνικά αποθεματικά της Ζώνης του Ευρώ). Επίσης, δεν περιλαμβάνονται τα αποθεματικά από άλλα κράτη εκτός από αυτά της Ζώνης του Ευρώ, τα αποθεματικά σε συναλλαγματικό χρυσό που κερδίστηκαν στην Ζώνη του Ευρώ, καθώς και τα αποθεματικά της Τράπεζας της Ελλάδας στα συναλλαγματικά διαθεσίμα της DnT.
 As of Greece's accession to the Euro zone in January 2001, the foreign exchange reserves, according to the definition of the European Central Bank (ECB), only include monetary gold, the "foreign exchange reserves" in the International Monetary Fund's "special drawing rights" and the Bank of Greece claims in foreign currency from residents outside the Eurozone. On the other hand, they do not include gold claims from non-residents outside the Euro zone, claims in foreign currency or gold from non-residents inside the Euro zone, or the Bank of Greece claims due to the ECB foreign exchange reserves.
 * Αλλάγια, Bonobonds, Πρωτοκόπιο, τα στοιχεία της Ελλάδας που αναφέρονται στα στοιχεία, Κόστος, ΕΣΔΜ και Ηνωμένο Γενικό Προϊόν (GDP, GDP and New Yugoslav GDP), κλίμακα, διόρθωση, στοιχεία, και άλλες Υπολογιστικές (Banks, Croatia, PRC, EM and New Yugoslav).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΑ ΕΤΗ 2000-2004.

ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ICAP, 2006.

ΠΙΝΑΚΑΣ: ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ ΤΟ 2004 ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ.

Δείκτης Indicator	ΑΕΠ - GDP		Ανάπτυξη (ΑΕΠ) (GDP) growth		Κατά κεφαλή ΑΕΠ GDP per capita		Συν. επενδύσεις Total investment	Τομεακή ΑΠΑ* - Sectorial GVA*	Δευτερογενής Secondary
	2004	2004	2004	2004	2004	2004			
Ετος - Year	εκ. € (τμήρ. 2004) mil. € (2004 prices)	% ετήσια μεταβολή annual % change	Ισοδ. Pwr	Αν. Δύναμης Power Stand.	% μέσων ΕΕ-25 % EU-25 mean	% του ΑΕΠ % of GDP	2004	2004	2004
EU-25	10.269.287	2,3	22.400	100,0	19,6	2,1	26,7		
EU-15	9.793.853	2,2	24.400	105,9	19,4	2,0	26,4		
NYS-10	475.434	4,9	12.000	53,6	;	;	;		
EUR-12	7.610.992	2,0	23.900	106,7	;	2,2	26,7		
BE	283.752	2,9	26.500	118,3	18,3	1,4	24,5		
CZ	86.265	4,0	15.900	71,0	27,3	3,0	37,4		
DK	194.421	2,4	27.200	121,4	19,7	2,2	23,8		
DE	2.207.340	1,6	24.300	108,5	17,2	1,1	29,1		
EE	8.893	6,2	11.100	49,6	28,3	4,5	28,6		
GR	165.281	4,2	16.300	81,7	25,3	6,4	22,3		
ES	837.557	3,1	22.000	98,2	27,6	3,5	29,3		
FR	1.648.368	2,3	24.800	110,7	19,2	2,5	21,7		
IE	146.202	3,4	31.000	138,4	24,3	;	;		
IT	1.351.328	1,2	23.500	104,9	19,5	2,5	26,6		
CY	12.402	3,8	18.200	81,3	18,5	3,8	19,9		
LV	11.064	8,5	9.700	43,3	25,9	4,3	23,0		
LT	17.926	6,7	10.700	47,8	21,9	5,7	32,7		
LU	26.664	4,5	49.700	221,9	19,3	0,5	16,1		
HU	80.331	4,1	13.500	60,3	22,6	5,3	32,5		
MT	4.332	1,0	15.900	71,0	20,8	2,5	24,6		
NL	466.310	1,4	26.700	119,2	20,5	2,3	31,1		
AT	235.050	2,0	27.200	121,4	21,7	1,9	32,1		
PL	195.206	5,3	10.500	46,9	18,2	2,9	32,1		
PT	135.035	1,0	16.200	72,3	22,6	3,5	25,6		
SI	25.895	4,6	17.400	77,7	24,7	5,1	35,2		
SK	33.119	5,5	11.600	51,8	24,7	3,9	30,1		
FI	146.742	3,7	25.600	114,3	18,6	3,1	30,2		
SE	279.005	3,6	25.900	115,6	16,0	1,6	28,1		
UK	1.709.750	2,1	26.500	118,3	16,9	1,0	25,4		
BG	19.459	5,6	6.700	29,9	20,9	10,9	30,0		
RO	58.946	8,3	7.100	31,7	22,5	16,2	37,3		
TR	236.895	7,7	6.500	29,0	18,9	12,5	35,6		
IS	9.857	3,2	25.900	115,6	22,0	11,3	33,7		
NO	201.387	2,9	34.200	152,7	18,0	1,5	38,3		
US	9.434.036	4,4	34.600	154,5	23,6	1,4	28,4		
JP	3.757.699	2,7	25.900	115,6	16,1	0,9	21,0		

ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ICAP, 2006.

ΑΡΘΡΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΑ ΣΤΟΝ ΕΝΤΥΠΟ ΤΥΠΟ.

Ι. Δημήτρης Ευαγγελοδήμος. "Φθινοπωρινοί φόβοι"

"Η ΜΕΓΑΛΗ ανατριχίλα προήλθε από τα προχθεσινά στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας που αφορούσαν στη βιομηχανία. Δεν είναι μόνο η μείωση του τζίρου κατά 26,8% που προκαλεί έντονη ανησυχία, όσο ο πρόδρομος δείκτης των νέων παραγγελιών, ο οποίος σημείωσε πτώση κατά 36% και ο οποίος προοιωνίζεται τον βαθμό απασχόλησης του παραγωγικού δυναμικού για τους επόμενους μήνες και ο οποίος με τη σειρά του μας δίνει μια γεύση για ποια χειρότερα πρόκειται να δούμε στην αγορά εργασίας.

ΜΙΑ ΑΓΟΡΑ, όπου η κρίση κάνει δραματικά την εμφάνιση της. Σύμφωνα με τη μηνιαία έρευνα εργατικού δυναμικού της ΕΣΥΕ προκύπτει ότι: Η συνολική απασχόληση σημείωσε σημαντική πτώση κατά -1,3% σε ετήσια βάση τον περασμένο Μάιο. Η ανεργία εκτοξεύθηκε στο 8,5% του εργατικού δυναμικού, με τους ανέργους να αυξάνονται στις 420 χιλιάδες έναντι των 324 χιλιάδων που ήταν έναν ακριβώς χρόνο πριν...

ΟΠΩΣ αυτά που δημοσιοποιήθηκαν από τον Τειρεσία να αναφέρονται στις ακάλυπτες επιταγές και απλήρωτες συναλλαγματικές, οι οποίες έσπασαν κάθε ρεκόρ. Ξεπερνώντας τα δύο δισεκατομμύρια ευρώ από την αρχή του χρόνου. Αναμφίβολα πρόκειται για μία βόμβα που απειλεί ολόκληρη την οικονομία.

ΟΛΗ η αγορά δουλεύει με μεταχρονολογημένες επιταγές, οι οποίες μέσα σε αυτή την ύφεση λειτουργούν ως αντίστροφη πυραμίδα. Δεν απειλούν μόνον εκείνον που τις εξέδωσε και ο οποίος σε περίπτωση μη κάλυψης τους είναι ούτως ή άλλως χαμένος. Απειλούν να τορπίλισουν ακόμη και υγιείς επιχειρήσεις όταν αυτές σκάσουν στα χέρια τους.

ΕΔΩ και μια εβδομάδα οι επιχειρηματικοί φορείς ο ένας μετά τον άλλον εκστομίζουν κραυγές αγωνίας, ζητώντας ελαστικότερα κριτήρια χρηματοδότησης από τον τραπεζικό τομέα για να ξεπεραστεί το πρόβλημα. Ένα πρόβλημα που δεν προέκυψε από το πουθενά. Ήταν αναμενόμενο από το φθινόπωρο κιάλας με την εμφάνιση των πρώτων στοιχείων που έδειχναν αύξηση των ακάλυπτων επιταγών με τα πρώιμα σημάδια της οικονομικής κρίσης. Τότε, μάλιστα, που αρμόδιοι κυβερνητικοί παράγοντες διαβεβαίωναν ότι η ελληνική οικονομία είναι ακόμη θωρακισμένη και ετοιμάζαν το περίφημο πακέτο στήριξης της πραγματικής οικονομίας των 28 δισ. ευρώ.

ΑΛΗΘΕΙΑ, τι απέγιναν όλα αυτά τα χρήματα; Θα μας πει κάποιος αν απορροφήθηκαν και πόσα από τις τράπεζες; Οι επίτροποι που διορίστηκαν τάχα να εποπτεύσουν τη ροή της χρηματοδότησης θα μας ανακοινώσουν τι ακριβώς έκαναν;...

ΣΕ ΑΥΤΟ, λοιπόν, το σκηνικό που συμπληρώνεται από το δύσσομο σκάνδαλο της Siemens, με ολόκληρο το πολιτικό σύστημα από τη Δεξιά ως την Αριστερά όμηρο, ξεκινά μία ακόμη οικονομική χρονιά. Μία χρονιά όπου και ως οικονομία και ως κοινωνία «ζύνουμε» τον πάτο του βαρελιού. Ο Θεός να βάλει το χέρι του και ας ελπίσουμε ότι μέσα από αυτή τη βαθιά και ολόπλευρη κρίση οι υγιείς δυνάμεις της παραγωγής και της εργασίας να βρουν τρόπους αντίδρασης και κάτι καλό, ελπιδοφόρο και βιώσιμο να γεννηθεί."

Πηγή : εφημερίδα « Κέρδος».

2.Χρήστος Σταϊκούρας "Τα μέτρα για την ανάκαμψη"

"Αναμφίβολα, η κρίση αυτή επηρεάζει και επιβαρύνει άμεσα και την ελληνική οικονομία, αναδεικνύοντας, παράλληλα με τις βραχυχρόνιες επιπτώσεις (όπως αυτές ενσωματώνονται στα στοιχεία εκτέλεσης του προϋπολογισμού), χρόνιες, διαρθρωτικές, και όχι συγκυριακές, αδυναμίες της.

Σ' αυτή τη δυσμενή συγκυρία, η ελληνική κυβέρνηση, εξαντλώντας και αξιοποιώντας τους διαθέσιμους «βαθμούς ελευθερίας», αναλαμβάνει διορθωτικές, στοχευόμενες, πρωτοβουλίες. Πρωτοβουλίες με στόχο την ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας (με την ενίσχυση των πιστωτικών ιδρυμάτων και με την επιτάχυνση της χρηματοδότησης από το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων), την εγγύηση των καταθέσεων των αποταμιευτών, την προστασία των δανειοληπτών, τη στήριξη των επιχειρήσεων (με τη χρηματοδοτική εγγύησή τους, τις πρωτοβουλίες για την επιδότηση αντικατάστασης παλαιών και ενεργοβόρων κλιματιστικών μηχανημάτων, τα προγράμματα για την ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων), την ενίσχυση κλάδων και τομέων που πλήττονται περισσότερο από την κρίση (όπως είναι ο αγροτικός τομέας και οι κλάδοι του τουρισμού, της οικοδομής και της εμπορίας αυτοκινήτων), τη διανομή σημαντικού κοινωνικού μερίσματος (με τις αυξημένες δαπάνες και τις πρόσθετες πιστώσεις για την κοινωνική προστασία), την ενίσχυση των εσόδων (με παρεμβάσεις σε τομείς με μικρότερη φορολογική επιβάρυνση και με στόχο τη δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών) και την περιστολή των δαπανών (με τη συγκρατημένη εισοδηματική πολιτική και τις περικοπές στις ελαστικές δαπάνες).

Αυτές οι πρωτοβουλίες, οι οποίες και επικροτούνται από τους διεθνείς οργανισμούς, συμβάλλουν στην άμβλυνση των συνεπειών της κρίσης και αναμένεται να ενισχύσουν τα δημόσια οικονομικά της χώρας. Όμως, καθώς περιορίζεται η οικονομική δραστηριότητα, τα περιθώρια για δημοσιονομική χαλάρωση είναι σχεδόν ανύπαρκτα (ο ΟΟΣΑ εκτιμά ότι οι επιπτώσεις της μειωμένης ανάπτυξης στο έλλειμμα θα ανέλθουν στο -2,5% για το 2009 και -

4,2% για το 2010), ενώ αναδεικνύονται μακροχρόνιες δημοσιονομικές και εξωτερικές ανισορροπίες (υψηλό δημόσιο χρέος και έλλειμμα ανταγωνιστικότητας)...

Ενός προγράμματος που θα περιλαμβάνει δράσεις και πρωτοβουλίες, κάποιες από τις οποίες ήδη υλοποιούνται στις αγορές προϊόντων, υπηρεσιών και εργασίας ή αναμένεται να ενσωματωθούν στην κατάρτιση του προσεχούς προϋπολογισμού, και οι οποίες θα κινούνται σε τρεις κατευθύνσεις:

1η κατεύθυνση: Πρωτοβουλίες σταδιακής διεύρυνσης των εσόδων, κυρίως μέσω της απλοποίησης του φορολογικού συστήματος...

2η κατεύθυνση: Δράσεις για τη σταδιακή μείωση των δημόσιων δαπανών, κυρίως μέσω της αναδιοργάνωσης στη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού...

3η κατεύθυνση: Πρωτοβουλίες στην κατεύθυνση των δομικών αλλαγών, όπως είναι το άνοιγμα των κλειστών επαγγελμάτων και υπηρεσιών...

Απαιτούν όμως την προσήλωση της κυβέρνησης στην πραγματοποίησή τους. Με την επίδειξη υπευθυνότητας και συνέπειας, διορατικότητας και ρεαλισμού στη λήψη των αποφάσεων με στόχο την οικονομική αποτελεσματικότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη. Μακριά από ανέξοδες δόσεις υποσχესιολογίας, αδιέξοδους δογματισμούς, μικροκομματικούς τακτικισμούς και ανεύθυνες προσεγγίσεις."

Πηγή : εφημερίδα « Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία»

3. Φίλιππος Σαγινίδης "Ποιος προϋπολογισμός για το 2010:"

"Η ελληνική οικονομία, πρώτη φορά μετά από δεκαέξι χρόνια, βρίσκεται παγιδευμένη ανάμεσα στην οικονομική ύφεση και τη δημοσιονομική κατάρρευση. Αν δεν προχωρήσουμε σε ουσιαστικές αλλαγές, η οικονομία κινδυνεύει να βυθιστεί σε μακρόχρονη στασιμότητα, μόνιμη απώλεια εισοδημάτων και υψηλή ανεργία. με ό,τι αυτά συνεπάγονται για την κοινωνική συνοχή...

Αναποτελεσματικά αποδεικνύονται και τα μέτρα που έλαβε η κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της κρίσης. Έτσι, σύμφωνα με την ΕΣΥΕ, το πρώτο τρίμηνο του 2009 χάθηκαν 70.000 θέσεις εργασίας, ενώ, παρά τα 28 δισεκατ. ευρώ που δόθηκαν στις τράπεζες, η ρευστότητα δεν πέρασε στις επιχειρήσεις.

Οι σφραγισμένες επιταγές έχουν ξεπεράσει τα 1.7 δισεκ. ευρώ. Αν μάλιστα επιβεβαιωθεί ότι η αξία των μεταχρονολογημένων επιταγών που κυκλοφορούν στην αγορά ξεπερνάει τα 250 δισεκατ. ευρώ, τότε κινδυνεύουν όχι μόνο οι επιχειρήσεις αλλά και οι τράπεζες της χώρας.

Τελικά, το μόνο που πετυχαίνουν τα μέτρα της κυβέρνησης είναι να βαθαίνουν την ύφεση και

να επιδεινώνουν τη δημοσιονομική κρίση. Έτσι, η ανάπτυξη φέτος θα είναι αρνητική πρώτη φορά από το 1993, ενώ το έλλειμμα θα διαμορφωθεί κοντά στο 6% του ΑΕΠ, έναντι στόχου 3,7% και ο δημόσιος δανεισμός θα ξεπεράσει τα 60 δισεκατ. ευρώ, έναντι στόχου 42 δισεκατ. ευρώ.

Οι υπερβάσεις αυτές αποδεικνύουν την αποτυχία της κυβέρνησης να εξυγιάνει τα δημόσια οικονομικά. Είναι γνωστό ότι αποκλίσεις από τους στόχους παρατηρούνται σε όλους τους προϋπολογισμούς κατά την τελευταία τριακοπενταετία, αλλά τα τελευταία πέντε χρόνια διευρύνονται συνεχώς, καθιστώντας τους εντελώς αναξιόπιστους.

Σε ότι αφορά τους στόχους για τον προϋπολογισμό του 2010, το πρόβλημα για την κυβέρνηση, αν δεν προχωρήσει σε πρόωρη διάλυση της Βουλής, είναι πώς θα περιορίσει το έλλειμμα κάτω από το 3% του ΑΕΠ, όπως έχει δεσμευθεί, χωρίς να βυθίσει την οικονομία σε ακόμη μεγαλύτερη ύφεση.

Ο υπουργός Οικονομίας, αυτοαναιρούμενος, δήλωσε πρόσφατα ότι η κυβέρνηση θα ζητήσει έναν ακόμη χρόνο για τη δημοσιονομική προσαρμογή, υιοθετώντας σχετική πρόταση του ΠΑΣΟΚ που ο ίδιος χαρακτήριζε ανεύθυνα μόλις πριν από έναν μήνα στη Βουλή. Τέτοιες συμπεριφορές αναδεικνύουν το τεράστιο έλλειμμα αξιοπιστίας αυτής της κυβέρνησης, γεγονός που, εκτός των άλλων, αποδυναμώνει και τη διαπραγματευτική μας θέση στην Ε.Ε. Το ΠΑΣΟΚ έχει από καιρό επισημάνει ότι η χώρα χρειάζεται αλλαγή πορείας. Αυτό προϋποθέτει μια αξιόπιστη και ισχυρή κυβέρνηση, ικανή να διαπραγματευθεί με την Ε.Ε. ένα νέο χρονοδιάγραμμα για τη μείωση του ελλείμματος και του χρέους, προϋποθέσεις που δεν συγκεντρώνει η κυβέρνηση της Ν.Δ.

Όλοι γνωρίζουμε ότι το συσσωρευμένο χρέος δεν «αφανίζεται» από τη μία μέρα στην άλλη. Όμως επίσης γνωρίζουμε, ότι, όταν υπάρχει ανάπτυξη το εισόδημα αυξάνεται και το χρέος μειώνεται."

Πηγή : εφημερίδα «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία»

4. Παναγιώτης Λαφαζάνης "Υπάρχει διαφορετικός δρόμος"

"Φοβούμαι ότι δεν βρισκόμαστε στην αρχή διεξόδου από τη διεθνή καπιταλιστική κρίση αλλά μάλλον στην αρχή νέων και πιο σύνθετων αδιεξόδων για τον παγκόσμιο καπιταλισμό, ο οποίος επιτείνει αντί να ανακόπτει τον αντικοινωνικό νεοφιλελεύθερο μονόδρομό του. Και αυτό διότι οδεύουμε σε μια νέα φάση διεθνούς οικονομικής στασιμότητας που θα συνοδεύεται με εκρηκτικά ελλείμματα, βουνά από δημόσια αλλά και ιδιωτικά χρέη, πλημμυρίδα κοπής νομισμάτων, αυξημένες τιμές πρώτων υλών και εμπορευμάτων, αδυναμία

επενδυτικών ευκαιριών, αβυσσαλέες κοινωνικές ανισότητες, επιδείνωση του περιβάλλοντος και κυρίως αδυναμία δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας.

Αν όμως για τη διεθνή οικονομία τα πράγματα μάλλον δεν είναι αισιόδοξα, η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας μόνο απελπιστικές σκέψεις προκαλεί. Όλα τα οικονομικά δεδομένα της χώρας βαδίζουν από το κακό στο χειρότερο και κυρίως οι εξαγωγές, η βιομηχανία, οι κατασκευές, οι επενδύσεις αλλά και ο τουρισμός. Τώρα πλέον όλοι παραδέχονται ότι η χώρα έχει τεθεί σε τροχιά ύφεσης.

Αυτή την περίοδο ζούμε τη βαθιά χρεοκοπία όχι μόνο των κυβερνητικών πολιτικών αλλά και του πελατειακού κομματικοκρατικού νεοφιλελεύθερου μοντέλου που επέβαλαν το ΠΑΣΟΚ και η Νέα Δημοκρατία, τουλάχιστον την τελευταία εικοσαετία. Όσο διατηρείται στη ζωή αυτό το οικονομικό μοντέλο, το οποίο δυστυχώς υπερασπίζεται με πάθος ακόμη και σήμερα η ηγεσία της αξιωματικής αντιπολίτευσης, όσο, επίσης, συνεχίζονται οι κυβερνητικές πολιτικές που ενισχύουν γενναιόδωρα τις τράπεζες και τους μεγάλους επιχειρηματικούς ομίλους και επιχειρούν να αντιμετωπίσουν την έκρηξη της ανεργίας, η οποία στις πραγματικές της διαστάσεις τείνει να προσεγγίσει το 30%, με κάθε μορφής μαζικούς και επισφαλείς πελατειακούς διορισμούς στο Δημόσιο, τότε η ύφεση στην ελληνική οικονομία κινδυνεύει να γίνει βαθύτερη και μακρόσυρτη και να ακολουθηθεί από μία μακρόχρονη οικονομική στασιμότητα.

Το πρόβλημα για τη χώρα δεν είναι το ύψος του ελλείμματος του προϋπολογισμού αλλά το πού κατευθύνεται αυτό το έλλειμμα και αν επιχειρεί να καλύψει πραγματικούς παραγωγικούς και κοινωνικούς σκοπούς. Το πρόβλημα, επίσης, είναι ότι αυτό το έλλειμμα αξιοποιείται προκειμένου να εξαπολυθεί μια δημοσιονομική τρομοκρατία με στόχο την περαιτέρω κατεδάφιση των μισθών, των συντάξεων, των εργασιακών σχέσεων και ό,τι έχει απομείνει από τις κοινωνικές κατακτήσεις. Το θέμα για την Ελλάδα δεν είναι τόσο το μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα αλλά το μεγάλο έλλειμμα αποδοτικότητας της ελληνικής οικονομίας, το τρομακτικό παραγωγικό έλλειμμα (περιθωριοποίηση βιομηχανίας και αγροτικής παραγωγής) πρώτα απ' όλα στους σύγχρονους τεχνολογικά τομείς, και το πρωτοφανές έλλειμμα ενδογενούς δυναμικής της οικονομίας, αφού η ανάπτυξη όλα τα προηγούμενα χρόνια στηρίχτηκε κυρίως στα αυξημένα δημόσια και ιδιωτικά χρέη και στην παράδοση της χώρας στο πολυεθνικό κεφάλαιο. Από κει και πέρα αυτά τα προβλήματα επιτείνονται από την άνιση κατανομή εισοδήματος, την υποβάθμιση μισθών και συντάξεων και τη μεγάλη ανεργία."

Πηγή : εφημερίδα «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία».

5. Διονύσης Χιόνης "Κίνδυνος εκφυλισμού των μέτρων στήριξης"

"Σήμερα είναι κάτι περισσότερο από βέβαιο ότι η κρίση για την ελληνική οικονομία θα έχει διάρκεια. Παρά τις γενναίες προσπάθειες αισιοδοξίας που καταβάλλονται, μέρα με την ημέρα γίνεται ακόμα πιο ξεκάθαρο ότι η ελληνική οικονομία εισέρχεται σε μια περίοδο παρατεταμένης ύφεσης με κύριο χαρακτηριστικό την υψηλή ανεργία. Και αυτό συμπεραίνεται από τα στοιχεία των τελευταίων μηνών, που δείχνουν ότι η ελληνική οικονομία έχει μια διαρθρωτική αδυναμία να δημιουργεί θέσεις εργασίας. Οι πιο πρόσφατες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν στην ελληνική οικονομία σχετίζονταν με τα προγράμματα stage και τους διορισμούς στον δημόσιο τομέα.

Ασπίδα σ' αυτή την κατάσταση είναι τα προγράμματα στήριξης της οικονομίας και τα μέτρα παρέμβασης του κράτους, τα λεγόμενα «πακέτα στήριξης».

Οι δράσεις αυτές σχεδιάζονται προκειμένου να τονώσουν την οικονομική δραστηριότητα και να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας. Δυστυχώς για μας, το μέγεθος αυτών των πακέτων και ο αριθμός τους είναι περιορισμένος. Τα δημοσιονομικά προβλήματα που σχετίζονται με το έλλειμμα και το χρέος αλλά και τα ταμειακά προβλήματα της οικονομίας περιορίζουν τη δυνατότητα ευρύτατης στήριξης της οικονομίας. Ως εκ τούτου οι δράσεις πρέπει να είναι καλά σχεδιασμένες και να έχουν τα μέγιστα δυνατά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα...

Επομένως καλό θα ήταν στη διαμόρφωση των προγραμμάτων στήριξης να λαμβάνονται υπόψη κατ' αρχήν οι τομείς με τα μεγαλύτερα και αμεσότερα αποτελέσματα, έτσι ώστε αυτό που αποκαλείται δημοσιονομικός πολλαπλασιαστής να λειτουργεί αποτελεσματικότερα. Το ένα ευρώ της κρατικής παρέμβασης να πολλαπλασιάζεται στο παραγωγικό κύκλωμα της οικονομίας και να δημιουργεί συνολικές επιδράσεις αρκετά μεγαλύτερες.

Στη συνέχεια είναι σημαντικό να υπάρχει μια διαδικασία απολογισμού αυτών των πακέτων προκειμένου να αποφεύγεται η επανάληψη λαθών αλλά και να εντοπίζονται οι τομείς της παραγωγικής δραστηριότητας που μπορούν να παίξουν τον ρόλο της ατμομηχανής της ανάπτυξης...

Όπως και να έχει όμως, δεδομένης της βραχυχρόνιας διάστασης των μέτρων, τους αμέσους επόμενους μήνες πρέπει να φανούν τα αποτελέσματα της πολιτικής στήριξης της οικονομίας. Και αυτό γιατί με τον έναν ή με τον άλλο τρόπο για όλα τα παραπάνω προγράμματα είχαμε ένα δημοσιονομικό κόστος το οποίο προήλθε είτε από τη διαδικασία της άμεσης εκταμίευσης ή από την απώλεια εσόδων που έχει ο κρατικός προϋπολογισμός. Για λόγους σχεδιασμού της οικονομικής πολιτικής πρέπει να γίνει μια σύγκριση κόστους-οφέλους αυτών των μέτρων.

Διαφορετικά τα πακέτα στήριξης κινδυνεύουν να εκφυλιστούν σε μέτρα στήριξης συγκεκριμένων κλάδων και όχι της οικονομίας."

Πηγή: εφημερίδα «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία»

6. ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΟΚΚΑΛΙΑΡΗ «Άπιαστο όνειρο η δουλειά για 1 στους 2 νέους»

Μετ' εμποδίων γίνεται η είσοδος των νέων -και κυρίως των γυναικών- στην αγορά εργασίας, καθώς μόνο το ένα στα δύο άτομα κάτω των 29 ετών έχει βρει δουλειά. Σύμφωνα με έρευνα του Ινστιτούτου Εργασίας (INE) της ΓΣΕΕ, μόνο το **53,6%** των νέων (δηλαδή 1.086.620 άτομα) έχει ενταχθεί στην αγορά εργασίας, ποσοστό που «πέφτει» στο **46,4%** για τις γυναίκες.

Στην έρευνα -την οποία έκανε ο Γ. Κρητικίδης- επισημαίνεται πως το 2005 το ποσοστό ανεργίας των νέων άγγιξε το 18,8% του εργατικού δυναμικού. Η ανεργία φαίνεται πως είναι γένους θηλυκού, καθώς το 26,5% των νέων γυναικών ψάχνουν δουλειά (ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στους άντρες διαμορφώνεται στο 12,5%).

Η πλειονότητα των ατόμων κάτω των 29 ετών -που δουλεύουν- είναι απασχολούμενοι (σε ποσοστό 80%), ενώ αντιθέτως τα τελευταία επτά χρόνια μειώθηκε ο αριθμός των αυτοαπασχολούμενων κατά 3,5%. Το ίδιο διάστημα η μείωση της συμμετοχή των συμβοηθούντων και μη αμειβόμενων μελών έφτασε το 11,5% και το 9% αντίστοιχα.

Όσον αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο των νέων, υπολογίζεται πως στο εργατικό δυναμικό είναι ενταγμένο το 90% των πτυχιούχων. Το ποσοστό αυτό διαμορφώνεται στο 53,4% για όσους έχουν τελειώσει την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και στο 43% για όσους διαθέτουν απολυτήριο λυκείου.

Τέλος, στην έρευνα γίνεται αναφορά και στις ευέλικτες μορφές απασχόλησης, τις οποίες φαίνεται πως προτιμούν ή αναγκάζονται να προτιμήσουν οι εκπρόσωποι του... ασθενούς φύλου. Είναι χαρακτηριστικό πως το διάστημα 1998-2005:

- Η μερική απασχόληση των νέων αυξήθηκε με διπλάσιο ετήσιο ρυθμό (δηλαδή κατά 1,4%) έναντι της συνολικής μεταβολής της απασχόλησης στη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα. Αυτό σε σημαντικό βαθμό οφείλεται στην αύξηση του αριθμού των γυναικών που απαρνιούνται το παραδοσιακό... οκτάωρο.

- Η προσωρινή απασχόληση αυξήθηκε με ετήσιο ρυθμό 0,6%. Ωστόσο, το ποσοστό των προσωρινά απασχολούμενων ανδρών ακολουθεί πτωτική πορεία, με αποτέλεσμα η αύξηση που καταγράφεται στη συγκεκριμένη μορφή απασχόλησης να οφείλεται αποκλειστικά στις γυναίκες.

Πηγή : εφημερίδα « ΕΘΝΟΣ»,26/03/2006.

7. «Έλληνας, νέος και μόνιμα άνεργος» Της ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΚΑΔΔΑ

Τη ζοφερή πραγματικότητα της ανεργίας βιώνει ήδη ένας στους τέσσερις νέους στη χώρα μας. Πρόκειται για 190.000 ελληνόπουλα τα οποία, στην πλειονότητά τους, πρέπει να περιμένουν τρία ή και περισσότερα χρόνια μέχρι να βρουν κάποια απασχόληση.

Η αναζήτηση για ορισμένους, μάλιστα, είναι ακόμη πιο επώδυνη, αφού δύο στους δέκα δεν θα βρουν δουλειά ούτε ύστερα από πέντε χρόνια.

Αλλά και όσοι τυχεροί βρουν, τελικά, μία θέση εργασίας, δεν θα μείνουν απαραίτητα ευχαριστημένοι: Τέσσερις στους δέκα θα απασχοληθούν σε άλλο αντικείμενο απ' αυτό που έψαχναν ή επιθυμούσαν, ενώ αρκετοί (16,5% του συνόλου) θα βρουν δουλειά σε μία θέση προσωρινή.

Θλιβερό ποσοστό

Οι Έλληνες ηλικίας 15-24 ετών έρχονται αντιμέτωποι με ένα τρομακτικό ποσοστό ανεργίας: φτάνει στο 26,5%, ένα από τα υψηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το ποσοστό αυτό αντί να μειώνεται, μεγαλώνει διαρκώς όσο περνά ο καιρός (ήταν 26% το 2003).

*Επιπλέον, καθώς οι ελληνικές επιχειρήσεις αδυνατούν να απορροφήσουν τους εκπαιδευμένους -και άρα ακριβούς εργαζόμενους- η ανεργία πλήττει περισσότερο τους Έλληνες απ' όσο τους (ανειδίκευτους) οικονομικούς μετανάστες.

*Το πρόβλημα είναι ακόμη οξύτερο για τις νέες γυναίκες: το ποσοστό ανεργίας στις ηλικίες

15- 24 φτάνει στο 35,2% και αυξάνεται ταχέως.

*Στους λίγο μεγαλύτερους (25-29 ετών) το ποσοστό των ανέργων ξεπερνά το 15%, ειδικά δε στις γυναίκες η αναλογία των ανέργων εκτινάσσεται έως το 22%.

*Κατά μέσο όρο, στην ευρωζώνη μόνο το 16% των ανέργων είναι «νέοι», σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat. Είναι, μάλιστα, χαρακτηριστικό ότι ακόμη και οι υπό ένταξη χώρες έχουν ευκολότερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας: στη Βουλγαρία πρώτη φορά αναζητεί μια θέση εργασίας το 22% των ανέργων και στη Ρουμανία το 35%, ενώ στη Δανία αντίστοιχο πρόβλημα έχει μόνο το 5,8% του συνόλου.

*Στον αριθμό των 190.000 ανέργων νέων στη χώρα μας, δεν περιλαμβάνονται όσοι εργάζονται μέσω των επιδοτούμενων προγραμμάτων Stage (απόκτηση εργασιακής εμπειρίας) σε προσωρινή θέση εργασίας. Στην ουσία, βεβαίως, και αυτοί είναι εκτός αγοράς.

*Ένα άλλο πρόβλημα της ελληνικής αγοράς εργασίας είναι ότι οι νέοι άνεργοι πρέπει να περιμένουν πολύ καιρό έως ότου βρουν δουλειά.

Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας, σε πολλά κράτη σε έναν μήνα από τη στιγμή που οι νέοι αποφοιτούν, όλοι σχεδόν απορροφώνται από την αγορά: απομένει να αναζητεί μια θέση απασχόλησης μόνο το 7,8% στην Ιρλανδία, το 6,2% στην Ολλανδία και το 33% στην Ισπανία. Την ίδια στιγμή όμως στη χώρα μας και ύστερα από έναν μήνα αναζήτησης, δεν μπορεί να βρει δουλειά το 42,7% των ενδιαφερομένων.

*Η κατάσταση δεν βελτιώνεται και πολύ στη συνέχεια: Υστέρα από έξι μήνες έρευνας το 41,1% των υποψηφίων βρίσκεται στην ίδια θέση, όταν το ίδιο ισχύει μόνο για το 6% των Ολλανδών.

*Μετά δύο χρόνια το 36% των Ελλήνων αναζητεί ακόμη μια δουλειά. Το ίδιο συμβαίνει πέντε χρόνια μετά για το 22,3% των Ελλήνων, έναντι του 4,2% των Ολλανδών και του 4,2% των Ιρλανδών.

ΠΗΓΗ : εφημερίδα «ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ» 26/03/2006

8. «Η ανυπαρξία εργασιακής εμπειρίας αποτελεί αντικειμενική έλλειψη για τους νέους, πολλαπλές οι συνέπειες της ανεργίας»

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΔΕΔΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ (Καθηγητής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης)

Η ανεργία των νέων στην ηλικία συνανθρώπων μας, η ανεργία των παιδιών μας, αποτελεί μια κατάσταση που διαρκεί εδώ και δεκαετίες, μια κατάσταση με δραματικές συνέπειες, όχι απλώς οικονομικές, αλλά κοινωνικές, πολιτικές και ψυχολογικές.

Θα αποπειραθώ συνεπώς να συνοψίσω τι γνωρίζουμε από την επιστημονική έρευνα του προβλήματος. Αυτά που γνωρίζουμε είναι πολλά, αλλά όχι αρκετά, ικανά να δώσουμε σαφείς και ταχείας αποτελεσματικότητας λύσεις. Γνωρίζουμε ότι:

1. Οι «νέοι» ορίζονται ως μια ηλικιακή κατηγορία (όσοι είναι μεταξύ 15 ως 25 ετών). Αυτός ο ορισμός ελάχιστα μας επιτρέπει να καταλάβουμε το τι πραγματικά συμβαίνει. Μόνον αν κατανοήσουμε ότι αυτό που αποτελεί το διακριτικό χαρακτηριστικό της κοινωνικής κατηγορίας «νέοι» είναι η μεταβατικότητα, η διαδικασία μετάβασης από το εκπαιδευτικό σύστημα στην αγορά εργασίας, μπορούμε να διαπιστώσουμε μηχανισμούς και παράγοντες που καθορίζουν την επιτυχή μετάβαση ή την αποτυχία της.

2. Οι «νέοι» δεν αποτελούν μια ομοιογενή κατηγορία. Στην ετερογένειά της συμβάλλουν πλήθος παραγόντων, όπως η κοινωνική θέση της οικογένειας, το επίπεδο σπουδών, το κατά Bourdieu κοινωνικό κεφάλαιο που διαθέτουν κ.λπ. Καθένας από τους παράγοντες αυτούς καθορίζει τις πιθανότητες επιτυχούς ή μη επιτυχούς έκβασης της προσπάθειας ένταξης στην αγορά εργασίας και της θέσης που καταλαμβάνουν στη δομή της απασχόλησης.

3. Η ανεργία των νέων ακολουθεί τις διακυμάνσεις της ανεργίας των «ώριμων» σε ηλικία εργαζομένων. Όταν η ανεργία των «μεγαλυτέρων» αυξάνεται, αυξάνεται και η ανεργία των νέων, αν και πιο έντονα. Το αντίστροφο συμβαίνει όταν μειώνεται η ανεργία των «μεγαλυτέρων». Επίσης, χώρες με υψηλό επίπεδο ανεργίας εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά ανεργίας των νέων (με εξαίρεση τη Γερμανία και την Αυστρία εξαιτίας του συστήματος μαθητείας που διαθέτουν). Η ανεργία των νέων, συνεπώς, καθορίζεται από τους ίδιους παράγοντες και τους ίδιους μηχανισμούς που προκαλούν τη συνολική ανεργία. Η μόνη διαφορά είναι ότι στους «νέους» επιμερίζεται ένα μεγαλύτερο τμήμα της ανεργίας, δυσανάλογο για το μερίδιό τους στον πληθυσμό και στο εργατικό δυναμικό.

4. Η συμμετοχή των νέων στο εργατικό δυναμικό μειώνεται συνεχώς και η μείωση στα ποσοστά ανεργίας οφείλεται στην απομάκρυνση των νέων από την αγορά εργασίας στον μεγαλύτερο βαθμό, παρά στη θετική έκβαση της αναζήτησης μιας θέσης εργασίας.

5. Τα νεαρά σε ηλικία άτομα καταλαμβάνουν θέσεις εργασίας ποιοτικά κατώτερες: Αυτό αποτυπώνεται στα επίπεδα αμοιβών, κλάδων και επαγγελμάτων απασχόλησης, στην επισφάλεια της εργασίας και στα εργασιακά δικαιώματα. Η ανεύρεση μιας εργασίας δεν αποτελεί παρά μια φάση στη διαδικασία μετάβασης στην αγορά εργασίας.

6. Η ανεργία, είτε παρατεταμένη είτε διακοπτόμενη από σύντομες περιόδους επισφαλών

εργασιών, έχει συνέπειες για το εργασιακό μέλλον των νέων. Τους εγκλωβίζει σε θέσεις επισφαλείς, με ισχνές προοπτικές σταδιοδρομίας, συνήθως κακοπληρωμένες.

7. Η συχνή εναλλαγή θέσεων εργασίας, παρά τις περί του αντιθέτου επίσημες θέσεις που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς, έχει αρνητικές συνέπειες τόσο για την επαγγελματική σταδιοδρομία των νέων, όσο και για την αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας. Αυτό οφείλεται στην αδυναμία να αποκτηθούν οι ειδικές εργασιακές δεξιότητες, τεχνικές και κοινωνικές, που μόνο στον χώρο εργασίας μπορούν να αποκτηθούν, όπως και η λεγόμενη «άυλη γνώση», μια γνώση για την οποία δεν υπάρχουν μηχανισμοί μεταβίβασης, αλλά αποκτάται μέσα σε συγκροτημένο εργασιακό περιβάλλον.

8. Τα νέα σε ηλικία άτομα αντιμετωπίζονται με δυσπιστία από τους εργοδότες, δυσπιστία που αγγίζει τα όρια, ορισμένες φορές, ενός ιδιότυπου ηλικιακού ρατσισμού. Οι εργοδότες πιστεύουν ότι οι νέοι

A. δεν έχουν τις απαιτούμενες γνώσεις που χρειάζονται

B. δεν έχουν την απαιτούμενη εμπειρία

Γ. δεν διαθέτουν κοινωνικές εργασιακές δεξιότητες (εργατικότητα, συνέπεια, υπακοή, ικανότητα επικοινωνίας) και δεν φαίνονται πρόθυμοι να ταυτιστούν με την επιχείρηση.

Είναι προφανές ότι μόνο στο θέμα της εργασιακής εμπειρίας υπάρχει βάση στις αιτιάσεις αυτές. Πραγματικά, η έλλειψη εργασιακής εμπειρίας αποτελεί αντικειμενική έλλειψη για τους νέους, ακριβώς γιατί αντιμετωπίζουν μια κατάσταση μετάβασης.

Ωστόσο, η κυρίαρχη αντίληψη θεωρεί ότι οι νέοι δεν αποκτούν στο εκπαιδευτικό σύστημα τις αναγκαίες γνώσεις που απαιτεί η «αγορά». Εδώ έχουμε να κάνουμε με μια γενικευμένη, αλλά διπλή, παρανόηση, με σοβαρές συνέπειες για το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα.

Η πρώτη παρανόηση έχει να κάνει με το τι «παράγει» το εκπαιδευτικό σύστημα. Το εκπαιδευτικό σύστημα, εντυχώς, δεν προσφέρει ειδικές τεχνικές εργασιακές δεξιότητες, αλλά βασικές δεξιότητες. Δεξιότητες δηλαδή που επιτρέπουν σ' αυτόν που τις διαθέτει να μαθαίνει και να προσαρμόζει τις γνώσεις του σε ένα μεταβαλλόμενο εργασιακό περιβάλλον. Αν το εκπαιδευτικό σύστημα αποπειραθεί να προσφέρει τις ειδικές εργασιακές δεξιότητες, είτε θα κατέληγε να «παράγει» εργαζομένους με δεξιότητες με ημερομηνία λήξης ή να γίνει εξάρτημα λίγων μεγάλων επιχειρήσεων. Το πείραμα της Μ. Βρετανίας είναι γνωστό, όπως και η τραγική υποβάθμιση των σπουδών σ' αυτήν. Από την άλλη πλευρά, επίσης, είναι γνωστό ότι οι μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις δεν προσλαμβάνουν πτυχιούχους με MBA, αλλά αποφοίτους τμημάτων ιστορίας, ξένων γλωσσών κ.λπ. Αυτό γιατί η γνώση της ιστορίας και των πολιτισμών προσφέρει ικανότητα προσαρμογής, κατανόηση του διαφορετικού, ευελιξία στη διαχείριση ατόμων από διαφορετικές κουλτούρες.

Δεν είναι τυχαίο ότι δεν υπάρχει καμιά εμπειρική έρευνα που να υποστηρίζει ότι οι επιχειρήσεις δεν βρίσκουν κατάλληλο εργατικό δυναμικό και γι' αυτό δεν προχωρούν σε προσλήψεις νέων. Αντίθετα, τόσο οι έρευνες του Παρατηρητηρίου Απασχόλησης, όσο και η έρευνα που κάναμε με την καθηγήτρια Νότα Κυριαζή στο Πάντειο Πανεπιστήμιο δείχνουν ότι ελάχιστες επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν προβλήματα στελέχωσης.

Η δεύτερη παρανόηση είναι ότι το πρόβλημα της απορρόφησης των πτυχιούχων της τριτοβάθμιας, κυρίως, εκπαίδευσης εστιάζεται στην πλευρά των υποψηφίων εργαζομένων, στην πλευρά των ποιοτικών χαρακτηριστικών της προσφοράς εργασίας, ενώ θα έπρεπε να εστιαστεί στην πλευρά της ζήτησης. Το ερώτημα οφείλει να διατυπωθεί με τη μορφή «Έχει η ελληνική επιχείρηση τις οργανωτικές δομές που επιτρέπουν την απασχόληση ειδικευμένου εργατικού δυναμικού;». Η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι δυστυχώς αρνητική. Μια ματιά στη δομή απασχόλησης κατά εκπαιδευτικό επίπεδο και κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας αποκαλύπτει ότι οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν ανειδίκευτη ή χαμηλής ειδίκευσης εργασία και σπανίως εργασία υψηλής ειδίκευσης. Η τάση, μάλιστα, είναι η διαχρονική στασιμότητα ή και πτώση του επιπέδου εκπαίδευσης. Για να το πω απλά, ας εκσυγχρονίσουμε την παραγωγική δομή και να είστε βέβαιοι ότι το εκπαιδευτικό σύστημα θα ανταποκριθεί με απόλυτη επάρκεια.

Πηγή : εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», 12/01/2008.